

సంపుటము 18
సంచిక 3

భూ ర వి

విక్రమ ఫాల్గుణము
మార్చి 1941

కాళిదాసుని ప్రేమతత్త్వము

(శ్రీ బి. లక్ష్మీనారాయణరావు)

సంస్కృత కావ్యప్రపంచమునకుఁ గాళిదాసు మూర్ధ్వవివంఠివాఁడు. ఇంద్రాంతరములయందుఁ గూడ పొగడ్తఁ గన్న గీర్వాణకవులలో నితఁడు ముఖ్యుఁడు. భారతచేతకవిపండితు లిరని కిచ్చిన గౌరవ మనవ్యులభ్యమైనది. ఇతని కావ్యసముదాయము రత్నములగుని. శోధించినకొలది అనర్హములగు రత్నములు మనకు సదా లభించుచునే యుండును. ఓషిక కొలది ఇతని సూక్తిరత్నముల వేరి హారముగాఁ గూర్చి యితనికి యర్పించుట యితనికి మన మొసఁగఁ జాలిన కామక. మహాకవిలక్షణములగు భావనాసంపత్తి, అర్థస్ఫూర్తి, మానవస్వభావచిత్రణము, భావగాంభీర్యము, లలితపదప్రయోగచాతుర్యము, సహజాంధాలంకారమనోహరత్వము, సహృదయత — యిత్యదు లన్నియు నీతనికి సహజగుణములు. కాఁగా, నీమహాకవి తన కావ్యములందుఁ గావించిన రసపోషణ యప్రతిమమై, సహృదయహృదయంగమమై యలరారినది.

శృంగారరసముయొక్క

వివిధస్వరూపములే ఇతరరసములు

రఘువంశము, కుమారసంభవము, మేఘదూత— అను కావ్యక్రయమందును, అభిజ్ఞానశాకుంతలము, విక్రమోర్వశీయము, మాళవికాగ్నిమిత్రము నను నాటకక్రయముననుగూడ నీకవి శృంగారమునే ముఖ్యరసముగఁ బోషించియున్నాఁడు. దీనినిబట్టి శృంగార మితని యభిమానరస మనిమాత్రమే చెప్పట చాలదు. భవభూతి “ఏకో రసః కరుణ ఏవ” అని వదించి తన కరుణరసపరత్వమును బాటుటలో, ఒక్క కరుణ రసమే వినిసందర్భములయందు అవస్థాభేదములఁ జెంది, శృంగారాదిరసములుగాఁ బరిణమించు నని తెలిపియున్నాఁడు. అట్లే కాళిదాసు తన కావ్యక్రయ నాటకక్రయముల నన్నిటినిఁగూడ శృంగారాధిష్ఠితములుగఁ జేయుట చూడఁగా, శృంగారరసమే వివిధ దశలయందు వివిధరసరూపములఁ జెందు నని యితని యభిప్రాయమేమో యని యూహకలుగుచున్నది. మన ప్రత్యక్షాస్త్రప్రతిరోధకాగ్రణ్యుఁ (Psychologist) డని పేరొందిన ఫ్రాయిడ్ (Freud) మహాశయుఁడు

మానవశక్తియున కంతటికిని మూలకారణమైనది శృంగార (Sex Instinct) మొక్కచే యనియు, మానవ స్వభావలక్షణము (Instincts) లని పిలువఁబడు నితరములన్నియు నీశృంగారముయొక్క దశాపరివర్తనములే యనియు వర్ణిప్రాయపడియున్నాఁడు. శృంగార రసవిషయమున కాలిదాసున కిట్టి యభిప్రాయముండెనేమో? శృంగారము నాయకానాయకుల విషయమున ప్రణయముగను, శిశువునెడఁ దలిదండ్రులకు వాత్సల్యముగను, గురువునెడ శిష్యునకు గౌరవముగను, జేవునియొడ భక్తిగను సహజముగఁ బరిణమించును. "భక్తిః పరామర్శి రీశ్వరే" యనెడు సూత్రార్థముమాడ నిందు సమన్వయించుచున్నది. ప్రేమ ఫలించనస్పృహప్రేమ వ్యక్తుల మానసికస్వభావము ననుసరించి రాద్రముగనో, కుర్వ్యగనో, శాంతముగనో పరిణమించుటయుఁ గలదు. వివిధనాయకానాయకులవ్యవస్థ, వివిధసందర్భములయందు, వివిధావస్థలలో, వివిధరూపములఁ బ్రకాశితమైన ప్రణయస్వరూపము నెంతో స్వాభావికముగ, మనోజ్ఞముగఁ గాలిదాసు చిత్రించియున్నాఁడు.

అలౌకిక, సాత్త్వికశృంగారమే ప్రేమగా పరిణమించును

కాలిదాసు తన కావ్యములందుఁ జోషించిన శృంగారము జఘన్యవృత్తిమూలకమైన మోహానికారము కాదు. అది దైవికమైన సాత్త్వికప్రేమ, దాంపత్యధర్మపు పరాకాష్ఠదశ. ప్రాపంచికవిషయముల నాధారముగఁ జేకొని యుద్భవించిన శృంగారరసము క్రమక్రమముగా సాత్త్వికప్రేమయొక్క చరమస్థిమను జేరివిధము నతివిపులముగ, మనోహరముగ కవి వర్ణించియున్నాఁడు. ప్రేమ, ప్రణయము, అనురక్తి, అనురాగము అని వివిధాభిధానములతో వ్యవహరింపఁబడుచు, స్త్రీపురుషశక్తియుల రెండినిఁ జేర్చు నా దివ్యసాత్త్వికబంధమును వివిధవిధములఁ జిత్రించి మన కీవితమును ప్రణయోద్యానవిహారముగ మార్చినవాఁడు కాలిదాసు. మన కితఁడు ప్రాపంచిక శృంగారమందలి చంచలత్వమున, అస్థిరత్వమును విశదపఱచి, దానినుండే మనదృష్టిని మరల్చి, దివ్య,

సాత్త్విక, అలౌకిక శృంగారమందలి స్థిరత్వమును, పవిత్రతను బ్రదర్శించి, మనకుఁ బ్రణయస్వరూపమును జూపఁగలిగినాఁడు.

కావ్యత్రయమున సాత్త్వికప్రేమయు, నాటకత్రయమున ప్రాపంచికప్రణయమును వర్ణితములు

కావ్యత్రయములోని నాయకానాయకులు దివ్యులు. రఘువంశపురుషులనగూడ కాలిదాసు మానవాతీతులుగ గణించి వర్ణించినాఁడు. రఘువంశ, కుమారసంధన, మేఘసందేశములందు దివ్యము, అలౌకికము నగు సాత్త్వికప్రేమ వర్ణితమైనది. ఏకపత్నివ్రతులగు సుదాతానాయకులయు, సౌభాగ్యదీనుల శోభితలగు నాయకలయు చరిత్రములను వస్తువుగఁ గైకొని, కాలిదాసు లోకకల్యాణాభిషేకమైన సాత్త్విక ప్రణయతత్త్వము నీకావ్యత్రయమునఁ జిత్రించియున్నాఁడు. కాకుంఠల, విక్రమోర్వశీయ, మాళవికాగ్నిమిత్రములందు వర్ణితమైన ప్రణయము ప్రాపంచికప్రణయము. జేహసౌందర్యమున నుద్భూతమైన లాకికప్రేమ ఇందు వర్ణితమైనది. ఇందలి నాయకులైన దువ్యంతపురూరచోర్విమిత్రులు మానవమిత్రులు. భీరోదాస్తులైనను నింద్రియజేతలు గారు. వారు భోగజేనేంద్రులు. కావ్యత్రయనాయకులగు దిలీప, అజ, క్షిరామచంద్ర, పరమేశ్వర, యక్షదులరంటి మహాసభాపులు కారు. శకుంతలాది నాయకల ప్రేమ అనన్య సాధారణమైనదియైనను నది యింద్రియజోభజనితమైన ప్రాపంచికప్రేమ. పార్వతీదేవిప్రేమవలె స్వార్థరహితమై సంయమముతోఁ గూడినది కాదు. ఇట్లు దివ్యులగు నత్యుత్తమదంపతుల ప్రణయఫలమును లోకకల్యాణమును కావ్యత్రయమందును, మానవదంపతుల లాకికప్రణయఫలత మగు నవధమును నాటకరేఖమందును చిత్రించి, కాలిదాసు సాత్త్వికప్రేమపరిణామమందలి రెండంతస్తులను జూపియున్నాఁడు.

దాంపత్యతత్త్వము

ఇదికాక, పరస్పరానరక్తులగు దంపతులకు దైవికముగనో, కారణాంతరములచేతనో కలుగు వియోగ

యఃఖము ననేకవిధముల కరుణరసపూరితముగ కాళిదాసు వర్ణించియున్నాడు. రఘువంశకావ్యారంభమునఁ గాళిదాసు,

“వాగ్ధావిన సంపృక్త వాగర్థప్రతిపత్తయే,
జగతః పితరా వందే పార్వతీపరమేశ్వరా.”

అని జగత్పితరుల పార్వతీపరమేశ్వరులను శబ్దార్థముల వలె అవివాధావసంబంధము కలవా రని నిర్దేశించుటలో స్త్రీ పురుషు లిరువురకును గల పీడరాని నిత్య సంబంధమును నూచించియున్నాడు. ఇట్టి నిత్య సంబంధమును నిర్దేశించుచు “వాగ్ధావిన” యను నేకపదమును నిత్య సమాసముతో కావ్యారంభమును గావించియున్నాడు. తుమారసంభవమందలి బ్రహ్మ ప్రవచన కాళిదాసు

“స్త్రీపుంసా వాత్మభాగా శే భిన్నమూర్తస్సిస్సృతయా,
ప్రమాతిభాజ స్సర్వస్య తావేవ పితరా స్మృతౌ.”

అని ప్రకృతి పురుషులను నిర్గుణ బ్రహ్మము యొక్క లింగబుద్ధి న మాయోపాధికుండను నీశ్వరునిగ గ్రహించి, ప్రేమ లోకకల్యాణాధిపతిమగు సృష్టికి లీజమని పరికియున్నాడు. పురుషుండు ప్రకృతిరహితుండైనచో నిర్వాస్యపారుండును. ఈ విషయమునే శ్రీ శంకర భగవత్పాదులవారు తమ సౌందర్యలహరి మొదటి స్లోకమున,

“శివ శృక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవతుం
నచే దేవం దేవో నఖిలు కుశలః స్పందితు మసి.”

అని వక్కాణించియున్నారు. “ప్రకృతిః కర్త్రీ పురుషః పుష్కరపలాశవ మ్నిగ్నిప్తః” అను సాంఖ్య సిద్ధాంతముకూడ నిందు సమన్వయించుచున్నది. కనుకనే, సతీదేవి దక్షురోషమువలన యోగవిస్మృత్తదేహి కాఁగా శివుఁ డక్షకుండై తపస్సున కారంభించినాడు.

“యదైవ పూర్వే జననే శరీరం
సా దక్షురోహ త్సుదతీ ససర్జ,
తదాప్రభృత్యైవ విముక్తసంగః
పతిఃపతూనా మపరిగ్రహోఽధూత్.”

అట్లే హిమవంతుని పుత్రియై యుద్భవించిన సతీదేవికూడ పరమేశ్వరునిఁ జేరుటకై యగ్రతపమును జేసినది. దివ్యమాలాతాడితయై భూమి కొరగిన ఇందు మతి మృతింపఁగా నామెతోఁగూడ తామను గ్రందఁబడి కొంతకడికి మార్చుచేరిన అజాని యవధను,

“వపుషా కరణోఽప్యి లేన సా
నివతంతీ పతి మప్యపాతయత్,
నను తైల నిషేకబిందునా
సహ దీపార్చిరుపైతి మేదినీమ్.”

అని వర్ణించినాడు. ఇందు దీపము కొడిమండి జ్వాలతోఁగూడ క్రిందఁబడిన తైలబిందు పుష్పమానము. జ్వాల యారి తైలబిందువుమాత్రము మిగులునట్లు, ఇందుమతి మృతింపఁగా అజాదుమాత్రము లేతో విహీనుండై జీవించియున్నాఁడని యిందు వర్ణింపఁబడినది. అనఁగా సతిదేవి పతిజీవితమును వెలెఁగించు లేతోవిశేషము, పతిజీవితమును సార్థక మొనరించు శక్తి అను భావ మి యుపమానమున గర్భితమై యున్నది. ఇం దుపమాలంకారమనోజ్ఞత మాత్రమే కాక దాంపత్యమును గూర్చిన కాళిదాసుని యుత్త మాధిప్రాయముగూడ ద్యోతిత మైయున్నది. జ్వాలారహితమైన తైలబిందువురలె కళత్రరహితుండైన పురుషుని జీవితము లేతోవిహీనమైనది, వ్యర్థమైనది. ఈ యధిప్రాయమునే వ్యాసులవారు “న గృహం గృహ మిత్యాహుః గృహిణీ గృహ మచ్యుతే” అని వెలెఁబుద్ధియున్నారు. దాంపత్యమునగూర్చియు, ప్రేమను గూర్చియు కాళిదా ిట్టియుక్తవృత్త భావములను వెలెఁబుద్ధియున్నాడు.

సుదక్షిణాదిలీపులు,

ధర్మార్థకామమోక్షములు

రఘువంశమున వర్ణింపఁబడిన ప్రథమదంపతులు సుదక్షిణాదిలీపులు. స్మృతిప్రాకృతమైన భారతీయ గృహస్థధర్మము వీరిచేఁ బూర్తిగ ననుగమింపఁబడినది. రాజులకు బహుపత్నీత్వము దోషము కాకున్నను, దీనిపవక్రవర్తి సంతానాపేక్షచే, జహంభార్యులను గైకొనలేదు. తన ధర్మపత్నియైన సుదక్షిణాదేవియందే

సుపుత్రునిఁ గాంచ నిచ్చగించిన దిలీపునిచే వసిష్ఠుని గూర్చి,

“కింతు వధ్వాం కైతైతస్యా మదృష్టసదృశప్రజమ్,
స మా మతతి సద్వీపా రత్న నూరసి మేదిన్.”

అని కాలిదాసు పలికించి నాఁడు. ఇందు కాలిదాసు ప్రశంసించినది ఏకపత్నీత్వము, ధర్మప్రణయము, వివాహమునకు ఫల వింద్రియత్వప్రీతి కాదు, సంశోధారకమగు సుపుత్రజనన మని కాలిదాసు,

“మత్స్వరం దుష్లభం మత్స్య
నూన మావర్తితం మయా,
పయః పూర్వైస్సన్విశ్వానైః
కవోష్ట ముపభుజ్యతే.”

అను దిలీపవచనార్థముచే నూదించియున్నాఁడు. రఘువంశప్రారంభమందు,

“త్యగాయ సంభృతార్థానాం
సత్యాయ మితభాషిణామ్,
యశనే విదగ్ధిషాణాం
ప్రజాయై గృహమేధి నామ్”

అని ప్రబాహుపమైన తంతువు పెరుగుటకే వివాహము కాని కామత్వప్రీతిఁ గాదు అను వల్లిప్రాయమును చెలియఁజేసియున్నాఁడు. ప్రతాపస్తూపతత్పురులగు సుదక్షిణాదితీపుల అనుకూలదాంపత్యమును కాలిదాసెంతయో ముచ్చటగ వర్ణించియున్నాఁడు.

“పురస్కృతా వర్త్యుని పార్థివేన
ప్రత్యుద్ధతా పార్థిన ధర్మపత్నీః,
తదంతరే సా విరరాజ ధేను
ద్వినక్షపామధ్యగతేన సంధ్యా.”

సాయంసమయమున వనసీమనుండి యాశ్రమమునకు మరలివచ్చుచో తన్ను సుసరించినచు దిలీపునకును, తన కెదురువచ్చు సుదక్షిణాదేవికిని మధ్య నానందినీధేవు డివారాశ్రులమధ్యగతయగు సంధ్యారాగమువలె ప్రకాశించుచుండెనట. ఆ సమయమును దివారాశ్రుల మధ్యగతయగు సాంధ్యవోయే. ఉపమానోపమేయములు రెండును నొకేసమయమునఁ బ్రత్యక్షము

లయియుండుటచే నీవర్ణన యెంత మనోహరమైనదియు సహృదయులు గమనింతురుగాక.

“ప్రదక్షిణీకృత్య వయస్విసిం తాం
సుదక్షిణా సాక్షతపాత్రపాత్రా,
ప్రణయ్య చానర్ప వికాల మస్యాః
శృంగాంతరం ద్వారమి వార్థసిద్ధేః”

అక్షతపాత్రపాత్రమైన సుదక్షిణాదేవి కార్యసిద్ధికి ప్రవేశమార్గమువలె నుండు గోవువికాలమైన శృంగాంతరసీమను బూదించినది.

నందినీధేవుననుగ్రహమున వీరి దాంపత్యము ఫలించినది. సుపుత్రుడగు రఘువుచాహుబలముకలిమిచే దిలీపుఁడు ధర్మపత్నీయుతుండై అత్యమేధఫలమును గాంచి నాఁడు. ప్రియసతియగు సుదక్షిణయందు ధర్మాత్మకామముల నూటిని సాధించిన దిలీపుఁడు రఘువు వివాహోనంతర మతనిని రాజ్యాభిషిక్తుఁ జేసి, పత్నీసమేతుండై మోక్షసాధనకొఱ కాశ్రమమున కేగినాఁడు. ఇట్లు కాలిదాసు సుదక్షిణాదితీపుల చరిత్రకథనమున భారతీయదాంపత్యరత్నమును విశదము గావించియున్నాఁడు.

అజ ఇందుమతులు,

అజుని స్వార్థత్యాగము

కాలిదాసు అజ ఇందుమతుల ప్రేమప్రాబల్యమును, దైవికమైన వియోగము నాధారముగాఁ జేసికొని రమణీయముగ వర్ణించియున్నాఁడు. సుదక్షిణాదితీపుల ప్రేమవలె వీరి ప్రేమ శాంతియుగా కలకాలము ఫలించినది కాదు. యావనముననే అజున కిందుమతీవియోగము కలిగినది. మర్త్యు లగువారికి సాధారణముగఁ గల్గు నిట్టివియోగమును వర్ణించుటలో కాలిదాసు ఉత్కృష్టమైన సాత్త్వికప్రేమయొక్క స్థిరత్వమును, పవిత్రతను, స్వార్థరాహిత్యమును బాటియున్నాఁడు. తీరితజ్యోతియగు నిందుమతి మృతింపఁగా నిస్తేజస్కుడైన అజుఁడు రఘుకులకాలచంద్రుడగు దశరథుని రక్షణార్థమై దేవాయాత్ర వెట్ల కడపవలసి వచ్చినది. కాని యిందుమతిలేని జీవితముమాత్రము వ్యర్థమైనది.

“విభవేఽపి సతి త్వయా వివా
సుఖ మేతావ దజస్య గణ్యతామ్,
అపౌతస్య విలోభవాంతై
ర్మమ సర్వే విషమా స్త్వదాక్రమాః.”

“నాసర్వసౌఖ్యములును నిన్నాశ్రయించి యుండి నవి. విభవ మెంతయున్నను నాజీవితసౌఖ్యము నీతో నంతమొందినది” అని దీనముగా విలపించు నజాని ప్రేమ యెంతటి మహత్తరమైనది! జీవితాంతమువఱకును నిందు మతీస్మరణమాత్రద్వితీయుండై, పునర్వీవాసాప్రశంస లేకయుండిన అజాను లోకమున కత్యుత్తమాదర్శ మును జూపియున్నాఁడు. విగతప్రాణమైన ఇందుమతీ దేహమును చిరపరిచితముగ లేన యుత్సంగమున నిడికొని విలపించు అజాని యనన్తము కాళిదా సెంతయు రస వత్తరముగ వర్ణించినాఁడు.

“ప్రతియోజయితవ్యవల్లకీ
సమవస్థా మథ సత్త్వవిష్ణవాత్,
స నివాయ నితాంతవత్సలః
పరిగృహ్యోచిత మంక మంగనామ్.”

విగతప్రాణమైన యిందుమతీదేహము తంత్రీ రహితమైన పీణతోఁ బోల్పఁబడినది. కాళిదాసుని మనో జ్ఞములైన యుపమానముల కిది యొక యుదాహరణము. “ఉచిత మంకం నివాయ” అనుట ఆ ఉపమానోపమే యముల రెంటికీని చక్కఁగా సరిపోవుమన్నది. ఉత్సం గమున నిడికొని పీణకుఁ దంత్రులను గట్టుట సాధారణముగా మనము గనుచుండు విషయము. ఇంక నుప మేయపక్షమున, అజజీవిత సర్వస్వమును, ప్రియ సతియు అగు నిందుమతీ కజాని యుత్సంగమునకంటె నుచితమైన స్థాన మేది కలదు? ఇందుమతీవిషయమున నజాను “నితాంతవత్సలుఁ డైనాఁడు.” ఉత్తమప్రేమ వాత్సల్యముగఁ బరిణమించినది.

“విలలాప స బాష్పాగ్ధదం
సహవా మ ప్యవహాయ ధీరతామ్.”

సహజజై ర్యమును గోల్పోయి, బాష్పాకులుండై, గద్గదస్వరమున విలపించు నజాని విషయమున కాళి

దాసుని సాత్త్వికప్రేమ కరుణరస స్వరూపమును దాల్చినది.

“గృహీణీ సవివః సభీ మిథః
ప్రియశిష్యా లలితే కలావిధా,
కరుణావిమలభేన మృత్యువా
హరతా త్వాం కద కిం న మే హ్యతమ్.”

అని అజానివాక్యముగా కాళిదాసు భారతీయులకు సహధర్మచారిణీవిషయమునఁ గల యుచారాధి ప్రాయములను నెల్లడించియున్నాఁడు. భారతీయులు స్త్రీని భోగ్యవస్తువుగాఁ జూతు రను అపోహకుఁ బాత్రులైన నవీను లీల్లోకార్థమును గమనింతురుగాక. స్వార్థత్యాగము లేమిచే ప్రేమస్వరూపమును దెలియఁ జాలక, భావైక్యము లేదను నెవమున వివాహబంధ ములఁ ద్రొంచివైచి, స్వచ్ఛందగాము లగువారికి భారతీయుల వైవాహికబంధ మొక శృంఖలముగఁ గన్పడుట నైజమే. పూర్వలలో బహుపత్నీత్వము పాపముగాఁ బరిగణింపఁబడకున్నను, అది యెన్నఁడును గౌరవాగ్ధముగా నెన్నఁబడలేదు. దీర్ఘ, అజ, రామ చంద్రాదులయెడఁ గల గౌరవము మనవారికి దుష్కంఠాదుల విషయమున నెన్నఁటికిని గలుగదు. ఇట్టి ఏకపత్నీత్వమందలి ప్రణయోత్కృష్టతనే భారతీయకవిశ్రేష్ఠుఁడగు కాళిదాసు మిక్కిలిగ వర్ణించినాఁడు.

సీతారాముల ఆదర్శదాంపత్యము,
దివ్యప్రేమ

సీతారాములు మానవలోకమునకే ఆదర్శ ప్రాయులగు సతీపతులు. భారతీయ గృహస్థ ధర్మము వీరి దాంపత్యరూపమును దాల్చినది. రామచంద్రుఁడు పుత్రధర్మ, కూరధర్మ, రాజధర్మములను బాలించిన పురుషోత్తముఁడైనను నతఁడు భరతఖండమున సీతాపతిగనే యొక్కరగఁ బూజింపఁబడుచుండుట. సీతారాములఁ దలఁచినంతనే మనకు హృదయగోచర మగునది వారి యనుకూలదాంపత్యము. ఉత్కృష్ట ప్రేమకు వీరిజీవితము పరమావధి. స్వార్థమును, అభిమానమును, విషయలోలుపతన నశింపఁజేసి, జీవిత

మును పరిశుద్ధముజేసి, త్యాగముచేయును జూపగల
మహాత్ముల ప్రేమ. ప్రేమకల్పించిన జీవి ఆత్మ
త్యాగము నొక రీతిగఁ బరిగణించును. సీతారాముల
జీవిత మట్టి యత్యాగ సాత్త్విక ప్రేమపాఠము. వియో
గానల తత్త్వములైన వీరిజీవితము లుత్తమ ప్రేమామృత
స్నానమున నమరత్వముం జేంది భారతీయుల గృహము
లలో శాశ్వతపూజ యందుచున్నవి. సతీపథుల ప్రేమ
దాహ్యము విపత్తులయందుఁ బ్రవేశింపఁబడును. అట్టి
విపత్తులలో వియోగ మొకటి. దైవిక వియోగ కార
ణముగా అజ్ఞాన కిందుమతియందుఁ గల ప్రేమ ప్రకా
శితము చేయఁబడినది. సీతారాముల జీవితములం దిట్టి
వియోగము రెండుపర్యాయములు గల్గినది. రాముఁడు
పితృవాక్యపరిపాలనార్థమై యరణ్యమున శేరినపుడు
భర్తతోడి వనవాసమును స్వర్గశుల్కముగ నెంచిన సీత
తన యనన్యాదృశ ప్రేమను వెల్లడించినది. లంకలో,
రాక్షసులమధ్య నతికష్టముల కోర్చి, వ్రయభర్తృ
నామస్మరణ చేయుచు, త్రైలోక్యవీరుడగు రాముఁ
డెన్నఁటికైనను తన్ను విడిపించుకొను నను నాసలే
బ్రాహ్మణుల ధరించినది జీవిత సర్వస్వమును సీత
వియోగమున రాముఁ డనభవించిన గుణమును
వర్ణించుట వాల్మీకికే చెల్లినది. అతని దుఃఖ
మును చూడలేక చేరివాచేతనము లన్నియు శేషి
నవి. రాముఁడు మహర్షియత్న మొనర్చి తన ప్రేయ
సిని విడిపించుకొన్నాఁడు. అగ్నిప్రవేశమున సీత లోక
మునకుఁ దన పరిశుద్ధతను వెల్లడించి తన బహిఃప్రాణ
మును రామునిఁ జేరినది. కాని చిరదుఃఖితయును సీతకు
వియోగము జన్మస్వత్వ మైనది. లోకాపవాదమునకు
వెలచి రాముఁడు తన ప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైన, అగ్ని
పథమైన సీతను విడుచుటను గూర్చి,

“కి మాత్యునిశ్చేదకథా ముపేక్షే
జాయా మదోషా మత సంత్యజామి”

అని డోలాండ్తోలితమనస్కుడై కుదకు లోకాప
వాదనివృత్తికొఱకు సీతావియోగమున నాత్యంత
గముఁ జేయ నిశ్చయించినాఁడు. “జాయాం అదోషాం”
అని పలికి రాముఁడు తనకు పత్నియందుఁ గల గౌరవ
మును వెల్లడించినాఁడు.

“తజ్జాయాయా జాయాత్వం య దస్యాం జాయ లేపునః”

అను పుత్రత్వత్తిని పర్యాలోచించిన జాయాశబ్దము
నెంతటి అర్థస్ఫూర్తితో కాలిదా సిండు (జాయా
మదోషాం) ప్రయోగించినాఁడో యభిజ్ఞ లూహించుదు
గాక. సీత అప్పుడు పూర్ణగర్భిణి. పొదులయందు వ్యా
పించుచున్న ఆపవాద ముపశమించుటకై పూర్ణగర్భిణి
యగు జాయను పరిత్యాగము చేసినాఁడు. తన కత్యంత
ప్రీతిపాత్రును వస్తువును దృఢప్రాయముగ లోకరంజ
నార్థము త్యజించుటయందే బ్రాహ్మణుడైన రాముని
త్యాగము కనఁబడుచున్నది.

“తస్యాపనోదాయ ఫలప్రకృతై
పుషస్థితా రూ మపి నిర్వృతేతే,
త్యక్యమి వై జేహనుతాం పురస్తా
త్యముద్రనేమిం పితు రాజ్ఞయేవ”

ఇట్లు చేతులార సీతను బోంబుట్టుకొన్న
రాముఁడు వియోగాన్ని తప్పకదై విశ్వకారుణ్యమునకుఁ
బాక్రుం దైనాఁడు. శరీమకుసుమకౌములమైన సీతా
జీవిప్యాదయము చిరంతన దుఃఖము ననభవించుటలో
వజ్రమైనది. అగ్ని పథమైన, నిష్కలంకమైన, పరిశీలిత
యైన తన్ను కారణముగ భర్త విడిచినను, నతని సే
మాత్రమును మాత్రక, యది తన పురాకృతకర్మఫల
మని విలసించు సీతవంటి ప్రేమమూర్తి ప్రపంచచారి
త్రముం యెందును గానరాదు.

“కిం వా తవాత్యంతవియోగ మోషే
కుర్యా ముపేక్షాం హతజీవితేఽస్మిన్,
స్యా ద్రక్షణీయం యది మే న జేజ
స్త్యదీయ మంతర్గత మంతరాముః”

“సాహం తపః సూర్యునివిష్టదృష్టి
రూర్ధ్వం ప్రమాతే శ్చిరికుం యతిష్యే,
భూయో యథా మే జననాంతరేఽపి
త్యమేవ భర్తా నవ విప్రయోగః”

భర్తృవియోగమున నిష్కలమైన తన హతజీవిత
ముపేక్షింపఁదగినదైనను గర్భస్థమును భర్తృకంశసంతా
నాంకురము రక్షింపఁదగినదని పల్కుటలో సీతయుదా
రాశయము విశదమునుచున్నది.

నీత తన జననాంతరమందును రామునినే భర్తగాఁ గోరుటలో నీతారాముల యొండొరుల పవిత్రప్రేమ మనకు గోచరమగుచున్నది. ఈ విషయమునే భవభూతి:

“ప్రకృత్యైవ ప్రియా నీతా
రామస్యాసీ నృహత్కృతః,
ప్రియభావః సమ తయా
స్వగుణైరేవ వర్ధితః.
తత్త్వైవ రామః నీతాగః
ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియోఽభవత్,
హృదయం త్వేవ బానాతి
ప్రీతియోగం పరస్పరమ్.”

అని యనుభవైక వేద్యముగాఁ బలికియున్నాఁడు.

నీతాత్యాగానంతరము రాముఁ జేకాకియై కాలముగడపుచు, నీతావిగ్రహమునే ప్రక్కనిడికొని ఆశ్వమేధయాగమును నిర్వహించెనని వర్ణించి కాళిదాసు మహాత్మ్యప్రస్తావన ప్రేమస్వరూపమును మనకుఁ జూపియున్నాఁడు.

“నీతాం హిత్యా దశముఖిరపు ర్హి పయే మే యదన్యాం
తస్యా ఏన ప్రతికృతిసఖో యక్రేతూ నాజహర,
వృత్తంలేన శ్రవణవిషయప్రాపితా లేన భర్తః
సా దుర్వారం కథమపి పరిత్యాగదుఃఖం విషేషా.”

ఈ వృత్తాంతమును విన్న నీత తన దుర్వారమైన పరిత్యాగదుఃఖమును సహించగల్గినదట. గృహము నుండి నీతను బంపినను రాముఁడు తన మనస్సునుండి పంపలేకపోయినాఁడు.

“బభూవ రామః సహసా సతామ్న
స్తు సారవర్షీర సహస్యచంద్రిః,
కాలినభీతేన గృహం నిర్గతా
న లేన వై దేహానుతా మనస్తః”

కుశలపులు తండ్రినిఁ జేరినతర్వాత నీత తన పవిత్రతను సంశయించు నీలోకమున నుండఁగూడదని విశ్వాసించినది. తన పవిత్రతను లోకమునకును, తన నిశ్చలమైన ప్రేమను రామునకును బ్రదర్శించి నీత జననియగు భూమిగర్భమునఁ బ్రవేశించినది.

“సా నీతా మంక మారోస్య
భర్తృప్రణిహితేక్షణామ్,
మా మేతి వ్యాపారశ్యేన
తస్మిన్పాతశ మభ్యుగాత్.”

సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపఁదగిన దీక్షోకము. “భర్తృప్రణిహితేక్షణామ్” అని నీతను వర్ణించుటలో కాళిదాసు ప్రేమస్వరూపమునే కాశ్వరముగఁ జీతించి వాఁడు. నీతారాముల ప్రణయచారిత్రిము కాళిదాసు ప్రేమతత్త్వమునకు గీటురాయి.

ఉమామహేశ్వరుల ప్రణయము
ప్రకృతిపురుషుల లీలావిలాసము

నీతాదేవిపవిత్రప్రేమకు సరిమాఁగునది ఉమాదేవియొక్క సాత్త్వికప్రేమ. ఉమామహేశ్వరుల ప్రణయము ప్రకృతిపురుషుల లీలావిలాసము. ప్రకృతిపురుషులకుఁ గల్గిన సహించరాని తాత్కాలిక వియోగము నెంతో మనోజ్ఞముగ కాళిదాసు వర్ణించి యున్నాఁడు. స్త్రీ పురుషతత్త్వములు రెండును పరబ్రహ్మముయొక్క వివర్తములగుట నీ రెంటికిని గల పరస్పరాకర్షణమే ప్రణయముగా గ్రహించి కాళిదాసుమామహేశ్వరుల ప్రణయమును జీతించియున్నాఁడు. దక్షయజ్ఞవాటికలో జరిగిన భర్తృనింద నోర్వలేనిదై సతీదేవి దేహము చాలింపఁగా శివుఁడు సతీవియోగము నోర్వలేక తపస్వి యైనాఁడు.

“తత్రాగ్ని మాధాయ సమిత్సమృద్ధం
స్వమేవ మూర్త్యంతర మష్టమాత్రిః,
స్వయం విధాతా తపసః ఫలానాం
కేనాపి కామేన తప శ్చచార.”

తపఃఫలముల నిచ్చు ఈశ్వరుఁడగు తానే ఏదో జోరికచే తపస్సుచేసెను. ప్రకృతివియోగమున తపోభిముఖుడైన శివునకు ప్రకృతి తేరుటకంటె కాంక్షితమేమున్నది? కనుకనే కాళిదాసు “కేనాపి కామేన” అని యనిశ్చితముగఁ బలికి యీయర్థమును ధ్వనింపఁ జేసియున్నాఁడు.

“తదాప్రభృత్యేవ విముక్తసంగః
పతిః సమానా మపరిగ్రహోఽభూత్.”

అని శివుడు సంసారరహితం డని యిదివఱకే
 డని వర్ణించియున్నాడు. కనుక తపమునకుఁ గాఁగితి
 ఫల మితఁడు కర్తయుఁడు డనుటయే అని కాళిదాసు
 కావ్యదృష్టిచే నూచించియున్నాడు. ప్రకృతియగు
 సతీదేవి పురుషుడగు శివుని జేరక యుండఁజాలదు.
 హిమవంతునకుఁ బుత్రరూపమునఁ బరమేశ్వరి జనించి
 వది. నారదునిచే భవిష్యత్తును దలిపి హిమవంతుడు
 పుత్రుని శివశుభ్రూషార్థము నియోగించినాడు. దేహం
 తరమును జెందిన సతీదేవి పరమేశ్వరునితోఁ జేరుటకుఁ
 కగిన యర్హతను సంపాదించవలసియున్నది. అట్టి
 యోగ్యతను సాధించుటకు మహానీయులసేన మొదటి
 సోపానము. ఈశుట్టుమును జీత్రించుటలో కాళిదాసు
 చూపిన చాతుర్య మనన్యసాధ్యమైనది. పరమేశ్వరుని
 జీత్రేంద్రియత్యము, తపోనిష్ఠ, సంయమము కర్మింపఁ
 బడనిచో నుమాదేవి యతనికై చేయఁబోవు మహా
 ప్రయత్నము వ్యర్థమని తోచెడిని. పరమేశ్వరుని
 ప్రేమ పరమార్థకృష్టమైనది, అనిర్యావ్యమైనది.
 తన సతిని క్షణముకూడ విడిచియుండలేక యామె కర్మ
 దేహమునే యొపఁగఁజాలిన నిర్యావ్యప్రేమ. అట్టి
 ప్రేమను బొందుటకుఁ దగిన యర్హత నుమాదేవి
 గడించవలసియున్నది.

“స కృత్రివాపా ప్రపనే యతాత్మ్యా
 గంగాప్రవాహోఽపి తదేవదారు,
 ప్రస్థం హిమాద్రే ర్మృగనాభిగంధి
 కించి త్క్వ్యాతిగ్నిర మధ్యవాస.”

కిన్నరగానము, కన్నారీపరిమళము, గంగా
 ప్రవాహముచేతఁ దడుపఁబడు చేపదారువృక్షములు గల
 హిమవత్పర్వతపు చరియలో నియతచిత్తుడగు శివుడు
 తపస్సున కారంభించినాడు. ఆయనకు నేవచేయు
 టకై నియోగింపఁబడినది త్రిలోకసుందరియు, నవ
 యావనోన్మేషయు, శివునియందు బద్ధామరాగయు,
 పూర్వమున వతని సతియు నగు నుమాదేవి. ఇట్టి పరి
 స్థితులు శృంగారమున కనుకూలించునట్లు సంయమమున
 కనుకూలించవు. కాని,

“వికారహేతా సతి విక్రియం లే
 యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరాః.”

అని పరమేశ్వరుని దృఢచిత్తమును, నిర్దియ
 నిగ్రహమును కవి చెల్లించినాడు. మన్మథపురో
 యాయయగు వసంతుని విజృంభణముచే కేవల తపో
 వనమే కాక కాళిదాసుని విక్రమంతయు రతిభావ
 సమన్వితమైనది.

“మధు ద్విరేభః కుసుమైకపాత్రే
 పపా ప్రియాం స్యా మనువర్తమానః,
 శృంగేణ సంస్పర్శనిమిలితాక్షిం
 మృగీ మకంద్రాయత కృష్ణసారః.”

“దదౌ రసా త్కుంకజరేణుగంధి
 గజాయ గంధూషజలం కరేణుః,
 అద్ధోపభుక్తేన విసేన బాయాం
 సంభావయామాస రథాంగనామా.”

“గీతాంతరేషు శ్రమచారితైః
 కించిత్ప్రయచ్చాన్వీతపత్రరేఖమ్,
 పుష్పసవాఘూర్ణితశీత్రకోభి
 ప్రియాముఖం కింపురుష శ్చయంచే.”

జంగమముల స్థితి యట్లున్నది. ఇంక స్థావరములగు
 వృక్షదులునైత మిభావమునకు లోనైన వని కవి,

“పర్యాప్తపుష్పప్రబకస్తవాభ్యః
 స్ఫురత్ప్రవాలోష్టమనోహరాభ్యః,
 లతావహూభ్యస్తరవోఽప్యనాపు
 ర్విసమ్రతాఖాభుజబంధనాని.”

అని మనోహరముగా వర్ణించియున్నాడు.
 ఇట్లు స్థావరజంగమాత్మకములగు మిథునము లన్నియు
 కామగతిన్నే హరసానుబద్ధమును భావమును ప్రకటిం
 చఁగా, నాతపోవనమంలి మునులు,

“ప్రయత్న సంప్రభితవిక్రియాణాం
 కథంచి దీతా మనసాం బధూవుః”

మనోవికారముల సతికష్టముతో నాఁటి యింద్రి
 యములను స్వాధీనముచేసికొనిరి. కాని నిశ్చలఁడై,
 యింద్రియములను బంధించి,

“అవృష్టిసంరంధ మి వాంబువాహ
 మపామినాధార మను త్తరంగమ్.”

అంతశ్చరాణాం మరుతాం నికోధాత్
నివారణమక్రంప మిన ప్రదీపమ్."

సమాధిలోనుండు హరుని జూచి మన్మథుడు
నిశ్చేష్టుడై నాడు. బాహ్యవ్యాపారశూన్యుడగు
నతని హస్తమునుండి ధనుర్వాణములు తమంతట జాతి
నవి. ఇట్టిస్థితిలో నుండు మదనుడు,

"ఆనర్జితా కించిదీదృ ప్రసాభ్యాం
వాసో వసానా తరుణార్కరాగమ్,
పర్యాప్తపుష్పప్రసాదకౌవలనా
సంచారిణీ పల్లవీనీ లతేర."

ఇట్లు వచ్చు జగదేకసుందరియగు పార్వతీదేవిని
జూచి లబ్ధభైర్యుడై వింటి నందుకొన్నాడు. ఇంతలో
శివుడు తపస్సు చాలించఁగా, పార్వతి సమీపించి,

"ఉమాఽపి నీలాలకమగ్యశోభి
విప్రసంసయంతీ నవకన్ధికారమ్,
చకార కర్ణచ్యుతపల్లవేన
మూర్ధ్నా ప్రజామం వృషభిగ్వజాయ."

ప్రణమిల్లినది. శివుడు "అవస్య భాజం పతి
మాప్నుహి." అని యామెను దీవించినాడు. ఈదీపవల్ల
కాళిదాసుయొక్క ప్రేమతత్త్వ మిమిడియున్నది. ఈ
సందర్భమును బురస్కరించుకొని మన్మథుడు సమ్యా
హనాస్త్రముఁ దోడుగ నీశ్వరుడు కించిత్పరిణామ
భైర్యుడై నాడు. కాని మణుక్షణముననే యింద్రియ
ములను నిగ్రహించినవాడై, ఫాలనేత్రాన్నిచే మదనుని
భస్మీభూతుఁ గావించి యదృశ్యుడైనాడు. అప్పుడు,

"తథా సమక్షం దహతా మనోభవం
వినాకినా భగ్నమనోరథా సతీ,
నినింద రూపం హృదయేన పార్వతి
ప్రియేషు సాభాగ్యఫలా హి చాదుతా."

తన సమక్షముననే మన్మథుడు భస్మమగుటఁ
జూచిన పార్వతి తన సౌందర్యమునే నిందించుకొన్నది.

రతిభావపోషకములగు పరికరములు గల వన
మధ్యమున, వసంత విజృంభణకాలమున, త్రిలోక
సుందరియగు తన సమక్షముననే మన్మథుని భస్మము

చేసిన శివుడు 'అరూపహర్యుఁ'డని నిశ్చయించి
తన సౌందర్యమును నిందించుకొన్నది. ఇంతటి గంభీ
రాధ్యమును కాళిదాసు "తథా సమక్షం" అను
ప్రయోగమున నిమిచ్చి యున్నాడు. శివుఁ డరూప
హర్యుడు గనుకనే పార్వతి యతనిని సాధింప నిశ్చ
యించినది.

"అరూపహర్యం మదనస్య నిగ్రహాత్
వినాకపాణిం పతి మాప్తు మిచ్ఛతి."

అవస్యభాజుడగు పతిని బోండు మని శివుడు
తన్ను దీవించినాడు. రూపహర్యుడగు భర్త అవస్య
భాజుడు కాఁజాలడు. కనుకనే సౌందర్యమునకు
లాంగని పరమేశ్వరు నెట్లైన చేబట్టి పార్వతి కృత
నిశ్చయ డైనది.

స్వార్థము, అపాంభావము, మమత-యిన్నియు
నశించి, భూతనేవాసస్థి, ఆత్మత్యాగము అలవడిననే
కాని ప్రేమస్వరూపమును జూడలే మను సంశయము
కాళిదాసు పార్వతీదేవి తపో నిష్ఠావర్ణనమున విన
రించినాడు. సగాధిరాజు పుత్రియగు పార్వతీదేవి
ఆటపాటలను, సర్వసౌఖ్యములను ద్యక్షించి, ఆశ్రమ
వృక్షములను, వన్యపుష్పములను, అతిసులను నేవింప
నేర్చుకొన్నది. కొంత కాలమునకు సామాన్యమైన
తపస్సుచే శివుడు లభ్యుడు కాఁడని తెలిసి యుగ్ర
మైన తపస్సున కారంభించినది. పర్ణవృత్తినిగూడ మాని,
పంచాగ్నిమధ్యమున నిలిచి యత్యుగ్రమగు తపస్సు చేసి
నది. తుదకు శివుడు బ్రహ్మచారిరూపమున వచ్చి,
పార్వతీదేవిసాత్త్వికప్రేమచే జిరుకై, యామె
సద్ధాంగిగాఁ గైకొనినాడు. వీరిది అలౌకికమైన, అతీం
ద్రీయమైన సాత్త్వికప్రేమ. ఈ దివ్యప్రణయవర్ణన
మున కాళిదాసు మనకు నిజమగు ప్రేమస్వరూప
మును బోధించియున్నాడు. దేహసౌందర్యాభిమాన
త్యాగముచే నాత్మసౌందర్యము, సర్వైశ్వర్యమహిమను
దిత్తశుద్ధి, నిష్ఠచే నాత్మజ్ఞానము, తపస్సుచే నాత్మ
సంయమము సాధించిననేకాని ప్రేమతత్త్వమును
చరియఁజాల మని కాళిదాసు కుమారసంభవమున
నూచించియున్నాడు.

సాత్త్వికశృంగారరసస్వరూపము
రతిమన్మథుల దాంపత్యము

విశ్వల ప్రణయస్వరూపమును జిత్రించుటకుఁ గాలిదాసు గైకొన్న మఱియొక వస్తువు రతిమన్మథుల ప్రేమైకదాంపత్యము. శృంగారప్రపంచమున కధి నాధుఁడగు మదనుఁడు రతీదేవిప్రేమకాముదినీ గ్రోలు చకోరము. సరళహృదయ యగు రతి ప్రేమజీవియగు మన్మథునకుఁ దగిన సతి. రతీదేవికిఁ గల్గిన వియోగ మును కాలిదాసు కరుణరసభూయిష్టముగ వర్ణించి నాఁడు. భార్యావియోగపీడితుఁడైన మానవ చక్ర వర్తియగు నజాని విలాపమునకు భర్తృవియోగతప్తయైన నేవతాస్త్రియగు రతీదేవివిలాపము ప్రతిబింబము. ఇందుమతిలేని యజాని జీవిత మెట్లు నిరర్థకమో, మన్మథుఁడు లేని రతిజీవిత మెట్లు వ్యర్థము. ప్రాజ్ఞుఁడును, పురుషుఁడును నగుటచే నజాఁడు నేహత్యాగముఁ జేయఁగూడక దుఃఖజీవితమును నెట్లో ఈడ్వ నిశ్చయించి నాఁడు. అగతికయు, గురుమారహృదయయు నగు రతీదేవి నేహము నన్నిపాలుచేసి భర్త ననుగమింప నున్ముక్తయైనది. వసంతునిఁ జూచి,

“గత ఏవ న లే నివర్తతే
న సఖా దీపభవానిలాహరః,
అహమస్య దశేవ పశ్య మా
మవివహ్యవ్యసనేన ధూమితామ్”

“గాలి కాటిపోయిన దీపజ్వాలవలె నశించిన నీ చెలికాఁడు మరలిరాఁడు. నే నన్నవో దీపమాటి పోఁగా నిలిచిన పొగతోడి వత్తివలె నున్నాను.” అని పలుకుచున్నది.

“నను తైలనిషేకబిందువా సహ దీపార్పి రుమైతి మేదిసిం” అని ఇందుమతిని జ్వాలకును, అజాని తైల బిందువునకును బోల్చి, పరిజీవితమున కత్యుత్తమస్థాన మొనఁగిన కాలిదా సేచట మన్మథుని దీపజ్వాలకును, రతిని వత్తికిని బోల్చి, పరిజీవితమున కవస్యముగ స్థానము నొసఁగియున్నాఁడు. పతివలననే పతికి శోభ, పతివలననే పరిజీవితము కాంతిమంతము నడనీ యంశమును కాలిదా సెన్ని పర్యాయములైనను నూచించి

యున్నాఁడు. చితిఁ జేర్చి, తన్ను తన భర్తతోఁ జేర్చి, ఆఖరు బంధుకృత్యమును నెఱవేర్చుమని రతీదేవి వసంతుని నేడుచున్నది. విచేతనములు సయితము భర్తల నెడఁబాసి యుండలేవన సచేతనయగు తా నెట్లు తాను సింపఁగలదని పలుకు రతీదేవి ప్రేమజేగ మసహన మైనది.

“శశినాసహ యాతికొముదీ
సహ మే ఘన తటి క్రురీయతే,
ప్రమదాః పతివర్త్యగా ఇతి
ప్రతిపన్నంహి విచేతనైరసి.”

మన్మథుఁడు తన్ను విడిచి తూణమైన నుండఁ జాలఁడు. కనుక తన్నుగ్ని యందుంచి దక్షిణానిలములఁ దొందరపఱచవలెనని వసంతుని నాదేశించుచున్నది. పరలోకమందును విభాగము చేయక ఇరువురును త్రాగునట్టాకే జలాంబలి నిరువురకు నిమ్మరి కోరుచున్నది.

“ఇతిచాపి విధాయ దీయతాం
పల్లిపాస్యాంబలి లేక ఏవ నా,
అవిభజ్య పరత్ర తం మయా
పహితః పాస్యతి తే న బాంధవః”

పరలోకమందును విడిపోని దాంపత్యము వీరిది. కాలిదా సిట్టి మహాశిష్టమైన ప్రేమను వర్ణించి పరీపతుల జీవితైక్యమును మన కాదర్శముగాఁ జేసి యున్నాఁడు.

యక్షదంపతుల ప్రేమైకదాంపత్యము
స్వార్థరహితమైన సౌశీల్యమునకు
గీటురాయి

కాలిదాసు తన మేఘసందేశమునఁ గల్పించిన వియోగదశ యిదివఱలో వర్ణింపఁబడినవాటి కన్నిటి కిని విలక్షణమైనది. యక్షదంపతులు కాలిదాసుని భావనాప్రపంచమున సృష్టింపఁబడినవారు. కాలిదాసు తన విప్రలంభశృంగార చర్లనాసామర్థ్య చాతుర్యము లను బ్రదర్శించుటకై వీరిని గల్పించి కావ్యమును రచించినవాఁడు కాదు. అట్టి యుద్దేశ ముండినచో రామా యుగభయందే తన చాపలమును దీర్చుకొనియుండెడి

వాడు. కాళిదాసుని యత్నండు రసికుడు, సర్వ సౌఖ్యములను రుచిచూచిన సౌందర్యవిపాసి, భావనా సంపత్తిగల యువకుడు. యత్నని భార్యయు విద్యావతి, లలితకళాభిజ్ఞ, భర్త లేనికాలమున గృహభారమును వహించగల స్వతంత్ర. ఇట్టి యావనప్రాదుర్భావమున నున్న వీరి నిరుత్పరమ దేశాంతరముఁ బడవైచి వీరి విప్రలంభమును వర్ణించుటలో కాళిదాసునకు మహోద్దేశము లేకపోలేదు. యక్షదంపతుల కొకవత్సర మవధిగాఁగల బలవద్వియోగమును ఘటించఁజేసి కాళిదాసు వారి శిలము నన్ని పరీక్షకు గుఱిచేసినాడు. ఒకరి విషయమొకరు చెరిగిపోవుటకుఁ గూడ సాధ్యముగాని పరీక్షితులలో మండు నీయక్షదంపతులు పరిగుర్తాంతకరణ పృథక్యయై న పాత్త్వికోత్తము లై ననే కాని కాళిదాసుని కతిసపరీక్షకు నిలువఁజాలరు. వీరి వట్టిపరీక్షయందు ప్రీత్యులఁ జేసి, నిశ్చల ప్రేమతత్త్వమును లోకమునఁ బాటుటయే కాళిదాసుని యాశయము.

సీతాదేవి స్నానముచేఁ బరిత్రమయై న తీర్థములు గల రామగిర్వాశ్రమము యత్నని ప్రవాసస్థాన మని కావ్యరంభముఁ గావించి, కాళిదాసు తన పవిత్రోద్దేశమును చూపించినాడు. భార్యవిరహమునఁ గృశించిన యత్నండు తొలకరి పేఁకుచుచేఁ బ్రయతనికీ దండేశ మంపుటయే కావ్యవస్తువు. ఈ కావ్యమందలి కాళిదాసుని భావనయ నేమేమగునో యనుసరించినది. ఇందికండు గావించిన వర్ణన లవల్యసాధ్యములై నవి, మహాపాఠములై నవి.

“అలొద్గీర్తనై రుపచితవపుః కేశసంస్కారభూపై
ర్వంఘ్రప్రిత్యా భవనశిఖిర్వ త్తప్తవోహృదహః,
పార్శ్వే వ్యస్యాః వసుమనురభివ్యస్తభేదం నయేథాః
వశ్యక లక్ష్మీం లలితవనితాపాదరాగాంకిలేఖు”

ఇట్లు వికలాత్మరి భవనములను వర్ణించుటలో కాళిదాసుని భావన విహంగపథమున సంచారము చేసినది. అలకాపట్టణమున మందాకినీతీర సైకతీర్థములలో నాడుకొను చారికలను దక్షిణన పృథక్యరంజకముగఁ జూపించియున్నాడు.

“మందాకిన్యాః సలిలశిఖైః
సేవ్యమానా మరుద్వి

ర్కందారాణా మనుతటరుహం
చాయయా వారివోస్తా,
అస్యేష్టవైర్యా కనకసికతా
మప్తివీక్షేపగూఢైః
సంక్రీడంతే మణిభి రమర
ప్రాధితా యత్ర కన్యా”

యత్నండు భోగప్రియుఁడైనను పవిత్ర పృథక్యయై న ప్రణయతపస్వి. ప్రవాసకాలమును ప్రియురాలి దింతతోఁ గడపుచున్నాడు. మేఘదర్శన మయినతోడనే దయుతాశీవితాలంబనాధి యయి, సం దేశమును గొనిపొమ్మనెడి,

“లేనాధిత్యం త్వయి విధివశాద్దూరబంధు గ్గతోఽపాం
యాన్తా మేఘా వర మధిగుణే నాథ మే ఘ్నకామా”

దీనముగ వేడివాఁడు. దివసగణవారత్వరయైన తన సతిజీవిత మేమనునో యని కారయఁదగు యత్నని ప్రేమ నిశ్చలమైనది.

“ఇత్యాఖ్యాతే పరవతనయం మైశిరి వోమ్మభి సా
త్యామత్కంకోచ్చ్యంతిపృథక్యానీత్యసంభాష్యచైవ,
త్రోవ్య త్యప్యప్యైర్వమహితా సౌమ్య సీమంతినీసాం
కాంతోదంతస్సుప్నాదుభవత స్సంగమాత్కించియానః”

అని తన భార్యను సీతాదేవితోఁ తోర్చి తనకు తన సతియందుఁ గల గౌరవమును చెరియఁజేయుచు న్నాడు. పత్నివ్రతయగు యక్షీశితి గెంతో మనోహరముగ వర్ణించియున్నాడు.

“తాం బానీథాః పరిమితకథాం
శీవితం మే ద్వితీయం
దూరిభూతే మయి సహచరే
చక్రవాకీ మివై కామ్,
గాఢోత్కంఠాం గురుభి దివసే
మ్యేషు గచ్ఛన్తు బాలాం
జాతాం మన్యే శశిరమధితాం
పద్మినీం వాన్యయాపామ్.”

“ఉత్సంగే వా మునివనసే
సౌమ్య నిక్షిప్త్య వీణాం

మద్గోత్రాంకం విరచిత పదం
గేయ ముద్గాయకానా,
తంత్రీ మాద్గాం నయనసరిలైః
సారయిత్యా కథంది
ద్భూయోధూయః స్వయమపి కృతాం
మూర్ఖవాం విస్మరంతి."

ఈ ప్రియకార్యమును నిర్వహించినవాడైన,
“ఇష్టే దేవాక జలద విచర ప్రావృషా సంభృతై
ర్వాధూ దేవం క్షణమపి చ తే విద్యుతా విప్రచోగః”

అని యిప్పుడు మేఘునితోఁ బలుకుచున్నది. ఈ విరహవిభుర
తను బూర్తిగా వర్షింపఁజాలినవియై యున్నవి, కాళిదా
సిట్లు మేఘుని దేశకౌవ్యమునందు యక్షదండరుల
సాత్త్వికదాంపత్యవర్ణన గావించి తన దివ్యప్రేమసం
దేశము నొసంగియున్నాడు.

నాటకత్రయము - లౌకికప్రేమ

ఇక్కడ, గాళిదాసు తన నాటకములయందుఁ
బోషించియుండునది లౌకికప్రేమ. నటులచే రంగ
మునఁ బ్రదిర్పింపఁబడి సామాన్య లండఱిని ప్రేక్ష
ణీయులులగు నాటకములలోఁ బ్రాపంచికప్రేమను
ప్రదర్శించి, సంస్కారముగల పండితలోకమున వెలయు
శ్రవ్యకౌవ్యములందుమాత్రము దివ్యప్రేమను జీర్ణించు
నుద్దేశము కాళిదాసున కుండునట్లు తోచుచున్నది.
మానవస్వభావజ్ఞఁ డగు నితఁడు సంఘమున సాధారణ
ప్రేమయు పేర జరుగు నవర్థములనుగూడ లోకమునకు
దృశ్యకౌవ్యములమూలమున చెల్లఁజించి, నిజమైన ప్రేమ
స్వరూపమును జూపఁదలంచియున్నాడు. తన నాటక
త్రయమందలి నాయకులు మువ్వరును మానవమాత్రు
లగు చక్రవర్తులు. దుష్కంఠ పురూరవోఽగ్నిమిత్రుల
పాత్రలను బోషించుటలో నితఁడు తనకాలపు రాజు
లనుగూడ కొందఱను మనసున నంచుకొనెనా యని
యనుమానము కలుగకపోదు. శకుంతలవాదినాయికలు
సాధ్వీమణి లయ్యును సంయమనశక్తి చాలని మానవ
స్త్రీలు.

శకుంతలాదుష్యంతుల ప్రణయము

ఇంద్రియోద్భూతమైనది

దుష్కంఠుని పాత్రను కాళిదాసు ధీరోదాత్తు
నిగాఁ బోషించియున్నను, నతని నొక దివ్యునిగాఁ
జేయలేదు. అట్లుచేయుట కతని కిష్టమును లేదు. పద్మి
నున కన్యాశ్రమమును బ్రవేశించిన రాజు ఆశ్రమవృక్ష
ములకు నీరు పోయుచుండు శకుంతలను, అననూయా,
ప్రియందలను జూచినాడు. చూచినవోడనే లతా
నికుంజములవెనుక దాఁగి వీరిని గమనింపవలె నని లోరిక
గలిగినది. ఇది శృంగారరసపోషణకు మంచి ప్రారం
భమేయైనను దుష్కంఠుని ప్రాపంచిక శృంగారరస
లోలుపతను ప్రదర్శించుచున్నది. శకుంతలాముఖమున
వ్రాలుచుండు శ్రమరమునుగూర్చి దుష్కంఠుఁడు,

“చలాహంగం దృష్ట్వా స్మృశసి

బహుశో వేపథుమతీం

రహస్యాఖ్యాంబావ స్వనసి

మృదు కల్లాంతికచరః,

కరా వ్యాధూన్వత్యాః పిబసి

రతిసర్వస్వ మధరం

వయం తత్త్వస్యేషా నృగుకర

పాతాః త్వం ఖలు కృతీ.”

అని సామాయముగ, ధ్వనిప్రధానముగఁ బలు
కుటలో నితఁ డెట్టి యింద్రియవ్యామోహమును జూపి
నాఁడో చూడుఁడు. కుటుంబియైన రాజు శకుంతలను
గ్రహింప నిచ్చుగించుటలో గొప్ప ఆశయ మేమియును
గానరాదు.

“అనాఘాతం పుష్పం కిషలయ

మలూనం కరదమై

ర నావిధ్యం రత్నం మధు నన

మనాస్యాదితరసమ్,

అఖండం పుణ్యానాం ఫలమివచ

తద్రూప మనఘం

నజానే భోక్తారం క మిహ

సముపస్థాస్యతి విధిః.”

తావిమూర్ఖునని త్రావ్వరి, గోరుమోపి గిల్లని
చిరురాకు, వజ్రమాలిరాయని రతనము, బహ్య చని

యానని లేనియ — అని యిట్లే శకుంతలను దువ్యంతుడు వర్ణించినాడు. బాలితవిలాసనికేతనమును నాలతాంగి ననుభవించు ఘనుఁ డెవ్వఁడో యని తపాతపాపడినాడు. ఇట్లు శకుంతలపాండర్యము వాసింది, యామె నొకభోగ్యవస్తువుగనే చూచినాడు దువ్యంతుడు. లేడిసిల్లలవడుమఁ బెరిగి తన్మయురాలైన శకుంతల చక్రవర్తిబాహ్యపాండర్యపాశమునకుఁ జక్కినది.

“పారవ, రక్ష విషయం. మదనసాధ్యతా పాశ త్యనో న ప్రభవామి.”

అని పలుకఁదగిన సంయమనము శకుంతల చూపినను, తుద కింద్రియముల కోడివది. ఇట్టిరుపురి విషయమునను నింద్రియపంయమాభావకారణమున నుద్బుద్ధమైన ప్రేమకు కాళిదాసు గౌరవము నొసంగలేదు. సులభముగనే లభించిన దగుటచే శకుంతల యత్యాజప్రేమయొక్క విలువ దువ్యంతువకుఁ బెలియదు. ఆత్మసంయమములేని శకుంతలకు చక్రవర్తి పట్టపురాజి యగు నర్హత లేదు. కనుక నిరువురును వియోగావలయున తత్తులై యర్హత సంపాదించుకొనవలసియున్నది.

పెద్దల యాజ్ఞ లేక స్వతంత్రించినందులకుఁ దగిన ఫల మనుభవించినది శకుంతల. మానవతి యగు శ్రీ కింతకం పైను ఘోరదండన కలుగదు. ధర్మచే తిరస్కరింపఁబడి గౌరవిని వెంబడించినపుడు గురు సముదను కార్జునరవుడు “అః పురోభాగిని! కిం స్వాతంత్ర్య మవలంబనీ?” అని యర్థగర్భితముగ గర్తించినాడు. “స్వాతంత్ర్యకారణమున నీస్థితికి వచ్చిన నీవు మరల స్వతంత్రత వహించుచుంటినా” అని భావము. “ఇథి మాత్మకృతం చాపల మప్రతిపాత సూత్యానం దపాతి” అని కార్జునరవునిచేఁ బలికించి కాళిదాసు, ఇంద్రియోద్బూతమైన ప్రాపంచికప్రేమ ఫల మిట్టి దని బాహుబులుగ చాటినాడు. ఈ దృశ్యమునే విస్తాంకమున పరితాపభిన్నుఁడైన దువ్యంతుఁడు,

“ఇతః ప్రత్యాదేకా త్స్వజన మనుగంతుం వ్యవసితా తత ప్రిప్తే తుల్యై ర్వదతి గురుశిష్య గురుసమే,

పున ర్దృష్టిం తామృతసరకలుషా మర్పితవరీ మయి హ్రూతే యత్ర త్సవిషమివ శల్యం దసూతిమామ్”

అని స్మరణకుఁ బెచ్చుకొనుచున్నాఁడు. పరిత్రాకమలతారూపమైన శకుంతల యిట్టి వందనా భూయిష్టమైన లోకమున నెట్లుండఁగలదు?

“వసుధే, చేహి మే వివరమ్” అని సీతాచేరి వలె సగవ్విడియై విలసించినప్పుడు కరుణారసరూపమై కన్పట్టినది. ఇం కొకవిషయము గమనించవలసి యున్నది.

“విశ్వంధరే దేవి! మా మంతర్ధాతు మర్హసి” అని సీతాచేరి కోరినతక్షణమే భూమిని పనులుకొనివచ్చి భూదేవి యామెను పాతాళమునకుఁ గాంపోయినది. ఇది సీతాచేరియొక్క అతీంద్రియప్రేమప్రభావము. శకుంతల కట్టి ప్రేమప్రభావము లేదు. దానికిఁ గారణ మామె యింద్రియవశించద యగుటయే.

శకుంతలకు దుర్వాసత్కాపవృత్తాంతము తెలియదు. కనుక దువ్యంతుఁడు లేన్ను మనః పూర్వకముగ వంచించినాఁ డనియే తలఁచినది. ఐనను పాధ్వియగు నీమె దువ్యంతుని నిందించినది కాదు. పునస్సయాగమ పండర్యమున శకుంతల,

“మావం మమ మచరిత్రప్రతిబంధకం పురా కృతం లేషు దివసేషు పరిణామాభిముఖ మాసీత్, యేన సానుక్రోశోఽ ప్యార్థ్యపుత్రః మయి తథావిధ స్సంవృత్తః”

అని దువ్యంతునితోఁ బలుకు మాట రీమెసరక హృదయమును, సోకిల్లమును బ్రకటించునవియై యున్నవి. పశ్చాత్తాపతత్తుడైన దువ్యంతుని స్థితిని కవి అపకంపార్హముగఁ జిత్రించియున్నాఁడు.

“వ్యహ్నాః! మాయాః! మత్పిభహేమ క్షిప్తం! తావత్ఫలమేవ పుణ్యమ్, అసన్నివృత్తై ర్విదదీతమేవ మనోరథానా మతటాః ప్రవాహః.”

అని పలుకునప్పుటికి దువ్యంతునకు శకుంతల యొక్క విలువ తెలియవచ్చినది.

“సంకోపితే హ్యర్థ్యుని ధర్మపత్ని
త్యక్తా మయా నామ కులప్రసీదా,
కల్పిష్యమాణా మసారే ధీలాయ
వసుంధరా కాల ఇహోప్రదీహా.”

అని దువ్యంతుడు దుఃఖించుటలో నితని
యాశయమును చూపినదని తెలియుచున్నది. ఇప్పుడితని
దృష్టిలో శమంతల అకృత్రిమసౌందర్యరాశి కాదు,
మాతృత్వమున పరిపూరితయైన గృహిణి. ఇప్పుడు
దువ్యంతుడు దుఃఖించునది ‘అనాశ్రూతపుష్పము
కొలుకు’ గాదు, ధర్మపత్నికొలుకు. కుమారుడగు ధర
కునితో మొదట దువ్యంతుని జేర్చి, తక్కువదగుని
ద్వారా శమంతలాసహగమును గల్పించిన కాలిదాసు
తన యువదాశ్రమేమిటి క్రైస్తవము, శ్రేష్ఠపురుషార్థమును
బ్రాటిందినాడు. శ్రేష్ఠ వివాహముతో ప్రారంభమై
మసంతానమున బరిణమించును. శ్రేష్ఠ నింద్రియ
ప్రపంచమునుండి తప్పించి పూత మొనర్చునది సంతా
నము. మాతాపితరులు పితరానన్లు శ్రేష్ఠపాశములతో
బంధించునది సంతానము. ఇట్లు కుమారుని మూలమున
శమంతలాదువ్యంతులను పునఃసమాగమ ముననప్పటి
స్థితి వేటు. ఆత్మగ్రహణ చాలని ముగ్ధులగు
శమంతల భోగలాలగుడుగు దువ్యంతుని శ్రేష్ఠింప
సారంభించినది మానవలోకమున. ధరతమాతయు, తప
స్వినియు నగు శమంతల పశ్చాత్తాపతత్వమైన దువ్యం
తుని మరల చేరుట దిక్కులోకమందలి మరీచాశ్రమ
మున. వీరి గాంధర్వవివాహమైనను బరిత్రమగు కన్యా
శ్రమమున జరిగిన దగుటచే నిట్లు మంగళాంతముగఁ
బరిణమించినది. శ్రేష్ఠకు ఫలము శ్రేయశీశ్రేయకుల
సంయోగము కాదు; లోకకల్పానియనకగు సుపుత్రో
త్పత్తి యని కాలిదాసు శ్రేష్ఠపరిత్రమ లోకమునకుఁ
బాటినాడు.

పురూరవోఽగ్నిమిత్రం

యింద్రియలోలుపత్ర

విక్రమార్వణియనాటకమందలి నాయకుడగు
పురూరపుడు దువ్యంతునివలెనే ఇంద్రసఖుడగు
మానవచక్రవర్తి. నాయక ఆహారసయగు సూర్యశి.

సూర్యశిపురూరపుల ప్రణయము గాఢమైన దైవమునది
తాళికప్రణయమే. అనురక్తయు, సాధ్యయు నగు కళ
త్రమును గర్భియందీయు, సూర్యశిసౌందర్యమునకు
ముగ్ధుడైన పురూరపునియందు మనకు గౌరవము
కలుగదు.

“ఆ దర్శనా త్ప్రసిష్టా

సా మే సురలోకమందరీ హృదయమ్,

బాణేన మకరకేతో,

కృత మార్గ మవంగ్యపాలేన.”

అను పురూరపుని వచనమున వరద సూర్యశిని
మోహించుటకు గారణ మామోహసౌందర్యమే యని
తెలియుచున్నది. ఉపరిత విహారసమయమున పురూర
పుడు,

“నిశీలన న్నాగివీ మేతాం

లతాం కాండించ నర్చయన్,

న్నేహవాక్షిణ్యమో గోష్ఠిగా

త్కామీర ప్రతిభాది మే.”

అని దక్షిణానిలుని కామియగు దక్షిణనాయ
కునిగా వర్ణించిన వర్ణనచే కాలిదాసు పురూరపుని స్వ
భావమునగూడ చిత్రించియున్నాడు. సూర్యశి
పురూరవకులయందు పవిత్రాశయము లేవియుఁ గాన
రావు. పురూరపునియందు బద్ధామరాగమును సూర్యశి
యతనివలని యెడతాటును సహింసజాలక పుత్రుని
చ్యవనాశ్రమమున వదిలినది. పురూరపునితోడి సౌఖ్య
మే స్వర్గకుల్య మని యెంచినది. గర్భస్థమగు ధర్మ
లేజమును రక్షించు పవిత్రాశయము గలిగి, వాల్మీకి
యాశ్రమమున చేపారత్న గావించుకొనిన శ్రేష్ఠ
మూర్తియగు వీర యొక్కడ, యింద్రియతృప్తికై కన్ను
కొడుకును చ్యవనాశ్రమమున విడిచిన యూర్యశి
యొక్కడ? శ్రేష్ఠమోహములకుఁ గల భేద మిట్టిది
పురూరపునియం దీమేకుఁ గల మోహ మసాధారణ
మైనదియే కాని, యది శ్రేష్ఠగాఁ బరిగణింపఁబడఁ
జాలదు. ఆత్మసౌఖ్యమును మాత్రమే గణించిన సూర్యశి
పురూరపులు శ్రేష్ఠస్వరూపము నెఱుంగఁజాలదు.
మొదట స్త్రీసహజముగు మాతృత్వమునకు లోనైనను,

ఐంటనే సతీలక్షణమును వాదార్థమును జూపిన పురూరవుని భార్య బోసిన మిక్కిలి ప్రళంభనీయురాలు. పతిసాక్ష్యమే తన యానందముగా నెంచిన యాదేవి 'ప్రియప్రసావనత్రయము' భర్తపన్నిధియందు జరిపి, "అద్యప్రభృతి యాం ప్రీయ మార్గపుత్రః ప్రార్థయతే, యా వార్గపుత్రస్య సమాగమప్రణయినీ తయా సహ మయా ప్రితిబంధేన వర్తితవ్యమ్." అని తోహటివృత్తాంతసమీక్షనము సాక్షిగా శపథముఁజేసి తన స్వార్థత్యాగమును బ్రదర్శించినది. పురూరవుఁ డిట్టి స్వార్థరహితమైన ప్రేమ వర్థముచేసికొనలేక పోయినాఁడు.

ఇట్లు కాళిదాసు తన వాటకప్రయమున లౌకిక ప్రేమయొక్క వివిధ దశాపరిణామములను బ్రదర్శించి, తాను తన కావ్యప్రయమునఁ జేరించిన దివ్య, సార్వత్రిక ప్రేమోత్కృష్టతను మనకు బోధించి యున్నాఁడు.

సింహాపలోకనము

ఇది కాక పరప్రహ్లాదస్వరూపమైన ప్రణయము వివిధ స్వరూపములఁ దాల్చి యీ మానవ జీవితము వెట్లానందముయముగఁ జేయుచున్నదియు నీకవి తన రచనలయందు వర్ణించియున్నాఁడు. ధర్మాత్మ కామ మోక్షరూప పురుషార్థస్థితి సాధకమును ధర్మస్వరూపముగా మదిక్షిబాదితృల దాంపత్యప్రేమ పోషించుఁ బడినది. అమరపులకు దంపతులకు దైవయోగమున కాశ్యతివియోగము కలిగినవ్యక్తు ప్రేమ యే రూప మున వ్యక్త మగునదియు అజరతీజీవి విలాపముల యందుఁ జేరింపఁబడినది. సతీపతులకు తాత్కాలిక వియోగము కలిగి, పునస్సమాగమము కలంకు ననువాస యున్నప్పటి ప్రేమస్థితి సీతారాముల ప్రభవ వియోగమందును, యశుని ప్రవాసమందును వర్ణిత మైనది. సీతారాముల ద్వితీయవియోగమునఁ బ్రకాశిత మైన ప్రేమస్వరూపము వేలు, శకుంతలానువ్యంతుల వియోగమందు వ్యక్తమైన ప్రేమస్వరూపము కేలు. సువ్యంతు భరతుల సమాగమమందును, శ్రీరామ కుశలపుల సమాగమమందును ప్రేమ పితృవాత్సల్య రూపమును బొందినది. తన బహిష్కరణ మను నీరయపు సారింపఁబడినవ్యక్తు రాముని ప్రేమ వీరరసరూపమును దాల్చి రాక్షసకులనాకేకమై వెలుఁగొందినది. రఘువంశ సత్కీర్తిక్షయకారమండను అగ్నివర్ణుని విషయమున ప్రేమ తుచ్ఛకామముగాఁ బరివర్తనముఁ జెంది జాను పాకరమై, బీభత్సరసరూపమును దాల్చినది. రాముని ప్రేమమూర్తియైన సీత ప్రీయభర్తను, కుమారులను వదిలి ధూగర్భమున లీనమగునవ్యక్తు కరణరస స్వరూపముగాఁ గన్పట్టినది. సతీదేవి వియోగ కారణమున తపస్వియై, యోగసమాధిలో నుండు పరమేశ్వరుని వర్ణనమున ప్రేమ కాంతరసముగాఁ బరిణమించినది. ఇట్లు ప్రేమ వివిధరూపముల జీవితమునం దెట్లు ప్రకా

మాళవికాగ్నిమిత్రమందలి వాయుకుఁ డొక సామాన్యమానవవక్రవర్తి. బద్ధాదురాగలను భార్యలను, యుక్తవయస్కుఁడగు పుత్రుని గర్భిన అగ్ని మిత్రుఁడు భార్యగర్భ కానీసానమున నన్న మాళవికను మోహించుట యతని యుద్రియలోలపతన జూపుచున్నది. రాజ్యభారమును మంత్రిలపై నుంచి, భోగలాలనఁడై శృంగారవిహారముల కొలముబుచ్చు రాజమానునిగా నగ్నిమిత్రపాత్రను బోషించి కాళిదాసు తనకాలపు రాజుల చరిత్రమును జేరించి యున్నాఁడని తోఁచుచున్నది. విక్రమోర్వశియును నందువలె నుండును పట్టపురాణియును ధారుణీదేవి యుదారస్వభావయగు కుశిల. భర్తయే సర్వస్వ మని యించి, యాతనికై అత్యార్పణము చేయు భారతీయ గృహిణి యీ ధారుణి. ఈమెకు భర్తయందఁ గల ప్రేమ నిశ్చలమైనది. సావరాధుఁడైన భర్తను "యది రాజకార్యవ్యవస్థాపనానిపుణతా ఆర్యపుత్రస్య తతః శోభనం భవేత్" అని యంతో మృదువుగఁ బట్టిన యీమెగాంభీర్యము, పతిభక్తి కొనియాడఁదగినవి. ఇరావతీ ప్రోద్బలమున మాళవికను బంధించినను, అనంతరము పశ్చాత్తాపముఁ జెంది, తానే మాళవికను రాజున కిచ్చినది. స్త్రీపాత్రల నిట్లు పోషించుటలో కాళిదాసు భారతజాతికి స్త్రీలయందుఁ గల గౌరవమును, పక్ష పాతమును జూపియున్నాఁడు.

శింశువదియు కాళిదాసు మనోహరముగఁ జిత్రించి యున్నాఁడు.

లోకకల్యాణాధిపానమైన ధర్మదాంపత్యము ప్రేమమాళయ మని యితనియభిప్రాయము. అతాకిక, సాత్త్విక ప్రేమరాజ్యము నుభయించుటకు నర్హుల కావలయును. అట్టి యర్హుల నొసంగునని ఇంద్రియ నిగ్రహము, మనస్సంయమము, స్వాధ్యాయము ననుదివ్య

సుఖములు. ఇట్టి సుగుణోపేతు లగు మహామహేశ్వర సీతారామాది దివ్యదంపతుల లీలావిభూతిని వర్ణించి కాళిదాసు నిశ్చలప్రేమతత్త్వమును లోకమున చాటి వాఁడు. ఇతఁ డవస్థాసాధ్యమగు స్వాధ్యాయముతోఁ గూడిన చైవికప్రేమయొక్క భువనమోహన రూపమును తన కావ్యములందుఁ జిత్రించి లోకమునకు మహోపకారమును గావించివాఁడు.

గ నో రి యా కు ఆ ధు ని చి కి తు

KILL GONORRHOEA
WITHOUT INJECTION
WITH
DR. JASANI'S
GONOKILLER ^{REGD}

నేటి సుప్రసిద్ధ దివ్యావధము

ఇంగ్లీషు మరియు యితర నాట్యైర్ష్యములకు మీ చర్మవ్యాధి నివారణము కాక పుచ్చుకొన్న యంతెక్కువల నిష్ప్రయోజనమై యుండినవల మేము తయారుచేసిన నేటి "గోనో కిల్లర్"ను వాడియాడుడు. ఈ సుప్రసిద్ధమందు అన్నివిధముల చర్మరూగలను శిశుకాలములో తొలగించి మీకు సౌఖ్యమునిచ్చును. యిది, స్త్రీ పురుషులయొక్క, మూత్రజాడ్యములకును చిముతోగూడిన వివిధ రకముల గనేరియా-మోహరోగము, తెలుపుపోపుట, వాపు, వీర్యముపోపుట, పొక్కులు యీ మొదలన్ని వని దీవివలన నివారణయగును. వలకొలది జవలు మా మందును వాడి సౌఖ్యము పొందినారు. దీర్ఘ వ్యాధి గ్రస్తులు యానందించినారు. కాలము పోగొట్టక మీరు యీమందును వకసారి ప్రయోగించి యానందము పొందండి. 50 మాత్రల బుడ్డి యొకటికి రూ. 3/-మాత్రమే. వి. పి. పి. ప్రత్యేకము అటాలు 8.

Sole manufacturer:—**Dr. D. N. JASANI,**
(Dpt. B. H. M) Vithalbhai Patel Road Bombay No. 4.

Madras Agent
A PPAH & CO.,
China Bazar.

కళలు-వాటివల్ల ప్రయోజనం

(శ్రీ కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి)

కవిత్వం, సినిమాలు చూడటం, గ్రహం వ్యయం చెయ్యటం, సంగీతం, పేచీలు వేసి ఎర్రకట్ట గల వటం, పేకాబలో అనతిలవాడికి తెలియకుండా అణాలు, పాపలాలు, రూపాయలు లాగెయ్యటం, ఎప్పుటి శిథి అకసరమో అప్పు డాహుట మాట్లాడటం, కందిపచ్చడిచెయ్యటం, చీరకట్టటం, రిల్లో పూలు పెట్టుకోటం, వడవటం, మరొకడి పెర్లాన్ని రేపతిసుకు పోవటం మొదలయినవన్నీ కళలుగానే పరిగణింపబడు తున్నాయి ఎవరిచేతకో ఒకరిచేత, ఎక్కడో ఒక్కడ, ఎప్పుడో ఒకప్పుడు. కొంతమంది చీరకట్టిలే అంగసాష్ట్రవం అనతారం కాల్చి మాచేవాళ్ల పూడమూర్తి వేధిం చుకుంటుంది. కొంతమంది చీరకడిలే అంగసాష్ట్రవం వున్నదీ తేలిదీ నూడా తెలియకు! కొంతమంది రిల్లో పూలు పెట్టుకుంటే పద్మప్రసాదంలా దుశ్చర్యంగా వుంటుంది—కొందరి కవిత్వంలా. మహాబద్ధకంతో ఏమీ క్రద్ధ తీసుకోకుండా కొంకెన చొక్కా తినిందికట్టు పూలు పెట్టుకుంటే కొంతమందికి ఎంతో నానామగా వుంటుంది. కోడిపుంజుమల్లేనూ, బాతుమల్లేనూ, ఇంకా

అనేకపనుపవ్యయంలమల్లేనూ పడిచేనా దున్నాను; తామపాములా అందంగా పడిచేనా దున్నాను. ఇట్టి యావత్తూ కళామయమే అంటే అర్థం ఇచ్చేకాదు!

ఇలా గోలకాకుండా వుండటానికి కామాలు మహామ్మలు ఎవరో కొన్నిటినే లలితకళలు అని ప్రశ్నించారు. సంగీతం, సాహిత్యం, చిత్రలేఖనం మొదలయినవి వీటిల్లో చేరతై. పద్యాలు రాసే వారు కవులు—మత్తాకాదునుమా! ఒకప్పుడు కవిత్వం ప్రచారంలో వున్నట్టు ఇప్పుడు కథానిక ప్రచారంలో వుంది. కథానిక సాహిత్యంకాదు అనుకునేవారు పెరటివోనలోనే వుంటారు—ఎవరన్నా అనుకుంటేనే నుమా! కథారచన అలవాటులేని సాహిత్యసంపన్నులు కథానిక కాంగ్రెసులా విప్లవించటం చూచి ఎలాగో ఒకలాను కథారచనచేసి పరిపూర్ణకీర్తిని పొందారు. కథారచనతోనే ప్రైవేట్ ద్వీపవాసిని చూచి పద్యాలతో ప్రైవేట్ రాసేవారు ప్రైవేట్ రాకటమే ప్రధానంగా పెట్టుకుని, కథలు రాయలేక పోయినప్పటికీ అందరి విషయాలూ కలగలిసి కలసూరగంపకథలుగా రాయరుచేసి, కవులే కథలురాయగలరుగాని కథకులు కవిత్వంరాయలేరన్న

నిన్నును బోపలే అనిచెప్పెను, పులినిచూచి నక్క వాణిలు పెట్టకున్నట్టుంటుండన్న గమనం లేకుండా, కళ్ళలో పాత్రలు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సమయంకనిపెట్టి దేహమట్టి చేస్తూ కన్న గమనంకూడా లేకుండా తిరగే వాచాములు లేకపోలేదు. ఈసంగతి తెలిస్తే "కోకిల కాకుల గలపెన్" అని కవితా కళాకోవిదులు ఎంత భేదిస్తారో, కవిత్వం పోయి కథనమే ధంధాం!

కవిత్వానికి సవరిగా కథానిక తమారయిపట్టు, చిత్రలేఖనానికి ఫోటోగ్రఫీ తమారయింది. మీ మొహం ఇది కళ్ళ మీదునీ, మీ మొహం ఇది కళ్ళకాకపోవటం మీదునీ మీమాంస దీనిమీద తగినావరకూ జరుగు తూనే వున్నది. కథకులను కొందరు కవులు ఎలా అసహ్యించుకుంటారో పిట్టరియర్లకులను చూచి కొందరు చిత్రకారులు అలా అసహ్యించుకుంటారు. కవులను చూస్తే కథకులకు—ఇతరులకు కొంతమందికి కలెనే — ఎలా ఎగతాళి చిత్రకారులను చూస్తే పిట్టరియర్లకులకు అలా ఎగతాళిలేదు. పద్యం రాయ గలిగినవాడల్లా కవి అయినట్టూ, రంగుపెయ్యగలిగిన వాడల్లా ఆర్టిస్టు అయినట్టూ ఫోటోలు తియ్యగలిగిన వాడల్లా పిక్చరీయర్లకు కాదు. పద్యంలో మాపటానికి వీలున్నంత కళ్ళ వచనంలోనూ, చిత్రలేఖనంలో మాపటానికి వీలున్నంత కళ్ళ ఫోటోలలోనూ మాపటానికి వీలున్నది. చూపించేవారూ, చూపించిన వారూ వున్నారు. రాజాకొడుకు రాజా కావటంలో వున్నంత ఆస్వాదం వుంది రంగువేసే ప్రతివాడూ 'ఆర్టిస్టు' కావటంలో. ఈ ఆస్వాదం మధ్య మధ్య సందితప్రత్యుద్ధివాదా బయటపడుతుంది. పద్యాలు రాసేవారిలోనూ, రంగులు వేసేవారిలోనూ, ఫోటోలు తీసేవారిలోనూ 'ఆర్టిస్టు' లున్నారు. ఇందరు ఆర్టిస్టులేమిటి, ఇన్ని కళ్ళలేమిటి? అందుకనే "ఇందరు కవులేమిటి — వీరిలో చాలామంది కవితమ్ములూ, కవి మద్దతులూ, కవిమామలూ" అన్నాడు దుక్కిటీనాథ శాస్త్రి అతని పుణ్యమా అని! వివటానికి శ్రావ్యంగా లేకపోయినా 'ఆర్టిస్టు ఆర్టిస్టు' కంటే 'పాటాట్ ఆర్టిస్టు' క్షయించనీయం!

పద్యాలు రాసేవాడికి, కవికి వున్నంత భేదం వుంది సంగీతానికి, పాటకి. కోభవంకోన అందరికీ కలగాలిసిన స్వీయ ఇంకోభవంగానైనా కలిగించేటంతటి స్వీయో, అన్ని తీగలున్నప్పటికీ చావయ్య ఫిజీయకుకూడ పాద్యంగాని పాకంలో హారతి పట్టుకుని పాడబడేది పాటేనని, జోలును చేతితో చరచ వలసినవైపు కర్రతో గీరితే బయలుదేరే కట్టానికి ఒక్క వీసంకూడ తీసిపోని గొంతితో, నాగరి దున్ని వంత నాజాకుగా దాడిజాతులచేరి పాడబడేది పాటేనని, గొంతును ప్రతిలో హాయిగా మేళవించో ఏదోచేసి — చాగా తెలియదు వాడు — సగం మూతలు పడిన కన్నులతో వీరి వింటూకూ బసేవారికి మత్తు ఎక్కిబట్టుగా చేసే రాల్లరగించు విమల గాంధర్వంబూ పాటేనని పాకముల గ్రహించురుగాక! ఒక్కొక్కరి దగ్గర లలితకళలు ఇంత లలితంగా వుంటాయి! నాజాకుగా వీరిలు చుట్టబడి చెల్లారాం హేతులో అద్దాల వనకాల వుంచబడి యువకుల బొమ్మలకూ, వీరికొద్దన వాటి బొమ్మలకూ వున్నంత భేదం వుంది పద్యాలు రాసేవారికి కవులకూ; గాయకులకూ పాటకు లకూ. ఈ మధ్య మద్రాసులో జరిగిన లీలా దేవాయి డ్యాన్సుల మధ్య మధ్య సునీలాదేవిచేత పాటలు పాడించారు. గొంతు శ్రావ్యంగా వుంటుంది. అయినా పాట రానుండలేదు. ఆ పాటంతా వ్రువ్వుడుపిండి ఇడ్లీ వతు! గీరితం లాంగ్వేజీ మాడగానే కరటకశాస్త్రుల్లు కిప్పుడికి మతిపోయినట్టు పోయింది ఆ పాటకు మద్రాసు సోదరులకు. ప్రతిపాతీ ఆమెను రెండుసార్లు పాడించారు. అరవసోదరులు శ్రావ్యమైన గొంతిలకు వాదిపోతున్నమాట నిర్వివాదాంశము. "మాసెను ఇలా దాటాం పట్టుకున్నారే, మంచి చెన్నకాచిన నెయ్యి అయితే నీ రేంచేస్తారో" అన్న పార్వతీకం జ్ఞాపకం వచ్చాడు ఎక్కడున్నాడో కాని. పడజాలానికి, శేషు పవుడరు మొహాలకు, పెరపుచీరలకు వ్యామోహపడే వారంతా తల్లకిందులు కావటానికి అవకాశం వుంది ఆ పాటకు. మొన్న మద్రాసులో నెనెటుహోలులో జరిగిన సభలకు కలకత్తానించి సుబ్బులక్ష్మి వస్తానని రాకపోలే అన్నం పయించనివారు అనేకమంది. ఏమిటి

కారణం అని విచారిస్తే ఆ మిగిలిన వివరేదా అనే వారే కాని పాట వివరేదా అన్నవారు లేరు. తెలుసు వారికి సంగీతంలో జాతిరేకుండా పోయింది. అరవ నేడు భావలతో తృప్తిచెందలేక అరవపేర్లు పెట్టుకుని తిరిగే ఆంగ్రెగాములు వున్నారు. ఇతరుల సంగీతాన్ని అనుకరించటంలో ఆంగ్రెసులు పాతకాపులు కనక వారివిషయం అనారకంగా తగలబడుతున్నది. అరవసంగీతాన్ని కట్టాటకసంగీతం అనుకునేవారు లక్షలు పెద్దలలోనే వున్నారు. హిందూస్థానీసంగీతం 'అరవంగా' పాడవచ్చు నని ఆంగ్రెసులకు తెలియ లేదు. కట్టాటకసంగీతాన్ని 'తెలుగుగా' పాడే వాడు ఏదీ? ఇక మనల్ని ఇమిటేట్ చేసేవాళ్లు అర వలు తప్ప ఇంకవ్వరూ వుండలేదు! హిందీటూలిల వచ్చి తిమిళులకు జ్ఞానోదయం కలిగించిస్తా. అరువు సంగీతం అలవాటులు పోతున్నది అరవలకు. ఇమిటే మల్లా సి. యస్. ఆర్. మొదలయినవారికల్ల వినివిది ఆ భాగమ అలవాటయిన చెవి ఎప్పుటికా తిట్టిస్తే అన్న విధంగా మళ్లీ అరవపోవడంలే చేతగాని ఇమిటేషన్లు వింటుంటే చిట్లులు పడితే తప్పుదు. వ్యాస పాడిన శ్యామ సుందర మదనమోహినీ కీర్తనకు సుబ్బులక్ష్మీ తప్పకం విన్నారు! వివరపోలే వివరించి — వింటే మళ్లీ వివర కనక! క్రొత్త చిచ్చుగాడిరకం, వీరి నాపటం బ్రహ్మ తరంకాదు మహాప్రభూ! ఇప్పుడు నాకోకపోయినా కొన్నాళ్ల కయినా అనకుంటారు ఇన్నాళ్లు సంగీతంలో ఎలా తీవ్రబట్టయినామని. కళలవల్ల ఇదొక ప్రయోజనం!

కళ అంటే ఏమీ లేదు! చుక్కలు (Dots) కలిపి గీత (Line) అయినట్టుగా శబ్దాల కలయిక సంగీతం, రంగుల కలయిక చిత్రలేఖనం, మాటల కల యిక సాహిత్యం అవుతాయి. మాటలు కలిపినంతమాత్రాన సాహిత్యం, రంగులు కలిపినంతమాత్రాన చిత్రం, శబ్దాలు కలిపినంతమాత్రాన సంగీతం కావు. శబ్దాలకు సంబంధించిన కళ సంగీతం, మాటలకు సంబంధించిన కళ సాహిత్యం, రంగులకు సంబంధించిన కళ చిత్ర లేఖనం. కంది వచ్చుడి జీనికి సంబంధించిన కళ? ఎంత బాగున్నా అది ఇచ్చే అవసరం క్షణికమే — మహా

అయితే ఒక రోజీ! అది చేసిన మనిషికాని, వడ్డించిన మనిషికాని — అదే నా స్త్రీ అయితేనే — తానుంటే తప్ప దానివిషయం మనకు జ్ఞాపకమే వుండదు తిర్యాక. మరి లలితకళ అలా కాదు. లలితకళలకూ కళలకూ (కందివచ్చుడి చెయ్యటమూ మొదలయినవి) వున్న ముఖ్యభేదం అదే!

చైరంగశేఖువిషయం ఒక కథ చెప్పతారు. ఆయన ఏవో రాజకీయవిషయాలు రాసుకుంటుండగా ఒకరోజున హజారముకడ ఎవరో పోరుపాట విని పించింది. ఆ పాడీచెవరో చూడమండ నే తల తీసెయ్యి మని ఆజ్ఞాపించాడు. ఆఫీసు ఆయన్ను ప్రార్థించాడు. "నాఅంత నిగ్రహమున్నవాడినే చలింప చేసింది సంగీతం, ఇతరులు వింటే ఏమవుతారు? మత్స్య బలికటం చేశానికి క్షేమం కాదు" అన్నట్లు ఆయన. దీనివల్ల ఆయన అధికారాన్ని ఎంత విరసంగా గుర్తి నియోగం చేసేదీ వికట మవుతున్నప్పటికీ అతని వ్యాధయం ఆకళకు ఎలావుడిపోయేదీకూడా తెలుస్తుంది. ఆఫీసుసంగీతంవల్ల ఒక్క గుండలో తనకు ఎంత గాయం కలిగిందో అంతగాయం విన్నప్రతివారికీ తప్పదు అనుకున్నాడు. సంగీతానికి — ఆఫీసు సంగీతానికైనా సరే — తన పక్షి భాగ అందయో పడదని ఆయనకు తెలియదు. అందరూ అలా భాగపడేటట్టు అనే ధగవంతుడు సృష్టి ఎప్పుడో ఆసేవాడు! సంగీతం వల్ల కలిగే భాగమధరించలేక దాన్ని నాశనం చేశాడు చైరంగశేఖు అని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. అయితే చైరంగశేఖు తాను పండిపోవటానికి వున్న అవకాశాన్ని చారవిడిచా దనికుడ చెప్పక తప్పదు. అంత ముక్కుపి అయిన గాంధీమహాత్ముడు ఎలా సాధు వయినాడో అలాగే అవటానికి అవకాశం వుంది చైరంగశేఖుకుకూడ! "చేత్రోలుపాగాకు చాలా తానుంటుందయ్యా అవందయ్యా" అని ఓకొట్టుదగ్గర అంటే నాదనకమన్నాయనకు ఆవేశం పెరిగి "మత్స్య ఎప్పుడయినా చేత్రోలుపాగాకు అసలు చూశావా?" అన్నాడు. మర్నాడు కాని అర్థం కాలేదు ఆయనకు అపొగాకు అంటే ఎంత ఇష్టమో! ఏవిషయంలో పై నా ఎక్కువప్రితి, అనధికం వున్నవాళ్లు దాన్ని

గురించి మాట్లాడి ఇతరులను చూచి అపహీనంబు
కోవటం చాలా సహజంగా జరుగుతుంటుంది.
సంగీతంసంగతి బాగా తెలిసినవాడి దగ్గర ఆ
సంగతి ఎత్తితే వాడు మనల్ని మోడునిమిషాలలో
బయటికి పెట్టటానికి అవకాశం వున్నది. ఇలా శృంగ
భంగం అయినవాళ్లు అందుకనే “అంత గొప్పవాడని
చెప్పతారు, వెలితే తిన్నగా మాట్లాడవలసిందే లేదు.
వాడి గొప్పతనం ఎక్కడుంది?” అని నిందించటం
వంటాము. అటువంటివారికి ఎవడికి తెలిసినసంగతి వాడి
దగ్గర మాట్లాడవద్దని వా సలహా. “అర! నీవు రాజక
పద్యాలు అచ్చయినద్యో” అంటే బుగ్గలు ఎడ్డబడ
టానికి జరిగే విశ్వప్రయత్నం ఆపలేక, ముక్కుల్లో
నించి మైలాపూరు ప్రామలా గాలివదలి, నిష్పలలో
పెట్టిన దోసకాయ కొంచెంసేపటికి తున్నన పగిలిపట్టు
నోరు తెరిచి చిరునవ్వు ద్వితీయమండ్రణంచేసేవా రున్న
ప్పటికి “మీరు రాసిన కథ బాగుందండీ” అంటే
“చంద్రతా!” అని లేచేవారు లేకపోలేదు!

సరిగమలలో కళ లేకపోయినప్పటికీ వీటిని కలవటం
చేత సరసమూ విరసమూ, సామాన్యంగానూ ప్రప
ద్రవంగానూ జరుగుతుంది ఆయావ్యక్తులకు వారివారి
అనభివాలనబట్టి, అదృష్టాన్నిబట్టి. వీరు తాగితే
నిమి ఎక్కునివారూ, విస్కీ తాగితే నిమి ఎక్కుని
వారూ రెండు కలిపి తాగితే చూడండి అన్న అనభివద్యాడి
మాట వాస్తవమే కాదు! సమ్మోళనానికి కాక
ఈ శక్తి ఆయాశక్తులకు ప్రత్యేకంగానూ వుంటుంది
రసజ్ఞుడు ప్రదర్శించేటట్టుయితే. హీరాబాయి కొంచె
మసేపుపాడి క్రుతిలోగొంతుపకలిపితే, పౌడయాన్ని
దొంగిలించినవాడు గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకుంటే నడుం
మీద చెబ్బిపడ్డ కోడైతామలా సామ్యసిద్ధి ముగ్ధవలె
దుర్బిలో కరిగిపోయి అరుసెల్లదాకా కలవరింతులుగా
అయిపోయినవారు వున్నారు! శబ్దానికి ఇంత శక్తి
ఎలావచ్చింది? దీని వేడి తగిలితే ఎటువంటి మార్పుకలగ
టానికి పానకాశం వున్నదో చెప్పటానికి ప్రయ
త్నిస్తాను.

ఈ శబ్దాన్ని హోమోపతీపంచదారమాత్రతో
పోల్చవచ్చును. హోమోపతీవైద్యవిధానంలో పంచ

దారమాత్రకు ఇమిడుకంటే బలంకలిగిన వ్యాధులను
పంచే శక్తి వుంది. ఈవిధానంలో ఆర్యేనిక్ విషం
అమృతంలా పనిచేస్తుంది. గాయకుడిచేతిలో ఒక్క
శబ్దం ఎలా వుడికించగలదో ఈవైద్యంలో పంచదార
మాత్ర వ్యాధిని అలా వుడికిస్తుంది. మార్క్యులో
మోక్షం అన్నమాటకు ఇంతకంటే అర్థం లేదు.
భగవంతుడు ‘అజోరజీయాన్’ అని అనటం నింటాము
చూడండి—అదంతా వుంది ఈ వైద్యంలో. దీనిలో
వేదాంతం వుంది. జీవితం వుంది. కళహా, లలిత
కళహా వున్నంతే లేదం వుంది ఈ వైద్యానికి, ఇతర
వైద్యాలకూ. ఇతరవైద్యవిధానం మనవ్యాధికి చలనం
కలిగిస్తుందేమోకాని మానసికంగా మనం మారం. ఇతర
వైద్యవిధానాలవల్ల కలిగే మార్పుకంటేపచ్చడివల్ల కలిగే
అవందంవిలువగలదే! హోమోపతీవిధానంవల్ల మనకు
ఇంకా ఆవర్ణప్రాయమైన మార్పు కలుగుతుంది. పాఠ
బాటన చదువుకోవటంచేత యితర విధానాలలో
డాక్టర్లు అయినవారే కాని ఆవిధానంలో ఆధిరుచి
గలిగి వైద్యు డయినవాళ్లు ఎంతమంది? చదువుకోవటం
వల్ల హోమోపతీడాక్టర్లయినవారికంటే ఆ విధానం
చవియించినవారు తప్పనిసరిగా దానియందు ఆధిరుచి
గలిగి డాక్టర్లయినవారు లక్షలమంది వున్నారు.
వైద్యంలో ఆధిరుచిలేని డాక్టర్లు, బాలో ఆధిరుచి
లేని వైద్యులు, సినిమాలలో ఆధిరుచిలేని ప్రాచ్యోపద్యు
బోలేడుమంది వున్నారు కాని హోమోపతీవిధానంలో
ఆధిరుచి లేని హోమోపతివైద్యులు ఈభారతంలో
ఒక్కడిని చూపలేరు ఎవరైతే కానరా! డాక్టర్లయిం
తరువాత, లాయర్లయింతరువారే ఆయావ్యక్తులలో
ఆధిరుచి కలిగేవారు లేకపోలేదు. ఆధిరుచి వుండ
మట్టే వైద్యులం అయినాము అనేవా రంతా వున్నాడో
లేదో తెలియకుండానే భగవంతుడున్నా దీని సమ్మో
దకం! ఘరానామనఃస్థులు అబద్ధం ఆడరని వారి
సమ్మోకం. డాక్టరుకు వైద్యం, ప్లీడరుకు లా వృత్తి అవు
తున్నది కాని హోమోపతీవాడికి ఆవైద్యం అయినట్టు
మతం ఎప్పుడూ కాదు. హోమోపతీవిధానంలో
మంచికేగాని చెడుకు తావులేదు. అయితే గాయకుడు
శబ్దాన్ని వాడినంత తెలివితేటలతో వాడారీ పంచ

దారమాత్రమకూడ, సంగీతం విని మరిపోయినవాడికి సంగీతమే మందు. హోమోపతీవైద్యవిధానతత్వమూ అంతే! వైద్యంలో ఆధిరుచివున్నవాడూ, అవసరమన్న వాడూ, ఈవిధానంకల్ల ఔరంగజేబులూ అయినవాడూ కావాలంటే మావాళ్ళోనే వున్నాడు!

పొద్దుమీసాడు సముద్రం ఒకచోట వుప్పొంగి మరికచోట వుప్పొంగకుండా వుండకట్టూ, వర్షాకాలపు మబ్బులన చూచి కొన్ని సమయ వుప్పొంగి మరి కొన్ని వుప్పొంగకుండా వుండకట్టూ కొంచెయ్యత్తులు కళలవల్ల ఆనందంపొందటమూ, మరికొందరు పొందిక పోవటమూ జరగదు. కాకపోతే కొందరికి సంగీతం, కొందరికి సాహిత్యం, కొందరికి చిత్రలేఖనం నచ్చుతుంది. అప్పటికీ సాహిత్యమందు వివేకితమైన ఆధిరుచి కలవాడికి సంగీతంలో బాధిగా ఆధిరుచి లేకపోవటం ఎన్నటికీ జరగదు. కారణం రెండూ ఒక రెక్కపైలేలేకపోతే! కవిసారీవాడిమీద వున్న ప్రేమ తల్లికి ఇతరులయందు లేకపోవచ్చుకాని ఆనలు లేకపోవటం జరగదు.

సంగీతం వింటుంటే మనకు ఆనందం కలుగుతుంది, ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రహృనందం కలుగుతుంది. అది ఒక్కక్షణమే కావచ్చు. ఆ ఒక్కక్షణం మన మన స్వల్లో ఏమీ వుండదు. ఈ ప్రపంచంలో వుండము. అటువంటి ఆనందం మనకు కలగకపోవచ్చు కాని కలిగితే ఆ ఒక్కక్షణం మనం మోక్షంపొందా మన్నమాట. భగవంతుడు కూన్యడ. మోక్షమూ కూన్యమే. మోక్షం అంటే భగవంతుడిని చూడటం అనకొటం పొరబాటు. ఏమి చేసినా మానవుడు తన భగవంతుడిలో ఒక భాగమేనని తెలుసుకోవటం తప్ప ఇంకేమో జరగదు. భూమి సుంద్రంగా వుంది. విశ్వం ఏలావుంది? మనకు ఆకారం వుంది. అత్యంతమి ఆకారం వుంది? మౌనమి ఆకారంలేదు. మనుషుడూది ఏకీ రిక్షగానూ, పరువులుగానూ చేస్తున్నాడు పొయిలు! కొన్నాళ్లయిం తిరువారె యీదూది అంతా కలిసి మళ్ళీ ఏకమడి మళ్ళీ రిక్షగానూ, పరువులుగానూ రూపం చెందుతుంది. మొదట తిండు దూదే మళ్ళీ తిండు దూది అవుతుందా? పునర్జన్మవుంటే మనం అలా అవుతాం! అంటే చనిపోయిం

తిరువారె అత్య దూదిలా కలిసిపోయి ఇంకోరూపం చెందాలి. అంతేకాని భగవంతుడి కెదురుగా నిలబడి "హరి! నవ్యా భగవంతుడివి, మాదుంప తెంపానే" అని సుర్యించటం ఎన్నడూ జరగదు. అలా జరగటానికి పిలుచేదు—సమస్తమూ భగవంతుడిలోనే వుండాలని మూల కాబట్టి. భగవంతుడిని చూచామని చెప్పే వారి మాటలు నమ్మద్దు! ఎవరైనా చూస్తే నేనూ కొన్ని వందలసార్లు చూచాను. అయితే నేను నిజంగా చూడలేదు కనకనూ, చూడలేనని తెలుసు కనకనూ చెప్పుతున్నాను. భగవంతుడికంటే స్వాతంత్ర్యపరుడు లేడు కనక—ఈ సృష్టి అంతకు నిదర్శనం—భగవంతుడిని చూచామనేవాళ్లు ఒకటి చెప్పారేసి కొకటి చెప్పు తున్నారు. భగవంతుడిని చూడటంకాదు వారు చేసింది, చనియాడటం!

మోక్షం అంటే భగవంతుడి హుజూర్ను వుండటం అనకొటం కూడ పొరబాటు. ఇప్పుడు మనం ఆయనహుజూర్ను వుండకుండా చేస్తున్నామేమిటి? ఇక మోక్షం అంటే మళ్ళీ జన్మలేకుండా అయిపోవటం కూడ తప్పగానే కనిపిస్తుంది! సృష్టి ఆగిననాడు తప్ప అలాంటిది జరగటానికి అవకాశం లేదు. అంటే నా పుణ్యేక్యం పునర్జన్మ వుందని కాదు! కాబట్టి మోక్షం అంటే మనం భగవంతుడిలో భాగమని నమ్మటంకాకుండా సుర్యించటం. చనిపోయి మోక్షం సంపాదించాలని ప్రయత్నిస్తున్నవా రంతా ఆ పని మానేసి నామాట విని బతికుండగానే మోక్షం అనుభ వించటం అలవాటు చేసుకోండి! చనిపోయింతిరు వారె మోక్షం అనుభవిస్తా మనకోవటం వట్టి భ్రమ! ఈ మోక్షాన్ని అనుభవించటానికి భగవంతుడే కావలసి నన్నీ ఏర్పాట్లు చేశాడు. నదులూ, కొండలూ, మబ్బులూ, చెట్లూ, మృగాలూ, మనుష్యులూ, శబ్దాలూ, రంగులూ మొదలయిన వన్నీ ఇందుకు తోడ్పడుతయ్యి. ఇవన్నీ మనలాంటివే—భగవంతు డిలో భాగాలే, ఏటిని యామూ అంటులేని ఆనందాన్ని అనుభవించవచ్చు. ప్రతిక్షణం మనం అలాంటి ప్రహృ నందాన్ని పొందామనకొండి! నేనునుటుకు తీచి తంలో అంతకంటే కోరుకునేదిలేదు! అలా జరగ

టానికి ఇక్కడ వీడ్లేదు. అలా అనుభవించ దలుచుకున్నవాళ్లు అడవులలోనూ, కొండగుహలలోనూ కలిసి పోతారు. అలా చేసేవా వారికోరిక తీరటానికంటే తీరకుండావుండటానికి తోలెడు అవకాశం వుండి భగవంతుడిని చూడటానికి కాశీ పోయినట్టుంటుంది ఆనందంకోసం అడవులకు పోవటం! ఇక్కడకంటే అక్కడ ఏమీ ఎక్కువ లేదు. కాశీకి పోవటం ఇంక చేసికొనా అంటే ఆధ్యంతరం వుండదు కాని భగవంతుడికోసరం అంటేమటుకు ఆధ్యంతరం వుండక తప్పదు. కాశీలో భగవంతుడితోనే తృప్తిపడటం గవర్నమెంటుకు చెల్లించాల్సిన దబ్బు ఒక ఇంపీరియల్ బాంకు బ్రాంచిలోనే కట్టటం లాంటిది! ఏ బ్రాంచిలో, ఏ ట్రెజరీలో కట్టినా చేరాల్సినవారికి చేయకుండా. కాబట్టి ఎక్కడినా రక్కడి వుండి మోక్షాన్ని పంపాదించవచ్చు. అంటే అందరూ వున్న తోటే వుండి మోక్షాన్ని అనుభవించటానికి అవకాశం వుందని మనవి. మోక్షాన్ని అనుభవించటంలో ఒకరి కొకరు ఎప్పుడూ అడ్డంకారు. దాని కంటే లేదు కనక అయిపోతుండన్న దిగులు అక్కలేదు. యుద్ధాలప్పుడు దీని ఖరీదు పెరగదు. వానాకాలంలో దహ్వనదు. దీన్ని పోగు చెయ్యగలిగిన వ్యక్తి ఎక్కడున్నా ఒకటే.

జైలులో వున్నా, బయట వున్నా ఆ వ్యక్తికి కావలిసింది ప్రతి అణువులోనూ దొరక్కపోదు. చని పోయినా జీవించినా ఆ వ్యక్తికి కలిగే భేదం ఏమీ లేదు. ఇతరులకే ఆ భేదం. ఆలాంటి వ్యక్తిని పట్టుకు మటుకు ఏం చెయ్యగలడు?

ఈ శబ్దం ఏమిటి? నాబోటి నలునే. భగవంతుడిలో ఒక భాగమే. అందుకనే దాని కాశక్తి. సవతి కున్నంతి కోవమూ, అమాయా వున్నయి దీనికి! అందుకనే చేపకు గాలం గుచ్చుకున్నట్టు మమభ్యుత్పి తగులుకుంది చేపకుమట్టేనే గింటకునేటట్టు చేస్తుంది. పిర్ని పిప్పిచేసి కమ్మెచ్చులు తీస్తుంది. లోపల వున్న మడమత్సర్యాలను కరగించి ఒక మూల కూతో పెడుతుంది. భనం, అధికారం అన్నీ తనకు లోబరువేనని ఋజువు చేస్తుంది. వ్యక్తికి అతేవంత అల్పుడు లేడని తెలియబరుస్తుంది. లోపల కల్మషాన్ని ఎగరగొట్టి ఆర్సెనిక్ (షం) అమృతం అయినట్టు చేస్తుంది. వ్యర్థి వాక్కిలే ఎలెక్ట్రీక్ డిపంలా మెరసిపోయేటట్టు చేస్తుంది వ్యక్తిని. ఇన్ని చేస్తుంది కాని పండితుల చేతుల్లో పడి పచ్చడి కాకుండా మటుకు తప్పించుకో లేదు ఈ శబ్దం!

ఆనతి

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

సవరింతునా

అగ్నివీణ

సవరింతునా దిశాం

చలము: రింగులువార

నవనహంగార సం

భవతీల—బుస చేర

సవరింతునా

అగ్నివీణ

కనులలో రుధిరాశ్రు

కణము బుద్ధతిగూడ—

మనసులో మిన్నగు

ఫణమెత్తి పారాడ—

సవరింతునా

అగ్నివీణ

ముకుళించి తపియింప

వెకలి నక్షత్రాలు—

సెకలోన భస్మమై

చెరలాడ జలదాలు—

సవరింతునా

అగ్నివీణ

తీగల్లో దారిద్ర్య

ఘ్రామఘ్రామము లూగ—

రాగాలలో విధుర

వేగమ్ము చెలరేగ

సవరింతునా

అగ్నివీణ.

కథ -

పాండి

త్యము

(శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

విజ్ఞాని కాగోరు విజ్ఞానులకు పాండితి అక్కరలేవది. దీని నందుట కావ జీండ్లను, పూండ్లను చెచ్చించును. నిద్రాపోరులకు నీకవదలి సంయమి మైవవాడుగాని, బ్రహ్మచర్య దీక్షను బాగుగ వెఱపిన వాడుగాని అదృష్టపండితుడు కావలెడు. కాని, కళోపాసకుడు కాగోరువాతడు పాండితి నందినదప కావ నలయు నాత్మసంయమము మఱింత యధికమైయుండవలెను. కష్టపడి కడుపున జేర్చుకొనిన పామగ్నిని క్రక్కివేయుటకై పండితుడు వేయివరపు లూహించును. తన యాత్మనమును ప్రదర్శింప దలచుట తప్పకాదు. వ్యాయమే! ఇట్టికాంతను కట్టివేయుట కడు కష్టమేనుడి! కాని, నీనిని కట్టివేయనంతదనుక మంనెనుగాని, మంత్రక్షత్రిగల లేఖనినిగాని, మాధుర్యబంధుర వీణాతంత్రునిగాని తుతడు చేబూనరాదు. పూనెనేని, విలువని పేదంటునునకు ముందంజవేయు మురుగు ముత్తైగువులవలె, పదస్యమువాడు సంభావనకై పరుగులిడినచ్చు ఛాందసులవలె లోనిసరకు సందర్శనపెట్టిని గమనింపక తులలబడి రసమును, బౌచిత్యమును, న్యూని మున్నీట గలిపివేయును. కావుననే పండితులు పలుకుకవులగుట కనుమర్థులగుచుందురు. వీరు పతిరల కష్టముఖములను పొటొంపరు. తమ భోవనిలో తాము వడి యుందురు. తమ గొడవ తమది; తమ గోడు తమది;

తమ భోవ తమది; తమ బట్టి తమది. కళోపాసకుడు తన యానందమునకు చేలు రానీయక, పాకకుల పరితోషమునకు ముసలమునెచ్చిపెట్టక, కన్నుగలిగి ప్రవర్తింది, వారికిని, తనకును అనుమలమైక సంభవమున రింది చనును.

పాండితి అవ్యతిరేకమై లోనికి గిరుమరియగు పామగ్ని. లోగల దివ్యరదార్థము నవ్యతి పుడమికి ప్రసాదించి, దాని నలరించి, తా నలనునది కళ. స్వారేంత్రికాములు అక్కలగు మానసికశిక్షణము నందినదప పాండితిని జూచి “ఇక మీదికి రాకుము” (Thus far and no further) అని నలంతురు. ఇది కేన్యాటును మార్కొనిన సముద్రము కాదు; కావున చెప్పిపట్టు వినితీరును.

స్వీయపరిశోధనమున కవకాశ మీయక, పండితుడు పరపూజకై తన శక్తులను వినియోగించును. కట్టెగుట గల మూర్తిమండి ఇతడు కదలిపోవాలదు. పూజ మహత్తరమైనదే! కాని, పూజమాప నిమిత్తమాత్రమే యని వక్కాణించును. మహారచయితలను, వారి రచనలను పూజించి, కొంతకాలము వారి ననుకరించుట గొడ్డనిషయమే! కాని, వాగ్విమోలనే పూజాపీఠమును చిరప్రతిష్ఠగావించి కూర్చుంటిమేని, లోరేయారాధ్యదైవతములని పారవడెదము. ఎంతమహత్తర

మైనదైనను, మానవదృష్టాంతము విజ్ఞానయాత్రయందలి కొందొక ఘట్టముమాత్రమే! మహాశూల యదును బాడుల నంటిపోయి పోయి, పదంపడి మన బాడలను మనమే వీర్వుల మహిమకపోయినచో, అక్రాంతము గదై యెక్క నుండవలసినవారమే! మహాశూల కింకరులమై యుందుముగాని పరమాత్మనంది, ఈశ్వర పర్యంకమున పట్టుకొనుటమై యుండలేము.

మహోదయాలెలకు ప్రణమిల్లి, ఉత్కలప్రై రచన ములకు ప్రణమిల్లి "నిమిత్తమాత్రం బవు గుమీ" అని పాండితి వుద్దేశించి పలికి, ఈశ్వరదత్తశిష్యా సాలోకమున తన తేన్నును తా నవలొకించి, అనువాద అనుకరణ అనుసరణములకు దిగదుడుపు విడిచి, ముందంజవేయుటే కళోపాసకుని కర్తవ్యము. అపుడే ఈతని మహావ్యక్త్యము సంకలలు త్రేంచుకొని, విజయభేరిని మోగించును. అపుడే ఈతని ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము, సహజప్రతిభ, స్వతంత్రప్రజ్ఞ ఆత్మ ప్రకాశము గావించుకొని, సంజరమునుండి విడివడి, రాగరంజిత వియతైలమున సాందర్యావ్యేషణము నై యావేశభరితహృదయమై వచలు విహంగము వడువున విజ్ఞానావ్యేషణముననై, సాందర్య పరికోసముననై కడంగును. అత్రుటి వేటొక భావపు నితో వీరవిక్రీ పోలిక పొసగును. సాహితీ బృందావన యున జగదీశుని వెచ్చెలియై, మధుర మంజుల మరలిని మోచి, గీరిక బాలపించుచు, యుగముల పలరించుచుండ, దివ్యగాయకు దీత జని లోకములు ప్రస్తుతించును.

భావమందును, భావయందును గూడ స్వాతంత్ర్యకావి స్వీయవ్యక్తిత్వమును వ్యక్తీకరించితిరును. ఈతనిది సాంతలెరుపు కావున నందు పరకీయమైన సామగ్రిని తొరనీయదు. పరభాషణములకు తన వ్రాత లందు తా వొసగుట కీత దీచ్యగింపదు. తా వొసగినను

అది నానుమాత్రమైన దై యుండును. ఇత డేరికవంటి వాడు; తానే పేనాధిపతియై ప్రవర్తించువాడు. ఎన్న డేని యెరుల యుద్వేషముల మల్లేఖింపదలచినచో, తన రచనాంగణమున వీనిని వెన్నుకే నిలుపును. "జోహు కుమ్!" అనుటకు సంశయింపనివాడు పరభాషముల నుండి భాషలను గైకొనును. తన తలంపులను పెర తలపులవెన్న రిలిపి వానిచే "తందానతాన" అని పించును.

స్వాతంత్ర్యవికోధి కావన్నను, వివయమాత్రి వెన్నుకే నిలువగావించును. తన ప్రజ్ఞను దాను నుద్దీపింపనివాడును, తన శక్తియెడల విశ్వాసము లేని వాడును వెన్నుకే నిలిచి కాలక్షేపము చేతురు.

కాని, చేకొనిన వివయము దృష్టాంతముల గొన్నిటి నవేషించునది యగుచో, ప్రతిహేలాభి ప్రాయములను తునియుచేసి స్వీయభావములను యాధిచేయవలసిన యక్కడ ఎరుక్కొనినచో, వివయము నవ్యమైనదికాక (తత్త్వకాస్త్ర మతేకాస్త్ర ములవలె) సహితమైనవనై, సందితభావములగతన బల వత్తరమైనదగుచో రచయితగాని, వక్తగాని (కవివలె వీరు నిరంకుశత్వమును ప్రదర్శింపరాదు కావున) భార్య ప్రస్తుత మహారచయితల వాక్కులను, స్వీయస్వాతంత్ర్యమునకు బన్నమురాని తెలుగున, ప్రధానఘట్టము లందు, ముఖ్యసందర్భములందు ఉద్దేశించుట వ్యాప్య. ఇట్లులేఖించుటకు వికాలహృదయును వెనడియ నని వదించితిని. *

ఉన్నత హృదయుడును, వివయమాత్రియైన రచయిత తనవచనములందు అక్కడైన ఘట్టము లందు మాత్రప్రాయములైన మహాపురుషుల వాక్కులకు తా వొసగును.

మనుష్యమానసము సహజముగ ధ్వనిగర్భితమైనది. దీనికి ఊహాశక్తి మెండు. ఈశక్తి స్వతంత్రమైన

4 "Quotation confesses inferiority" అని పలికిన ఎమర్సనుమనీషి. "A great man quotes bravely and will not draw on his invention when his memory serves him with a word as good..... The borrowing is often honest enough, and comes of magnanimity and stoutness" అని వాకొనినాడు.

మానకసంచలనమున నుదయించును. సంచలనమును పుట్టించు నిమిత్త మొకటి దానిని సృష్టించినట్లును. ఒక మహారచయితవాళ్లు, గభీరభావబంధురమై సౌందర్యమందితమైన వాక్కు పఠితచవి బడినపుడు, పఠిత హృదయమున గర్భాలయమందలి ఘంటారచయనల ప్రతిస్పందించినపుడు, ఆ ప్రతిస్పందినంతి కోటికోటి క్రొత్త శలపులు దయించి మెలిపురుపులల వాని యంతరంగ సీమయందు, వికాలమైన వాని మానసపరికావలయమున రెక్కింపబడితప్పుల నీమనువాల్కివాక్కులను వినిన యనంతరమే కాలిదాసుప్రతిభ ఆంతరంగిక సంచలనము నందినది. "రామం రాశీనలోచనం" అను వాక్కును వాల్కి తోలుతే ప్రయోగించినాడు. ప్రకృతిపై కన్నుంచి, రాశీనముపై మనసుంచి, నిబాక్యము కలహంప గావించి సౌందర్యప్రాదమున ముంచిరేల్పి, ఆనందబంధురమైన ఉద్వేగమును హృదయబృందానమున విజృంభింపంద్వి, వాల్కి చక్కని ఉపమ నూసించి, తన రచనమున దానిచే ప్రైడిపంటను పండింపజాలినాడు. ఈ ప్రైడిపంటచే తమ మానసములను తమపుకొనజాలినవారు వివిధ సాహిత్యకేదారములందు చక్కని శలపురిత్తనములను వాటుకొనజాలిరి. వ్యాపకనివాక్కు లెందఱొందటి ప్రతిభావంతుల మానసముల నుద్వేగధరితము లొనరించినవి కావు? ఎందఱొందటి భావవాక్కిని రేకత్తింది బహుళ సాహిత్యవీరులందు తిర్యగ్యోక్తులను రేఖర్పితేసినది కాదు? "నీలతోయదమగ్యస్థ విద్యుల్లత" నభినర్ణించిన కవీంద్రుని భావ మహత్వ మెందఱొందటి కవికుమా

నుల ప్రతిభను నవ్యరచనావీరులందు విహరింపజేసినది కాదు? భగవద్గీతయందలి ఛాయలు బహుళభారత కవుల రచనలందేకాక కావ్యైలు, నిమగ్నములాది ప్రతిచి లేఖకుల రచనలందుగూడ ప్రవేశించినవి. ఉపనిషత్తులు పరివ్యవభాషనుండా లేటికా వాద్యమునుగోనిః అను వదింపబడినపుడు దానిని మనపార నీడించిన మైన్లోబా ఘనతాత్త్వికసంపద నంది, తన జీవితము ధన్యమైనదని మురిసినాడు. ఉపనిషత్తులందలి ఛాయలే రవీంద్రుని రచనమున రహదారిని గాంచి, అందు భువనమోహనభావస్పృష్టిని గావించినది. ముత్తెపు చిప్పగో స్వాధీనర్ష లింగువు పడిన యనంతరము అందు చక్కని ముత్తిను ముదయించును. పండితుని వాక్కు లింగువును పోలునని. కళోపాసకుని హృదయమున ప్రధించు భావమో? ఇది మాత్రిక మే కదా !

పై పర్లికముగ రసభరితమైన హృదయమునకే, పహాజముగ ఆనందపూరితమైన హృదయమునకే, స్వల్పస్పృధ్యముగ సౌందర్య మాధుర్య బాగురమైన హృదయమునకే, బహుభవసందిత తపఃఫలముకతన నవల్పభావవాక్కి నలవలుచుకొనిన హృదయమునకే, మనన నివర్త్యాపనములను, నీకాగ్రవృష్టి ఛానములను, గభీరసమాధి తస్యమత్వములను అలవలుచుకొనిన హృదయమునకే కళోపాసనము సాగ్యమగుట నిక్క మయ్యు. ఆంతరంగికభవము గావించి అందలి భావ రత్నములను వెలువరించునది కావున పాండితి కళా సృష్టికి నిమిత్తము కాగలదు.

ఓయి, రసాలసాలమ! మహోన్నతి సందితి సంచుఁ గన్నులకొ
మూయకు, మొన్న నేఁ గనఁగ మోడువిధాన విలాప మందితే!
హేయము, నీదుదుర్గతిని నేమరి టమధుమాసనేళలకొ
కోయిల టక్కులాడి దనుకోగదె, వాదన లేల సాలమా!

మధురమృదుస్వనంబును మంజులగీతిక లెన్నొసాడుచుకొ
బధికుల నెమ్మనమ్ములకుఁ బాయని నమ్ముద మీయుకోకిలకొ
బ్రథితునిఁగా గణించెదవు, స్వార్థవరత్వము దానిదేసుమా!
వ్యధల మునుంగునాడు గనువాఁ తొకఁడైనను లేడు సాలమా!

మెండగుఁ బండుటాకులును మెల్లఁగఁ బుట్టెడి లేఁజగుల్ల కీ
దండను జేరి గాన మను దాంభికమంత్రముఁ జేయుఁగాని, నీ
యండగలాటి శోభల నమంచితరీలి వదించునొక్కొ! యా
తిండి వసంత కాలమునఁ ద్రేపులురాఁగ లభించుదన్కనే
కొండలు మాదుమోగునటు 'కో' యని కోయిల కూయు నెప్పుడు.

కాలము చెల్లి యాకులును కాంతివిహీనత నంది రాలఁగా
నేలకొ చెంత చేర దది యేటిప్రవర్తన, కోకిలాంగనకొ
చాల సుకీల యంచు మది నమ్ముద మందితివోయి సాలమా
లేలవు! నమ్మె దండఱినిఁ బ్రేమధనాస్వితం లంచు నయ్యయో!

చూచిన చిన్నపిట్ట! కడుచోద్యపువర్తన మీడ నేర్చెనొ
చూచెదఁగాక! యం చినెదు, చూపులకందని మాయకోయిలకొ
జూచుట కల్ల! ధర్మ మీల శూన్య మటన్నది నీ వెఱుంగవా?
శోచన మేల - నయ్యయో! వసుంధర మాయలమూట సాలమా!

దేవి యిచ్చిన వరం

[కథానిక]

★ శ్రీ కపిల చిన వేంకటరావు ★

చురిచంద్రుడు ఉండిలేనట్టుగా ఉన్నాడు.

గ్రుడ్డివెన్నెలలో లోక మంతా మనక మనకగా ఉంది. శరభన్న వంట చేసుకుంటున్నాడు. పొయ్యి మండడంలేదు. పొయ్యి లోనుంచి పొగ కళ్లలోకి పోయింది. శరభన్నకి మహాకోపం వచ్చింది. లేచి నుంచుని పొయ్యిరాళ్లని ఒక్క తన్నుతన్ని, “ఎంతసేపీ వెధవవంట! భోజనం కావాలి నాకు” అన్నాడు గట్టిగా.

మరుక్షణంలో అక్కడ ఒక అరటిఆకు పరచి ఉంది. అందులో మల్లెపువ్వుల్లాంటి అన్నం, పప్పు, నాలుగుకూరలూ, ఆరు పచ్చళ్లూ, అప్పడాలూ, వడియాలూ, పులుసూ, పరమాన్నం, భక్ష్యాలూ వడ్డించి ఉన్నాయి. శరభన్న తన కళ్లని తాను నమ్మలేకపోయాడు. తాను తప్ప ఇంకోమనిషి లేని ఈ యింట్లో ఎల్లా వచ్చింది ఈ భోజనం? ఎవరు వడ్డించారు?

అనలు మొదటినుంచీ వినండి కథ. శరభన్న తండ్రిని మీరు చూచే ఉంటారు. నూజువీడు రైల్వేస్టేషనులో చలివేంద్ర లేదూ, అక్కడ మంచినీళ్లప్రాహ్మ కాయన. ఆయనకు బాగా వృద్ధాప్యంలో కలిగాడు శరభన్న వరప్రసాదిలాగ. రైల్వేస్టేషన్ పిల్లలకుగాను ఏర్పాటుచేసిన ఒక చిన్నబడిలో విశేషకష్టమీద తెలుగులు మాత్రం

నేర్చుకున్న తర్వాత అక్కడ ఉన్న సత్రంలో గుమాస్తాపని కాళీ కాగా తండ్రిగారు తంటాలుపడి ఆపని చెప్పించారు శరభన్నకి.

దేశంయొక్క భార మంతా భజాల మీద మోస్తున్న ఒక మహామంత్రికి ఉండవలసిన యోచనా నిమగ్నతా, దైహికమున్నూ, విహికమున్నూ అయిన ఈ తుచ్చ జీవనం మీద విరక్తిచెందిన మహాయోగి యొక్క పారలౌకికచింతా కనబడతాయి అతని ముఖమీద. దానికి కారణం అతని కున్న బ్రహ్మచేత్రము.

చెవిటివాడు కావడంచేత చిన్నప్పటినుంచీ శరభన్న తోడిపిల్లలతోటి ఆటపాటలకు వెళ్లడం ఎరుగదు. బాల్యచాపల్యంవల్ల ఒకటి రెండు పర్యాయములు అతను పెడితే తక్కినపిల్లలు అతనిని ముఖమీదనే నిమ్మళంగా తీట్టడిం, వాళ్లలోవాళ్లు ఒకపక నవ్వడం సాగించారు. అది మొదలు శరభన్న యేకాకిగానే సంచరించేవాడు. ఎవరితోనూ పని లేనిదే మాట్లాడడు. ఎవరైతే నా పిల్లస్తే ముక్త సరిగా అడిగినదానికి జవాబు చెప్పి ఊరుకుంటాడు. అతని తండ్రి కాలంచేసిన కొద్దిరోజులకే తల్లి కూడా గతించింది. సత్రంలో ఒక మూల వండుకుని తింటాడతను. మిగతా అన్నిడల్లా యేంచేస్తాడో ఎవరికీ తెలియదు. అతని సంగతే అక్కల్లేదు ఎవరికిన్నీ.

ఒకనాడు రాత్రి రైలులో వచ్చి సత్రం లో విడిసి మర్నాడు ఉదయాన్నే వెల్లిపోయిన ఒక ఆసామీ మరచిపోయిన బావతు 'దండకావళి' అనే పుస్తకం ఒకటి దొరికింది శరభన్నకి. అందులో అన్నిదండకాలూ పరిశీలించి మెదకు కాళిదాసుగారి శ్యామలా దండకం తనకు సచ్చగా అది వల్లసవేయడం మొదలుపెట్టి శరభన్న దానిని పూర్తిగా కంకణం చేసుకున్నాడు.

ఆవేళ చవితి అని చెప్పాను కాదూ. శరభన్నకి ఎందుకో చాలా త్వరగా మెళుకువ వచ్చింది. సమీక్షన్న చింకిచాపమీద నుంచి ఒక్కగంతు వేసి లేచాడు. ఒళ్లు చాలా తేలికగా ఉంది. గబగబ పదిదండేలూ, పది బస్కీలూ తీశాడు. జబ్బు కొట్టుకుంటూ సత్రం నూతిదగ్గరకి వెల్లిస్నానం చేశాడు. స్నానం చేసి వచ్చేటప్పటికి శరభన్నకి శరీరంలో పుట్టిన చలాకి ఇంతంత కాదు. ప్రపంచాన్నంతా తా నొక్కడే జయించగల ననిపించింది. తన గదిలోకి వెల్లి మూలను పెట్టిన ఒక పొట్లం విప్పాడు. కుంకుమపొట్ల మది. ఇంత కుంకుమ తీసి బొట్టు పెట్టుకున్నాడు. ఇంత కనుబామలకి రాచుకున్నాడు. పొట్లం చేతిలో పట్టుకుని వంటగదివేపు పెల్లాడు. వంటగది గోడమీద మసిబాగ్గుతో గీచి ఉంది ఒక పెద్దబొమ్మ—సింహంగా ఉద్దేశించబడిన భాగం ఒకటి, దానిమీద సవారి చేస్తున్నట్లుగా నాలుగుచేతులూ, పెద్ద తలా ఉన్న స్త్రీవిగ్రహంలాగ ఉన్న భాగం ఒకటి. ఆ బొమ్మకి ఎదురుగా కూర్చుని శరభన్న మొదలుపెట్టాడు. "జయ జనని! సుధానము ద్రాంత పాదద్యస్తానిదీప్తివనంరూఢ చిల్వా

టవీమధ్య కల్పదుమాశల్పకాంతార " అంటూ దేవీదండకం. గట్టిగా కొంతసేపూ, మైకివినబడకుండా పెదవులతో కొంతసేపూ, కేవలం మనస్సులోనే కొంతసేపూ, ఈ విధంగా చదువుతున్నాడు. ఆకలి లేదు, దప్పిక ఎరగదు. తిండి అతనే వండుకుని తినటం కాదూ. భోజనానికి వేలైంది లెమ్మని పిల్చేవాళ్లు లేరు. ఆరోజువ సత్రంలోకి ఎవరూ రాలేదుకూడాను.

ఎంక క్రమక్రమంగా పెరిగి క్రమ క్రమంగా విరుగుతోంది. వచ్చేరైలు వస్తోంది, పోయేది పోతోంది. శరభన్నమాత్రం అక్కడే నిశ్చలంగా కూర్చుని దండకం పారాయణ చేస్తున్నాడు.

మధ్యాహ్నం మూడు నాలుగుగంటల మధ్య ఎవరో ఒక వృద్ధసన్న్యాసి వీరవల్లి, వైపునుంచి అడ్డదారిని సడిచివచ్చి ఆయానం చేత ఆసత్రంఅరుగుమీద కూర్చున్నాడు. ఒక్క ముహూర్తం అల్లా కూర్చున్నాడో లేదో ఆయానకి వంటయింటివేపు పోవాలని బుద్ధి కలిగింది. అటువేపు వెల్లి చూచాడు కదా, శరభన్న ఉత్సాహంగా ఉచ్చరిస్తున్నాడు: "తస్య భద్రాననం భూతలం, తస్య గీర్దేవతా కింకరీ, తస్య...".

ఆసన్న్యాసికి ఆశ్చర్యంకలిగింది. అక్కడే నిలబడి విన్నాడు కొంతసేపు. శరభన్న కళ్లు తెరవకుండా ద్వీగుణించిన ఉద్రేకంతో చేస్తున్నాడు జపం. ఆప్రకారం ఏనెగావినగా ఏం గోచరించినదో, తన నంచెలోనుంచి ఒక కొబ్బరికాయముక్కా, ఒక బొంత అరటిపండు తీసి అక్కడ పెట్టి, దేశద్రుమ్మరిస్తూ, వృద్ధుడున్నూ, సర్వసంగపరిత్యాగిస్తూ

అయిన ఆ పన్నాసే శరభన్నకు ఒక నమ స్కారం పెట్టి, నెమ్మదిగా అడుగులు పెట్టు కుంటూ అవతలికి వెళ్లి, తనదారిని తాను పోయినాడు.

శీతాకాలపు ప్రాద్దు. ఇంతట్లో రాత్రింది. ఇళ్లల్లో దీపాలు వెలిగించుకున్నారు. వెన్నెల గుడ్డిగా వెలుగుతోంది. ఎక్కడో దూరంలో ఎవరో బృందం భజన చేస్తున్నారు. తాళాలూ, పాటా వినిబడుతున్నాయి. కొంత సేటికి భజన చాలించారు వాళ్లు. ప్రపంచ మంతా నిశ్శబ్దమైంది.

ఆ తరుణంలో శరభన్నకు విచిత్ర మైన అనుభవం కలిగింది. ఆ గోడమీద అలౌకికమైన కాంతి ఒకటి కనిపించింది అతని కళ్లకి. సింహవాహనారూఢ అయిన దేవి అతని యెదుట సాక్షాత్కరించినట్లుగా ఉంది. దేవియొక్క ముఖంలో చిరునవ్వు విరిసినట్లూ, ఆమె చెదపులు కదలుస్తూ, "ఏమిటయ్యా నీకోరిక శరభన్నా?" అని అడిగినట్లూ. తెల్లజోలు చూచాడు శరభన్న. మళ్లీ అదేమాట అడిగింది దేవి. ఇంతట్లో శరభన్నకు ఎల్లా పుట్టిందో ధైర్యం, రెండుచేతులూ మోడ్చి, తల నేలను బెట్టి "అమ్మా, నేను ఏది కావాలని కోరితే అది పెంటనే కావాలి" అన్నాడు. దేవి ఒక చేతిని ఎత్తి 'జాగ్రత్త' అన్నట్లుగా తర్జని ఊపి, ఒక్క క్షణం వరదమూడ్ర పట్టి మళ్లీ గోడమీద విగ్రహంలో కలిసిపోయింది. మళ్లీ గుడ్డివెన్నెలూ, కొద్దిగా చలి. దూరం గా ఎక్కడో ఒక ముసిలికుక్క మోర ఎత్తుకొని ఏడుస్తోంది.

అప్పుడు కళ్లు తెరిచాడు శరభన్న. ఆకలి దహించిచేస్తోంది అతన్ని. చీకట్లో

చేతికి తగిలితే తీసి చూచాడు-కొబ్బరికాయ ముక్కా, బొంత అరటిపండ్లూ. అవి నోట్లో వేసుకుని నమిలేశాడు. ఏంలాభం? పాతి కేళ్ల కుర్రవాడు, బ్రహ్మచారి-అతని ఆకలి కవి యేపాటి? వాటివల్ల శరభన్నకి ఊద్యాధ యేమీ తగ్గకపోవడమే కాకుండా మరింత ఎక్కువైంది. ఒక్క ఉడుటున లేచి నత్రంవేపు వచ్చాడు. రైలుస్టేషను మాస్టరుగారి గదిలో ఒక దీపం నన్నగా వెలుగుతోంది స్టేషనులో మిథాయి అమ్ము కునేవాడి దుకాణందగ్గర ఒక చిన్న కిరసనా యిలుబుడ్డి గాలిలో ఎప్పటికప్పుడు ఆరిపో యేదానిలాగ మినుకుమినుకు ముట్తోంది. ఉన్న నాలుగు ఇళ్లవాళ్లూ అప్పుడే తలుపులు దిగించుకున్నారు.

లోపలికి వెళ్లి శరభన్న తన చిన్న ఆమడంపీపం వెలిగించుకుని కూర్చున్నాడు. ఆకలికి తాళలేకపోతున్నాడు. అన్నం వండు కోవాలి, తినాలి. అన్నంవండుకో వడం అంటే మాటలా? పొయ్యి రాజేయ్యాలి, బియ్యం కడగాలి, ఏదైనా ఒక పచ్చడి నూరాలి. మజ్జగ లేదు. "కాస్త భోజనం పెట్టు తల్లీ" అని యే అమ్మవైనా యాచిద్దామంటే ఆపట్టని బ్రాహ్మణగృహం లేదు. మిథాయి దుకాణంలో ఏమన్నా తినడానికి వాడు గొల్ల వాడు, వాడిచేతిలిండి... ఛ-హ్, ఆపద్ధర్మ మనుకుందామా, వాడు చేరుశనగనూనెతో చేస్తాడని. వికారం, వాంతులూ! బకాసురుడి జతరంలాగ ఉంది ఆకలి. సరే, వంటయింట్లోకి వెళ్లి అక్కడ పొయ్యి రాజేసి బియ్యం పెట్టాడు. పొయ్యి మండడంలేదు. పొయ్యిలో నుంచి పొగ కళ్లల్లోకి పోయింది. శరభన్నకి మహాకోపం వచ్చింది. లేచి నుంచుని

పోయ్యిరాళ్లని ఒక్క తన్ను తన్ని “ఎంతసే
పీవెవవనంట, భోజనం కావాలి నాకు”
అన్నాడు గట్టిగా.

చెప్పాను కాదూ, మరుక్షణంలో అక్కడ
ఒక అరటిఆకు పరచి ఉండనీ, దాంట్లో పద్ర
పోషితమైన భోజనం ఉండనీ, శరభన్న తన
కళ్లని తాను నమ్మలేకపోయాడనిన్నీ. అంతలో
జ్ఞప్తికి వచ్చిందతనికి శ్యామలాదేవి ఒక
వర మిచ్చినట్లు తనకు కలిగిన అనుభవం.

“అది నిజమేనన్నమాట” అనుకుంటూ,
అతను పరీక్షచేయాలని కాబోలు, “పీట
ఏదీ” అన్నాడు. ఎక్కడినుంచి వచ్చిందో,
నాల్గుమూలలా పెండిపువ్వులతో మిలమిల
లాడుతూ, ముద్దుల మూటగట్టే ఒక చక్కని
శుకుపీట విస్తరియిందుకు వచ్చింది. శరభ
న్నకి ఇంకా నమ్మకం కలుగలేదు. “మంచి
సీట్లు” అన్నాడు. తళతళలాడే పెండిచెంబుల
జోడాతో వచ్చాయి మంచీట్లు శరభన్న
ఆశ్చర్యపడుతూ పీటమీద కూర్చున్నాడు.
భోజనం చేసికి నివేదనచేయడానికి అభిషురిం
చాలని చూస్తే నెయ్యిలేదు.

“నెయ్యి?” అన్నాడు.

ఘుమ ఘుమలాడే నేతికోనిండిన పెండి
గన్నె ఒకటి హాజరైంది.

ఆపోశనంపట్టి ప్రాణాహుతులు చేసి
విస్తట్లోని అన్నీ నాలుకకు రాచుకొని చూ
చాడు. కూరలు బాగానే ఉన్నాయి. పచ్చ
ల్లూ బాగానే ఉన్నాయి. వాళ్ల అమ్మ బ్రతికి
ఉన్నప్పుడు ఎప్పుడైనా చింతచిగురూ పప్పు
వండేది. అది తలపుకు వచ్చి అతను
“చింతచిగురుపప్పు” అన్నాడు. దోరగా
వేగిన మిరపకాయముక్కలతో, కొత్తమిరి

చింతచిగురు వాసనలతో, ఆవిరులు
చిమ్ముతూ వచ్చిపడింది చింతచిగురు పప్పు.
ఓహోహో! ఏమి రుచి, ఏమి రుచి!!

“పెరుగు?”

పెరుగు వచ్చింది. గట్టిగా కరట్లు కట్టి,
మీగడ పెద్దతో, ఏకిన ప్రత్తియొక్క తెలు
పుతో, తీయదనాలతో వచ్చింది పెరుగు.
దానితో మల్లీ మల్లీ తిన్నాడు శరభన్న.

పెరుగూ అన్నం తింటంటోనే
వచ్చింది నిద్ర అతనికి. లేచి చేయి కడు
క్కోవాలని అవతలికి వెడితే కొంచెంగా
చలి వేసింది.

“వేళ్ళిట్లు” అన్నాడు.

పెంటనే చక్కగా పాళాలుగా తొరిపిన
ఒక కాగుడు వేళ్ళిట్లు వచ్చాయి. వాటిలో
చేతులూ, కాళ్లూ కడుక్కుని, అంగవస్త్రంతో
తుడుచుకొని, మల్లీ పీటమీద కూర్చుని
విస్తరి దగ్గర మెతుకులు ఎత్తడం మొదలు
పెట్టాడు. నిద్ర వస్తోంది. భోజనం కడుపు
నిండా నిన్నతర్వాత విస్తరి యెత్తుకోవడం,
శుద్ధి చేసుకోవడం చాలా బరువుగా తోచిం
దతనికి. సగంవరకు మెతుకులు యెత్తిన
తర్వాత ఉలికిపడి శరభన్న చెయ్యిజాడింది,
“యెంగిలి పోవాలి” అన్నాడు. కళ్లు మూసి
తెరిచేలోపల విస్తరి పోయింది, యెంగిలి
పోయింది. ఆ పెండిచెంబుల జోడా, పీట,
నేతిగిన్నే మాత్రం అక్కడే ఉన్నాయి.
“ఇవికూడా పోవాలి” అన్నాడు. తల్లీ గం
అవన్నీకూడా మాయ మైపోయాయి.

మల్లీ సత్రంలోకి రాలేక చింకిచాడకు
బదులు తన అంగవస్త్రమే పరుచుకొని పడు

కున్న విముషంలోనే అతనికి ఒళ్లు తెలియని నిద్ర పట్టింది....

మల్లీ ఎదుకు తెలివి వచ్చిందో వచ్చింది. శరభన్న కళ్లు విప్పేసరికి చీకటి దట్టంగా ఉంది. అతని ఆముదందీపం ఆరిపోయింది. లేచి ఇవతలికి వచ్చి చూస్తే అంతా చీకటి. రాత్రి ఇంక వచ్చే రైల్లు లేకపోబట్టి పడుకున్నాడు కాబోలు స్టేషనుమాస్టరుగారు, ఆయనగదిలోనూ దీపంలేదు మిఠాయి దుకాణంవాడి కిరసనాయిలుచిలక ఎప్పుడో ఆరిపోయింది. తన ఆముదం దీపం చేతితో పట్టుకొని సత్రంలోకి తెచ్చుకుని సెమ్మమీద పెట్టి, అది వెలిగించకుండానే గోడకు చేరబడి కూర్చుని ప్రేళ్లు మెటికలు విరుస్తూ ఆలోచన మొదలు పెట్టాడు. అతని మనస్సులో ఒక విధమైన ఉత్సాహం, శరీరంలో ఒక విధమైన శక్తి ద్యోతకమవుతున్నాయి అప్పటికి కొన్ని గంటలక్రింద తాను చూచిన అద్భుతవిషయాల్ని తలచుకుంటే అతనికి ఎంతో ఆనందం కలిగింది. అంతలో మల్లీ సందేహం కలిగింది. అతను మల్లీ తేరిపార చూచి, "దీపం వెలుగింది" అన్నాడు.

ఎవరూ వెలిగించకుండానే గుప్పున వెలిగింది ప్రమిదలోపలి ఆముదందీపం. అతనికి అంతులేని సంతోషం కలిగింది.

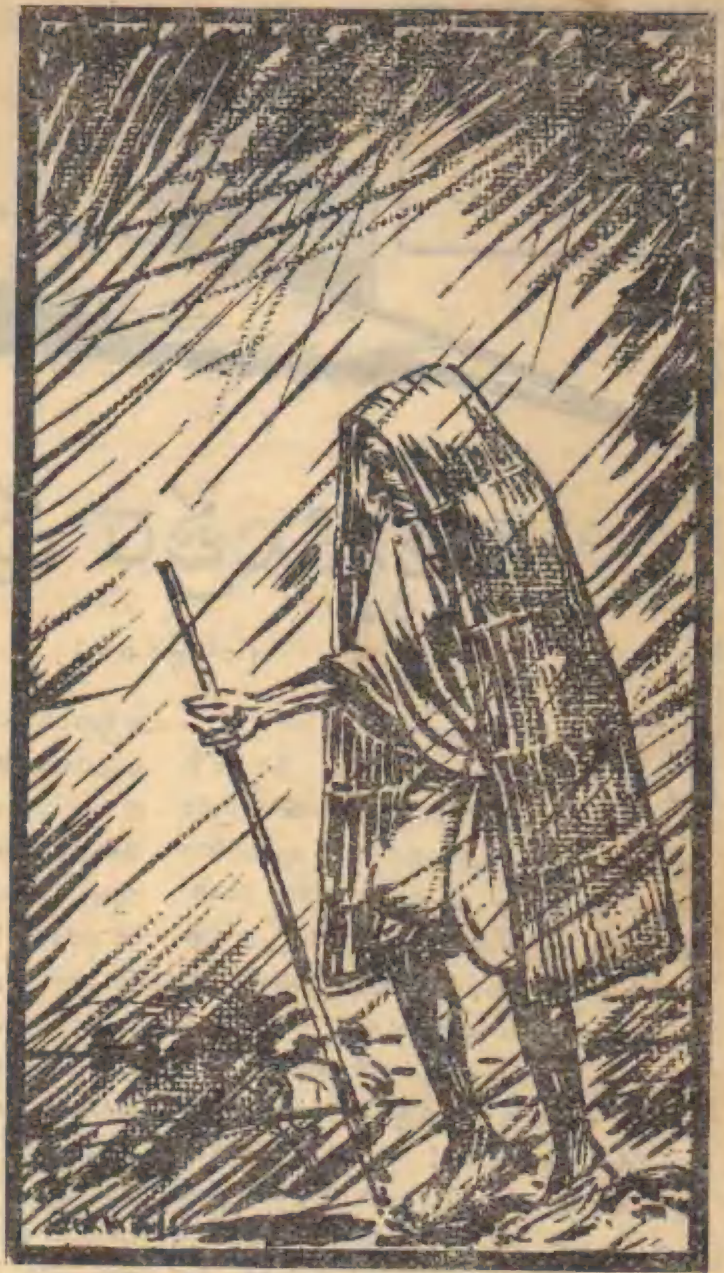
మల్లీ "దీపం వద్దు" అన్నాడు. దీపం టప్పున ఆరిపోయింది.

"దీపం" అన్నాడు తిరిగి. సన్నబాజ మొగ్గలాగ నన్నగా వెలిగింది దీపం.

ఈ విధంగా ఒక వందపర్యాయములయిన ప్రయోగాలు చేసి చూచాడు శరభన్న పలకలు, పలకపుల్లలు, పెద్దబాలశిశులు, పెన్నిట్లు, సిరాబుట్లు, పంటగిన్నెలు, ఉప్పులు, పప్పులు, ఎన్నో సృష్టించాడు. వాటిని మల్లీ నాశనంచేశాడు. మల్లీ దీపం మీద దృష్టిపడి, "నాకు గ్లాసులైటు కావాలి" అన్నాడు. తక్షణం వచ్చిపడింది గ్లాసులైటు ఆముదందీపంస్థానంలో. పట్టపగలు లాగ తెల్లటివెలుతురు సత్రంగిదిలో, అరుగుమీదా, సత్రంఆవరణలో చాలా దూరం వ్యాపించింది. నిజంగా గ్లాసులైటు ట్రవ్ నో కాదో అని చూచాడు శరభన్న. నిస్సందేహంగా అది గ్లాసులైటు. జంక్షను దగ్గరా, నూజివీడులోనూ ఉంటాయే, అల్లాటిదే. అవి పొగచూడతూ ఉంటాయి గాని ఇది చక్కగా ఉంది.

తనశక్తిని చూచుకుంటే కలిగిన ఆనందం వల్ల అతడు పకపక నవ్వాడు. నవ్వి అలైటును పొమ్మన్నాడు. అది పోయింది. "ఇప్పుడు తెల్లవారాలి" అన్నాడు.

[సశేషము]

పల్లెటూరి రైతు

శ్రీ

భమిడిపాటి
కామేశ్వరరావు

విశ్వామిత్రరావు - తనలో

[హాస్యరచన]

నిజమే! పని చేరు; మాటలు చేరు. పని అంటే మాటలు చెప్పడం కాదు. కాని, మాటలు చెప్పడం పనేగా! అవలు 'మాట' అనేదే పని; అందులోనూ అనేకులు అనేకకాలం నిరంతరంగా చేసిన పనంతా కలిపితేగాని ఒళ్లు మాట అకదు. కాబట్టి మాటలు చెప్పడం మాటలుకాదు, పరిగదా, డబ్బి పనికూడాదు! ఏమైతే, మాటలు వాస్తవికతకి ఉపయోగించే దినుసు. మాట అనేదాల్లో ఒక విశేషం ఉంది. మాట యొక్క వస్తుత్వం గమనిస్తే అందులో దొరికేది వాయువు అకాశమానా! ఈరెండు భూతాలే. భూతం అంటే, చెనకనించి-ప్రాణికోటి పుట్టవచ్చునీచీ ఉండేసుగుంటూ వచ్చేస్తూన్న పదార్థం. అందువల్ల, న్యాయంబట్టిచూస్తే, భూతాలు మానవజాతికి—పద్ధ న్యాయంబట్టి ప్రాణికోటికి—యావత్తుకీ వారసత్వం గల ఉమ్మడి ఆస్తి! అయితే, గడపల్ల భూమిని పంచేసుకున్నారు. జలాన్ని కూడా పంచుకుంటున్నారు. వాయువుమీదకూడా యాజమాన్యాలు బయ వేరేటట్టు ది. ఖగోళకాంత్రకాలలవార్లు—ఓ పాతిక మంది ఉంటారు — అకాశానికీకూడా వాటాల్పట్టి చీటిలుచేసుకున్నారు. కాని, వాయుకాకాలు మిగిల మైన మాటలు ఉమ్మడివాడకంనిమిత్తం కాకపోతే

పుట్టేఉండవుగవక, వ్యక్తులు వాటిని పంచుకోడం అసంభవం. నేను వామాటవ్యవసాయంలో కొస్తాను, మచ్చేస్తాను, మారుస్తాను, పేరుస్తాను. అట్లా పోవాలా తెగవరుక్కుపోవడమేకాని, అమాటలు ఎవరెవరి పంటా, ఎంతెంతవరకూ అంటూ మారోను; మారోవలి విన అవసరం లేదు. మాటలమీద స్వంతవాక్కు ఏ ఒక బ్రహ్మరుద్రుడికీ లేదు. నేను మాటలతో నా కొంప కట్టుకునేలప్పుడు ఆదిమను కనపడ్డ ప్రతి చోట్నీంచీ, ప్రతికొంపదీ అయినకాశికి కట్టులుకట్టి చేనే నును రావడమేకాని, అట్లా చెయ్యడంవల్ల ఎవడి కొంప కూల్చోందో, ఎవడి పాతు పెల్లెగిలుతోందో, ఎవడి తీవం పన్నగిలుతోందో అంటూ చికాకుపడను. ఒక్క మానవజాతికి మాత్రమే భగవంతుడు కటాక్షం చిన మాటలే వృత్తిగా చెప్పుకుని నేను మిక్కిలి తమాషాగా శ్రమపడి, చరకలూ, కల్పకలూ, అమరకాలూ, ఎవనుకునూ గ్రుటికొలంలో చేసుకుంటూ, అది నా పేరు మీదుగా మానవజాతికి వాఖలు చేసుకుంటూ, అందులో ఉండే సృష్టిప్రజ్ఞా, ప్రకటనసామర్థ్యకూ వానేగాని అవ్యుదేవి కావని జపం తీసు పనికొందవలో గమనించక పోతారేమో అనే భయంకొప్పున నేనే థంకామీద కొట్టి చెప్పుకుంటూ, మన కందుకని చెప్పేసిదిమక్కుపసుయాల్లో ఉరుకుంటూ ఉంటూంటే,

నాపనికి నన్ను అధమం ఉరేగించడం లేదు ఏమీ లేదు పరిగదా, నే నేదో అపవరణం చేసేట్టు కొందరుకొందరు నాయెడలే ఎందుకు తర్జనీ కమ్ముతున్నారో నాకు ఆశ్చర్యంవేస్తుంది! నా మాటలు నేను నా స్వంతచేత్తో నావారితో వరసాగా రావని నాస్పృహయంలోని కావుట! నాస్పృహయం పీల్చు మాకాయా? స్పృహయం అనేది మిగిలి అని నా నమ్మకం. పైగా, నామాట ఎంగిలిమాటలు! అసలు ఎదేనా నాదం బాగా ఎంగిలి అయిపోవాలేగా 'మాట' అయి జనించడం! ఎంగిలిలోంచి పుట్టింది మళ్ళీ ఎంగిలి అవడం ఏమిటి? అదీకాక, మనస్ విల పనిబట్టి మాటవిలవ ఉంటుంది! నాల్గ మిహం! మాటకి విలవ క్లిరమే అని నేనంటాను, దానిలో నాల్గ ఆట కట్టా! బతుకుతెలుపు, ర్యకగా పని తెలు ల్పడం, శేలికపరిమిద ప్రేమా, మాగ్గం ఏదయితే పని జరపడం లేని ఘటాలతో పడిడం కట్టం!

ఎందరికోసమని చెంగ పెట్టగోనా! ఒకడైతే అనకోవచ్చు! అబ్బబ్బ! మనస్సు చిట్టంకట్టి పోతోంది. ప్రతివాకూ నాపదపృష్టినించి అనుమానించ డమే! తలకిమాన ప్రతివాకూ ఎవరూ లేనట్టు నా దస్తికి నన్ని తెగపాపామోడడం! ఏమనీ: తనకి లోపల ఏదో పెద్ద ప్రజ్ఞ ఉండిన, ఆ ప్రజ్ఞ ప్రజ్ఞతో తను ఏదో మాటలపచ్చిపులుసు చేశాట్ట! ఆ ప్రజ్ఞకి తగ్గ రాణింపు నేను! ఆ ప్రజ్ఞని నుర్తించడానికి చేశానికి తెలివి లేదుట! పైగా ఆ ప్రజ్ఞని అడ్డపైన వాకూ (ద్వని నిస్సంబేహంగా నన్నునుంచే!) అందినంతవరకు ఆవుపోసనంపట్టి వాడేనుగోడం! ఇదీ సాద! ఈసాదంతా కలమే అయితే జనం అంతా ఘోల్లుమనవలసిందే! కాని, నే నొక్కణ్ణి ఇప్పుణించి ఎంతయ్యమా! నాగ్రంధస్థిలో నివసితమైన శేర్పూరి రేం ఉన్నమాట రూఢి! నేనే చెబుతాను, భయమా! అది నేనే ఆస్థించుకున్నాను. కొన్నికొన్ని వైరాగీ వట్కూటూ, నేపాలమాట్రూ, గోటివీటూ, అడ్డ గీటుటూ, ఉత్తరి పుటూ, కత్తింపుటూ ఏకేవో కష్టించి అలవాటుచేసుకుని వాటినినిందిన కళోపాసనలో ఉన్నాను. ఆతిరహస్యమైన క్రమశిక్షణ వాటిని

నేను అభివృద్ధిలోకినూడా తెచ్చుకున్నాను. ఈ వృత్తిలో పైకి రాకడానికి ఇంకాకొందరు పాపలాడే నాల్గు ఉన్నా, నాల్గకి నా ఉపాయాలరకంవి పుట్టుపు, పట్టుపు, కట్టుపు, తెలియపు, ఎక్కపు, నప్పుపు అని మధ్య వర్తులు అనేకారు. ఇక, వానివయంలో ఇటువంటి ఉపాయాలు పంటింటికుం కల్గేలాగ మద్దికపకే, కామ ధేళవుట్లాగ కుడికి, కల్పపుట్లాగ కురింది, లామరలిం పరగా పోకి, లేగలనితరలా ఉరి, ఏకోత్తరకృద్ధిగా విజృంభించిపోతాయి. అయినా చెప్పనుంటే బావాయి అంటానన్నీ, నన్ను ధిక్కరించేనాల్గు వామరెంబో బయడేగుతారేమో అనే భయంవల్లనున్నా నేను చెప్పను. పుగ్గూమా పురుషార్థమా, ఎందుకొచ్చిందగ్యా నీ కీమాటలపరిశ్రమా అని ఎవరేనా అడగ గలం! అవును! నాకు కాలం కలిసిరాదు, సామ్యు దఖలుపడదు, ప్రశ్న దక్కదు, పలుకుబడి చాచ్చుదు, జనవశ్యం చేసారదు—కాని ఎలానీ పాస్తూంకర్తా భదజానికి తాత్కాలికంగా నేనుకీ కొంతెంత ప్రచార లాభంమాత్రం ఉంటుంది. ఆపేరు కాస్తా వాపేరే అయితే తీరిపోతుం దని నానున్నీం. ఈస్వల్పలాభం విమర్తం నేను ఏదైనంత తక్కువపరిశ్రమనాత్రిమే పదాల్ అది చెప్పకవాదు మరిదా, కడంబాడా! స్వల్పమైనానీ లాభం అనేది పల్లలాభం అయేటట్టు చూసుకోతుండా ఎవడేనా ఏమన్నా చేస్తున్నాడా? నేనుమాత్రం ఎందుకు చెయ్యాలి అంటా! మాటకారి వృత్తిలో నేను శేర్పూరి మహావిద్యులు నేను ఎందుకు వరుంకోనాల్ అంటా! ఇంకెందుకీ వాజమ్యం ఉంటూంటే నేనా వెనకయ్యలాంటి అనానికి కన బడ్డాను పెత్తిమెత్తిగా! నాజ్ఞమాత్రంలో నాపుంత నేను తొక్కకుండా మునుకోనలిసిఉంటుంది అని నాలో చెప్పడానికి తాళుకు ఉన్న కర్మ ఎవరు? లేక ఎవరే? లేక ఏదీ?—లేవుదా! అదృష్టమే గనక ఎక్కాపాట్రి! జనమా! నన్ను మనహాయింవి అవలెక జను చేదీ! రావాలా? నాల్గ కేదనా కావలసిన గోడ! రంధ్రాలా? దిగ్గళాలయిగేం నాబోటి పుగ్గలంబే నాల్గకి నిహస్వత్తుంగా! పెద్దలా? అస్థిలిరమానులై పోయి నిధంగా ఉన్నారే! అధికారమా? కిచ్చుక్తి

కోసం ఏడుస్తూ కూచోగలదా! సంఘమా? చెరితలలు వేసిన వేప చెట్టాయిరి! మరమా? పరిశోధనచేస్తే మనిషి కోమతంగా! సిగ్గా? అది మానవలక్షణం అని నేను అనుకోనే! పాపమా? అది నిర్వచనం అయి యేడిసిందా, ఉన్న నిర్వచనం ఎదేనా నా ఒప్పుదల లేందే చెల్లుకుందా!!! అందులో అంతో యంతో ఆస్కారం గలవాళ్లుకూడా పచ్చగడ్డి రుచికరమే అని వాక్కి చెప్పేటప్పుడు ఎండుగడ్డియొక్క రుచిభేదం నేను కనిపెట్టడమా నా ద్రోహం! నేకనపరచే పదస్పష్టి చాతుర్యాన్ని నేరం అనడానికి ఎవడికేనా సరే అన్నంతినే నో రెట్టా వస్తుందో నాకు బోధపడదు. అన్నీ అల్లా ఉంచండి. ఇతేం మామూలు రోజులా? స్వాతంత్ర్యం వాల్లాడిపోతూండీ రోజులుగదా! నా స్వాతంత్ర్యం వాది! నేను నెగ్గితిరతాను, ఎల్లా నెగ్గితేం?

వారం పదిరోజు లైంది. కలంధాటి వెనకయ్య నాదగ్గిరి కొచ్చి కాకిగోం! తను ఆత్మార్థకవిట, తను స్వతంత్రకవిట, తన రచన పూర్వంనంచీ అచ్చులో ఉండిట, తన బుర్రకాయయొక్క లక్షణాలుమాత్రమే ఆ రచనలోంచి తొంగిచూస్తూ ఉంటాయిట, ఆ రచన నలో మాటలన్నీ తన స్వంత తాతయ్యగారి మాటలు! తన కష్టాత్మకం, స్వాధీనం, నేను తనతో చెప్పకుండా, తేంది అని కూడా అనకుండా దోయకుని (అనే మాట నాచెవిని పడగానే వెనకయ్య ఎడందరడ మీద నగిషివని కనపరిచేశాను) — తప్పుగొంది, కొల్లగొట్టి, చూర్చి, పిరాయింది, పచ్చడిచేసి, వ్యంసంచేసి, పరిశ్రమ నాదే అని జపం దగాపడిపోయి నమ్మగలంను లకు నేను పలు చేశాంట! ఉమారు మనదం వెద రెట్టాడు. నాకు ఒళ్లు భిన్న మనిపోయింది. నేను అసలు దేవాంతక సరాంతకుణ్ణి! వెనక నేను రెండు రోజుల్లో ఒకనాటకం చేసి మర్నాటికి అచ్చుచేసేసరికి ఓర్వ లేక ఓ బడుద్దాయి నన్ను విమర్శిస్తూ, అందులో పాత్రలైన దేవుళ్లనీ, మనుష్యుల్నీ కూడా నేను కూనీ చేశావని తెగరాసి నన్ను తిడుతూన్నట్టు సంతోషించు కుంటూ నా దేవాంతకత్వ సరాంతకత్వాల భాయ పలిచి పరివర్తించిచెట్టాడు. నేను విమర్శాతీతుణ్ణి!

నాపరోక్షంలో జపం నన్ను ఏమని చెప్పకుంటారో కదా అనే జంతు నాకు అడిగింది లేదు. ఎవడేనా నన్ను తిట్టినా, తిట్లు గాలిగవకనున్నా, తిట్లన్నీ గాలికి పోయేవి గనకనున్నా, గాలిగాళ్లు ఋషులు కాబాలక పోవడంచేతనున్నా అవన్నీ నేను మరచి పోగల్గు. ఉమ్మేస్తే గుడిచేసుకుని, వాళ్లే గుచ్చేసి పడగొట్ట గల్గు. కాని, పోలోమని నామీద పడి తోడుతూ రాగాలా పెడుతూంటే నేను కరుకుగా ఉండలేను. అప్పుడు నేను వెనకయ్యని చూసి, జోరు తగ్గి, బారి అభినయించి, కళ్లకి కర్పూరం రాసుకుని, వాడి కడుపుబ్బుకి నిర్భాంతపడి, వాణ్ణి ఈ రీతిగా మందలించాను:

“ఒరి! అవద్యరేన భూతకవి! వెనకయ్య! నీ సిగ్గాయ్య! నీ వెనకాలకూడా కవులు ఉండేరా రోయ్! నువ్వే ఈ భీరంలో వెనక ఉండి ఉండవు గనక, అపూర్వదన! స్వంతానికి ఎన్నో తంత్రాలు పన్ని పదరచన చేశావు గనక స్వ - తంత్రుడవే! నీకు అనన్తమైన గౌరవం, కుప్రసద్ధికవులతో నాను పను న్యయం సంక్రమిస్తాయని విచారించి నీ వెనకటి దొంగలు కదపకుండా ఇప్పుడు ఆనుతాను. లేకపోతే వత్స ఆనుతానా? నిన్ను కవి అనడానికి మరోది కియ్యి తరుణం! నీకు నువ్వే అల్లా అవకాగలిగితే, నేను అయిదారుపరికి కన్నుగీతేసరికి నన్ను ఇల్లా ఎత్తేస్తారే ఆకాశందాకా! నేనుమాత్రం తక్కువ తిన్నానా? నీకు ఉందని నువ్వు భ్రమించే బోడి బొప్పాయికవితాప్రశ్నే కాకుండా నీ దగ్గర కలికం లోకికూడా దొరకని సంగ్రహింపు శిరసితనం ఉందే నాదగ్గిరా! దాన్ని చూసి నువ్వు ఇంత ఏడు పెండుకురా, నీ ఏడుపు బాకితియ్య! మాటలు ఏరుకుతిని తీవించే మా సక్కులంలో కొందరు తప్పపుట్టించివల్ల నాకు రెటనంపులు అయిపోతున్నాయి. వాళ్లు నాకుమల్లేనే వెండల్లో మాటల అనురకంలో నేర్పు చూపించినా చెప్పించేసరికి కాళ్లమీద పడడం, తుమాపణ జోరుకోడం, అజ్ఞానం చాఖలుచేసుకోడంలాంటి ఆచారిపట్ల చేస్తున్నారు. వాళ్లు భయస్థులు. భవాపహరణానికే తిక్కులేకపోతే, ప్రాణాపహరణానికే అనుపాజ్ఞ లేకపోతే, వస్త్రాపహరణానికే

టికాబా లేకపోతే, ఇక పదాపహరణానికా చిక్కా
స్తా! ఇంతమాత్రానికి భూమిని కంపించుచున్నావా,
తోక యక్కుని తోక ఝాడించుచున్నావా! ఛీ! పో!
నేను తెగేసి చెబుతున్నాను. జాగ్రత్తగా విను. విని
నీదిక్కున్నవోల చెప్పగో! నాకు నువ్వు పుట్టించా
ననుకుంటున్న మాటలభయంగాని, నిన్ను పుట్టించిన
బ్రహ్మభయంగాని లేదు. ఎవడు చూడొచ్చాడు
పోయా అని కాదు నేను చూసేయ్యలో నా కొత్త
మాటలపోసు చేసింది! ఎవడు చూసి ఎంతయ్యగలడో
చూస్తాను రమ్మను అనే దైర్యంతో! నీ సప్తకట్ట
రచవని నేను తెలిసే వాడుకున్నావోయ్, అయ్యపక్షం
తోటే చచ్చిపోయిన కబెయ్య! ఇంకో రచన
మందే అని చెప్పగని సత్కరించడంఅంత నిర్మిత
పనీ, లేలికపనీ, గొప్పపనీ, ఖర్చులేనిపనీ ఏదీ లేదోయ్!
అప్రయోజకుడా! నిన్నెంతో మెచ్చి నిన్ను మిక్కిలి
"సత్కరించడంకోసం నేను దాన్ని ఎత్తుకుంటే,
అక్షరజ్ఞానం రెడబడే ఘటాలు అపనిని "తప్ప"రిం
చడం అంటున్నారు! వాళ్ల మాటలు మరికానిని
వంటే నువ్వు ఏడవడానికికూడా పనికిరావు. ఒకేయ్!
ఆగు. అన్నట్టు వాయిద్యం! నారాజ్యం! నువ్వె
వడవ నాకు శ్రోతం కట్టడానికి! నువ్వు ఏదీచి
నంతమాత్రాన్ని నాది నేరం అవుతుందా? నా
పని నేరం అని మనలో నూటికి తొంభైమంది
నువ్వు చెప్పినా గ్రహించుకోలేరుగా! ఇక తక్కిన
పదిమందిలోనూ తెలివీవాళ్లుంటే వాళ్లకి వక్కు
కిషించే మార్గం లేదుగా! అనీ, అధికారమూ
కూడా ఉన్నవాళ్లకి నాకుమిత్ర వివక్షంతో
ఖంసన నుండేమిదుకుకు వినిపించకపోవచ్చుగా! కవికి
పొమ్మ అందరు, అంకరు, అబ్బురు, ఆగరు గవ
వాడి విశ్వర్యం అంతా వాడి రచన. అది మాటద్యా
జ్వరం. మాటలు ఎదురుసుండా పెట్టివచ్చును అని నోటి
మాటలో, నుండేమాటలో, ఎకడినోకో లేచడం
దుర్బటం. అందుకని అవ్యపదరచన లగాయింది వాడే
అనడంఅంత బ్రహ్మవిద్య అదేగాని రెండోది లేదని
నువ్వు బొత్తిగా గ్రహించినట్టు కనపడవే! ఓరీ చవటా!
ఇవ్వడేవా నీకు మతిగాని, ఇంతిజ్ఞానంగాని, సేర్పగాని,

బతుకుతెరువుగాని ఉంటే నీరచన నేను చెబాయం
చేసి వాపరం చేసుకున్నావని నువ్వు మొక్కుకునేకంటే
వానవ్యరచన గడుగుదనంగా మళ్లీ నువ్వు నోట్లో వేసు
కుని, దాన్ని వ్యవరకం చేసి, అది నీదే అని చెప్పగో!
నే వద్దన్నావా! కావలిస్తే నీర్లు పట్టా, భారపోనే
స్తాను! ప్రయరణవల్ల ఏకలాభం ఏమిటి అంటే, నేను
అయ్యలోకి ఎక్కడం, ఆపేరుకి కిందిలో ప్రచారం,
తద్యాకా ముందుముందు, అవగాహిలైసంతవరకు వ్యక్తి
మరణించేలోపల అపలైవ పెద్దభాగం ఉండవచ్చువనే
ఆశ—అంతమాత్రానికి అంతవ్యర్థానికి నేను నా గొప్ప
బుర్ర వ్యయంచేస్తావా? అది కాస్తా అర్థించుకోదా
నికి నేను చెబుట ఓకుస్తావా? మరి ఎంతేస్తామా?
నీలగా యన్నింది జోరుగా నెగ్గేస్తాను. అన్నీ మార్గాలే!
ఇదిగో సాంపిల్ డొను! బాసవడు!—

పరికొత్త అవ్యభాషగ్రంథం ఇంకా నావాల్సి
ఎవరూ కొనిఉండరు గవకుమ్మ, మిక్కిలిపాత
అవ్యభాషగ్రంథం చాలామంది పాఠకునుని ఉంటారు
గవకుమ్మ అటువంటిది నాభాషలోకి మిక్కిలి
మిక్కిలి దింపేసి ఆరచన నాస్యంతం అనేస్తాను.
దాంతో జనం, ఆరచనలో ఉండే గొప్పతనాని
కంఠకి మూలకారణం నాలురలో ఉండే నుంజే
అనిన్నీ, అదే తమరు తింటుంటా అనిన్నీ భ్రమించి
నానామస్మరణ చేసుకుంటారు. అల్లాగే పాతరచనలు
తెచ్చి చాటిస్తూ నామవాచకాలూ, పాత్రల పేర్లూ,
ప్రలాల పేర్లూ, సంస్థల పేర్లూ మార్చేసి తాజాగా
రచన తయారుచేసి అది వాపేరట ప్రయత్నిస్తాను.
కొందరు అసమర్థులు ఇల్లాంటి మార్పులు చెయ్యడంలో
కొన్నికొన్ని మాడలుచెయ్యడంవల్ల పట్టుబడిపోతారు
కాని, నేను ఆరితేరినవాణ్ణిగవక నాకు తెల్సలేదు.
లేకపోతే, పాతరచన పట్టుకుని దాని రూపం మార్చేసి
కొత్తస్వరూపం నాస్యంతం అంటాను. పద్యాన్ని
గద్యంకింద ముక్కలుకొడతాను, గద్యాన్ని నుండకొట్టి
పద్యం చేస్తాను. పురాణప్రబంధకథకాలలోంచి ఏమి
ఎవ్వరు ఎంతవరకు ఏకం ఏయూపంలో కావలిస్తే
అట్లా పుచ్చుకుని అది వాడే అని, నన్నొచ్చి అదిగే
టంత నీచపుపని పండితులు చెయ్యగలగవక పొమురున్న

పొడలకొడతాను. నాలుకలూ నాల్గవంటిని అన్నీ సంభాషణమంటలేగనక అవి వీధులోనూ, బజార్లలోనూ పడివొచ్చే జాతిగనక మెడమీద తలఉండి, నాసి పొగ్గా ఉన్న ప్రతీవాడూ అవి పోనచెయ్యడానికి అప్పుడే గనక, వాళ్లలో నేను మొదటివా ంటాను. నవలని పట్టుకుని కథచేసి, కథని పట్టుకుని నవలగా విస్తరించి వ్యవసం చేసుకోడానికి నేను వ్యవసారిస్తానుగనక నాకు భక్తార్ లేదు. కథలన్నీ ముసలమృతచేత ఉత్పత్తిచెయ్య బడిరిగనక నేనూ మాయుపలమృతచేత వడించాను, అది నాదే అనచ్చు, కాని ఆగమ, లోప, ఆదేశ, సంగ్రహణ, విస్తరణాలు పవిత్రవనకే మూలసాధనాలు గనక, యాథార్థ్యం వాచడానికి వాటిని ఉచితంగా, అతికామండా వాడాలి. ఒక్కొక్కప్పుడు నేను మరీ తొందరలో మరీ జోరుగా రవించేటప్పుడు, ఎవడితో నీతోటి పాఠచర్చివాడి చురుకు పడ్యం ఎక్కించేసుకోవలసిన ఆవసరం నాకొస్తుంది. అంతతొందరలోనూకూడా కాస్త వీలుమానునని మార్పుచెయ్యగర్చేమో మాస్తాను. కందుం పట్టుకుని గీతవాలకం వచ్చేలాను చెక్కిస్తాను. చుంపకమాల ఉంటే చంపేమాల చేస్తాను. కార్టూలానికి ముసిత్రాసీ కల్లుకంగా మారుస్తాను. పాతపవ్యాల్లో ఉండే సమాసాలకి పట్టకార్లు పట్టింది, రబ్బరుబరియన్నిగనక తిరగా బోర్లా తిప్పిపట్టు తిరనేసి ఆ కొత్తసమాసం నాదే అంటాను. అంతమాత్రం టైప్ చేసప్పుడు, పాఠరచన చితికి, అది నామనస్సుకి మిక్కిలి ఆనందం కలిగించి నేనుమట్టుకి ఇది ఎందుకు రవించలేనూ, నేను రవించుదాం అని అనుకుంటూంటేనే నాకంటే ముందు నీదెవడో రవించి ఇంట్లో దాచుకోక ఆచుకుడా కొట్టాడే అనికూడా నాకు తోస్తే, ఆరచనని అక్షరాలా లాగేసి నాదే అని ప్రచారంనీయిత్రం పంపుతాను. నీదయవల్ల పత్రికలు బహుళం అయింకిరవారే రచనాప్రచారానికి ఇరకాటం కల్గింది. పత్రికాధిపతుల్ని, వాళ్లకుంటే తొందరలో, దగాచెయ్యడం నిమిషం. ఎంచేతంటే తనదానచ్చేవరకూ పత్రికాధిపతికి నేను నాదే అని పంపిన రచన నాదేత్రనో కాదో, తెలియడానికి బోలెడుండాలి గనక, తెలియదు. పాఠరచయిత బతికుంటే పేచీగనక పెడితే తమాషాలు

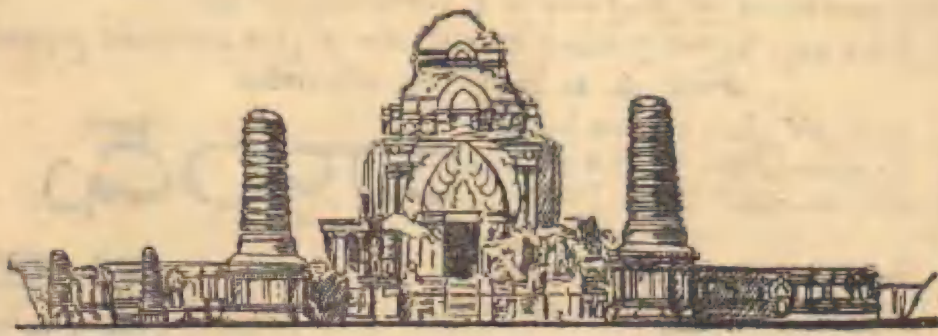
కోరుకోడానికి పత్రికాధిపతులకి నేను మహాతరుణుల కలగచేస్తూంటానుగనక నేను వాళ్ల వైనాల్ని! అదీకాక శవాకారాల్లాగ ఉన్న పాఠరచనలు కొన్నిటిని పాఠరలోంచి పెల్లగించి అవి నాచేరట అచ్చుకొట్టే పనికి, బహుళ నా నామధేయ పాంగర్యంవల్ల వాటికి ప్రాశస్త్యం అయి, వాటిని జనం జాబ్బుకోడం మొదలెడితే వచ్చే పుణ్యంలా పోనీ అచర్చివాడికూడా ఓ అణావాటా ఇయ్యచ్చును. ఇంకా, ఎరుగున్న పాఠరచనయొక్క పేరుగాని, రచయితయొక్క ఇంటిపేరు అసలుపేర్లుగాని దొరక పుచ్చుకుని వాటిలో భాగాలు ఉంచడంగాని, దించడంగాని, కుదించడంగాని, పెంచడంగాని, నాకు అనుకులించి నారచన శంఖులీర్థం అయేలాను కనిపిస్తే అల్లా చేసేసి కావలిసుంటే నేను తరవాత మాట్లాడతాను. ఒకప్పుడు నా పేరునే పవిత్రవనం చెయ్యడం వల్ల అది భరతఖండంలో ఇతరభాషల్లో గొప్పవాళ్ల పేర్లల్లో దేనిలాగేనా పలుకుతుంటే అంటే, అల్లా చేసేసి నారచనకి విలసితేవగట్టేస్తాను. ఎవడేనా గనక నన్ను తన స్నేహితుడుగా ఎంచితే, వాడు అప్పట్లో ఏంరచన చెయ్యడంబుకున్నాడో వాణ్ణి అడిగి తెలుపకుని, వాడి రచన పూర్తి అయి ఇంకా ప్రచారం కాకుండానే చేసే అనే సంగతులలో నేడి చేడి సరుకు. పాకంరట్టి ముందుగానే ప్రయత్నిస్తాను. వాడు గింజాకున్నా నన్ను చేసేది ఏమీలేదు. ఎవడేనా తన ప్రాశస్త్యం నన్ను చూడమనిగాని, నేమాస్తాను నాకు ఓ మాటా ఇయ్యి అని నేను అడిగిపప్పుడుగాని, ఇచ్చాడా, చచ్చాడే! ఇహ వాడి రాత అంటే ఆమకో! నేను అసలుకి ఫోటో తీసేసుకుని, అసలు చెప్పి పంపించేస్తా, “ఇది భానులేడు, నిజం చెప్పి అంటే చాలా ఏకినట్టుంది, దీన్ని ప్రైవేటులో దహనం చెయ్యి! నీకు వంట్లో సరిగ్గా లేకపోతే పోనీ సహగమనం వద్దలే! ప్రపంచానికి అల్లాచెయ్యకపోతే వద్దం” అని వాడికి సలహా ఇస్తాను. మరీ వీళ్లకవస్తే ప్రాశస్త్యం నేనే ఉంచేసుంటాను. ఉంచేసుకుని, నాప్రాశస్త్యం ఒకటి ఉండాలనిన్నీ, నాకు ఎవరైతే అసలు ఇచ్చాడో వాడికే నేను లోగడ నాది ఇచ్చిఉన్నట్టు భావకం

అనినీ, అది నాకు వాడు తనకుం పంపకపోలే వాడి మీద నేను చర్య జరుపుతాననినీ కబురుపంపిస్తాను. దాంతోటి వాడు అన్నీ నానీ అవడమేకాకుండా బుణ్ణంబంధంకూడా ఏర్పడి శోరుమానునని కాళ్ల బేలని కొన్నే అపరాధం పుచ్చుకుని వదిలిపెడతాను. తూర్పురాతెన్ని పడమరకి గోళేసి విరుద్ధంగా రయాదు చేసి నా వశేస్తాను; ఉత్తరాదిరచనల్ని చాక్షిణ్యంతో లాగేసి నాపా మృనేస్తాను. నేను అసాధ్యుణ్ణోయ్, చెవకయ్యో! నువ్వు కాదాయరంటే ఇంకా ఖరాగా కూచుని రకరకాలుగా ఏడవాలిగాని ఎం తెయ్య గలవో? నీరళంబోయ్, నాధరిచేనారావడం, నా క్రియని కంకించడం, నన్ను కాదనడం, నాకృతి అన్యూతి దనడం, అందులో ద్రోహం ఉండవడం బుజువు...నీబందీ! ...నీతరమా! పైగా, నీనల్లినల్ల బుర్రకే ఏదో ఆఖండభావం తోచిందని ఎరురుకున్నా నే, నా అంతవాడికి, నీకే తోచగలిగిన దిక్కుమాలిన కమ్మర్తి ఆరకతరక బుద్ధిహీనపు ముక్కలు సరిగ్గా ఎందుకు తోచిఉండి ఉండకూడదు అంటా! ఇట్లాంటి పెత్తిమాట ఇప్పుడంటే పైకి ఆహ్లాదంగాని, ఇంకా పెప్పునూ అని దివాట్లు తివకు. ఈమాటతో నీమీద నాకుండే గౌరవం అంతా పోయింది.

అయితే, నీకు సలహా చెప్పేవార్లు లేక పాడయి నావు. నాకు తిప్పుకుండా, మరి, ఇట్లాంటి నాకిరీ! చెబుతా, ఏను! ఓరీ ఎంగిలివెడన్నా! తెలుగు రాజ భావకాదు! మహాధికార్లకి ఇది తెలియదు, రాదు.

వచ్చినా రాదంటారు, రాదంటేగాని నువ్వు గౌరవించవు. నువ్వు గతించివరవాత నీ కిది జ్ఞాపకం ఉంటే (—నాకు జ్ఞాపకంలేదు పామృనేస్తాను!), దేవుడుతో (—దేవుడంటూ ఉంటే!) చెప్పుకుందు గాని లే అమ్మా! ఉరుకో! నీకింత అభిమానంగనక, నాయజోయ్, చూచూ! రచన ప్రచురించడం మానేయ్! నాయెదుల ఒట్టెట్టుగో, చూస్తాను! మానేసి మరోపని చూడగో! ఒకవేళ ఉండబట్టలేక, అభ్యాసం అయిపోయి, మాటపాకం ఎదేనా చేసే కావా, అది పదిలంగా బుట్టలో పెట్టి అట్టే పెట్టుకుని, నిర్ణయదేశంలోకి వెళ్లి, భూమిమీద నువ్వు నుంచో దల్చుకుంటే భూమిని తప్ప కడమభూతాల్ని అక్కణ్ణించి పాగనంపి, నీరచన పైకితీసి నువ్వే గబగబా కంటితో చూడుకుని, నీఅపూర్వత్వానికి నువ్వే నూనసి కంగా యోగ్యతాపత్రం ఇచ్చుకో! ఇంత నన్ను విసి గెత్తించావ్ గనక మరి దయచెయ్! శ్రీఘంగా! నేను నీకు నిజంగాకుడా ఏదో ద్రోహం చేశామగావువని ననం అనుకోగల! నకు!”

అని చెవకయ్యని పరామర్శించి, కద్రతెచ్చి వాడి బిళ్ళయొక్క నిలుపు అడ్డం విమూలకొలతలు నీసలుగా కొలిచి, అతని తిక్క వదిలించి అనిపించి, వోరు చూడుకునేటట్టు చేసి, అతణ్ణి వడివడిగా పోలి మేరదాకా దాటించేసి వచ్చి సచేలస్నానం చేసుకున్నాను! ఎల్లా వచ్చిందో!

చర్మ

సౌందర్యము

మీలోనున్నది

ఇతర స్త్రీయొక్క చర్మము సౌందర్యముగానున్నదని అనాయపడవనవలయులేదు. ఆల్బక్రెడ్తో మీ చర్మమును కూడా సౌందర్యముగా నుంచుకొనవచ్చును. ముఖసౌందర్యమే చర్మమునోపకర్త్యమునకు మూలకారణమని ప్రతి స్త్రీకిని తెలిసినవిషయమే. చర్మము పుష్పదళమృతుత్వమునొంది అందముగా నుండుటకు తగిన శ్రద్ధవహించుటకు శేడీ ప్రారంభించుడు. ప్రపంచమందలి సమస్త స్త్రీలచే వాడబడు ఫాండ్స్ క్రిమును ప్రతిరాత్రి, ప్రొద్దున ఉపయోగించుడు. చర్మముమీద క్రిందనుండి పైకి మెల్లగా రాయుడు. కొన్ని నిమిషములకు తరువాత చర్మరంధ్రములలోని

మరికిని, శ్రోవ్యమతీసి చర్మమును మృదువుగా చేయును. ఆటురేరువారి శుభ్రవస్త్రముతోగాని లేదా పాండ్స్ టిఫ్యూతోగాని తుడుచుడు. ఇట్లే మరొకసారి చేయుడు. ఇప్పుడు అద్దములో చూడుడు. మీ ముఖము శుభ్రముగా, నేజీ చంఠియుగానుండును. పగలు ఎండ, గాలి, దుమ్ము వీటి నుండి రక్షణ పొందుటకు పాండ్స్ వ్యానిసింగ్ క్రిమును ఉపయోగించుడు. మీ చర్మమృదుత్వమును మాచి ఇతరులు మిమ్ములను పొగడుదురు. పాండ్స్ క్రిమును విశ్వాసముతో 15 దినములు వాడుడు. మీ చర్మము దీవదిగా భివృద్ధికెంది మనోహరముగా నుండునట్లు చేయును.

పాండ్స్ క్రిములు అన్ని పెద్ద అంగళ్లయందును దొరకును. లేదా ఈ క్రింది విలాసమునకు వ్రాయుడు :
పాండ్స్ పి. బి. బాక్స్ 144, బొంబాయి.

పాండ్స్ కోల్డ్ క్రిం : చర్మమును శుభ్రపరచి మృదువుగా నుంచును. ప్రతిరాత్రి ఉదయము ఉపయోగించుడు.

పాండ్స్ వ్యానింగ్ క్రిం : చర్మమును ఎండ, గాలి నుండి రక్షించి మృదువుగా నుంచును.
పాండ్స్ క్రిములు

పాండ్స్ క్రిమ్

[సీరియల్ నాటకము]

★ రాజరాజ ★

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య కావ్య

నాలుగో రంగం

జిక్కులదీపి రాజోద్ధానంలో, ప్రకాశమాన మైన
నీరెండ వృక్షగ్రాలకు బంగారుపూత పూస్తోంది.

ప్రతీలతా, ప్రతీపాదా, ప్రతీజెట్టా అకు
రాల్చి చిగిస్తూ కొన్నీ, చక్కగా చిగిరించి కొన్నీ,
మొగ్గతోడిసి కొన్నీ, విరగపూసి కొన్నీ యెంతో
మచ్చటగా వున్నాయి.

వికార మైన కొలవిలో, అసంఖ్యా లయిన
యోగ్రకలవపూల మధ్యనూ, తెల్ల తామరపూల
మధ్యనూ అయిదారు రాజహంసలు విలాసంగా
విహరిస్తున్నాయి.

ఉత్తరపుగట్టిన తెల్లని నెమిలి పురివిప్పి
నాట్యం చేస్తోంది.

దక్షిణపుగట్టిన, పాతికమువ్వయి పావురాలు,
యోగురుకూ, దుముకుకూ, నుబాళిస్తున్నాయి.

ఎడటిగట్టిన వొక లేడిపిల్ల, పడుకుని నెమరు
వేస్తూ వున్న తల్లి మొగంమీద వొకమాటు మొగం
పెడుకూ, వొకమాటు అటూ యిటూ చెంగు చెంగున
మాకుకూ, మరోమాటు తల్లి పొడుగులో మూతి
పెడుకూ ఆడుకుంటోంది.

కొంచెం దూరాన, ఏవో చెట్టుకొమ్మల్లో
నక్కివుండి గంతుకొయిల స్వరకల్పన చేస్తోంది.

మనమధుడు చాటున వుండి రతీదేవికి వింజా
మర వేస్తున్నట్టు పిల్లగాలి తెరలుతెరలుగా వీస్తోంది.

సంపంగపువ్వుల పరిమళమూ, పొగడపువ్వుల
సువాసనా, నులూచీపువ్వుల సౌరభంతో మిళితం అయి
మత్తెక్కిపోతోంది.

ఇలాంటి పమయంలో, యిలాంటిచోట,
కొలనిపడమటి గట్టున, అశోకవృక్షం కింద, చిత్రాంగి
పుయ్యాలలో కూచుని వుంది. నెనక మంచుని ఆమె
దాది అయిన చిలక మెల్లిగా పుయ్యాలా పూపుతోంది.

చక్కచే వున్న పాలరాతిన్నమీద కూచుని,
రుక్కు అనే చెలికత్తె, ఆరదిచ్చిన నులూచీమొగ్గలూ,
చెట్టుసంపంగపువ్వులూ మధ్యమధ్య చేరుస్తూ బొడ్డు
మల్ల మొగ్గలు దండ నుచ్చుతోంది.

మధురూ కులాసాగా కథుర్లు చెప్పు
కుంటున్నారు.

***

చిలక—అమ్మాయి విడిచిన అర్థచంద్ర
బాణంవల్ల ముందరికా లొకటి యెగిరి

పోయింది. రెండో కాలు నగం తెగి, పులి, కుప్పగా కూలిపోయింది. తరవాత సారంగ ధరులవారి బాణం వచ్చి, గుండెల్లో గుచ్చుకుని ప్రాణాలు తీసింది.

రుక్కు—బాగానే జరిగింది. అయితే, మెకం యెవరి దైవస్థూ?

చిత్రాంగి—ఎవరి దయస్థూ? అదేం ప్రశ్నే చిలకా? (రుక్కుతో) ఇంత స్పష్టమైన విషయంలో కూడా నీకు సందేహం యెలా కలిగిందే?

చిలక—లోకంలో యిలాంటివాళ్లే యెక్కువ. వాళ్లకి బుద్ధి తక్కువగా వుండదు; కాని నైశిత్యం లేక అది మొద్దుబారి వుంటుంది. వాళ్లే సాగతీ న్యాయంగా బోధపరుచుకోలేరు. అయితే, యెవరేనా వివరించి చెబితే మాత్రం “హో-హో, అదా?” అంటూ తల లెగరవేసుకుంటారు. వైవెచ్చు, అంతూ పంతూ లేకుండా విశేషార్థాలు కూడా తీస్తారు.

చిత్రాంగి—బాగా చెప్పావు. వాళ్లలో కొందరు తెలిసివుండినీ అక్రమవాదానికి పూనుకుంటారు. ఆవేళ ముబ్బి అయ్యవారిని చూశావు కాదూ, యెంత గడుసు రాకడ వచ్చాలోనూ?

చిలక—అవునవును. అబ్బో! తమ ధర్మశాస్త్ర పాండిత్యం అంతా వొలికించే శారు అయ్యవారు.

రుక్కు—నాకు బుద్ధివుండన్నా సంతోషమే, లేదన్నా సంతోషమే కాని వా రేమన్నా గేమిటి?

చిత్రాంగి—ఏమన్నారా? ఏమన్నా అపగలరు వారు, ఒకటేమిటి?

చిలక—సారంగధరులవారే పులిని కొట్టారుట. అంచేత అది వారిదేట,

రుక్కు—కాదనడం యెలాగా?

చిలక—ఇది బాగుంది. కొన్నాళ్లు ముబ్బి అయ్యవారి శుశ్రూషచేస్తే నువ్వింకా బుద్ధిమంతురాలి వవుతావు. తప్పకుండా అలా చెయ్యి.

చిత్రాంగి—(చప్పట్లు కొడుతూ) సెబాస్! సెబాస్! మహాబాగా చెప్పావు నువ్వు.

రుక్కు—ఏమమ్మా? నే నన్నదాల్లో తప్పేం వుందీ?

చిత్రాంగి—అందులో యేమన్నా వుంటే అదంతా తప్పే.

రుక్కు—ఎలాగమ్మా?

చిలక—ఎలాగా? పులి కదలలేని స్థితిలో వుండడంవల్ల వారు నులుపుగా, వొక్క బాణంతో—(అడ్డోకి)

రుక్కు—అయితే, బరిమీద ఉండగా వారు పులిని కొట్టలే రంటావా?

చిలక—ఒక్క బాణంతో కూలగొట్టిన అమ్మాయి మరో బాణంతో దాన్ని చంపలేకపోదు రంటావా?

చిత్రాంగి—ఒక్క క్షణం దాటిపోయింది కాని లేకపోతే నేను కలియబడే కటారితో దాని గుండెలు తీసివుంచును.

చిలక—అవునవును. అదీ నిజమే. సామర్థ్యాని! సాయం సాహసంకూడా వుంటే అదేమంత ఘనకార్యం?

చిత్రాంగి—సామర్థ్యం అంటూ వుంటే, అలాంటప్పుడు, దానికే పుడుతుంది కూడా నూ సాహసం.

చిలక—పుట్టకేం? పైగా, వొకవైపున బాబయ్యా, మరొకవైపున నేనూ ధనుస్సులు యెక్కు పెట్టుకుని వుండిన్నీ, అమ్మాయే పూర్తిచేస్తా రని వ్రాసుకున్నాము. ఇంకీ: సారంగధరులవా రేనా, తమ దారిని తాము వచ్చివున్నారు కనక, పడిపోయిన్నీ ఘూర్ణిల్లుతూ వుండిన పులి కనపడడంతోటే, యోధసామాన్యమైన పుత్రావంతో బాణం విడిచా రేమో గాని, జరిగింది తెలుసుకుని వుంటే వా రాని చేయకుండానే వుండురు.

చిత్రాంగి—తరవాతేనా తమ ప్రభువు అనుగ్రహం సంపాదించుకోడానికి సుబుద్ధి అయ్యవారే పేచీకి సిద్ధపడ్డారు గాని యిదంతా గమనించి వా రూరుకునేవున్నారు కాదుటే?

చిలక—కాకపోతే, “పులి తమదే అని తమ నిశ్చయం అయితే, మేము పెల్లి పోతాం, తమరే పులిని పట్టించుకు వెళ్లండి” అని బాబయ్య అన్నప్పుడు, ఏమాత్రం సంపించినా వారు విడిచి పెల్లిపోయివుండురా?

చిత్రాంగి—మరే. కాని బాబయ్య అప్పుడలా అంటూ రనుకోలేదు సుమా నేను.

చిలక—బాబయ్య కాక మరొక రయితే అలా అనలేకా పోదురు; సారంగధరులవారు కాక మరొకరయితే అలా పెల్లి పోకా పోదురు.

రుక్కు—ఈ వృత్తిల్లి మాటల కేం గానీ, చివరి కేమయిందో చెబుదూ.

చిలక—అప్పుడు కావడానికీ, యిప్పుడు చెప్పడానికీ యేం వుందీ? సారంగధరులవారి బాణం పులిహృదయంలో నాటుకోగా, వారి రూపం అమ్మాయి హృదయంమీద నాటు కుంది. (ఉయ్యాలా ఆపి, ముందుకి వంగి, చిత్రాంగి మొగంమీద మొగం పెట్టి) కాదూ తల్లీ?

చిత్రాంగి—(ముంగోపం నటిస్తూ) ఛా!

రుక్కు—అమాట అంటే అంత కోపం యెందుకమ్మా? సారంగధరులవారి ఏషయం లో మాత్రం అది అలా జరిగివుండ దనుకు న్నారా? అబ్బో! అప్పట్నుంచీ వా రెంత నలిగిపోతున్నారో పాపం!

చిత్రాంగి—నువ్వెంత నలిగిపోతున్నా వో వారి అవస్థ బిలుచుకుంటానూ? ఈ సంగతి తెలిస్తే యెప్పటికైనా వారు నీకు మంచి బహుమతి చెయ్యకపోరులే!

రుక్కు—ఎప్పటిదాకానో యెందుకూ? దేవుడు మేలు చేస్తే వొక్క నెలలోనే వారివల్ల బహుమతి పుచ్చుకుంటాను నేను.

చిలక—నువ్వు చెప్పింది బాగానే వుంది. ఏమంటే? మూడేళ్లకిందట పాపి కొండల్లో సంభవించిన సన్నివేశం వారి హృదయం ఆక్రమించుకుని వుంటే, సార్వభౌములు ఎన్ని చిత్రకటాలు తెప్పించినా, అమ్మాయిని తప్ప మరొక రాజపుత్రిని పరించరు వారు. పరించనే లేరు కూడాను.

చిత్రాంగి—కారణాలమీద కారణాల కల్పించి, సుబుద్ధి అయ్యవారు, ముందరి

కాళ్లకి బందాలు పెయ్యబట్టి కాని లేకపోతే బాబయ్య అంత ప్రేమతో ఆహ్వానించి నందుకు, ఆవేశ, భోజనానికి మన గుడారానికి వచ్చివుండక పోదురా వారు ?

చిలక—తప్పకుండా వచ్చివుండురు. బాబయ్య పిలిచినప్పుడు వారి మొగంమీద యింతచక్కని కళ కనపడింది. “రాలేను” అని చెప్పడానికి వా రెంతో బాధపడ్డట్లు కన పడింది. బాబయ్యకు అలా చెప్పి, వారు, సుబుద్ధి అయ్యవారిని చూసిన చూపులో ఎంతో అసంతృప్తి కనపడింది. అలా కాక : వారు నిజంగా వచ్చేవుంటేనా ?

రుక్మ—వారు వచ్చేవుండి, నే నప్పు డక్కడ వుండేవుంటేనా? నిమిషంలో రెండు పూలదండలు కట్టి— (లేచిపెళ్లి పూలదండ చిత్రాంగిమెడలో వేసి, గడ్డం పుణకుతూ) ఇప్పు డమ్మాయిగారి కీదండ నేను పెయ్య డానికి వీలుండునా?

చిత్రాంగి— (నునుసిగ్గుతో తలవంచు కుంటుంది)

చిలక— చూడనిదానికి నీకే యిలా వుండి, చూసినదాన్ని నేనెంత మథనపడి పోయానో అప్పుడు ?

చిత్రాంగి— (చిలకతో) బాబయ్యగా రెంత నొచ్చుకున్నారో చూశావు కాదూ అప్పుడూ ?

చిలక— అవు నమ్మా అవును.

రుక్మ— అయితే, అప్పుడు సుబుద్ధి అయ్యవారు వెంట వుండడం అన్నివిధాలా అసందర్భమే అయిందన్నమాట.

చిలక—సందేహమేం? నిజంగా, వారే అప్పు డక్కడ వుండివుండకపోతే సారంగ ధరులవారు మన గుడారానికి రావడమూ— (అర్థోక్తి)

రుక్మ— గాంధర్వవివాహం— (అర్థోక్తి)
చిత్రాంగి— (రోషం అభినయిస్తూ)
పో! సిగ్గులేదూ నీకూ ?

చిలక— అలాంటప్పుడు రుక్మమ్మ తప్పకుండా సిగ్గుపడివుండవలసిందే. అలా సిగ్గుపడి వుండకపోతే దాని బుగ్గలు చిదిమి చేతులో పెట్టివుండును నేను. దానికేం గానీ, అప్పు డలాగే జరిగివుంటే, సత్యాకృష్ణుల యమునావిహారంలాగ యిప్పుడు అమ్మాయి, సారంగధరులవారూ మ హాల్లా సం తో గోదావరీవిహారం చేస్తూ వుండకపోదురా ?

చిత్రాంగి— నువ్వు గోదావరీవిహారం అంటే జ్ఞానం వచ్చింది, యేదీ అకథ మళ్లీ చెప్పవే!

రుక్మ— (చిలకతో) అదేం కథే?

చిలక— కథ కాదు; గాని కథ కంటే చమత్కార మైనది. నన్నయభట్టారకులవా రెంతోతో పూరుకున్నాడు గాని వారే అది వర్ణించివుంటే భారతంకంటేనూ యెంతో రసవంతం అయి వుండును.

చిత్రాంగి— నిజమే. దాల్లో కవితా వస్తు వెంటేనా వుంది.

రుక్మ— ఇద్దరూ కలిసి న న్నూరించే స్తున్నారు; గాని జరిగిందేమిటో మాత్రం వొకరూ చెప్పరు.

చిత్రాంగి— చెబుతుంది చెబుతుంది, యిప్పటికే చాలా పూరిపోయావు, చాలించి యిక వీను.

చిలక—ఒకనాడు సారంగధరులవారూ, సుబుద్ధి అయ్యవారూ యెందుకో పట్టిసపు కొండకి వెళ్లి వుండి నాలుగ్గుళ్ల పొద్దువేళ తిరిగి వస్తున్నారట.

రుక్కు—ఊహా!

చిలక—వారి పడవ వాయువేగమనో వేగాలతో యెగిరి వచ్చేస్తోందిట.

రుక్కు—నరే.

చిలక—సరిగా, అసమయంలో, రెండు మూడు వందల డింగీలలో పూరివా రనేకు లక్కడ నదీవిహారం చేస్తున్నారుట.

రుక్కు—హాయిహాయి!

చిత్రాంగి—చిన్న డింగీలో కూచుని కులుకుతూ, కెరటాలమీద పువ్వులా పూగి పోతూ ఆ డింగీలమధ్య విహరిస్తే— ఏమే చిలకా, ఇక నిద్రాహారా లెందుకీ?

చిలక—నిజమే తల్లీ! ఒక డింగీలో నుంచి సంగీతం వినిపిస్తూ వుంటుంది. ఇంకో డింగీలోనుంచి కేరింతాలు వినపడుతూ వుంటాయి. మరో డింగీలోనుంచి—(అర్థోక్తి)

రుక్కు—చాలించు నీ కేరింతాలు.

చిలక—అదేమే?

రుక్కు—కాకేమే?

చిత్రాంగి—ఏం తక్కువే?

రుక్కు—ఎన్ని వినపడితే యేం లాభ మమ్మా?

చిలక—అదేమే అలా అంటావా?

రుక్కు—అనక యేమమ్మా? నేను కనక సరిపోయింది కాని సీమాటలు మరెవ రేనా వింటే నవ్విపోరా?

చిలక—ఎందుకు నవ్విపోరా?

రుక్కు—ఎందుకు నవ్విపోరా? ఎన్నో డింగీలమధ్య, ఉత్తుంగతరంగాలమీద వాక డింగీట. ఆ డింగీలో వాక్కగా నొక్క పడు చుట.

చిత్రాంగి—వోస్! ఎంత చక్కగా తీశావూ స్వారస్యం?

చిలక—వోసి నీయిల్లు బంగారం గాను! చిత్తవోరు ధైర్య వగలాడు దగ్గిర లేకుండా వాక పడుచుకి నదీవిహారం యేమిట?

రుక్కు—అదే నేననేది. అమ్మాయి గా రలా చెప్పారా మరి?

చిత్రాంగి—చాలా గొప్పపత్నీ. అచ్చంగా సుబుద్ధి అయ్యవారికి తగినదానివే నువ్వు.

చిలక—ఇంకా సందేహమా? అయితే, రుక్మా! వెంటవుండతగ్గ వగలాడు దొరకండే అమ్మాయి రాజమహేంద్ర పురంలో నదీవిహారం చెయ్యడం యెలా తటస్థపడుతుండే?

చిత్రాంగి—అలా నిలవతీసి అడుగు.

రుక్కు—ఎలా అడిగితే మాత్రం నాకేం భయమా? వైగా, నిలవతీసి అడగడం వల్లనే యెవరెవరి ముచ్చట్లూ వెల్లడి అయ్యాయి. మంచిదే కదూ?

చిత్రాంగి—మంచిదే కదా? నీ ముచ్చట తీరింది కదా? నీబహుమతీ నీకు వస్తుంది కదా?

రుక్కు—తప్పకుండానూ.

చిత్రాంగి—రుక్కు మనస్సు కుదుట పడింది, యిక చెప్పవే పాపం!

చిలక—వినవే రుక్మా!

రుక్కు—పలకవే చిలకా!

చిలక—ఆ డింగీలమధ్య వొక మదపు లేనుగు విహరిస్తోందిట. పరధ్యాసంగా వున్న మానటివాడు, యువరాజులుంగారి పదివ హతాత్తుగా గుర్తించి, దారి యివ్వడంకోసం పొడవగా నడగొండవంటి ఆ యేనుగు గభీ మని వొక డింగీమీద పడిందిట.

రుక్కు—అ-య్యో!

చిలక—అది చూసి, తక్కిన డింగీ లన్నీ నీలాగే అయ్యో అన్నాయిట. వెంటనే కుయ్యో అంటూ ఆడింగీ బోల్తా కొట్టిందిట.

రుక్కు—కవిత్యం కడుతున్నావే?

చిలక—నువ్వు వ్యాభ్యాసం చేస్తూనే వున్నావుగా?

చిత్రాంగి—(చప్పట్లు చరుస్తూ) హాయ్ హాయ్!

చిలక—ఆపాశంగా, ఆ డింగీలో వున్న వొక యువకుడూ, వొక యువతీ, వొక వృద్ధాంగనా—(ఆర్థోక్సీ)

రుక్కు—(చకిత అయి) వృద్ధాంగనా?

చిత్రాంగి—అవును. పళ్లడిపోయి— తల నెరిసిపోయి— నడుము పంగిపోయి— కాటికి కాళ్లు చాచుకునివున్న వృద్ధాంగన.

రుక్కు—సెబాసు!

చిలక—అయితే, ఆమెకి జంటగా వొక వృద్ధపురుషుడు మాత్రం లేడునుమా!

[ముగ్గురూ చప్పట్లు కొడుతూ వొక్క కుంఠం కిలకిలా నవ్వుకుంటారు.]

రుక్కు—శనిగాడులాగ వాళ్ల కూడా ఆ ముసలిపీను గెందుకో?

చిత్రాంగి—తా నేడుస్తూ వాళ్ల నేడిపించడానికి. (చిలకతో) అవునా?

చిలక—అవును తల్లీ! సరిగా అందుకే. దేవుడు అదే కట్టికుడిపాడు చివరికి.

చిత్రాంగి—తరవాత చెప్పవే.

చిలక—వెంటనే సారంగధరులవారూ, సుబద్ధి అయ్యవారూ ఉన్నవా రన్నట్టు గోదావరిలో పురికారుట.

రుక్కు—(ఉలిక్కిపడి) ఏమిటి?

చిత్రాంగి—దీనికే నువ్వంత ఆశ్చర్య పడుతున్నావు, ఇంకా ఏంటి—(చిలక కేసి తల పూపుకుంటూ చూస్తూ) అవేదా? కడమ్మ కొండమీదా? అది చెప్పవే.

చిలక—చెబుతాను తల్లీ చెబుతాను. ఒకమాటు సారంగధరులవారు, వేటలో మొండపడి, ఊధార్తులూ, తృష్ణోపహతులూ అయి, కడమ్మకొండమీద వొక చెట్టుకిందకి చేరుకున్నారుట.

రుక్కు—ఆహా!

చిలక—వెంట సుబద్ధి అయ్యవారు నూ—(ఆర్థోక్సీ)

రుక్కు—చెప్పేదేమిటి? ఉన్నారుట.

చిత్రాంగి—మహాబాగా అన్నావు. ఎప్పటికైనా శనిగా డయినా విడిచిపెడతాడు కాని—(ఆర్థోక్సీ)

చిలక—వార్తలను పట్టి చూస్తే వారికీ వారికీ అభిప్రాయాలు తరుచు భేదిస్తూనే వుంటాయిట. అయినా యెలాంటివ్వడున్నా

వారికి పొరపొచ్చాలు రావుట. వా రెన్నడూ విడిపోరుట.

రుక్మ— అయ్యవారు విడిచిపెట్టరుట.

అలా చెప్ప.

చిలక—అమాటే. మహామూర్తి కుమారులు గదా వారు, మహారాజు కుమారులను విడిచివుండడం ధర్మమా? కాని—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి — “కాని” అన్నావుకదా? సరే యిక కానియ్యి.

చిలక— ఇద్దరూ కూచుని వున్నాడుట. సారంగధరులవారి వేటజట్టులో చేరాలని యెన్నోళ్లనుంచో వొక కోయదొర కనిపెట్టుకుని వున్నాడుట. అతగాడు, సమయం దొరక్కపోతుందా అని కూడకూడా తిరుగుతూ వుండి, స్థితిగతు లన్నీ కనిపెట్టి వారు కూచుని కూచోడంతోటే కమలాఫలాలూ, నారింజఁజల్లూ, పుట్టలేనే, సారపప్పు—(అర్థోక్తి)

రుక్మ—భలే కోయదొర. వాటివల్ల ఆకలి తీరుతుంది, దాహమూ కడుతుంది. నేదా— (అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి— పుష్టి బలమూ యేర్పడి, మల్లీ వేటాడ్డానికి ప్రత్యాహోల్లాసాలూ కలుగుతాయి.

చిలక — ఇంకా సందేహమూ తల్లీ ? అప్పుడు యువరాజులుంగారు, కోయదొరని కడిగింది, కమలాఫలం వాలించి వొక్క తొన నోట వుంచుకునేటప్పటికీ—(అర్థోక్తి)

రుక్మ— (చకిత అయి) ఒక్క తొన నోట వుంచుకునేటప్పటికీ ఏమిట తరవాతా?

చిత్రాంగి — (కళ్లు మూసుకుని పారవశ్యంతో) కళ్లకి కట్టినట్టు కనపడుతోంది ఆ సన్నివేశం. వివరంగా చెప్పనే.

చిలక — ఒక్క తొన నోట వుంచుకునేటప్పటికీ, నాలుగేళ్ల కోయపిల్లి వొకతె బెదురుతూ బెదురుతూ ఒక్కటి వచ్చి నుంచని, ఒళ్లు విడిచి ప్రభువునీ, ప్రభువుని విడిచి పళ్లనూ మిడుతూ మిడుతూ చూస్తూ నుంచుందిట.

రుక్మ — నుంచుని ?

చిత్రాంగి — ఊరికే నుంచుందిట. అంతే.

చిలక— అది చూసి, వారుబెత్తుగా లేచి వెళ్లి, బుజ్జగిస్తూ తీసుకువచ్చి ఒక్కని కూచోపెట్టుకుని, తృప్తిపడేదాకా లేనే, తొనలూ యిచ్చి—(అర్థోక్తి)

రుక్మ — ఏమి ధర్మాత్ములు తల్లీ వారు? వారి మొగం చూస్తే పాపాలు పోతాయి మాఅమ్మా!

చిత్రాంగి — (మొగం చిట్టించుకుని) నుబుద్ధి అయ్యవారి మొగం చూస్తేనో ?

రుక్మ—వా రేం చేశారే చిలకా ?

చిలక— మురిసిపోతూ కూచుని — (అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి — ఎవరో సత్తాలమీద రాళ్లు వేస్తారుట? ఇచ్చేవాళ్ల మనస్సు మరిచేస్తారుట ? అంతే కాదుట ?

చిలక—అవును తల్లీ! అంతే. (రుక్మతో) మురిసిపోతూ కూచుని, ప్రభు విచ్చిన తొనలు ఆరగిస్తూ వున్న కోయపిల్లని, వొక

నాసిపండు చేతిలో పెట్టి "హా హా" అంటూ అదిలించారుట అయ్యవారు.

రుక్కు — శివశివా!

చిలక — అప్పుడు యువరాజులుంగారు వారిని వారిచి, తృప్తిపడేదాకా దానికి తోనలూ, తేనే అందించి, చివరి కొక నారింజ పండ్లూ, వొక కమలాఫలమూ ఆ చిన్ని చేతుల్లో వుంచి, అది యెగురుతూ దుముకుతూ గుడిపెకేసి వెళ్లిపోయాక, సావకా శంకా కూచుని తాము ఆరగించారుట.

రుక్కు — అప్పటిదాకా కంకం ఆరిపోతూ వుండేనా—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి — అలాంటప్పుడు బాధ కనపడుతుందిటే వెర్రిదానా? చిన్నారిబాబ్జమీద తేనెచినుకులూ, ఫలరసమూ చిందించుకుంటూ ఆపిల్ల అవి ఆరగిస్తూ వుంటే వారి శెంత ఆప్యాయంగా వుండో? అలాంటి దివ్యానుభూతే కలక్కపోతే మనస్సుర్తిగా యెవరేనా దానధర్మాలు చెయ్యగలరుటే?

చిలక — సుబుద్ధి అయ్యవారు—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి — (విసుక్కుంటూ) కాస్త నేనెటిదాకా ఆపి రెత్తకే.

[మధురూ వొక్కకుండు మానంగా వుంటాడు.]

చిత్రాంగి — ఇక ఆకథ చెప్తా.

చిలక — (చిత్రాంగితో) మంచిదమ్మా! (రుక్కుతో) ఎందాకా చెప్పానే?

రుక్కు — అశంకా, సారంగధరుల వానూ, సుబుద్ధిఅయ్యవారు ఉన్న వారున్నట్టుగా నదిలో పురికారుట.

చిలక — ఉరికారుట. మరే, అలా పురికి పెద్దపెద్ద బారలు వేసుకుంటూ వెళ్ల

డంలో, ఆపిల్ల సారంగధరులవారి చేతికి—(అర్థోక్తి)

రుక్కు — భేష్!

చిత్రాంగి — అప్పుడే అంటావేం ఆ మాట? ఇంకా విను.

రుక్కు — (చిలకతో) ఇంకేమిటే?

చిలక — ఆముసలమ్మ—(అర్థోక్తి)

రుక్కు — ఆకోరి—(అర్థోక్తి)

చిలక — అవునవును. ఆకోరిపిల్ల—(అర్థోక్తి)

[మధురూ కిలికా నవ్వుతాడు.]

రుక్కు — ఆకోరిపిల్ల సుబుద్ధిఅయ్య వారిని పట్టుకుందిట. అంతేనా?

చిలక — పట్టుకోలేదుట. వారిచేతులూ కాళ్లూ ఆడకుండా తూటికాడలాగ అల్లుకుపోయిందిట.

రుక్కు — భేష్ భేష్! చాలా బాగా జరిగింది.

చిలక — (చిత్రాంగితో) రుక్కుమ్మగురుభక్తి చూశారా అమ్మా?

చిత్రాంగి — (చప్పట్లు కొడుతూ) హాయిహాయి!

[చింకా, రుక్కు కిలికానవ్వుతారు.]

చిత్రాంగి — (చిలకతో, ఆరిఆరి) ఆపిల్లా—?... వారిచేతికి?... తరవాత చెప్పవే.

రుక్కు — (చిలకతో) అవునవును. ఆపిల్ల వారిచేతికి దొరికిం దన్నావు. అయితే, తనని పట్టుకున్న వారు యువరాజులుంగారని ఆపిల్ల గుర్తించిందా?

చిలక—గుర్తించకేం? ఇంచక్క గుర్తించింది. కవకనే వారి నందిట నిలువునా కరిగిపోయిందిట.

రుక్మ—“కంఠాశ్లేషప్రణయిని”—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి—(మందహాసం చేస్తుంది)

చిలక—కాలేదు. కాని కలవ కాడ లాగ జారిపోతుం దేమో అని వారే ఆమెని అదిమి పట్టుకున్నాడుట. దాంతో ఆమె మరీ యిదయిపోయిందిట పాపం.

చిత్రాంగి—పూర్వజన్మలో యేదో గొప్ప నోము నోచుకుం డది. లేకపోతే తా నెక్కడ, వారి నందిట—(అర్థోక్తి)

రుక్మ—(చిత్రాంగితో) అంటే ఆమె కులం యేమిటి?

చిత్రాంగి—అది వేశ్య.

[చిలక, రుక్మ మొగ మొగాలు చూసుకుంటారు]

చిలక—ఇంతలో మానటివాడు యేను గుని తీసుకువచ్చాడుట. వెంటనే వారామెని యేనుగుమీద కూర్చోపెట్టారుట. కాని గడగడలాడిపోతూ ఆమె మళ్ళీ నదిలో పడిపోయేటట్టుండగా తాముకూడా యేను గక్కారుట వారు.

రుక్మ—సెబాస్! యువరాజులుంగారితో కలిసి గజారోహణం. ఎంత అద్భుత వంతురాలే అదీ?

చిత్రాంగి—అద్భుతవంతురాలేం? పాపం! తరవాత యేం జరిగిందో యెరుగుదువా? (చిలకతో) చెప్పవే.

చిలక—తనకి వచ్చిన విషత్తు తలుచుకునో, యువరాజులుంగారి సాన్నిధ్యం భరించలేకో ఆమె గడగడలాడిపోయిందిట. అది చూసి వారు “భయపడకమ్మా చెల్లీ—(అర్థోక్తి)

రుక్మ—(రెండుచేతులూ వైకెత్తి నమస్కరిస్తూ) గోవిందా—గోవింద”

చిత్రాంగి—(కళ్ళుతివ్వకుంటూ) లేకపోతే యేమనుకున్నావుమరీ? వయసు వచ్చిన అడవిల్లని వారు కన్నెత్తి చూడరుట. ప్రాణపాయం వస్తుం దేమో అని ఆమెని పట్టుకుని వుంటారు గాని, తరవాత, అలా చేసినందుకు వారెంత యిదయిపోయారో పాపం!

రుక్మ—రాజపుత్రులలో అంతటి శీల వైశిష్ట్యం వుండడం అరుదు. సారంగధరుల వారి చరిత్ర అతిలోకరమణీయంగా వుంది.

చిత్రాంగి—నిజంగా, అడదానికి, ఎంతటి పుణ్యం చేసుకుంటే అలాంటి పెనిమిటి దొరకనూ? అలాంటి పురుషుణ్ణి చెట్టపట్టని స్త్రీ చచ్చే, బతికేం? ఏమే చిలకా?

చిలక—ఇంకా సందేహమా తల్లీ?

రుక్మ—వారికి కాబోయే యిల్లాలు—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి—వారికోసం ప్రాణాలు ధారపోసేది కాకపోతే అదీ వాక అడదే అవుతుందా?

చిలక—అవును తల్లీ అవును.

రుక్మ—అయితే, తరవాత యేం జరిగిందే చిలకా?

చిత్రాంగి—ఏంచేశారా? (కళ్లు మూసుకుని పారవశ్యం నటిస్తూ) వారికి తోడబుట్టుపడుదులు లేరుట. వుంటేనా?

చిలక—లేకపోలే మాత్రం వచ్చిన లోటమిటి? వారి కా వేళ్ళే తోడబుట్టుపడుచువుపోయింది కామా?

రుక్మ—ఇంకా యేంచేశారే వారు?

చిలక—తరవాత, వా రామెని కోటకి తీసుకువెళ్లి మహారాణికి చూపించి, పసుపు కూకుమా, చీరా వై కా—(అర్థోక్తి)

రుక్మ—(చేతులు జోడించుకుని) మా తండ్రే! మానాయనే! మంచిముహూర్తాన కొమాళ్ల తండ్రివై, కూతుళ్ల తండ్రివై—(అర్థోక్తి)

[రుక్మ యిలా అంటూ వుండగా పోక దాసి వస్తుంది. “ఏందుకూ” అన్న ట్టందరూ ఆమెకేసి చూస్తారు.]

దాసి—అమ్మా! అమ్మా, బాబయ్యా చంద్రకాంధమండిపంలో వున్నారు. రమ్మని ఆడై అయింది.

చిత్రాంగి—(తియ్యాలా దిగి) ఏం చేస్తున్నారూ?

దాసి—(చిక్కులు చూస్తూ పూరుకుంటుంది)

చిలక—మాట్లాడ వేమే?

దాసి—ఏదో దిగాలుపడి వున్నట్టు—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి—(ఆత్రంతో) ఆ!

దాసి—రాజమహేంద్రపురంనుంచి చక్రవర్తిగారి మంత్రి వచ్చారుట. వారేదో అప్రియవార్త తెచ్చినట్టం దహ్మా!

చిత్రాంగి—(బెబేలుపడి చిలకతో) అదేమిట? (అంటూ వెనకవాలుగా చిలక మీద వాలుసుంది.)

చిలక—(చిత్రాంగిని పొదివిపట్టుకుని) లేదమ్మా లేదు. నిన్నగాక మొన్న చిత్రపటం పట్టించుకువెళ్లిన సార్వభౌములు ఇవాళ పనిపట్టి మంత్రినే సంపాదించుకుని ప్రియవార్తే అయివుంటుంది కాని అప్రియవార్త యెలా అవుతుందీ? ఇది యేదో చూసి, యేమో అనుకుని, మనతో యేదో చెప్పకోయి యిలా నోరజారివుంటుం దంటే. అమ్మా బాబయ్యా యెందుకు దిగులుపడతారూ? మెల్లిగా వెడదాం, అడుగు లెయ్యండి తల్లీ!

[దాసి మందు బయలుదేరుతుంది. తరవాత చిలక చిత్రాంగిని పట్టుకుని నడిపిస్తుంది. చిత్రాంగి చిరకొంగు కేలమీద దీరాడుకూ వుండగా అది పట్టుకుని, రుక్మ, చెవకాల బయలుదేరుతుంది.]

అయిదో కంగం

జక్కలదీవి నగరంలో మహాద్రవ్యం విడిచి.

రాత్రి, భోజనానంతరం, చిత్రాంగి గురువు పేరుభట్టా, మహాద్రవ్యం అభిముఖులై కూచుని వుంటారు.

వారి పక్కగా, వారిను గజాల కూరాన చిలక నుంచుని వుంటుంది.

***

పేదభట్టు—ఈనాడే, మాప్రభువుల వంశంలో, అనుశ్రుతంగా వస్తూ వున్నది; కాని కొత్తది కాదు.

మహాద్రవ్య—అనుశ్రుతంగానా? అయితే, ప్రతికరంలోనూ, స్త్రీ లందరూ—(అర్థోక్తి)

పేరుభట్టు — కాదుకాదు. వృద్ధులను పెల్లిచేసుకోవలసివచ్చినప్పుడు ఆశబడుచు లకు మాత్రమే మాప్రభువంశంలో యిది ఆచరణీయం. తక్కినవారికి పనిలేదు.

మహారాద్రయ్య — తమ ప్రభువంశంలో వృద్ధపురుషులు — (అర్థోక్తి)

పేరుభట్టు — “వార్ధకే మునివృత్తీనాం” అని కాళిదాసుగా రన్నట్టు, వయస్సు మళ్లగానే మాప్రభువంశీయులు వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరిస్తారు. కనక నేటివరికూ అలాంటిది సంభవించలేదు.

మహారాద్రయ్య — పోనీ, యిటీవలి ఆశబడుచు లెవరేనా ఆచరించి వున్నారా యిది ?

పేరుభట్టు — మూలపురుషుల పెద్ద కొమార్తెగా రిది ఆచరించి, వంశాని కంతకీ యిది సంప్రదాయంగా వుండవలసిందని శాసించారు.

మహారాద్రయ్య — అలాగా ?

పేరుభట్టు — చిత్తం.....పదహారు తరాలకు తరవాగి, మల్లీ మాప్రభువు పితా మహులవారి మేనత్తగారు, ఇలాగే పద్దెనిమిది సంవత్సరాల వయస్సున, యాభయ్యా రేళ్ల రేనాటిప్రభువును పెల్లిచేసుకోవలసి వచ్చింది. అప్పుడు వారున్నూ యీవ్రతం ఆచరించి, దీని ప్రభువంశాన్ని కడుపెడు పిల్లలను కినుక్కుని, ముప్పుయినాలుగేళ్లు సకలవైభవాలూ అనుభవించి, భర్తగారియెడల వుండిన భక్తివల్లా, ముఖ్యంగా యీవ్రతం నియమం వల్లా చివరికి సహగమనం — (అర్థోక్తి)

మహారాద్రయ్య — వద్దు వద్దు, ఆమాట

యిప్పు డెందుకు లెండి. అయితే, దీనికి నియమాలు ?

పేరుభట్టు — ప్రతీదినమూ, సాయంత్రం నాలుగ్గల్గ పొద్దువేళ పూజావ్రయత్నాలకు ప్రారంభం. జామున్నరరాత్రిదాకా పూజా, అప్పుడు శ్రీ.రాన్నం మహానైవేద్యమూనూ.

మహారాద్రయ్య — ఆహా.

పేరుభట్టు — మల్లీ అరుణోదయాత్మ్య రవమే పూజ ప్రారంభం అయివుండాలి. జామున్నరి పొద్దెక్కాక అతిరసాలతో మహానైవేద్యం. తరవాత మరో రెండు గడియల సేపు — అంటే వ్రతకల్పంలో మూడధ్యాయాలు పారాయణ చేసుకోవాలి.

మహారాద్రయ్య — ఆహా.

పేరుభట్టు — సాయంత్రం సూర్యాస్తమయానికి పూర్వమూ, పగలు — అంటే ఉదయం సూర్యోదయానంతరమూ తామర పువ్వులతోటీ, ఉభయవేళలా చీకటిలో కలవపువ్వులతోటీ పూజ.

మహారాద్రయ్య — కాలనియమం చాలా నిక్కచ్చిగా వుంది.

పేరుభట్టు — చిత్తం అలాగే. అయితే, కుంకుమకు మాత్రం కాలనియమం లేదు. ఇక వున్నదల్లా యేమిటంటే ? ఉభయవేళలా సహస్రనామపూజ చెయ్యాలి. అందులో అయిదువందలు కుంకుమపూజా, అయిదువందలు పుష్పపూజానూ.

మహారాద్రయ్య — బాగుంది.

పేరుభట్టు — ఈవ్రతం అనిచ్చిన్నంగా ఆరుమాసాలు ఆచరించాలి.

మహారాద్రయ్య — ఆరుమాసాలా ?

పేరుభట్టు—ఆరుమాసా లన్నది స్థూల నియమం. చిత్తగించారూ? పూజాదినాలు నూటయెనభై కావాలి.

మహారుద్రయ్య—రమారమీ యేడు మాసా లని సెలవిప్పించండి.

పేరుభట్టు—అన్నమాట.....ఇక పూజాదినాలలో, రాత్రి, నివేదిత క్షీరాన్నం మాత్రమే ఆహారం. పగలు సుష్టుగా భోజనం చెయ్యవచ్చు.

మహారుద్రయ్య — ఏకభుక్తం అన్న మాట.

పేరుభట్టు—అవును, పూజ చేసుకో దానికి ఏలులేని దినాలలో రాత్రిళ్లు నిరాహారం, పగలేమో ఊరలవణవర్ష్యం.

మహారుద్రయ్య—అబ్బా !

పేరుభట్టు—రాత్రి, పగలూ కూడా స్థంధిలశయనమే కాని నాశమీద కూడా శయనించరాదు. శీతోదకమే కాని స్నానానికి పుష్టోదకం పనికిరాదు.

మహారుద్రయ్య—ఇది మరీ దారుణం గా వుంది.

పేరుభట్టు—మరి వ్రద్దిప్తఫలం ?

మహారుద్రయ్య—(తల పంకిస్తూ) సరే లెండి.

పేరుభట్టు—తరవాత, అంటే కడపటి దినాన, సాయంత్రం వధూవరు లిద్దరూ మంగళస్నానాలు చేసుకుని, ముందుగా—వేరు వేరుగా—ఒకరి యెడట వొకరు తులాభారం తూగాలి.

మహారుద్రయ్య —ఓహో !

పేరుభట్టు—అవును...తూగి, ఆద్రవ్యం,

వారి పురోహితులవారికి వీరూ, వీరి పురోహితులవారికి వారూ వాయనదాన దక్షిణగా — (అర్థోక్తి)

మహారుద్రయ్య— మరి వాయనం ?

పేరుభట్టు — పూజాదినా లెక్కో వధువు అన్ని గుమ్మడివల్లూ, నరు డన్ని వారి కేళఫలాలున్నూ.

మహారుద్రయ్య— బాగుంది.

పేరుభట్టు—సూర్యాస్తమయానికి పూర్వమే మల్లీ శాస్త్రీయంగా వివాహం— (అర్థోక్తి)

మహారుద్రయ్య — మల్లీనా ? అదెందుకూ ?

పేరుభట్టు—అవును, మొదట జరిగే పెల్లి కత్తికి కనక.

మహారుద్రయ్య— సరే.

పేరుభట్టు — తరవాత, ఆరాత్రే— (నానుస్తాడు)

మహారుద్రయ్య— ఆవేళేనా ?

పేరుభట్టు—అవు, నదిన్నీ వుద్యాపనాంగమే. చిత్తగించారూ ?

మహారుద్రయ్య — అయితే, ఆరుమాసాల వైచిలుకూ తప్పదూ ? గడువు తగ్గితే యేం ?

పేరుభట్టు — ఊహూ, పనికిరాదు. (వొత్తుసాడులు స్ఫుటంగా పలుకుకూ వుపదేశముద్రతో) “షామ్నాసికస్థంధిలసానిత్రీగారి వ్రతం”అని పేరే కదా దీనికి ?

మహారుద్రయ్య— (పక్కకి చూస్తూ ఆలోచించి తల పంకిస్తూ) తరవాయి సెలవిప్పించండి.

పేరుభట్టు — చిత్తంచిత్తం. ఈ ఆరు మాసాలూ, ఉద్యాపన ముగిసేదాకా భర్తగా రామెని తాకరాదు. సన్నిధికే — (అర్థోత్తి)

మహారుద్రయ్య — (నిర్విష్టుడై) ఆ!

చిలక — (ఓరకంట చూస్తూ తల వంకిస్తుంది)

పేరుభట్టు — మరొక్కటి. సాయంత్రం, పూజాప్రయత్నాలు ప్రారంభం అయింది మొదలు, మళ్ళీ ఉదయం పారణ చేసేదాకా మా అమ్మగారిని పోతుటిగ అయినా చూడ గూడదు.

మహారుద్రయ్య — (ప్రతిక్రిపడి) ఆ! ఆ!

చిలక — (“మ రే మ ను కు న్నా వయ్యాయ్” అన్నట్టు మళ్ళీ తల వంకిస్తుంది)

మహారుద్రయ్య — (ఆలోచించి) మరి భర్తగారు?

పేరుభట్టు — (మహారుద్రయ్య కళ్ళల్లోకి గంభీరంగా చూస్తూ) పురుషులే కాదా?

చిలక — (ఘక్కున నవ్వుతోయి, నోటికి చెయ్యి అడ్డుపెట్టుకుని, మొగం పక్కకి తిప్పే సుకుంటుంది)

మహారుద్రయ్య — (ప్రత్యుత్తరం చెప్ప లేక మొగం పక్కకి తిప్పుకుంటాడు)

పేరుభట్టు — కనక, వారున్నూ చూడ కూడదు.

మహారుద్రయ్య — పోనీ, పగలు మాట్లాడవచ్చునా?

పేరుభట్టు — ఇంకా అభ్యంతరమా? అయితే, చిత్తగించారూ? తాకకూడ దన్న నిషేధం... ..? జ్ఞాపకం... ..?

మహారుద్రయ్య — ఉందివుంది.

పేరుభట్టు — గడపకి అవతల వొకరూ, యివతల వొకరూగా వూడి — దాంపత్య సల్లాసా లెంతమాత్రమూ రాకుండా — చిత్త గించారూ? సావకాశంగానే లోకాభిరామా యణం మాట్టాడుకోవచ్చు.

మహారుద్రయ్య — పెళ్లి చేసుకున్నం దుకు మొదటి ఆరుమాసాలూ యిదొక్కటే ఫలితం.

పేరుభట్టు — అదే మహాప్రసాదం. కుల దేవతలు ఆమాత్రం అయినా అవకాశం వుండనిచ్చినందుకు సంతోషించవలసిందే.

మహారుద్రయ్య — అలాగే మరి. అయితే యింకేమిటి?

పేరుభట్టు — (చిలకకేసి చూస్తాడు)

చిలక — (చేతులు జోడించుకుని నవ్వుత కనపరుస్తూ మహారుద్రయ్యతో) నామనవి — (అర్థోత్తి)

మహారుద్రయ్య — (చిలకకేసి, పేరు భట్టుకేసి చూస్తాడు)

పేరుభట్టు — దీనిపేరు చిలక. నాలు గేళ్ల వయస్సు వచ్చింది మొదలు, మారాజ పుత్రిని, అల్లారుముద్దుగా పెంచి పెద్దచేసిన దాది యిది. ఆమెకి స్వత్యమూ, విలువిద్యా హరిఃటం మొదలు యితీశ్రీగా నేర్పింది.

మహారుద్రయ్య — చాలా గొప్ప సంగతి.

పేరుభట్టు — ఇక దాని మనవి చిత్త గించండి.

మహారుద్రయ్య — అవశ్యమూనూ.

చిలక—(చేతులు జోడించుకుని) మా అమ్మ చతుర్వేదసార్యభాముల వంశానికి దివ్య జ్యోతి కాబోతున్నందకు పరమసంతోషం.

మహారాద్రయ్య—మాకున్నా.

చిలక—తమ రాయబారం తెలిసి మా అమ్మ ప్రహ్లాదిపోతున్నాడు.

మహారాద్రయ్య—నేను భన్యజ్ఞే.

చిలక—వ్రతోద్దేశమూ, వ్రతనియూ మాలూ, విధినిపే. ధాలూ తమరు సాకల్యంగా చిత్తగించారు.

మహారాద్రయ్య—అవును. ఇక తెలుసు కోవలసింది లేదు.

చిలక—నకలమూ సార్యభాములతో విన్నవించి, యీవ్యవహారం పొక్తుపరచడం తమ చేతిలో వుంది.

మహారాద్రయ్య—సార్యభాములతో నకలమూ మనవిచేస్తాను. ఇక తరవాతి సంగతా? (చేతులు జోడించుకుని) ఆ మార్కండేయులవారి అనుగ్రహం.

పేరుభట్టు—చిత్తంచిత్తం. ఎరి మాకు సెలవు.

[పేరుభట్టు, మహారాద్రయ్య రేస్తారు]

మహారాద్రయ్య—నాకున్నా సెల విప్పించండి. నేను రేపు ఉదయమే కన్యా దారలను... (అర్థోక్తి)

పేరుభట్టు—తథాస్తు.

చిలక—ముమ్మాటికీసి.

మహారాద్రయ్య—తమ ఉభయల ధోరణి నాద్రయత్నాలను సులభం చేస్తున్నాయి. చాలా సంతోషం.

పేరుభట్టు—నమో మహాద్యుః.

మహారాద్రయ్య—నమో గురుభ్యః.

[చిలక, మహారాద్రయ్యని వుద్దేశించి కంగి చేతులతో ధూమి తాకి కళ్ల కద్దుకుంటుంది.

అందిరూ వెల్లిపోతారు.]

ఆరో రంగం

రత్నాంగి నగరిలో పోక హేలు.

రత్నాంగి, విజయాదిత్యురూ, మహామంత్రి చిట్టివీరన్న సందుని వుంటారు.

రత్నాంగి వక్కన, రెండు గజాలలో గారి.

***

చిట్టివీరన్న—నేను సాహసించి అడిగి తేనే ప్రభువు నాతో యీవిషయం వ్రస్తా విస్తున్నార. ఈవిషయమై నేను దూరంగా వుండడమే వారి అభీష్టం అని తోస్తోంది.

రత్నాంగి—అవును, మీరు ప్రోత్సహించరు కాదూ? ధర్మం కాదని వారి కోరికను పూర్వవక్షం చెయ్యడానికే చూస్తారు కాదూ?

చిట్టివీరన్న—దీనికి సాయం, మహారాద్రయ్యగారు స్వయంగా జక్కులదీవి వెల్లి వున్నారు.

విజయాదిత్యురూ—అయితే, యీసందర్భంలో అన్నగారి ముచ్చట బలీయం అంటారా మీరు, మహారాద్రయ్యగారి ప్రోద్బలం యెక్కువ అంటారా?

చిట్టివీరన్న—రెండూనూ.

రత్నాంగి—కనకనే యింతపట్టుడల.

విజయాదిత్యుడు — (ఒక్కమాటు రత్నాంగి కేసి చూసి, చిట్టివీరన్నతో, అనే శంతో) మనమేనా పట్టు పట్టలేము? ధర్మ పక్షం మనది కదా, మన మెందుకు జంకాలి? (చేత్తో నిమేధిస్తూ దృఢస్వరంతో) ఈ వివాహం జరగడానికి వల్ల కాదు.

రత్నాంగి — ఫలితం?

విజయాదిత్యుడు — (చిట్టి వీరన్న కేసి చూస్తూ)

రత్నాంగి — పోనీ, ఏకారణంవల్ల నేనా మహారాజు మానుకుంటా రనుకోండి. మరి అబ్బాయి ఆమెని స్వీకరిస్తాడా?

చిట్టివీరన్న — (విజయాదిత్యుడితో) చిత్తగించారా? నా అనుమానం కూడా అదే.

విజయాదిత్యుడు — తండ్రిగా రామెని కోరివుండడమేనా కారణం?

చిట్టివీరన్న — చిత్తం, అంతే.

విజయాదిత్యుడు — కొడుకు కోరుకున్న ఆమెని అన్నగారు... (అధోక్షి)

రత్నాంగి — తమరు మళ్ళీ మొదటికి వస్తున్నారు.

విజయాదిత్యుడు — అది నిజమే వదినా! అయితే, నాసంకల్పం యేమిటంటే? జక్కుల దీవి రాజపుత్రికను అబ్బాయి వొక్కడే కాదు, అన్నయ్యగారు కూడా వదులుకో వలసిందే. ఆమె తేనుయినా అయిపో నివ్వండి. ఇది మాత్రం జరిగితిరాలి.

చిట్టివీరన్న — భట్టరకులవారి పట్టు దల కూడా యిదే.

రత్నాంగి — మనం పట్టుపట్టి అది నా ధస్తా మనే అనుకోండి. అయితే, అందువల్ల కుటుంబంలో కల్లోలాలు పుట్టతూ?

విజయాదిత్యుడు — పుట్టనివ్వండి. ఇంత కంటే అదే నయం. (చిట్టివీరన్న కేసి చూస్తూ)

చిట్టివీరన్న — “నందో రాజా భవిష్యతి.” అడ్డుకోడమే నాప్రదేశమున్నూ.

రత్నాంగి — (విసుగుతో) ఏమో యేం చేస్తారో చివరికి. ఏది యెలా జరిగినా యిక నా నాయన పుట్టానంగా వుండడం తట్టన పడదు. నాబతు తెలాగా చట్టుబండలే అయి పోయింది.

చిట్టివీరన్న — అమ్మా, తమ రంత మాట సెలవివ్వవద్దు.

విజయాదిత్యుడు — ఎలాంటి వదిన గారికి యెలాంటి యాతన సంభవించిందో చూశారా? వారికి రావలసినదేనా యిది?

రత్నాంగి — ఒక్క కొడుకు. అతని అభ్యుదయం చూడడం పెట్టిపుట్టండే తండ్రి. (కళ్లలో నీళ్లు పెట్టుకుంటుంది)

గారి — (తటాలున వచ్చి రత్నాంగి కళ్లు తుడుస్తూ) వద్దు తల్లీ వద్దు.

చిట్టివీరన్న — అమ్మా, తమరే యిలా అయితే, యిక మేమేం చెయ్యగలం?

విజయాదిత్యుడు — తమ రిక లోపలికి దయచెయ్యండి వదినా! గారీ!

గారి — చిత్తం మహాప్రభా! (చెయ్యి పట్టుకుని రత్నాంగిని గదికేసి తిప్పి) అమ్మా! (వడిపిస్తుంది)

రత్నాంగి — (వాలుగడుగులు వేసి, మొగం వెనక్కి తిప్పుకుని) మరిదిగారూ! చిట్టి పిన్నగారూ! భారం అంతా—

[ఈలం ముంచుకురావడంవల్ల, రత్నాంగి, మరి మాట్లాడలేక తన కళ్లు తానే కుడుచుకుంటూ వారి ఆసరాతో లోపలికి వెళ్లిపోతుంది. విజయాదిత్యుడు, చిట్టివీరన్నా నుమ్మలచాటి వల్లెవాకా ఆమెకేసి చూస్తాడు.]

విజయాదిత్యుడు — ఇది అన్నయ్య గారికి శ్రేయస్కరమా? ఆ మహాయల్లాలలా కుమిలిపోతూ వుండగా, వారు, తమ సహాధతో సుఖాన వుండగలరా?

చిట్టివీరన్న — అది సరే కాని, ప్రభూ! మహారాణికి నేనేమి సేవ చేసినట్టా? తప్పు దారి మల్లించలేని నేను ప్రభువుకి చేసిన సేవమాత్రం యేమిటి?

విజయాదిత్యుడు — (చక్కగా చూస్తూ సాలోచనగా) అవును. అన్నయ్యగారి మనస్సు మల్లించగలిగితేనే మన ప్రజ్ఞ, నిజానికి, మీవల్ల ప్రయత్నంలోకంటే మేరుపుకొట్టినట్టయి చిట్టి వీరన్నతో పోసి, యిక్కడి ప్రయత్నం లిలా వుండగా మనం జక్కులనీవి రామభద్ర రాజుగారితో మంతనాలు సాగిస్తే?

చిట్టివీరన్న — (అలోచనలో పడతాడు)

విజయాదిత్యుడు — ఉన్నట్టుండగా అబ్బాయిని జక్కులనీవి పంపించేస్తే?

చిట్టివీరన్న — (నిరాశగా) వారిని పంపగలమా మనం?

విజయాదిత్యుడు — (మిడుతూ మిడుతూ చూస్తాడు)

చిట్టివీరన్న — రామభద్రరాజుగారు అన్నయ్యగారితోనే కూడితే?

విజయాదిత్యుడు — (నిరుత్సాహపడి పోయి) సరే పడండి. భట్టారకుల వారితో ఆలోచింతాం.

[ఇద్దరూ బయలుదేరుతారు.]

చిట్టివీరన్న — భట్టారకులవారు, ఇది, చావుబతుకుల సమస్యగా భావిస్తున్నారు.

విజయాదిత్యుడు — అవును. ధర్మాన్ని పురస్కరించుకుని మాట్టాడుతున్నారు, కనక, వారి పట్టుదల అలా వుండడమే ప్రచితంగా వుంది.

చిట్టివీరన్న — సామ్రాజ్యం అంతటి లోమా వొక్క భట్టారకులవారి యెడల మాత్రమే అన్నయ్యగారు సరమవిధేయులు. ఇదొక్కటే మనకి వుండుకున్న ఆశాశేఖం. కనక దయచేయండి.

[ఇల్లిపోతారు]

❀ తెనాలి రామకృష్ణుడు ❀

అతని సమకాలికులు

శ్రీ డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్య

3

రామకృష్ణుని గూర్చి లోకమునఁ బ్రఖ్యాతిలో నున్న యైతిహ్యములనుబట్టి చూడ వాతనికి కృష్ణరాయల కాలమందుండిన పెక్కుమంది కవులతోడను, విద్వాంసులతోడను సంపర్కము గలదని తెలియుచున్నది. ఇచ్చట వారిలోని ముఖ్యులను పేర్కొని, వారితో నాతనికిఁ గల సంబంధము వాస్తవమో, లేక యర్హావీతులచేఁ గల్పితమో విచారించెదను.

తాతాచార్యులు

రామకృష్ణుని సమకాలికులలోఁ తాతాచార్యుల వా రగ్రగణ్యాలు. వీరువురినిగూర్చిన కథలు పెక్కు నేటికిని ఆంధ్రలోకమునఁ బ్రచారములో నున్నవి. కథలలో నచ్చు తాతాచార్యులు శ్రీకృష్ణరాయల మరనదత్తు. రాయలు వైష్ణవుఁ డని యందఱు వంగీకరించినను, తాతాచార్యులవా రామహారాజకాలమున లేరని వాదించువా రనేకులు కలరు. ఇట్టివారిలో నాంధ్రకవులచరిత్రకాదులు మొదట నెన్నుదగిన వారు. వీరు తమ యభిప్రాయము నిట్లు విశదముచేసి యున్నారు: "రామకృష్ణునికి తాతాచార్యులవారితో సంబంధించిన కథ లనేకములు చెప్పుచున్నారు... ఈ తాతాచార్యులు మొట్టమొదట రామరాజయొక్క రాజ్యాంతర్గతలోఁ దలచొత్తి, వైష్ణవమతమునం దత్యంతాభినివేశము గలవాఁ డయి లేన శిష్యులయిన రాజుల చేత బలవంతముగా జనులను బట్టి చక్రాంకనాదులు చేయఁచువచ్చెను." "రామకృష్ణకవి యప్పుయదీక్షితుల వారితోను, తిరుమలతాతాచార్యులవారితోను సమకాలి

కుఁడయి చంద్రగిరిరాజుగు ఘంకటపతిరాయల ప్రభుత్వ కాలములో నుండినవాఁ డయినట్లు కొన్ని విదర్శనము లున్నవి. ఈవెంకటపతిరాయలు వసుచర్మితమును కృతినందిన తిరుమల దేవరాయల యనంతరము తన రాజధానిని విజయనగరముమండి చంద్రగిరికి మార్చుకొని శ్రీ. క. ౧౫౮౩వ సంవత్సరముమొదలుకొని ౧౬౧౪-వసంవత్సరమువఱకు రాజ్యముచేసినవాఁడు."*

కవిచరిత్రకారులు తాతాచార్యులను పే రొక్కకృత్తికే చెల్లు ననియు, వారేడ రామరాజు కాలమునను, అటుపిమ్మటను బ్రఖ్యాతిపడె ననియు భ్రమకెందిన ట్లున్నది. అట్టి యభిప్రాయమునకు వారికాలమున నెడమున్నను, ఇప్పటి వాఙ్మయచరిత్ర పరిశోధకుల కెల్లరకును నది విరుదనాను నునుట కరతలామలకమే. నిందఱునేని తాతాచార్యులఁ దేర్కొనవచ్చును; కాని యది పనిలేనిదని. కథల యందుఁ జెప్పవట్లు కృష్ణరాయల కాలమున నెక్కు లేనియూ తాతాచార్యరామధారులు గలలేమో విచారించ వలసినదే ప్రస్తుతకర్తవ్యము. తాతాచార్యుల నక్సేషించుచు సుదూరము పోవక్కఱలేదు. కృష్ణ దేవాచ్యుతదేవరాయల కాలమున వారి యాస్థానమున మండిన లీలావతీగ్రంథకర్త వల్లభాచార్య కవిదేవేంద్రుఁ డిట్లు పలికయున్నాఁడు:

ఉ. "శ్రీవరసింహవందను న
 రిందమచికముఁ గృష్ణరాయభూ
 జానిని వెండియుకొ దదను
 జమ్మని నయ్యతదేవరాయనికొ
 చా నధికా పుండ్రై కొలిచి
 తద్దయ మన్ననఁగాంచి మించు వి

* ఆంధ్రకవుల చరిత్ర, పుటలు ౨౬౬-౭

చాగినిది బొమ్మలూటవిరు
పాధిపుకాగని ప్రార్థనంబునక.

* * *

క. అని పొగడ గణకు తాత

నన సంస్కృతభాష భాస్కరాచార్యులు చె

ప్పినపాటిగ నీలావతి

యొనర్చు చెరుగున.....

నీ. వరసరిచేంద్రుండవలె యెదురు

దేవరాయల కృపాదృష్టిచేసి

అందోరికానూడుంబు.....బొమ్మ

లూటకాళెడు చేట్ల వర్ణరాశి

లో నార్కరువాడుండైన కుమారతా

తాచార్యులగొన కర్ణ మిచ్చి

ద్విజాలకు శేషశృతీయము శ్రెంకిడి

శేషపాదము కవిశ్రేణి కొనంగ

గీ. నేనుహునఁ దన చెలులకు శేషనవమ

భాగవంచక మంతయుం బంచిపెట్టె

గవిమ హేంద్రున కన్నించె మినిరినట్టి

వేయమూలపదా తెంత విత్తిరాశి." *

కావున నచ్యుతదేవరాయని కాలమున కుమార
తాతాచార్యులను వైద్యనగురువుండెనని నిశ్చయ మా
చున్నదికదా, నిజశిష్యుండగు బొమ్మలూట కాళినవలె
నాతడగును కృష్ణరాయని కాలమున సహితము నుండె
ననుటకు సంశేషింపఁబనిలేదు. వైద్యశిఖామణులైన
యా రాజసహోదరులకుఁ దాతాచార్యుండు గురువై
యొండినను నుండవచ్చును.

అప్పయ్య దీక్షితులు

తాతాచార్యులతోఁ గూడఁ బెట్టినవలెను నప్ప
య్యదీక్షితులవారను రామకృష్ణుని సమకాలీను లని
కొన్ని కథలు మోచించుచున్నవి. వైద్యులు తాతాచా
ర్యునిఁ గీర్తించుచు రాయనికడఁ జేరి యాచార్యులవారిని
దీక్షితులకు పూర్వమే యర్పించవలయు నని కోరుచు

“అప్పయ్యదీక్షితా మూర్త్యం

తాత. పూజ్యో న సంశయః”

అని పట్టఁగా, రామకృష్ణుండు,

“ముఖప్రయోగవా రూర్త్యం

గుర్వప్రయోగవం యథా”

అని వారిని సహించి చెవని యొక గాథ కలదు.
ఇది యసంభవము. అప్పయ్యదీక్షితుల శ్రుతిగ్రాహకు
తాతాచార్యుండు నేఱు. అతడు కోటికన్యాదానం
లక్షీకుమార తాతాచార్యుండు; ఆరవీటిరాజుల కుల
గురువు. రామకృష్ణుని సమకాలీనుఁడు అచ్యుతరాయల
కాలమున నుండిన కుమారతాతాచార్యుఁ డని మైన
తెల్పియున్నాను. ఈ కథ తాతాచార్యభేదము నెఱుంగని
యర్వాచీనులచేఁ గల్గితి మైనట్లు తోచెడిది. ఇంత
కంటె విశ్వసనీయమైన పాక్ష్యము లభ్యపడువలెకును
అప్పయ్యదీక్షితులు రామకృష్ణుని సమకాలీనుఁడని తెలఁ
చుట యుక్తము కాదు.

అప్పరాచార్యులు

ఈ యాచార్యులవారు మహాపండితుండు; మహా
ప్రాజ్ఞుండు. శిష్యులు వీరి పాండిత్యప్రకర్ష యును వెల్లడి
సేయుచు,

“అపకర్షణయం వాస్తీ

అప్పరాచార్యసన్నిధౌ”

అని పట్ట, దానిని సహించక రామకృష్ణుండు,

“అవాచారభయం వాస్తీ

తిష్ఠమాత్మతస్య సన్నిధౌ”

అని వారిని తిరస్కరించె నని యొకకథను పెద్దలు
చెప్పుదురు. ఈ కథయం దెకిసత్య మన్నదో నిర్ధా
రించుటకు నీలలేదు. కాని యప్పరాచార్యులు రామ
కృష్ణుని సమకాలీనుఁ డనుట యథార్థము. పాండురం,
కృతిపతియగు విరూపిణేంద్రాద్రియంత్ర కీయాచార్యుల
వారు మఱిగురువు. ఈవిషయ మీశ్రొందివద్యమలవలనఁ
జెలియుచున్నది:

“నీ. వేదమార్గప్రతిష్ఠావైకత్యేష్టః

విశ్వప్రపద్యైకాన్తరాశి

* * *

వాహులమునిచంద్రవంశవర్ధనమూర్తి
సకలజేకాచార్యులికరగురువు

లే. పట్టమేనుంగు శ్రీరంగపతికి నల్లు
గారిగద్దాంబురాశిహారకర్మ
పారసాహిత్యసర్వస్వతత్త్వ శేషి
యాశవందారుకందాళయప్పగారు.

కా. తత్తాదృశ్యిభవప్రభావనిధిః గం
దాళపుగారిక దయా
యత్తస్వాంతు నితాంతకాంతియతు లో
కాచార్యవర్యుక్ సుధీ
చిత్రాంశోరుహభానః గొల్లయ దదా
శిర్వాదబద్ధోన్నతిక
పాత్రై దామ విరూరిమంత్రుణి వే
దాద్రీః దువ్యుద్రువిక్."*

కందాళ ఆప్యచార్యులవారు సారంగతమ్మ
కవికిఁగూడ గురువని తద్రచితవైజయంతీరిలాసమునఁ
జెప్పియున్నారు:

క. "వందారుదాసజవత
మందారు శ్వేదశాస్త్రమహితప్రజ్ఞా
బృందారకగురు మధురఁ
గందాహృపులగుచు జగద్గిరుఁ గొలుతున్"

తమ్మకవి గోలకొండనులతావసు మహమ్మదు
కాహికి సమకాలీనుఁడు.

చ. "ఇవసమలేతాదౌ నృపుల
పెల్ల మహమ్మదుకాహి యేలు నీ

* పాండు. ౧-22, 2౮

† వైజ. ఆ. ౧

‡ ఆంధ్ర కవులచరిత్ర, పుట ౨౬౯.

? చిత్ర. ౧: 3౬-3౭.

యెనుబడివాల్లు దుర్గయుల
శేలివ యేలిక గోలకొండ త

ద్వవసగరస్థలిం గరిణి
కం బొనరించును వమ్మమంత్రి యా
జనపతి రమ్మ పా మృనఁ బ్ర
జల్లియబిట్ట గృహస్థు లౌ ననక"†

మహమ్మదుకాహి శ్రీ. క. ౧౨౧౧-౧౨౨౦. మొదలు
కొని ౧౨౧౧-౨౨౨౦. వలకును ప్రజాపాలన మొన
రించెను. కావున తమ్మకవియు, వాతని గురువు కందా
హృపురాచార్యులును, దత్తమకాలీనులును విరూరివేదాద్రి
తెనాలి రామకృష్ణకవులును మహమ్మదుకాహి రాజ్య
కాలమున నుండినని కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగా
రనియున్నారు ‡

మఱియుఁ గందాళయప్పచార్యులవారే యేక
శిలానగరప్రభువగు చిత్రాంబుభానునియొద్ద నమాత్యుఁ
డుగ నుండిన యెనుమల పెద్దామాత్యులి తండ్రికిని
పెదతండ్రికిని పరితము గురువు లని చెరిగొండ భర్తన్న
తన చిత్రభారతమునఁ జెల్పియున్నారు :

కా. "వందారుప్రజవోష మేఘపవనక
వారాశిగంధీరు నా
నందామృత్ హరిపాదభక్తు నిభిలా
మా యజ్ఞ విశ్వంభరా
మందారక్షితిజాతమున్ నిగమన
నాగప్రతిమపరున్
గందాళపుసురున్ వివేకనిధి లో
కభ్యాసు వర్ణించుచున్.

క. ఆదేశికపదకమలము
లాదరమున పృష్ఠమపిళి నవనరతంబున్
మోదమున నిర్వి శ్రీలల
వాదపునిఁ గొలుతురు నారనయు మాదనయున్."§

వీరేశలింగంపంతులుగారు చరిగొండ భర్తన్న
కాలము నిట్లు విశ్వయించియున్నారు:

"ఎనిమిదవ యాశ్వాసాదియందలి యాక్రింది
కృతిపతిసంబోధనపద్యమువలన నరేఁడు (చిత్రాంబు
భానుఁడు) శ్రీరంగరాయని రాజ్యకాలములోని యొక
మండలేశ్వరుఁ డని యూహింపఁదగియున్నది.

క. శ్రీరంగరాజవేదా

పారంగతప్పాదయ! కమలధవంశపయః

పారావారమభాకర!

మారసమావాతార మాదయ పెద్దా!

మొదటి శ్రీరంగరాజ విజయనగరసంస్థానమును ౧౫౭౩-వ సం. మొదలుకొని ౧౫౮౫-వ సం. వఱకును పాలించెను. రెండవ శ్రీరంగరాజు ౧౬౧౪-వ సం.కు తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈతని యీ యరువులు రాజులలో మోకరికాలముం దుండినందున పదువారవశతాబ్దముయొక్క యంతయునందో, పదు శేషవ శతాబ్దముయొక్క యాదియందో యుండి యుండె ననుటకు సంశయము లేదు. ఇదిగాక కవి యొక్క కాలమును నిర్ణయించుటకు గ్రంథమునందే యుండు యాధారము కనబడుచున్నది. కృతినాయ కుని వంశమును వర్ణించుచు కందాళాపురాచార్యులు కృతిపతియొక్క శండ్రికిని పెదతండ్రికిని గురువైనట్లు ... చెప్పియున్నాడు.

... ఈ చిత్రభారతకృతిపతియు పాండురంగమాహా త్మ్యకృతిపతికాలములోనివాఁ డియిన స్థేకగురుశిష్యు ల్వయనలనఁ జేటపడుచున్నందున ఈధర్మకవి యించు మించుగా తెనాలిరామకృష్ణుని కాలపువాఁడే."*

వీరేశలింగంపంతులుగారిచే :ట్లు నిర్ణీతమైన వరిగొండ ధర్మన్న కాలము నెల్ల రంగీకరించిరి. మాన వల్లి రామకృష్ణకవిగారు తమచే నిర్ణయింపఁబడిన తెనాలిరామకృష్ణుని కాలమునకు వైదిద్వారము విరో ధించుటచేత పరస్పరవిరుద్ధములైన కాలనిర్ణయద్వైధాం తియుల నిట్లు సమవ్యయించుటకుఁ బ్రయత్ని యు పట్టిరి.

"మఱియు, శ్రీ. శ. ౧౫౭౩ వరాధవసంశత్స రమున గండికోటప్రభువు కందాళాపురాచార్యునకుఁ భూదాన మిచ్చినట్లు భూదానకావసమ గలదు... వైష్ణవా చార్యులయొద్ద ముద్రాధారణమును గైకొనువా రెల్లరు

వారలకు శిష్యులే. ఈ వ్యాసమునఁ జూచిన శిష్యులెల్లరు ముద్రాంకనశిష్యులు కాని విద్యాశిష్యులు కాదు. కావున చాలగురువులయొద్ద శృద్ధశిష్యు లుండ వచ్చును" †

అప్పోచార్య నామధారియగు వైష్ణవగురు మోక్షదేయని తలఁచి కవిచరిత్రకారులు తెనాలి రామ కృష్ణుడు, పారంగుతమ్మయ, చరిగొండధర్మన మొద లగువారి నెల్లరను సమకాలికులని వాదించిరి. వీరి యభిప్రాయమే సరియైన దని యందఱు నంగీకరించిరి. కాని, అప్పోచార్యనామ మన్ని నామములరచే యొక్కరి కాజాలి కాదు. భిన్న కాలములం దప్పో ఖ్యులగు భిన్న పురుషులు లుండియుండవచ్చును. వారు మరెగురువులు కావచ్చును. ఈయనా నిరాధారము కాదు. దీనిని నిరూపించుటకుఁ బూర్వము చిత్రభారత కృతిపతి పెద్దామాత్యుని కాలమును నిర్ధారించుట యావ శ్యకము. ఇతఁడును, నీతని శేలిస వార చిత్రాంబుఖా నఁడును శ్రీ. శ. ౧౬-వ శతాబ్దాంతముననో, లేక పదునేడవ శతాబ్దారంభముననో యుండిరను స్థాంక మంగీకరింపఁ దగినది కాదు. 'శ్రీరంగరాజవేదా పారంగతప్పాదయ' అను పద్యమునఁ చేర్చొనఁబడిన శ్రీరంగరాజ విజయ నగరరా జనియు, చిత్రాంబుఖానుఁ దాతవిక్రింది మాం దలికుఁడనియు వీరేశలింగముగారు నడిపిరి. ఇది యొప్పు దము కాదు. చిత్రాంబుఖానని రాజధాని యేకశిలా పుర మను కోరుగల్గు. ఇది యిప్పుటి వైజామురాస్ట్ర మున నున్నది. విజయనగరరాజుల యధికార మీశ్రాం తముల నెప్పుడును చెల్లియండలేదు. కావున శేకశిలా పురప్రభువగు చిత్రాంబుఖానఁడు శ్రీరంగరాయలకు లొంగియొండిన మండలేశ్వరుఁ డనట తప్పు. మఱియు 'శ్రీరంగరాజవేదా పారంగతప్పాదయ' ఁడు కృతిపతి యగు పెద్దామాత్యుఁడుగాని యతని శేలిస రాజు చిత్రాంబుఖానఁడుగాఁడు. మఱియుఁ చిత్రభారతమునఁ చెక్కినాసాదులయందు విష్ణుదేవుఁడు చేర్చొనఁబడి యున్నాడు. అట్లే అష్టమాత్యపారంగధవద్యములోని శ్రీరంగరాజును దేవుఁ డనియే తలఁచెదను. కావున వరిగొండధర్మనకాలమును నిర్ణయించుటకుఁ బంతులవా రవలంబించిన మార్గము సరియైనది కాదు.

* ఆంధ్రకవులచరిత్రము, పుట ౨౦౦
† ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక (1914) పుట ౧౦౨.

కా. క. ౧౪౨౬ నకు సరియైన శ్రీ. క. ౧౫౦౪-వ సం. వాటి కాపనము ఓరంగజ్జులోని యం కోటి కలదు.* ఇందు చిత్రప, లేక సిత్రపఖానుఁ డనునొక రాజమొక్క వంశమున, ద్విజయములును వర్ణింపఁ బడినవి. మఱియుఁ గృష్ణదేవరాయలవారు కొండవీడు కొండపల్లి గుర్గముల వాగ్ధమించి, తెలింగరాజ్యమునఁ గలింగముపై నెత్తిపోవునపుడు మార్గమధ్యమున చిత్రపఖానుఁడు నైవ్యసమేతుఁడై వచ్చి కనుమల నరికట్టఁగా రాయ బాధని విడిచి పారిపోలే నని రాయవారక మునం దున్నది. † ఈ చిత్రపఖానుఁడు కంబం మెట్ట యొరుగ్గలు మొదలగు పట్టణముల కధిపతి యనియు, కలింగగజపతులకు మిత్రుఁ డనియు, వారని శ్రీ. క. ౧౫౨౪-వ సం. ప్రాంతమున గోలకొండకురకరాజ్య

దీయచరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. ‡ కావున శ్రీ. క. ౧౬-వ శతాబ్ద ప్రథమపాదమునం దోరుగల్లునం దొక చిత్రపఖానుఁడు రాజ్యము నేయుచుండె నని నిశ్చయమగుచున్నది.

ఇక ఈ చిత్రపఖానుఁడే చిత్రభారతకృతిపతి శీలిన ప్రభువను చిత్రాంబుఖానుఁ డనుకేమో విచారించ వలసియున్నది. ఈ విషయము ఓరుగంటి కాపనమునం దును, చిత్రభారతమునను జెప్పఁబడిన చిత్రప-చిత్రాంబు ఖానుల వృత్తాంతములను బోల్చిచూచిన తేలఁగలదు.

చిత్రపఖానుని వలెనే చిత్రాంబుఖానుఁడును భోగివంశజాఁడు; మావన్మథకేనూజాఁడు; ఏకశిలాపురాధి వాగుఁడు. పాంచాలరాయస్వామియందలి భక్తి ఇష్ట

	కాపనము		చిత్రభారతము
1. వంశము	భోగివంశము ...		భోగివంశము
2. రాజధాని	ఏకోపల, లేక ఏకశిలాపురి ...		ఏకశిలాపురి
3. తండ్రిపేరు	మావయ, లేక మావన్మథుని ...		మావధూపాలుఁడు
4. పేరు	చిత్రపఖాన, సిత్రపఖాన ...		చిత్రాంబుఖానుఁడు
5. ఇష్టదైవము	పాంచాలరాయస్వామిని పువరుద్ధా రణము గావించెను ...		పాంచాలివిభుఁడు (విష్ణువు) పంకసమున నేకశిలాపుర మున వెలయుచుండెను. చిత్రాంబుఖానుఁడు ఆ జగ న్నాథునికృపచే లబ్ధమైన మధ్యదేవముపై రాజ్యము సేయుచుండెను.

స్థాపకుఁడగు కున్దీకుతుబుపాదుషా పరాధూనునిఁ గావించి పైపట్టణముల నొడిచికొని ననియు మహమ్మ

* Memoires of the Hyderabad Archaeological Department No. 9.

† రాయవారచక్రము ఆం. ప. ప్రకటన పుట ౯౪.

‡ బ్రిగ్స్-ఫెరిష్టా, సం. 3, పుట 3౬౦-3౬౪

టికిని సమానమే. కావున చిత్రప, లేక సిత్రపఖానుఁడే చిత్రాంబుఖానుఁ డనుట సంగతమగును. పై యొరు గంటికాపనము శ్రీ. క. ౧౫౦౪ వాటికి కావున చిత్రాంబుఖానుని యమాత్యుడగు యెనుములపల్లి పెద్ద నయ్య సప్పటివాఁడే కావలయును. ఈ పెద్దనయ్యక కండ్రికిని, పెదకండ్రికిని గురువైన కందాళ అప్పారా చార్యులవారలకుపూర్వమున, నవఁగా శ్రీ. క. ౧౫-వ శతాబ్దాంతమునవర్తములయం దుండె నని దృఢముగఁ జెప్పవచ్చును.

వైశిష్ట్య విషయముల నన్నిటిని సమకూర్చి యోచించఁగాఁ గందాకాపురాచార్యులను పేరు గల వైష్ణవగురువు శ్రీ. శ. ౧౫ వ శతాబ్దాంతమున ఎనుముల పల్లి వారసమావలకును, దరువాత ౧౬-వ శతాబ్ద పూర్వార్థమున విరూరినేవాద్రియంత్రిని, కడపఁ బచ్చతాబ్దాంతమున గోలకొండకరణము సారంగధరము యకును రామానజయతేర్త్యమును బోధించుచుండెనని తేలుచున్నది. భిష్ణుదేశికులు, భిష్ణుకాలికులు నగు వీరందఱిని వైష్ణవమతమును బోధించుచుండిన యప్పరాచార్యుఁ డేశ్వరకృతా, కాక ఏకనామ భాగులగు భిష్ణుపురుషులూ ఆమ విషయములు విచార జీయములు. దాదాపు మా పేండ్లకు మించిన కాలమున నని మెలయుదును, నోరుగల్లు గోలకొండలలోను మత ప్రచారము గావించుచుండిన యప్పలగురు జేక పురుషుఁ డని నమ్ముటకు సాధ్యముగాకయున్నది. శ్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్దాంతమున నుండిన యప్పరాచార్యుఁ డొకఁడు; ౧౬-వ శతాబ్దపూర్వార్థమున మండివవాఁడు మఱియొకఁడు; తచ్చతాబ్దాంతమునర్జునుల నున్న యాతఁ డింకొకఁడు. ఇట్లు అప్పరాచార్యనామాంకితులు ముగ్గురు గురువు లుండియుండు రని తోచుచున్నది. ఈతలఁపు కేవలము నిాధారము కాదు. దీనిని సగ్రహణములకు శాసనరూపమైన పాత్యము కొంత కలదు. శా. శ. ౧౪౧౬ ఆనందవాసుసంవత్సర మనకు సరియైన శ్రీ. శ. ౧౪౯౪-వ సం.న దిరుమలదేవాలయస్థానంబారు పంకాయపైల్లి-తిరునందన దేవమనకు సధికారియగు కేట్వీరామానజశిష్యులవారి పేరఁ జెక్కించిన శాసనమున పదరుజియ్యగువారి ఆచార్యులవారు కందాడై అప్పకొగారు పేర్కొనఁబడి యున్నారక

ఈ శాసనమాలమున శ్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్దాంతమున, నవఁగా వెనుములపల్లి పెద్దామాత్యునియొక్క

తండ్రి పెదతండ్రుల కాలమున కందాకాపురాచారిని లను ఆచార్యపురుషు లుండిరని నిశ్చయ మగుచున్నది. ఈ యప్పరాచార్యులవారే పెద్దామాత్యుని తండ్రి పెద తండ్రుల గురువైనను కావచ్చును.

మఱియు మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు గండి కోట ప్రభువులలో నెవ్వరో యొకఁడొక కందాకాపురాచార్యులకు శ్రీ. శ. ౧౫౪౨-వ సం. న పేదోదానము చేసినట్లు వ్రాసియున్నట్లు ఇంతకుఁ బూర్వము తెల్పి యున్నాను. ఈశాసన మెచ్చటికో వారు చెప్పలేదు; కాని యాకాలమునఁగూడ అప్పరాచార్యులమగురు వొక రుండిరాయను సంజేహమున కడములేదు. వైశిష్ట్య తిరుమల దేవస్థానశాసనములందే శా. శ. ౧౪౩౮ భామ వామ సంవత్సరమునకు సరియైన శ్రీ. శ. ౧౫౧౬ సం. వాఁడు తిరుమల స్థాపనమువారు తిరువెంకటాచార్యుని పూల లోట కధికారియగు కేట్వీరిని వెంకటవాళ జీతురు పేర గోవిందరాజస్వామిరుడియందుఁ జెక్కించిన కలా శాసనమున నొక కందాడై అప్పకొ పేర్కొనఁబడి యున్నాఁడు. † ఇంతకంటె ముఖ్యమైన శాసనము మఱియొకటి తిరుమల దేవస్థానం మాఁడవ ప్రాకారపు పడమటిప్రక్కగోడమీఁదఁ జెక్కిఁబడియున్నది. ఇది శా. శ. ౧౪౬౧ వికారివామ సంవత్సరమునకు సరియైన శ్రీ. శ. ౧౫౩౯-వ సం. న అప్పాగారి శిష్యుఁడును, మలైకునియనినాకొపూఁకోటపై సధికారియగు నగు తిరువెంకటాచార్యు పేరఁ దిరుమలదేవస్థాన ధర్మకర్తలచేత తిరుమలదేవాలయపు మాఁడవప్రాకారపు పడమటిగోడమీఁదఁ జెక్కిఁబడినది. ఇందు “మి యాచార్యులవారైన కందాడై అప్పాచార్యుగారి జన్మ నక్షత్రమును ఆవశిమాపమందలి ధరణి నక్షత్రమున పెద్ద పెరుమాళ్లకు ౨ పరుష్వర్యులులను ౧ మనోహరపడిని నిరేదనవేయుటకును...” అనవాక్య మీసందర్భమున గమనించఁదగినది. ‡ ఇదిగాక గోవిందరాజస్వామి యాలయములోని శా. శ. ౧౪౬౬ శ్రాధికామసంవత్సరమునకు సరియైన శ్రీ. శ. ౧౫౪౨-వ సం. వాఁటి యొక శాసనమున, ప్రసాదిగ్రహీతలయందు కందాడై అప్పయ్యంగా వొక్కఁ డైనట్లు చెప్పియున్నది. ఇందునల్ల శ్రీ. శ. ౧౫౪౨-వ సం. న నొక అప్పరా

* తిరు. దే. శా. సం. ౨, పుట ౨౬౩.

† తిరు. దే. శా. సం. ౩, పుట ౨౨౪.

‡ తిరు. దే. శా. సం. ౪, పు. ౨౪౫-౬.

§ తిరు. దే. శా. నవనివేదిక, పుట ౩౦౮.

చార్యులంకిరనుట నిశ్చయము. ఈకందాదైత్యుడే విరూపిణేంద్రమంత్రియొక్క సురువని శ్రీ సాధు మబ్రహ్మణ్యకాశ్యపులుగారవయన్నారు. కావచ్చును. ఈ యాచార్యులవారే సురువరాజు పెదసంగరాజు యొక్క కడగొట్టు మేనల్లుడైన కొండ్రాజు దివతిమ్మయ రాజువతు సురువు. కా. శ. ౧౪౬౮ పరాధననామ సంవత్సరమునకు పరిణైన శ్రీ. శ. ౧౫౪౬న సంవత్సరమున నీతిమ్మరాజు తన సురువుగారికి చెన్నురు సీమలోనికి యింకవయైన తూనుట్లపల్లెను దానము జేసెట్లు కడపరెడ్డి జమ్మలమడుగుతొబాకా దేవినడి గ్రామములోని తల్లికంఠేశ్వరీ దేవీమాతయనున కెదుట నున్న యొక శిలాకాసనమువంతుఁ జెప్పియున్నది.* కా. శ. ౧౪౬౮ ప్లరంగనామ సంవత్సరమునకు పరిణైన శ్రీ. శ. ౧౫౪౬ వ సం. నాటికాసనమునం దొక దానియందు వాధూలగోత్రజాతును, యజ్ఞాభిధ్యాయియు, నానందంబనాశ్రుండును నను కందాదైత్యుణ్ణి గారి పుత్రుండైన యప్పగారు శ్రీశేంక ఠేశ్వరుల ఆమృతపాత్రకి నగరిసీమలోని పుణ్యం గ్రామమున నర్హభాగమును దానముచేసెట్లు చెప్పి యున్నది.† ఈకాసనము, కందాదైత్యుణ్ణిచార్య నామధారులు ఆచార్యపురుషు లిద్దరుండినయు, వారు పితామృతు లనియు స్పష్టముచేయుచున్నది. వీరి యందు రెండ్ర యెవములపల్లె వారయమాదయలకును, మహారుండు విరుచివేదాడికిని సురువులై యుండురని తలఁచుచున్నాను. ఇంక సారంసుతమ్మయ్యగారి సురువను కందాదైత్యుణ్ణిచార్యు లొకరు మిగిలియున్నారు. ఏ రెవ్వరో కనుకొనుటకుఁ దగిన సాధనము లింకను దొరకలేదు; కాని వారు వైశిష్ట్యబడిన ఇద్దఱు

ఆప్తుణ్ణిచార్యులకంటె భిన్నులని నాయభిప్రాయము. భావిపరిశోధనవల్లఁగాని నిజము వైటఁబడదు.

భట్టరు చిక్కాచార్యులు

ఈయాచార్యులవారు రామకృష్ణునికి వైష్ణవ మతమును ప్రసాదించిన సురువు. తన సురుమా ద్రియైన యీ యాచార్యులవారిని రామకృష్ణుఁ డిట్లు కొని యాడియున్నాఁడు:

క. "నాక్కంతాశ్రయభట్టరు

చిక్కాచార్యుల మహాత్ములై సురుమా ద్రిక

నిక్కపుభక్తి భజించెద

నిక్కచక్రకాలాప మీడేదుటకుక." ‡

రట్టమతకామందకములఁ గృరిగొన్న కొండ్రాజు వెంకట్రాజును చిక్కాచార్యుల శిష్యుఁడే.

క. "శ్రీ చందభట్టరుని

క్కాచార్యరర్యశిష్య యశులితకార్య

ప్రాయర్యరర్యగుణ

త్నచల జయలలితదైర్య నయిత్యైసిధి" §

తెనాలి రామకృష్ణుండును, గొండ్రాజు వెంకట్రాజును నొక్క చిక్కాచార్యుల శిష్యులనుడుగా యను విషయము విచారణీయము. భట్టపరాశరుని తంశమున చిక్కాచార్యనామధేయు లిరువురు గలరు. "తంజాపురీ నాథుండగు విజయరాఘవుని పథలో నుండిన శేషము తిమ్మగవి తన యంబరీషచరిత్రమున భట్టపరాశరుని పుత్రుండు చిక్కభట్టరియు, నతని పుత్రుండు రంగనాథదేశికుఁ డనియు, నతని మహారుండు చిక్కభట్టరియు, మరల నతని పుత్రుండు రంగనాథుండు తన సురువనియు వ్రాసికొనియె" § అని తను 'తెనాలికవుల' వ్యాసమున రామకృష్ణకవిగారు వ్రాసియున్నారు. తంజాపురు సరస్వతీ పుస్తకభాండాగారమువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన 'తెలఁగుపుస్తకముల డిక్టియరీ' క్యాటలాగు'నందీ యంబరీషపాఖ్యాన వీతికలఁ జాలభాగము ముద్రితమైయున్నది. అందు శేషము తిమ్మగవి తంజాపురి విజయరాఘవుని యాస్థానమున నుండెననుట శేయాధారమును గానరాదు. మరియు రామకృష్ణకవిగారిచే నుటంకిత

* Mac, Mss. 15-3-60

† తిరు. డే. కాసనవివేదిక, పుట ౨౯౫.

‡ పాండు. ౧-౧౭.

§ కామందకము, కృతిపతిసంబోధనము.

§ ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక (1914), పుట ౧౦౦.

పైన ధట్టపరాశరని వంశతర్జనయుఁ గన్పట్టును. లేమను తిమ్మన యొకచోట 'పరాశరధట్టరాఖ్యఘనకులచ్ఛాత్రుఁడ' వనియు, నొకచోట 'పరాశరకుల ధట్టజలధి రాకాశాంక చిక్కయాచార్యునందన రఘువాళదేశిక పాదానవం దేందిందిరాయమానమావసుఁడ' వనియుఁ చెప్పియున్నాఁడు. రామకృష్ణకవిగారు పీఠికను సంపూర్ణముగఁ దలచింది పైయంశముల నందుండి పంగ హించియుండవచ్చును. వా రిచ్చిన వంశావళిలోనే చిక్కాచార్యులనుఁ దెవారి రామకృష్ణుఁడును, కొండ్రాజు చెంకట్రాజును శిష్యులయ్యుండులేమి కనుగొనవలసియున్నది. ఇందు కొక పాదన మగపడుచున్నది. చరిగొండగర్వన గుఱ-న కతాబ్ధారంభమున నుండిన చిత్రపఞ్జాననిసమకాలికుఁ డని తెల్పియున్నాను. ఇతఁడు తాను శ్రీ రంగధామనద్యక ధట్టపరాశరప్రథమ రంగగురు పాదవీరజబంధరనిర్మలాత్ముఁడ' వని చెప్పకొనియున్నాఁడు. * ఈ రంగగురువు రామకృష్ణకవి గారిచ్చిన వంశవృక్షములోని ప్రథమ చిక్కాచార్యుల పుత్రుఁడున, ద్వితీయ చిక్కాచార్యుల తండ్రియు నై యుండవలయును. చిత్రపఞ్జానని యొరుగంటి శాసనమున, చరిగొండగర్వన చిత్రభారతమును నీరంగగురువు శ్రీ. శ. ౧౫౦౪-న సం. ప్రాంతమున నుండెనని రుజువుచేయుచున్నది. ఇతని పుత్రుఁడు ద్వితీయచిక్కాచార్యులు శ్రీ. శ. ౧౫౩౦ - ౪౦ల ప్రాంతమున నుండె నని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. కామందక కృతిపతియగు కొండరాజు చెంకట్రాజురా జీచిక్కాచార్యునకే శిష్యుఁ డగుట నిక్కమేని యయ్యాచార్యుఁడు చిరకాలము జీవించియుండెనని యూహించవలసి యున్నది.

౪

ఇంతవఱకును రామకృష్ణుని సమకాలికులగు మతగురువుల కాలము నించుక చర్చించితిని. ఆపృథ్వీ దీక్షితులవారు రామకృష్ణుని కాలముచా రనుటకుఁ దగిన యాధారములు లేవని తెల్పితిని. తక్కిన మువ్వురును శ్రీ. శ. ౧౫౩౦, ౧౫౪౦ ప్రాంతమున జలించి

నిరూపించితిని. కృష్ణ నేరాయులు శ్రీ. శ. ౧౫౩౦-న సం. పర్యంతము రాజ్యముచేసియుండుటచేత వా రా రాయలకాలమున నుండిరనుట వాస్తవమనకు దూరము గాఁజాల దనియు, వారిలో రామకృష్ణుని సమకాలి కత యారాయలతోడి యాతని సమకాలికతకు విరుద్ధము కాదనియుఁ చెలియవలసింది. ఇక రామకృష్ణుని బంధువులును, సహచరులును, ప్రత్యర్థులును వగు కవీంద్రులు కొందఱి విషయమై చర్చించవలసియున్నది.

తెనాలి అన్నయ్య

ఇందు మొదటివాఁడు తెనాలి అన్నయ్య. ఇతఁడు రామకృష్ణుని కవపటితమ్ముఁడు. స్వనిరదిత కావ్యములలో నీయన్నదమ్ములు దను బంధుత్వమును తెప్పకొనకపోయినను దీనిని విధారణచేయుటకు దగిన సాక్ష్యము కొంత వానియందే కానవచ్చుచున్నది. మఱియు నీరితోఁబుట్టులైన శ్రీనిరకవియొక్క మనుమఁ డగు తెనాలిరామభద్రుని తన ఇందుమతీపరిణయమున నీవిషయమును విశదపఱచియున్నాఁడు. తెనాలిభద్రుల పరపూరబాంధవ్యమును చెప్పి సంకముల వన్నిటినిఁ గ్రోడీకరించి మానవర్ణి రామకృష్ణకవిగారును, వేటూరి ప్రభాకరకాశ్రియగారును జక్కఁగఁజర్పించియున్నారు. ఆచర్య నిదలు మరల సాగించుట యవసరము; కాని అన్నయకాలమునుగూర్చి ఇంకను గొంత విచారణ కవకాశము కలదు.

అన్నయ తాను రచించిన మదక్ష్మిణాపరిణయ మనుకావ్యమును ఆరవీటికోనేటితిమ్మరాజుకొడుగన రామరాజునకు మంత్రియైన పులిజాలరామవిభుసోమా మాత్యున కంకితమిచ్చెను. కృత్యాద్యవృత్తికార్యుండు వర్ణింపఁబడిన యారవీటివంశావళి ననుసరించి కందు కూరి వీరేశలింగంపంతులుగా రిట్లు వ్రాసియున్నాడు:

“ఆర్యవీరుక్కురాజుకొడుకు రామరా జయి నట్టును, రామరాజుకొడుకు తిమ్మరా జయినట్టును, తిమ్మరాజుకొడుకు చినకొండరా జయినట్టును, చిన కొండరాజుకొడుకు కోనేటి తిమ్మరా జయినట్టును చెప్పఁబడెను. ఈకోనేటి తిమ్మరాజుకొడుకైన రామ రాజునదనే కృతిపతియైన సోమనామాత్యుఁడు

* చిత్ర. ౧-౧౭.

మంత్రిగా నుండెను. పైని తెప్పిన వంశావళినిబట్టి విచారించగాఁ గృష్ణదేవరాయల యల్లుడైన రామరాజున కీరామరాజు పెదతండ్రిగిడుమనసు మనుమఁడైనట్లు స్పష్టమగుచున్నది. అత్యురామరాజు గొల్లకొండ సంచత్తరమువలనను జీవించి యాకాలమువఱకు మనుమల నెత్తివహించుటచేత వారని పెదతండ్రిగిడుమనసు వప్పటికే యెదిగిన మనుమలు గలవాఁడయి యుండవచ్చును. కాఁబట్టి విమర్శించి యాడఁగా నుదత్తిదా పరిణయకృత్యముని ప్రభువు పతిసంచత్తరముల కీన బావలగా గొల్లకొండ సంచత్తరప్రాంతమున నుండె నని తేలుచున్నది. ఇదియే కవికాలము.*

పంతులుగారు కవులచరిత్రము వ్రాయునప్పుడు వలయు పాదనములు లభ్యపడకుండుటచే నీ జ్ఞాంక తిరుగుడుపద్ధతి నవలంబించిరి. ఇప్పుడు ఆరవీటిరాజుల కాసనము లనేకములు బయలుపడినవి. వానియాలమున నుదత్తిదాపరిణయకృతిపతియొక్క కాలమును, తమ్ముల మున కవియొక్క కాలమును కనఁగొనుట కవకాశము కలిగినది. కృతిపతిశీలివ ప్రభువుయొక్క తండ్రియగు కోడేటితిమ్మరాజు క్రీస్తుశకము ౧౬వ శతాబ్ద ముగ్ధ్యకాలమున నుండెనని కాసనములవల్ల తెలియవచ్చుచున్నది. కా. శ. ౧౪౬౬ క్రోధిసంచత్తరమువాటి కాసన మొకటి పొంపివర్తిశీర్ష్యరాలయమునఁ గానవచ్చుచున్నది.† మఱియొకటి కా. శ. ౧౪౭౧వ సంచత్తరమునకు సరియైనవలసంచత్తరమువాటిది కల్లూరుజిల్లా యందలి యాత్మకూరువండుఁ గావించుచున్నది.‡ వీని మూలమునఁ గోడేటి తిమ్మరాజు సదాశివరాయల రాజ్యా రంభకాలమున నుండెనని నిశ్చయమగుచున్నది. అతని కుమారుఁడు రామరాజుగూడ క్రీ. శ. ౧౫౫౦ ప్రాంతముల నుండియుండు ననుమాన పొడచుచున్నది.

ఈసందర్భమునఁ జెంతించఁదగినయంశ మింకొక్కటి కలదు. అన్నయ్య తన విద్యాగురువు కందాళ భావనాచార్యుల కుమారుఁడను శ్రీ రంగాచార్యుల వారని చెప్పుకొనియున్నాఁడు. ఈ శ్రీరంగాచార్యులవారే వారసింపాపురాణకృతిపతియగు ప్రోలు గంటి రంగనకుమైతము నురువు. ఈ విషయము వారసింపాపురాణకృత్యాదియందలి యాశ్రయిపద్యమువలన విశదమగుచున్నది:

సీ. “నురువరవాఘాలగోత్రావ్యయంభోధి
పూర్ణిమాచంద్రుడై పోలుపుమితై
నైవచార్యాకాది సకలదుర్మదభూర

గహవధూమాంకుడై కణకమించె

శిష్యకదంబకచిరతరసంపత్తి

వితరణభాగ్యతియై వృద్ధిబొందె

శ్రీవేంకటాచలశిఖరమందిరదేవ

తా పరమూర్తియై యవతరించె

జగతిఁ గందాళ భావనాచార్యవర్య

తనయుఁ డయ్యె నురుపావమి ఘనత కక్క

నట్టి శ్రీరంగగురువాఘుఁ డాత్మనరుఁడు

గాఁగ నన్నతిఁ బడసె రంగప్రభుండు.” §

ఈప్రోలుగంటి రంగన క్రీ. శ. ౧౫౪౦-౧౫౫౦ల ప్రాంతమువాఁడగుటచేత శివతనగురువైన రంగాచార్యుల వారును నప్పటివాఁడై యుండవలయును. ఈయూహ సరియైనదని తిరుమలదేవస్థానమునందలి కా. శ. ౧౪౬౭ విశ్వావసునామ సంచత్తరమునకు సరియైన క్రీ. శ. ౧౫౪౫వ సం. వాటి శిలాకాసనము తెల్పుచున్నది. ఇందు కందాళై అప్పారణ్యమయొక్కయు, వారి కుమారుఁడగు అప్పకాయొక్కయు జన్మనక్షత్రముల యందు శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారికి నైవేద్యము సొసఁగుటకుఁగాను వీరి జ్ఞాతులైన కందాళై భావనాచార్యుల పుత్రులగు శ్రీ రంగాచార్యులవా రొవర్పిన యేర్పాటులు ప్రకటింపఁబడియున్నవి. ఈ కాసనమువల్ల తెనాలియన్నయకు నురువైన కందాళ శ్రీరంగాచార్యులవారు క్రీ. శ. ౧౫౪౫ ప్రాంతముల నుండెనని నిశ్చయమగుచున్నది. అన్నయ్యయు నప్పటివాఁడని నిశ్చయముగఁ బుగ్గవచ్చును. అన్నయయే ౧౫౪౫వ సం.

* ఆంధ్రకవులచరిత్ర, పుట ౩౨౨.

† MER 12 of 1904.

‡ Nellore Inscriptions I. A. 16.

§ నార. ౧-౫౯.

¶ భారతి సం. ౧౮, పుటలు ౧౭-౨౪.

ప్రాంతమువాడైన వాతని పెద్దన్నయగు రామకృష్ణుఁ డప్పటికి ప్రఖ్యాతికలిగియు తన పాండురంగ మాహాత్మ్యమును శ్రీ. త. ౧౫౪౩-వ సం. ప్రాంతమున నుండిన మంగయగురువరాజు తోమ్మందుగురు పుత్రులలో శ్రేష్ఠుఁడగు పెదసంగభూపాలుని వ్రాయనకొండైన విరూరినేదాడ కంకితమొసంగ ననుట యసంగతము గాఁజాలదు.

రాఘవమనీషి.

రెండవవాఁడు రాఘవమనీషి. ఇతఁడు పారిభట్టు కుమారుఁడు; తండ్రిచే విరచితమైన వారసింహపురాణమును అతని మరణానంతరము నందలి వరసింహరాజు పుత్రుఁడగు హావలిదినయాబరరాజుయొక్క మంత్రియైన రంగమంత్రి కంకితమొసఁగెను. ప్రాలుగంటి రంగన శ్రీ. త. ౧౫౪౦, ౧౫౫౦ సం. ల మగ్నకాలమున పై హావలియాబరరాజుకడ మంత్రిగ నుండెనని స్థలాంతరమున విశ్చయించియున్నాను. * రాఘవమనీషి రచించిన వారసింహపురాణ కృత్యాద్యవతారిక యందు రంగమంత్రి కీర్తిని వర్ణించు నీక్రిందిపద్యము గానవచ్చుచున్నది:

“ఉ. రంగనివాసనిర్మలన

రంగని పంకజవార్ధపుత్రుడా

రంగని యాధవాహినితే

రంగని పాండ్రలనర్హుఁడాసుడా

రంగని సత్ప్రభాసురుని

రంగని శ్వేతవరాహాయూర్తితో

రంగని ప్రాలుగంటిపురి

రంగనికీర్తి హాసించు నిమ్మలకా.”

దీనిఁ గాంచినవెంటనే తెనాలిరామలింగని దని ప్రఖ్యాతిపడసిన యీక్రిందిచాటు వెల్లరకును స్మరణకు రాఁగలదు.

“ఉ. లింగనిష్ఠుఁ గల్వలచె

లింగని మేచకకంఠకుం ద్రిశూ

* భారతి సం. ౧౮. సం. ౨. పుట ౨౪

† పాండు. ౪-౨౧.

లింగని పంగతాలి లవ

లింగని కర్దమమాషిత స్మృతా

లింగని కృష్ణచేయిని పా

లింగని నిలకచక విభార్యవా

లింగని రామలింగకవి

లింగనికీర్తి హాసించు నిమ్మలకా.”

ఈపద్యములయం దొకదానిని మేలుబంతిగాఁ గొని మఱియొకదానిని రచించినట్లున్నది. ఇందు మేలుబంతి యొద్ది, యనుకరణ మెద్ది యను విషయము విచారణీయము. రాఘవమనీషి వారసింహపురాణ పీఠికఁడప్ప యవ్యగ్రంథములను రచించినట్లగపడెను. ఇతఁడు గ్రంథార్థ యన్న ప్రతీతియు లేదు. కావున రామకృష్ణుని చాటువును మాది యటువంటి పద్యమునే రచించి స్వవిరచిత వారసింహపురాణపీఠిక యందు గూర్చుకొనె ననుమాపా పొడయుచున్నది. మఱియు వారసింహపురాణమునకుఁ, పాండురంగ మాహాత్మ్యమునకును కొన్ని యెడల పోలిక లగపడుచున్నది. పాండురంగమాహాత్మ్యము చతుర్థాశ్వాసమున వర్నారంభమున వర్ణించు నొక నీసపద్యము గలదు:

నీ. “ధనుగరుక్కువ నింగిఁ దాటింఁచె బలుమారు

నీరాళ్ల గొంది కన్నీయ మెఱుంగు

పొల ప్త్యపవనసంపాతకాతక్రీతి

నివిరినమాఁకుల కెలవి వచ్చెఁ

బ్రథమోదలిందుసంభారంబు మందుమా

నియ యయ్యెఁ బరిలిన నేలమేని

కుఱుము మంకురసానియును బోలెఁ గనుపించె

దోరంపుమణుల విమార భూమి” †

ఈ పద్యమును వర్ణించుమునే తెల్పు నీక్రింది వారసింహ పురాణపద్యములతోఁ బోల్చి చూడుడు:

నీ. “ప్రాగులై దిన పద్మరాగభండంబుల

గతి నింద్రగోపసంఘములు వనరె

గరుడపచ్చలదాటు గన్నుగీటఁగఁజాలు

లేతపచ్చిక పిసాళించి మించె

నీకానదిగ్యాముఁగోళంబు లొకకొన్ని

భంజిగకుల విధ్రమము చూపె

ప్రభుమోచదించుసంపర్కంబు పునమిదై
 బొక్కులావగఁ దైలపూరమయ్యె *
 ధరుధరుక్కున నింగిఁ తాటిం దెఁ బలుమాటు
 లలిలేవిద్యున్నటిలావ్యకేరి
 ఘుమఘుమ నురిమె దిక్కులు పిక్కుటిల్లంగ
 భూధరస్థలం పంభోధరమలు
 జలజల తల తెత్తి చాలేరుపడియె వి
 మాదభూస్థలం దై గూర్చుకలలు
 వకనాలియ్య చూసనభేదదక దించి
 పులివిచ్చి యాడె నయ్యురగభోజి."

ఇందు 'ధరుధరుక్కున', 'ప్రభుమోచదించు',
 'పాలస్త్యపనవి', 'తాకావదిగ్యా'లు' అనుపాదములను
 తిలకింపుడు. ఈవర్ణారంభవర్ణన లాండొంటికిఁ గల
 సన్నిహితవాంఛవ్యయ తెల్లము గాఁగలదు. కామ
 కృష్ణుని గ్రంథమును జూచి పారిభ్యో, లేక పారిభట్టుఁ
 గాంచి రామకృష్ణుడో వ్రాసియుండె నని పుచ్చ
 మనున. విరిరువురును సమకాలమువారు. ఎవ రెవ్వరి

ననుకరించిరో కనుగొనుట పాఠ్యము కావన్నను,
 పాండురంగ మాహాత్మ్యమునాని పద్యము వారసింపా
 పురాణమునందు రెండవటఁ జూడఁగా ననుకరించిన
 వాఁడు పారిభట్టేమో యనసంశయమున కవకాశము
 గల్గుచున్నది. ఇందలి సత్యాసత్యము తెల్లమును క్రీ. శ.
 ౧౫౪౩-౧౫౫౦ సం. ల మధ్య రాఘవమనీషి నిజ
 జనకకృత వారసింపాపురాణమునకుఁ గృత్యాదికము రచి
 యించి ప్రోలుగంటి రంగయంత్రి కంకిత మొసఁగువాఁ
 డికిఁ దెనాలిరామకృష్ణుడు ప్రఖ్యాతకవియై బాల
 కవుల కాద్యుపాగ్రుడై యుండె ననుట నిశ్చయము.

రామరాజభూషణుడు

పాండురంగమాహాత్మ్యరచనా కాలరిగ్గయ
 పందర్శమునఁ తేర్కొనవలసినవాఁడు మరియొక కవి
 కలఁడు. అతఁడు రామరాజభూషణుడు. ఇది యితని
 బిరుదు. వాస్తవమైన పేరెడ్డిగూ యాతఁడు తెల్పుకు
 న్నును, కడు ప్రాచీన కాలమునుండియు పరంగరగవచ్చు
 గాఢజ్ఞుల నతని పేరు మూర్తి యని తెలియుచున్నది.†

* నార. ర:3.

† తెనాలి రామకృష్ణుఁ డొకచాటుపునం దీతనిని మూర్తియని పేర్కొనియున్నాఁడు -
 'ఁతిల్లేచుశబ్ద వాగాడంబరం బొప్పు బస ఘటించెను మూర్తి ననుచరిత్ర'; 'కవికిఁ
 దరువాత నల్పకాలములోనే ననుచరిత్రమునకు వ్యాఖ్యానము చేసినవారు కొందఱు
 బట్టిమూర్తి తాను రచియించిన నానారసభాసురమగు ప్రబంధమునందలి వివిధాలంకా
 రములుగ నుండునట్లు సరసభూపాలీయ మను నలంకారగ్రంథమును రచియించె నని వ్రాసి
 యున్నా' రని వీరేశలింగం పంతులుగారు చెప్పియున్నారు (ఆంధ్రకవుల చరిత్రము,
 పుటలు ౨౫౨-3). కాని యీవ్యాఖ్యానము చెప్పినట్లు సరసభూపాలీయ కర్తయే వసు
 చరిత్రను రచియించె నని యంగీకరించుటకు వీలు కాదు. వసుచరిత్రను రచించిన మూర్తి
 వేణు, సరసభూపాలీయకర్త వేణు. ఆకాలమున 'మూర్తి' సర్వసామాన్యమైన నామధే
 యముగ వాడఁబడుచుండెను. ఒక కుటుంబముననే యేకకాలమున నిద్దరు 'మూర్తు'లుం
 డే రనుట కుదాహరణములు లేకపోలేదు. కావున వసుచరిత్రకారుని వాస్తవ నామధే
 యము 'మూర్తి' యనుటయం దేవైషరీత్యమును లేదు. ఇట్లు ప్రబంధాంకముహారితం
 నమకాలికు లగు మూర్తు విరువురు గ్రంథకర్త లుడుటచేతనే తరువాతి కాలమువారు
 పురుషద్యయ భేదము నెఱుంగక యొక్కమూర్తియే వసుచరిత్ర, సరసభూపాలీయ
 ములను రచించెనని వ్రాసియుందురు.

దీనిని విశ్వసించకపోవుటకుఁ దన కారణము కానరాదు. 'అతిశ్లేషశబ్ద వాగాదంబర' మని వసుచరిత్రను పరావర్తించినను రామకృష్ణుని కా కావ్యము దాదరము లేకపోలేదు. పాండురంగమాహాత్మ్యమున

“క. గీతకావ్యమ క్తబుద్ధి ను

పరిచరునింబోలే నొక్క పన్నగ మొకవాఁడు
దంరవడి నెచ్చటనుండియు

మురమర్దను దిక్కభవనమున కేలేంచెక.”*

అనుపద్యమున రామకృష్ణుఁడు వసుచరిత్రను లేర్పొనుటయే యందుకుఁ దార్కాణ. ఇందువల్ల రామరాజధూమణుని కవిత్వముపై రామకృష్ణునకుఁ గల యభిమానము తెలియుట యటంబ, వసుచరిత్ర పాండురంగమాహాత్మ్యమునకుఁ బూర్వము రచియింపఁబడె నని విశేష ముచున్నది.

వసుచరిత్ర రచనాకాలము శ్రీ. శ. ౧౫౭౦-వ సంవత్సర మని ఇంతకుపూర్వ మొకచోట వ్రాసియున్నాము.† దీని కృతిపతియగు రామరాజు - శ్రీరంగరాజు-తిరుమలరాజు. శ్రీ. శ. ౧౫౬౫-వ సంవత్సరమున రక్షసి లింగడి యుద్ధమున నీరవి జ్యేష్ఠ భ్రాత యగు అలియ రామరాజు గలించిన పిమ్మట ఇతఁడు సదాశివ రాయలకడ కార్యవహించై నిలిచి తీర్థమైన కర్ణాటక రాజ్యపునరుద్ధారణము గావించి స్వయము రాజ్యాభిషేకము గావించుకొని ౧౫౭౦-వ సంవత్సరమున గద్దెయొక్కెను. వసుచరిత్ర పీఠికయందు కర్ణాటరాజ్యపునరుద్ధారణమును, తిరుమలరాజు రాజ్యాభిషేకమును వర్ణింపఁబడి యుండుటచేతను, మఱియు నతఁడు రాజ్యపాలన ౧౧ మాసములే చేయుటచేతను, ౧౫౭౦-వ సంవత్సరముననే వసుచరిత్ర రచియింపఁబడె నని తలఁచి యట్లు వ్రాసినది. కాని ౧౫౭౦-వ సంవత్సరము నినుచరిత్రరచనాకాల మనుటకుఁ పెరితక్రొత్తపసుర్వకాలమని చెప్పటయే యుచితముగఁ జూచుచున్నది. అట్టి నవరసభాసురంబగు శ్లేషకావ్యమును అల్పకాలమున రచించుటకు పావ్యముగాదు. ప్రతి పద్యమును దిద్ది తీర్చి

చిరకాలము శ్రమపడి రచించినది గాని యాసక్తుగాఁ జెప్పినది కాదు. పదముల మార్పును, పద్య పద్యమునను జేపామును నీడవలె ననుసరించు శ్లేషయ్యుఁ, ద్రవ్య తోచములుగ చెల్లినదియు నలంకారములును జూడ వసుచరిత్ర పెక్కిండ్లు యోచించి యోచించి వ్రాసిన పద్యములను చికిరీలుచేసి మెఱయునట్లుగాఁ దిరుగ వ్రాయుచుఁ గ్రమక్రమముగా రచించిన కావ్యముగనే కన్పట్టుచున్నది. అట్లుంటు రామరాజధూమణుని శిల్పమునకు న్యూనత నాలోపించుట కాదు. గొప్ప శిల్పులందఱకును నిది యవధివై కవేద్యమే.

వైయభిప్రాయము కేవల మాహాకవిరముకాదు. వసుచరిత్ర తిరుమలరాయల కంకిత మిచ్చుటకుఁ బూర్వమే ప్రకటిత మైయుండె ననుటకుఁ గొంత యాధారము కలదు. హరిశ్చంద్ర నటాపాఖ్యానమున రామరాజధూమణుఁడు త నిట్లు ప్రశంసించుకొని యున్నాఁడు:

“నీ. వనధిలంఘనకృపాహృతితోడయకవి

తా కళారత్నరత్నాకరుండ

సకల కర్ణాటరక్షాధురంధరరామ

విభుడైతె కుభుచిహ్న విభవయుతుండ

వసుచరిత్రాదికావ్యపీఠపావ్యవ

ప్రాపితా నేకరత్నప్లవండు

కావ్యకశ్రీవంక పీఠ్యరాసుగ్రహ

నిరుపాధివైశ్వర్యనిత్యయుతుండ.”

ఈ పద్యము రచించినప్పటికి రామరాజు సజీవుడై యుండెనని తోచుచున్నది. సకల కర్ణాట రక్షాధురంధరుండను తిరుదు రామరాజునకు రక్షసిలింగడి ధంగరమువకుఁ బూర్వమే చెల్లును. భురకలచే రామరాజాయుద్ధమున నిహతుఁ డగుటయే కాక కర్ణాటక షీరి యవసజలనిధియందు మునిగెను. పరాపామూర్తింబోలి తిరుమలరాయఁడు దాని నుద్ధరించెను. అయినను పై పద్యముయొక్క మాండవపాదమున వసుచరిత్రమును లేర్పొనియుండె దక్రొత్తపాసుండగు తిరుమలరాయనిఁ జెప్పకుండుటను జూడఁగా నప్పటిక రామరాజునకు సజీవుడై కర్ణాటకమును సంగ్రహించుచుండెననియు, వసుచరిత్ర నింకఁ దిరుమలరాయల కిచ్చి

* పాండు. ర-౨౪౨.

† భారతి సం. ౭, పుటలు ౪౨౨-౪౩౧.

యంపలే దనియు స్పష్టమగుచున్నది. వసుచరిత్రకృతి సమర్పణ ముప్పటికీ జరిగినట్లు యుండిన, రామరాజు వలె పకల కట్టలుపాత్రాజ్యరక్షింపజే కాక, చావ నున్న యాపాత్రాజ్యమును పునరుద్ధరితమును గానించి పట్టిబద్ధుడగుచు, చక్రవర్తియు వగు కృతివతినిఁ జేర్చి నకపోవుట యసంభవము. కావున వసుచరిత్ర సంపూర్ణముగ రచింపఁబడినను నెవ్వరికిని సంకీర్తమయ్యక రామ రాజభూషణుఁ డెట్లే యుండె నని తెలియ వచ్చుచున్నది. తత్కారణముననే క్రీ. శ. ౧౫౩౫-౪౦ సం. ల ప్రాంతమున రచించిన పాండురంగమాహాత్మ్యమున గిరికా ఉపరిచరవసుపుట వృత్తాంతమును రామకృష్ణుడు ప్రస్తావించఁగలెను.

౫

తెనాలిరామకృష్ణుని కథలను, జాటుపులుసు చెక్కు సేటికిని ప్రచారమున నున్నవి. ఇవి సత్యము లని కొందఱును, కల్పనలని యాధునికవాఙ్మయచరిత్ర. కారులును వర్ణిప్రాయపడుచున్నారు. ఈ కథలనుగూర్చి ప్రేమీబూరిప్రభాకరకాశ్మీరా రిట్లు వ్రాసియున్నారు:

“తెనాలిరామలింగని కథలని దక్షిణహిందూ దేశ మెల్లఁ బ్రఖ్యాతి కెక్కి పెక్కుకథ లున్నవి. వానిఁగూర్చి మన మేమియు చెప్పఁజాలము. అతఁడు హాస్యచతురుఁడై యుంపవచ్చును. నిజముగా కొన్ని కథ లాతనికి సంబంధించినవే కావచ్చును. లోకులు నుటియు ననేకాదృశ్యతకథ లాతనితలకుఁ దగిలించి యుండురు. పెక్కుకథలు శ్రీకృష్ణరాయల గోష్ఠిలో జరిగినవిగా వివవచ్చును.”*

ఈ యర్థిప్రాయము కడుసమంజసము. ఈ కథ లన్నియు కేవల కల్పనలు కావనియు, అన్నియుఁ గాకపోయినను కొన్నియైనను చరిత్రాంశములపై నాధారపడియున్నవనియుఁ జెప్పి తార్కాణగ నుజ్జుపు నిల్ల, నల్లమక్క, భూటటికథలను గాని యవి చరిత్రాత్మకము లని నేను నిరూపించియున్నాను.† ఇచ్చట మఱి

రెండు కథలను పరామర్శించుచున్నాను. ఇవి రామ కృష్ణుఁ డిద్దిఱుకపులను బరిహసించినట్లు తెలియఁజేయుచున్నవి. వాస్తవముగ నీకపులు రామకృష్ణునకు సమ కాలికు లగుచుటో, లేక తరువాతికాలమువారు రామ కృష్ణునకు వారితో లంకవై చిలోకమునవలసినయున్నది.

౧. పాతికత్య దర్శనీ తిరక్కారము:—ఈ పేరిటి గ్రంథమును రచించి యొకకవి కృష్ణరాయల సభకుఁ చెచ్చి యుందలి “పతికి మాతాడక పలుమాటు నేవ్వక యలయక మిగుల గయ్యళిగాక ” యను పద్యమును చదువఁగా రామకృష్ణుడు దానికి విపరీతార్థమును గల్పించి యాతనిఁ బరిహసించెనట. ‘పాతికత్యదర్శనీ’ యను పేరిటి గ్రంథ ముండెనో లేదో కాని పైపద్యము తాల్లపాక తిరుమలూచార్య విరచిత నీతికథకమునందుఁ గానించుచున్నది.

“పీ. పతికి మాతాడక పలుమాటు నేవ్వక
యలగక మిగుల గయ్యళిగాక
తనుఁ డిట్టికొనక కాంతాలించి గొణగక
ముచ్చిలింపక పాపమునకుఁ జొరక
పొరుగింటి కేగక పరు నాత్మక దలంపక
కుసిత గాక పరామహుల గాక
యదువదాపక మర్క మవ్వలఁ జెప్పక
బొంకక నిద్దరపోతుగాక
కాపురమువేయు కామిని గలిగజేసిం
బలుకు లేటికి పురుషుని భాగ్యునిహిను
కలిత లక్ష్మీక సర్వజగన్నివేక
విమలరవికొటిసంకాక చెంకపేక.”

తాల్లపాకవారిని గూర్చి రామకృష్ణుడు చెప్పిన చాటు చొకటి కలదు.

“క. చిన్నన్న ద్విపద కెరంగును
బక్కుగఁ పెదతిరుమలయ్య పదమునకరంగుకా
మిన్నంది మొరెనె నరసిం
గన్నకవిత్వంబు పద్యగద్యశ్రేణిన్.”

నరసింగన్నయు, పెదతిరుమలయ్యయు సోదరులు; తాల్లపాక అన్న నయ్యంగారి పుత్రులు. చిన్నన్న పెదతిరుమలయ్య కుమారుడు. వీరందఱును కవులు.

* భారతి సం. ౨, పుట ౪౮.
† ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక(1931)

తాల్లపాక యన్న మయ్యంగారు క్రీ.శ. ౧౫౦౩-వ సం. న మృతినొందుచు, చిన్నన్న యవంబును తాల్లపాక తిరు వెంగళనాథకవి యయ్యులరాయలవల్లన, పదాశీరరాయల వల్లను పెక్కగ్రహారములను బహుసంఖ్య కావనములు తెల్పుచున్నది. కావున సరంగన్నయుఁ బెద తిరుమలయ్యయుఁ గృష్ణరాయల కాలమువా రనియు, వీరందఱును రామకృష్ణుని సమకాలికు లరియు నిశ్చయ మగుచున్నది. రామకృష్ణుని విపరీతవ్యాఖ్యకు సురియైన దని చెప్పఁడు 'పతికిమాటాడక' యను పద్యము పెద తిరుమలయ్య నీతికరకమునఁ గావనచ్చుచుండుటచేత ఈకథ సత్యమైనచో, రామకృష్ణునిచే బరిహాసంపఁ బడినవాఁ గా పెద తిరుమలయ్యయే కావలయును. చోస్యప్రియుఁ డగు రామకృష్ణుఁడు ప్రేకభయందుఁ జెప్పిన రీతిని పరిహాసించినను బరిహాసించి యుండ వచ్చును. ఇం దసంగత మేమియుఁ గావరాదు.

౨. వైచరాజ వెంకట నాథుఁడు:—ఇతఁ డొక దొడ్డకవి, క్షుత్రియుఁడు. ఆంగ్రవాన్వియమున రస వత్తెర కావ్యములయం దొకటి యగు పంచరత్నమును రచియించెను. ఇతనిఁ గూర్చి యీ కథను చెప్పుదురు. పంచరత్నము సంపూర్ణ మైనవెంటనే రాయలచే నను జ్ఞాతుఁడై సభయందు గ్రంథపఠనాత్మకము దాని యం దెవ్వరేని తప్పుఁ జూచిన దన నాలుకఁ గోసి కొనిద ననియు, లేనితప్పు లున్న వైకృత్యైవం జెప్పిన వారి వాలుకఁ గోరు ననియుఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసినవంటి రామకృష్ణుఁ డది విని "ఈ రాచకవిత్వ బాధ పడ రాదు కదా యెటువంటివానికొక" అని సభనుండి లేచిపోఁగాఁ దక్కిన పండితులును వెంటనే పోయి రఁట. గాయ లంతట పథి చాలించెనట. ఈకథయం దెంత సత్య మున్నచో తెలియదు. కాని పంచరత్న పీఠికం జదివిన వెంకటనాథునికొకదన కాలపు కవిపండి తులయొడఁ గొంత యసంతృప్తి యుండవల్లు తోచును.

పీ. "ఒకఁ డలంకారమునకు వేరుక వగొలుచు నొకఁడు వార్తాసమృద్ధికై జెలంగు

నొకఁడు కట్టనూర్చులకు నాయురే యను నొకఁ డిద్దసృష్టికి నత్యహించు నొకఁడు రసాభోగతకు ముప్తముఁ గదంబు నొకఁ డుపమానచర్మికకు నలరు నొకఁడు రసప్రాధిమకు నిచ్చులో మెచ్చు నొకఁడు బాతిశ్లాఘ కుచ్చుచుండుఁ

నే. గామిజండానఁ బలవరికరణి బధిరు వలె దరిద్రునిగతి వాదిపండిత కవక కానుచాచ్యునఁ బంగునై ఖరె గుజాతి జావె నిందజి గుదలింపఁ జాలఁ బెట్టు.

క. ఒప్పునగుల కృతినో నొక తప్పున్నును గడమ గాదు దానికై గగలం బొప్పును కలికై గగంకము కచ్చేర్చుకె యేమిరింద గావించెనొకొ." మఱియు, రాజుల నిట్లు చూడెనాఁడు :

ఆ. "అతిమటుంబరక్షణదాచేక్షఁ బ్రాల్కారి కృతులు మాధధూమిపతుల కిచ్చి చచ్చి నిరయునునకుఁ జనుకంటె హాహరా ర్పణముఁ జేసి గుగతిఁ బడయరాదె *"

కడపటి పద్యము అల్లసాని పెద్దన్నగారి "భర మై తోచు మటుంబరక్షణకుఁగాఁ బ్రాల్కారి" యను కుకవినిందకు జవా బనియు, "అతిమటుంబరక్షణదాచే క్షఁ బ్రాల్కారి"యని కొంచె మించుమించుగా పెద్దన గారిమాటలనే యిందు వాడుట దీనిఁ దెల్పుచున్న దనియు క్రి. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలవా రెచ్చట నో వ్రాసినట్లు స్మరణయం దున్నది. ఇందు సత్యమేని వెంకటనాథునకు రాయలపథిలోఁ దగు మన్నన కలంగ లేదనియు, దత్తార్పణముననే కాఁబోయి "అతిమటుంబ రక్షణదాచేక్ష" యన్న పద్యమున మాధవరపతులఁ చూలనాడె ననియుఁ దలచవలసియున్నది.

కాని, వెంకటనాథుఁడు కృష్ణరాయల కాల మన నుండినఁగదా నిది యన్నియు సమకూడును. కవి చరిత్రకారులకు వేంకటనాథునికాలమును నిర్ణయించు టకుఁ దగిన యాధారము లేనియు దొరకకపోవుటచేత తాత్కాలికముగ వ్రాకదొరగారి సిద్ధాంతము సంగీక

రించి యడకు శ్రీ. శ. ౧౫౦౦ ప్రాంతముల నుండి నది వ్రావీయున్నది. మతీయును శ్రీనాథుని కవిస్తుతి యందు పేర్కొనుటచే నాడెడు శ్రీ. శ. ౧౪౫౦ సం. కు పూర్వము కాండనియు, జ్యేష్ఠవీశ్వర్యుడగు "లింగ తోణిపాటుండు యశస్వైంభవకావనలం" డనుటచే నాడెడు "మహమ్మదీయలకును, హిందువులకును దక్షిణ హిందూస్థానములో యుద్ధములు జరుగుచున్న కాలమున నుండియుంచవలె" ననియు వ్రాసి యున్నది. * దీనిబట్టి చూడ వెంకటనాథుడు శ్రీ. శ. ౧౪౫౦ - ౧౫౦౦ ల మధ్యకాలమున నుండె నని వీరి యభిప్రాయ మని తోచుచున్నది. వీరు పలుమా దుదాహరించుచు వచ్చిన స్థానిక చరిత్రలఁ జక్కఁగాఁ బరిశోధించియుండిన వెంకటనాథుని కాలము వీరి కటుకపడి యుండును.

స్వదిగదిత పంచతంత్ర పీఠికయందు వెంకట నాథుడు తనవంశము నిట్లు విల్లించియున్నాడు: చంద్రవంశమున సార్వజైచరా జుద్భవించెను. అతని కుమారుడు తిరుమలరాజు; ఇతనికి దిష్టాంబిక యందు వీరభద్రుఁ డను పుత్రుఁడు కలిగెను. అతఁడు తుంఖిట్ల శ్రీపతిరాజుకుమార్తె యను లింగమక్కను పెండ్లియాడెను. వీరికి నుమారలింగరాజు, పర్యతరాజు నను నిత్యురు కుమారులు పుట్టిరి. పర్యతరాజు పోలే పల్లి తిమ్మరాజుకుమారురగు అన్నమాంబికను వరించెను. ఈ దంపతులకు వెంకటనాథుడు, రంగరాజు, శేష ద్విరాజు లను పుత్రులు మువ్వరు పుట్టిరి. వెంకట

నాథుఁ 'డపహాయ పరసకదితారసిక్రుడు.' ఇతఁడే పంచతంత్రకర్త.

వెంకటనాథుని ముత్తాతయును వైచరాజు తిరు మలరాజు శ్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్దాంతమున నుండెను. ఇతఁడు శా. శ. ౧౪౧౩ విశోధికృతు నామసంవత్సర మిగునమాసబహుళ ౩ పోమవారమునాడు ఉత్తరా భాద్రపక్షత్రయన తిరువెంగళనాథుని దేవాలయము నకుఁ జేసిన దాన మొకటి తిరుమల దేవస్థానము రెండవ ప్రాకారము దక్షిణపు గోడమీఁదఁ జెక్కఁబడి యున్నది. † మతీయు నీ తిరుమలరాజు జే శా. శ. ౧౪౧౪ పరిధావి నామసంవత్సర భనుర్యాస కు. ౨ లు శుక్రవారము శ్రవణవక్షత్రమునఁ జేసిన దానమును తెల్పు కాసన మింకొకటి దిగుకతిరుపతి గోవిందరాజస్వామి యాలయమున ప్రథమ ప్రాకారము తూర్పు గోడ లోపలిప్రక్కఁ జెక్కఁబడి యున్నది. ‡ మతీయు వెంకటనాథుని మారానుమాండైన పోలేపల్లి తిమ్మ రాజు అచ్యుత దేవరాయల రాజ్యకాలమునందు శ్రీ వైలప్రాంత మండలమున కందుకూరు సీమకుఁ జెల్లుచుండిన చింతకొమ్మడిన్నె, ఆయలూ రను రెండు గ్రామములను రాయలవారిచే నాయంకరముగఁ బడసి యేలుచుండెను. ఇతనిని శా. శ. ౧౪౫౫, ౧౪౫౬ సంవత్సరములనాటివి రెండుకాసనము లీ గ్రామములయం దున్నవి. § వైకాసనము లీ తిమ్మరాజు పోలేపల్లి బుక్కరాజుకుమారుఁ డని తెల్పుచున్నది. సదరు బుక్కరాజు శ్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్దాంతమున కడప జిల్లా జమ్మలమడుగు ప్రాంతమున రాజ్యము నేయుచుండెని, శా. శ. ౧౪౦౪ పుల్లకృతునామసంవత్సర శ్రావణ బ. ౫ ఆదివారమునాడు అతని పాలనకు లోబడిన చింతకొమ్మెడ గ్రామమై కు నీతనికి పుణ్యము కలుగుటకై త్రవ్వించిన బావియొద్ద కాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది. ¶ ఇందుకల్ల పోలేపల్లి బుక్కరాజు శ్రీ. శ. ౧౪౮౨-వ సం. మనన, వతని కుమారుడు శ్రీ. శ. ౧౫౩౩-౩౪ సంవత్సరములయందును దొరతనమును సల్పుచుండిరని విశదమగుచున్నది. ఇట్లు పితృపుత్రుల రాజ్యకాలమునకు ౫౧ సంవత్సరములయొడ నుగవడుచుండుటచేత శ్రీ. శ. ౧౫౩౫-వ సంవత్సరమునాటికి

* ఆంధ్రకపుల చరిత్ర, పుట ౩౩౪.

† తిరువతి దేవస్థానకావనములు సం.

౨, నెం ౯౪, పుటలు ౧౮౯-౧౯౩.

‡ ,, నెం ౧౦౦, పుటలు ౨౦౬-౨౦౯

§ స్థానికచరిత్రలు, సం. ౧౭, పుటలు

౪౪౪-౪౪౭.

¶ మద్రాసు మెషిగ్రఫీ రిపోర్టు 1932-33

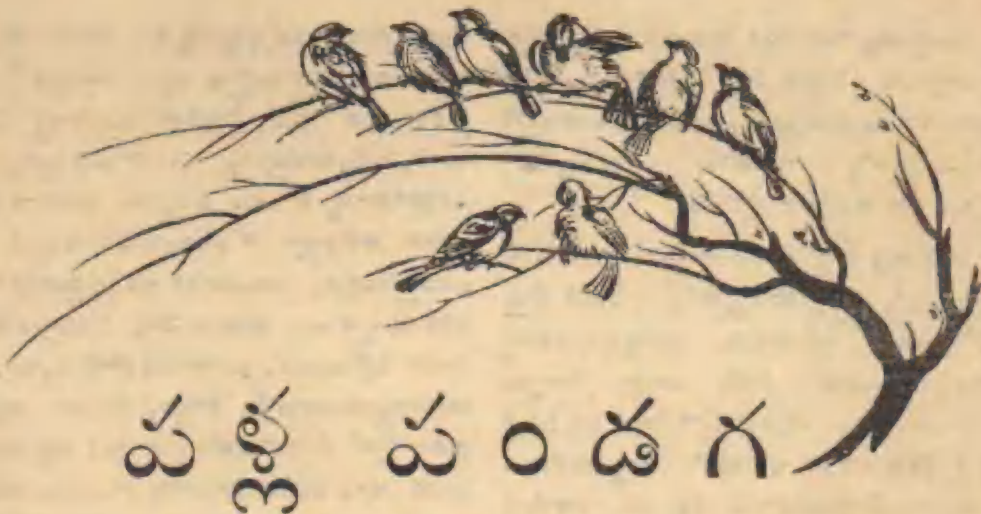
356 of 1932-33.

పోలేపల్లి తిమ్మరాజు గతరయిగూడై యుండెనని
 తోచుచున్నది. ఒకచోట అతని మునుపందైన చెంకట
 నాథుఁ డప్పటికే పెద్దవాఁడై కవియై యుండిన నుండ
 వచ్చును; కాని కృష్ణరాయని పథియం దాతఁడు స్వవిర
 చితపంచరేంద్రముఁ జగున నుద్యమించె నని చిర కాలము
 నుండి పరంపరాగతమగుగాథ తెల్పుచున్న ను, దీనినయ్య
 టకుఁ డగిన సాక్ష్యము కావరాదు. కథయందు రచించి
 నట్లు పంచరేంద్రమును రాయలపథియందుఁ జగువుట
 నిక్కమేనీ, అది ఆచ్యుతరాయల కాలమునకో, పదా
 శివరాయల రాజ్యారంభదశయందో నడచియుండును.

ఆచ్యుతరాయలును, పదాశివరాయల సర్వకార్యవహుఁ
 డైన యలియరామరాజును గృష్ణరాయనివలె కవిత్వాకేళి
 లోలులే కావునను, రామకృష్ణుఁ డారాయలపథి
 నలంకరించిన కవిరత్నములయం దొక్కఁడగుటచేతను
 మైగాథయం దుక్తమైన కవిత్వాగోష్ఠి యారాయలపథి
 యందు నడచియుండినను నుండును. దీనియందలి
 సత్యోసత్యము లెట్లున్నను రామకృష్ణుఁడును, చెంకట
 నాథుఁడును సమకాలమువా రని నిశ్చయించి చెప్ప
 వచ్చును.

[కథానిక]

శ్రీ తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు

ఎప్పటిలాగే ఎరుకయ్య కోజ్జా పచ్చిబొన్నచేలో ఆలోచనలతోనే పనిచేశాడు. పాఠశాల ఆలోచనలతో విండి చింతలనూదానికి వచ్చాడు. కాళ్ళూ, చేతులూ కడుక్కున్నాడు. నుడిసెవనకాల కాచిపెట్టుచుట్టూ ఉన్న దిమ్మరిద మాచున్నాడు. ఆలోచనలో మునిగిపోతాడు. కొంతసేపటికి వెనుదిరిగా “మా కిక్కజేరీ పులులబాస లేదు, ఎలుగ్గజ్జ బాధా లేదు, చేరి అడివిపండుల బాధమాదా కనబడదు. మాపంతులు సుఖంగా పడుక్కుని నెమరు వేస్తున్నాయి. నాలుగుకొలదింటి కొండల్లో ఉన్న గూడేన్నీ, దానిలో మాబాధన్నీ విడిచిపెట్టి పెల్లకి ప్రజేకం వచ్చిచేరుకున్నాం. పాలగడ్డ తీవనది. మాకు నీళ్ళకి లోటు లేదు; మాపంతుల కేరీ లోటు లేదు. ఇన్ని సౌఖ్యాలు ఉన్నా మా ఆకిలిబాదిరి—కాదు, అడవులూ, కొండలూ విడిచిపెట్టేకామకదా!—మా పెల్లకికాదిరి తిలుచుకొంటూనే నామకన్నులూ చదరంత కాదుమబ్బు బయలుదేరి లోపలంతా ఆవరించి మెరుపులతోటి, ఉరుములతోటి బైటికి వచ్చి బ్రహ్మాండ మంతా బద్దలుచేసి, వన్ను బాస పెడుతుంది. మావాళ్లు చేసే పనులు ఏమని తిలుచుకోను! ఆడవాళ్ళకి అందం

కోసమని పళ్లు కుడకొనతారు. దాన్ని ‘పళ్లపండుగ’ అంటారు. ఆదివయం తలుచుకొంటూంటే నాకు ఏడుపు వస్తుంది. ఏడుచేకాదు నవ్వుకూడా వస్తుంది. ఎంత ఆజ్ఞానం! ఎటువంటి జాదిరా లేవుదా! మాకు ఎటువంటిపండుగ కర్పించావు గంగమ్మల్లీ!” అని విచారంతో అనుకున్నాడు. కొంతసేపటికి చటాయిల బాగ్రక్తరాంది “మాతమ్మగ్గి అడిసి యా ప్తాను. నాడు ఏమంటాడో!” అనుకొని కొంత ఉత్తేజం పొందాడు.

నుడిసెలోంచి చంద్రయ్యరాకకోసం ఎరుకయ్య చూశాడు. కొంతసేపటికి, చంద్రయ్య, చేత్తో పూరికి పట్టపంజరం పట్టుకుని ఇవరేకి వచ్చాడు. ఎరుకయ్య “చంద్రయ్య!” అన్నాడు.

“అమ్మయ్య!” అంటూ చంద్రయ్య దగ్గరికి వచ్చాడు. పంజరం కింద పెట్టాడు.

ఎరుకయ్య పూరిడిపట్టనిగురించి రెండుమాడు ప్రశ్నలు చేశాడు. తర్వాతి చంద్రయ్యయొక్క కేమాలు ప్రశ్నకంగా అడిగాడు. పిమ్మట “ఒరే తమ్మకూ! పళ్లపండుగనిగురించి నీ అభిప్రాయ మేమిటి, అది మంచిదా చెడ్డదా?” అన్నాడు జంకుని కనపరచక.

చంద్రయ్య "అది మన ఆచారం. పెద్దలదగ్గర నుంచీ వస్తూంది. పెద్దలు ఎంతో ఆలోచించి చేసిన పని. అద్భుతమైనది, అందమైనది, అవసరమైనది. దాంట్లో ఇంకా ఎన్నెన్నో ముసలాలు ఉన్నాయి" అన్నాడు, నేరే ఆలోచన లేకుండా.

ఎరుకయ్య గొప్పగా చెందిపోయాడు. తాను నీలుచున్నాడో, కూచున్నాడో, ఏమిటి చేస్తున్నాడో అతనికి తెలియలేదు. తర్వాత తనలో "ఈరకం ఆలోచనలు వీడికి ఎవరు నేర్పారు ..... ఆసలు పళ్లపండ్లలో ఆలోచన ఏదీ? ఆలోచన లేకపోవడమే అందులో ఉన్న విశేషం. పెద్దల దగ్గరనుంచీ ఈ ఆచారం వస్తూంది. నిజమే! ఆలోచన లేకుండా అనుసరిస్తున్నాం. ఇలాగ ఇలాగని దానిని గురించి ఆలోచించినవా డెవడు? తర్కించినవా డెవడు? ఎవడినా దాని విషయమై తర్కించి దాని మంచిచెడ్డలు చెబితే మండిపడతారు" అని అనుకొని చంద్రయ్యతో "అబ్బాయీ! నువ్వు దాని మంచి చెడ్డలు ఆలోచించు. బాగా ఆలోచించు. వామిట్లుండి చెప్పు, లొందనలేదు. నేను అడిగిన ప్రశ్నకి ఉన్న పాటున జవాబు చెప్పవలసిన జరూరు లేదు. నువ్వు నిష్పక్షపాతంగా ఎలాగ చెప్తే అలాగ నడుచుకుంటాను. విన్నావా?" అన్నాడు ప్రకారంగా. అందుకు చంద్రయ్య "ఆలోచించకుండా చెప్పా ననుకున్నా చేమిటి?" అని కుండబద్దలయినట్టు నవ్వాడు. ఎరుకయ్య తనలో "ఏమి చెయ్యనిపని చేసినట్టుగా ప్రశంసించు కుంటున్నాడు" అనుకుని, చిరుచుకునే చిరునవ్వు ఆపుకొని "అలాగకాదు, ఎట్లుండినరకూ అక్కణ్ణేదు. నువ్వు రాత్రిల్లా ఆలోచించి రేపు నాకు చెప్పు. అంతే నే నవకడం. ఇంక నాకు నూరు చెప్పవద్దు" అన్నాడు ఖచ్చితంగా. చంద్రయ్య చిరునవ్వు ఆపుకొని, మరీ కాస్తేపటికి పంజరం తీసుకొని వెళ్లిపోయాడు.

ఎరుకయ్యరునన్ను చాలా కలతగా ఉంది. అతను ఏపనిచేసినా ధ్యానం మరొకచోట ఉంచుకునే చేస్తున్నాడు. తన భార్యతోకాని, లేక అంతకంటే శ్రీయమైన తమ్మునికొడుకుతోకాని మాట్లాడేటప్పుడు కూడా అతను అవసరిన మాట ఒకటి, అనేకాలు

ఇంకొకటిగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అతను తెల్లారకుండానే ఉట్టినే పొలంవైపు వెళ్లి, ముబ్బుతో నిండిన ఆకాశంకింద చిరు చీకటిలో నిద్రమ్రాస్తూ చేలవైపు చూసి, చప్పుకుచేస్తూన్న పుటకాలవస్వనీ, రిత్విన ఎగిరిపోతూన్న కొంగల చప్పునూ వినికూడా మనస్సు మారక తిగిగిరెత్తూ "భగవంతుకు ఇచ్చిన పళ్లని, అందమైనపళ్లని, నమలదానికి అవసరమైనపళ్లని లేని పోని మంత్రాలు, పూజలు చేసి, ఏమిస్తూంటే, అవదానికి పెల్లిముందర, అనగా పదహారేళ్లవ్వకు — నిల విల తన్నుకుంటూంటే, కాళ్ళూ, చేతులూ పట్టుకుని, ఉలిరొళ్లతో డొడకొవతారు. పాపం! పళ్లు పూర్తిగా డొడక సగం విరిగిపోయినవాళ్లు కొందరు, వక్కపళ్లు కదిలి జన్మంతా దాగపడేవాళ్లు కొందరు. ఏమి అందం చెప్పా ఇది! బోసినవ్వు అందమా! మేము మురిపళ్లతో కొరికేడి వాళ్లు కుక్కలలా, పండులలా, నిల్లులలా, దంతాలతో నమలుకూడంటే అందమా! మామెగాళ్లు నవ్వుకూంటే, పల్లని ముబ్బులో మెరుపులాగ, మల్లెట్రువల తీగలాగ, ముత్యాల సరంలాగ మెరిసిపోతాయి పళ్లు. ఆపవాళ్లు నవ్వుకూంటే వికావపు రాక్షసనవ్వులాగ వాకంటి! కనపడుతుంది. అందరీ కళ్ళూ భగవంతుడెలాగు చేశాడో కాని! భగవంతుకు చేసిన కళ్ళో, ఆచారం చేసిన కళ్ళో వాళ్లవి!" అని తీవ్రంగా ఆలోచన సాగించాడు. మరికొంతవేపటికి బాగా తెల్లారింది. మూర్చన ముబ్బు చెదిరిపోయింది. నీరెండ ప్రపంచాన్ని లేతోదంతం చేస్తూంది. మంచుకి తడిసిపోయిన గుడివెలమిడ మూర్చుని లేతకిరణాలు పడగా గుడిసెలు తెల్లమేఘాలలాగ మెరుస్తున్నాయి. ఎరుకయ్య గుడివెకి వస్తూ ఆందోళనగా "తమ్ముడు ఏమిటి చెప్తాడో ఏమిటో?" అని గాబరాపడుతున్నాడు. అతని తల చేడిగా ఉంది. రాత్రింబగళ్ళూ ఆలోచనలతో నిండి ఉండడంవల్లా, రాత్రిల్లు తిన్నగా నిద్రలేపోవడం చేత, అతను నడుస్తూండగా కాళ్ళూ, చేతులూ, మొహం చెమటలు పోస్తున్నాయి.

చంద్రయ్య కాలకృత్యలు తీర్చుకుని, చెవుల్లో మంచారపువ్వులు పెట్టుకొని, చెదురు పళ్లపళ్లతో

గన్నేరుపువ్వులు, పారిజాతాలు, మందారపువ్వులు, బంతిపువ్వులు తెస్తున్నాడు. ఎరుకయ్య చంద్రయ్యని చూసి హలాత్తుగా అగిపోయాడు. ఎరుకయ్య రావడం చూసి చంద్రయ్య నిలబడ్డాడు. ఎరుకయ్య కంగారుగా బయలుదేరాడు. చంద్రయ్యవద్దకి వచ్చి పళ్లెంలో పువ్వులు తీసుకుని చెవుల్ని ధరించి ప్రకాశమైన మొహం కనబరిచి "ఏమంటావు?" అన్నాడు.

చంద్రయ్య తిరుగుతూ ఉన్నాడు.

మెరుపులాంటి నైర్దళం పుట్టి మాయమయింది ఎరుకయ్యలో. అతను "మనస్సుకి తోచిన విషయమే వాకు కావాలి" అన్నాడు ప్రయత్నించేక.

చంద్రయ్య తిరుగోగా ఎరుకయ్యకి నైర్దళం కలిగింది. "అలాగే ఉంటే ఆలాగే ఉంటుంది అబ్బాయీ!" అన్నాడు.

చంద్రయ్య మళ్ళీ తిరుగుతూ ఉన్నాడు.

తన తమ్ముడికి కూడా తనకి తోచినట్టే తోచిందనే ఉత్సాహం మనస్సుని తిప్పివేయగా ఎరుకయ్య "బాతి అంతా ఇలాగ ఉండడం ఆశ్చర్యంకేస్తుంది." అన్నాడు గంభీరంగా.

చంద్రయ్యధ్యానం ఎరుకయ్యహుటలమీద ఉన్నా, రంగురంగుల పువ్వులమీద దృష్టి మారుకుంది.

"ఎవరికి వాళ్లు ఆలోచించుకుంటే చూశానా?" అని చంద్రయ్య ఆశ్చర్యంతో కలిగేటట్టు అని, ఉత్సాహం పట్టలేక "మనం కొండయ్యని అడుగుతాం పద" అని అడుగువేశాడు ఎరుకయ్య.

"భోజనం చేశాక" అన్నాడు చంద్రయ్య.

ఇట్టేమీ చర్చిస్తూ ఉన్నాడు. తింటూన్నంత నేత్రా మనస్సులు అక్కడ లేవు. ప్రపంచమంతా ద్వివిజయం చేసివచ్చినట్టుగా ఎరుకయ్యమనస్సు ఉత్సాహపడుతూంది. కాని వైటికి అతను కనపరచడం లేదు. చంద్రయ్య పరధ్యానంగా భోంచే, లేకడం చూపే మరిచిపోయి కూచున్నాడు. ఎరుకయ్య లేచి తమ్ముడికి తమ్మున్నాడు.

* * *

కొండయ్య నడినెడనకల తిరిగే చల్లగాలికి నిలుచున్నాడు.

"కొండయ్యా!"

"ఏం ఎరుకయ్యా! తమ్ముణ్ణి వెంటపెట్టుకు వచ్చావు?"

"చర్చిస్తూ ఉన్నావా?"

"అయింది. పొలంమీదికి వెళ్లబోతున్నా."

"మేముకూడా వస్తాం పద"

"పని ఆట్రే లేదు, మరెందుకు?" అని కొండయ్య చెప్పి తగ్గబోయాడు.

"సరదాగా పోదాం" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

కొండయ్య నడినెలలోకి ఇల్లి కర్ర చేస్తో పట్టుకొని, బోడు తోడుకొని వైమిద నుడ్ల వేసుకొని వచ్చాడు, అంతా నడుస్తున్నారు.

"కొండయ్యా!" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"ఓయ్!"

"కొండయ్యా! నీ పళ్లు ఎలాగ మెరుస్తున్నాయో ఆ లేత మూర్చుడి కిరణాలకి. అలాగే చూడాని ఉంది మమా!"

చంద్రయ్య మాట్లాడకుండా నింటున్నాడు.

"మత్తాల పేరులాగ ఉంటాయి నాపళ్లు, ఇంకా ఇప్పుడు వన్నె తగ్గిపోయాయి కానీ"

"తగ్గిపో మంటున్నాయి వక్షత్రాలలాగ"

"పళ్ల కుండే అందం లేని కుంది?"

"పళ్లే అందమంటావు?"

"కాకపోతే!"

"పళ్లు చిడకొట్టుకుంటేనో?"

"అందంలేదు గిందంలేదు, పిల్లకాకి నోరులాగ"

"అయితే, కొండయ్యా! ఆడవాళ్ల పళ్లు తిడకొట్టిస్తామేం?"

"ఆడవాళ్లకి అలాగ ఉంటేనే అందం!"

ఎరుకయ్య కన్నా, కోపం ఆపుకొని "అడవిటయ్యా, అలాగ మాట్లాడతావు? ఇప్పుడేకాదు"

అన్నావు, పట్టంటే అందమని, పట్ల ఊడకొడిలే అసహ్య మని?"

"ఓహ, మొగాళ్ల సంగతి చెప్పాను. ఆడ వాళ్ల సంగతి చెప్పలేదు."

"పట్ల లేకపోతే ఆడవాళ్లకి మట్టుకు అందం ఎలాగయ్యింది?" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"అత్తయ్యా! ఎంతమాట! అందమంటే అదే! ఆ విషయం తెలిసి మనపూర్వము ఆడవాళ్లకి పట్ల ఊడకొట్టాను. వాళ్లు తెలివితక్కువ గాళ్లు కాదు మరలాగ "

"అయితే పట్టంటే అందం అనే మనమే తెలివితక్కువవాళ్లం. ఏమంటావు?"

"నిన్నుంచేవాం! వాళ్లంత ఆలోచించి ఏర్పాటుచేశాకో ఆ ఆచారం"

"అయినా ఆలోచిస్తా!"

"ఆలోచించినా తేలేదంతే."

చంద్రయ్య అందుకున్నాడు: "ఆలోచించి మాడు."

"అయితే ఇప్పుటివరకూ ఆలోచించనేలేదంటా నేమిట?" అన్నాడు కొండయ్య.

"నేను ఏమీ అనను. నేను అనేది ఒకటే. ఆలోచించి మాడమన్నాను" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"నేను అనేది అంతే" అన్నాడు చంద్రయ్య.

"ఆలోచిస్తే మరంత ఆవునవీస్తుంది. ఆసంగతి ఎరిగే మొట్టమొదటే చెప్తున్నా" అన్నాడు కొండయ్య తన తెలివితేటలు గ్రహిస్తూ.

"నే నడిగేది నిన్ను మరేం లేదు. నాకు ఏవిషయమైనా రేపు చెప్ప నేను నీకు నచ్చచెప్తున్నాననుకుంటున్నావేమో? నాకు చేతకాదు. నేను అడిగేది ఇంతే. నువ్వు ఆలోచించుకో. నీమనస్సు నడుగు. ఏది వ్యాయం అది రేల్వకో. లేవన విషయం రేపు నాకు చెప్పు" అన్నాడు ఎరుకయ్య. కొండయ్య ఏదో చెప్పబోయేదేమిటా చంద్రయ్యకూడా "రేపు చెప్పు. ఇంకా ఏమీ అననవద్దు. అనుభవమిదా నేను చెప్తున్న మాటలా ఇది. నామాట విను" అన్నాడు.

ఎరుకయ్య అనేకసార్లు ఎంతమందికో నచ్చ చెప్పబోయి నీగిపోయాడు. మనుష్యులు వాదనకి ఒప్పుకోరనీ, తమంతట తాము ఆవిషయమై ఆలోచించినప్పుడే వారు దానికి వస్తారనీ ఎరుకయ్య అనుభవం.

ఎరుకయ్య కొండయ్యదాపుకి వచ్చాడు. కొండయ్య తన మనస్సులో ఉండే అభిప్రాయం రహస్యంగా చెప్పాడు. కాని ఆచారం, పెద్దలఆచారం, పూర్వులు గొప్పవారు, మన సంప్రదాయం, మన మతం అని ఏమేమిటో దానికి అడ్డుగా చేర్చబోయాడు. ఎరుకయ్య అన్నాడు: "నాకు కావలసింది నీమనస్సు చెప్పే వ్యాయంకాని మరేమీ కాదు. నీమనస్సు నువ్వు విప్పి చెప్పివందకు ఎంతోషిస్తున్నాను" అతను మనస్సులో ఎంతో ఆనందపడ్డాడు.

ఎరుకయ్య, చంద్రయ్య తిరిగి ఇల్లకి వస్తూండగా చలమయ్య ఎదురయ్యాడు. పట్లపండ్లని సురించి ఎరుకయ్య చలమయ్యకి అడిగాడు. అందుకు అతను నేను ఆలోచించ నన్నాను. ఎరుకయ్య ఏమీ చెయ్యలేకపోయాడు. చలమయ్యతో మాట్లాడుకున్నప్పుడు దగ్గర చింతయ్యకూడా ఉన్నాడు. చింతయ్య సూడం లోని పెద్దమనుష్యులలో ఒక్క. అతనంటే ఎరుకయ్యకి ఇష్టం. చింతయ్య ఎరుకయ్య చెప్పిన విషయాలు మనస్సుకి పట్టించుకున్నాడు.

ఎరుకయ్య యోచిస్తున్నాడు: "ఈమోక్షముగా ప్రతివాడికి బోధపరచడం నాతరమా? ప్రతివాడికి బోధపడుతుందా? బోధపడనివాడివల్ల సంఘానికి అపకారం జరగవలసిందేనా? అందరికీ బోధపడేంతమామనం ఆగితే ఎన్ని పురుషాంతరాలు పడుతుంది, ఎన్ని కళాబ్జాలు పడుతుంది? అన్ని కళాబ్జాలకై నా ఈపని జరుగుతుందనే నిర్ధారణ ఏమిటి? క్రమేపీ ఈ విషయమై ప్రజ ఆలోచన మానేయగూడదా? ఇందరికీ నచ్చ చెప్పి వారిచేత పనిచేయించడానికి పూనుకోడం సమైన పనా?"

చింతలనూడెంలో చిన్నా పెద్దా వెయ్యిమంది ఉన్నారు, మల పెద్ద ఉన్నారు. అతని నేరు బాలయ్య.

బాలయ్యనూటే గూడెమంతటికి కావనం. అతనే రాజు. అతనే మతాధికారి. అతను చెప్పినట్లే చేదం.

బాలయ్యకిముందు మేలయ్య కులపెద్దగా ఉండేవాడు. అతనికాలంలో బాధి కంతా బోరెడంత ఉపకారం జరిగింది. గూడెంమీదికి ఒక అడివిబాధి వారు దండెత్తి వచ్చారు. మేలయ్య వారిని ఓడించి తరిమివేశాడు. బాలయ్యకి అటువంటి బాధ లేమీలేవు. దేవతలకి బాధిరలు చెయ్యడం, గూడెంలో వచ్చిన తిగవులు తీర్చడం, పంటల విషయంలో శ్రద్ధ కనపరచడం— ఇవే అతడు చేస్తున్న పనులు.

ఎరుకయ్య అనేకమందికి తన ఊపాలు తెలియపరుస్తున్నాడు. ఆలోచించ మంటున్నాడు.

ఎరుకయ్యకి పిల్లలు లేరు. చంద్రయ్యకిమూత్రం ఒక కొడుకు. తన ఇంట్లో తన అభిప్రాయాలు ఆచరించే అవకాశమే లేకపోయింది. కొండయ్యకి కూతుళ్లున్నారు. ఇద్దరు పెళ్లిచుపిల్లలు.

ఒకరోజు సాయంత్రం ఎరుకయ్య కొండయ్య గుడిచెకి వెళ్లాడు.

“తమ్ముగూ! ఏకేమి లేమిటి?”

“ఉంటే నువ్వు చెప్పు.”

“పిల్లల పెళ్లిళ్లమా లేమిటి?”

“చెయ్యకపోతే ఎలాగ? వాళ్లు ఇంకా ఏ విషయం వాతో చెప్పడం లేదు.”

“మరి పళ్లెపండ్లగమా లేమిటి?”

“చేద్దాం అదీను”

“చేద్దాం!” అని ఆశ్చర్యపోయాడు ఎరుకయ్య. “చేద్దదమకున్నాం కాదుటయ్య!” అన్నాడు.

“మన మొక్కళ్లేమే కారుగదా చేసేది”

“మనం చారిత్రీస్తే అందరూ తీస్తారు”

“అందరూ ఎప్పుడూ తియ్యరు, ఎవడి దోస వాడిదే. తొందరపడి చేసినందుకు మనమీ అనుభవిస్తాం. కులపెద్ద చలిస్తేస్తాడు. చచ్చేమన్నమాటే. అంచేత దేని దోస వారిది. ఆలోచనకి, ఆచారానికి సంబంధం లేదు.”

“అంతే?” అని అనుచుకున్న ఆశ్చర్యంతోటి, కోపంతోటి అన్నాడు ఎరుకయ్య.

“సంచేపాం లేకుండా!”

“ఇన్ని తెలిసినవాడిని నువ్వు ఇలాగ చేస్తావనుకోలేదు” అన్నాడు కొంతం తెచ్చుకుని ఎరుకయ్య.

“తెలిస్తే మట్టుకు చేస్తావని నిర్ణయ మేమింది? చనక మనలాంటివాళ్లు ఎంతమంది మనలాగ ఆనుకొని ఉండరు! వాళ్లంతా చేశారా ఏమిటి?”

“మంచిపని చెయ్యడానికి స్వతంత్రం లేదంటావు?”

“సంప్రదాయంకంటే సాగ్యమైనదేదీ లేదు.”

“నీ మనస్సులో పళ్లె పండ్లగంటే అభిప్రాయమేమిటి?”

“చనక చెప్పాను. మళ్లీ ఎన్నిసార్లు చెప్పిస్తావు?”

కొండయ్యఅభిప్రాయం మారనందుకు ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. “అనుకున్నది చెయ్యడానికి ధైర్యం లేదు మనకి” అని పైకి అన్నాడు.

“చేస్తే అందరం చెయ్యాలి. లేకపోతే అందరం మానెయ్యాలి”

“అందరం ఎలా చేస్తాం? ఆలోచించడంకంటే ఆలోచించనివాళ్లు ఎంతమంది లేరు? ఔనంటావా?”

“నిజమే.”

“మరి అందరూ ఎలాగ చేస్తారు ఒక్కమాట?”

“నిజమేనయ్యా! నే నావిషయమై ఏమీ చెప్పలేదుగాని నేనుమట్టుకు చేసే దేమిటో చెప్పాను”

“అది రావలసిన మార్పు అంటావు.”

“అక్షరాలా. అయితే నేను మట్టుకు చెయ్యలేను.”

కొండయ్యఅభిప్రాయానికి ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. ఎరుకయ్య రహస్యంగా ఒకవిషయం చెప్పాడు: “అబ్బాయీ! నువ్వు చేసినా చెయ్యకపోయినా వ్యాయమని తోచిన నీ అభిప్రాయాన్ని మట్టుకు వ్యాపింపచెయ్యి.”

“అవశ్యం” అన్నాడు కొండయ్య.

ఒకరోజున ఎరుకయ్య కోనయ్యవద్దకి వెళ్లాడు. చెనక అతనితో పల్లపండగ విషయం ముచ్చటించి అతని అభిప్రాయం తెలుసుకున్నాడు. “కోనయ్యా! మీ అమ్మాయి మరయ్యగారి వానయ్యని పెళ్లాడతా నంటూందిట?” అన్నాడు.

“ఓను. తొందరలోనే శుభకార్యం జరుగుతుంది”

“పల్లపండగ జరగదన్నమాటేవా?”

“ఎవరన్నార?”

ఎరుకయ్య నిర్భూతపోయాడు. కోనయ్య తన అభిప్రాయం అప్పుడలాకలిచుచు ఇప్పుడీలాగ మాట్లాడడం ఎరుకయ్యకి అశ్చర్యంకేసింది. “అది కాదు కోనయ్యా! మీ అమ్మాయికి పల్లపండగ చెయ్యవుకదా అంటున్నా” అన్నాడు.

“అదే, ఎవరన్నారని అలాగంటున్నావు?”

“నువ్వు మరి అప్పుడు అది మంచి ఆచారం కాదన్నావు కామా?”

“అప్పుడు తెలివిరక్కువగా అన్నావు. అంతకంటే మంచి ఆచారం లేదని ఆ ఉత్తరక్షణమే అనిపించింది. మరొకక్షణం నువ్వు ఉండేవుంటే నీతో అప్పుడే చెప్పేవాణ్ణి అది గొప్ప ఆచారమని.”

ఎరుకయ్య బాగదవచ్చని నమ్మకమందా ఉన్నాడు. “ఆచారానికి ఎదురు చెల్లే లేక కోనయ్య ఆ పల్లపండగని గొప్పదనుకదా పొందుతున్నాడు” అని మనస్సులో అనుకున్నాడు. వెళ్లి “నువ్వు ఎలాగ చేస్తే చేశావు. కాని పల్లపండగనినుంచి నీకు మనస్సులో ఉన్న అభిప్రాయం చెప్ప” అని విస్మయంగా అన్నాడు.

“నే నిన్ను చెప్పేది నా అభిప్రాయమే. నాకు మరొక అభిప్రాయం లేదు.”

కోనయ్యమాటలు అబద్ధ మని ఎరుకయ్య “నువ్వు నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు చెయ్యిగాని నీ అంతరాత్మ అనే మాట లేమిటి?” అన్నాడు.

“నా అంతరాత్మ అనేదా, అందరూ ఎలాగ చేస్తే అలాగ చెయ్యమని. అంతేగని మరొక దోహతి చెల్లదు అని.”

కోనయ్యమనస్సు ఎరుకయ్యకి బోధపడింది. అతనితో వాదించి లాభం లే దనుకొన్నాడు. “అయితే మరి చెళ్ళతాను. ఇంకా ఆలోచించు. తొందరపడవద్దు. మన పక్షంవార్లం చాలామంది ఉన్నాం. ఒంటిదిగా గ్లయిపోతానని నువ్వు భయపడ నక్కలేదు” అని ధైర్యం చెల్లొస్తున్న పరికాడు. కాని కోనయ్యకి వేరే ఆలోచన లేదు. ఎరుకయ్య లేని వెళ్లిపోయాడు.

ఎరుకయ్య, అతని బృందం గూడెంలో ఆనేక మందికి తమ ఉద్దేశాల్ని వ్యాపింపచేశారు. మనస్సు లోంచి ఒప్పుకున్న వాళ్లు కొందరు, ఎరుకయ్యవలకు బడికి వాడిరి ధౌవన్న వాళ్లు కొందరు, లోపల మంచి దనుకొని పైకి ఆమాట అనడానికి భయపడేవాళ్లు కొందరు, సంప్రదాయంకంటే మెరుగైనది లేదనే వాళ్లు కొందరు, వీరద్వైతమే మన శిమిటి ఇలాగ జరిగి పొనిద్దురూ అని తలచేవాళ్లు కొందరు—ఇలాగ వానా విధాలుగా ఉన్నారు.

ఎరుకయ్యపంపిళ్లతోద్దేశం కులచెద్ద కాలయ్య నోటికలాకి చెల్లింది. కాలయ్య మండపడ్డాడు. గూడెంలో ముఖ్యుల్ని కొందరిని రప్పించాడు. ఎరుకయ్య వ్యవహారం చెప్పి అతనికి తీక్షణి విధించవలసిందనీ, ఆ నేరానికి అతన్ని చెట్టుకి తలకిందులుగా కట్టి వారంరోజు లుంచాలనీ చెప్పి, ఎరుకయ్యని తన దర్బారునికి రమ్మని కలుసుకుంపాడు.

ఎరుకయ్యకి అన్ని విషయాలు తెలికాయి. అతను కాలయ్యదర్బారం తొందరలోనే చేస్తానని వర్తమానం పంపాడు. ఎరుకయ్యకి జరగబోతున్న అపద విని అతని అనుచరులు అతనివద్దకి వచ్చారు. మార్గాంతరం తెలియకేయనిలసిందన్నాడు. కాలయ్యగారిడికి యథానికి వెళ్లడానికి నిధింగా ఉన్నామని చెప్పి పొదులలోంచి బాబాబాతీసి నిల్లు దెక్కుచెట్టి, అతని అజ్ఞకోసం ఎదురుమాడ్తున్నా మన్నాడు. ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. తొందరలోనే తన ఉద్దేశం తెలియ

తేస్తా నని చెప్పాడు. వారిలో మంచి నీరులైనవారినీ, ఆలోచనపరులనీ పన్నెండుమందిని ఎంచి ఎరుకయ్య వారిలో మంత్రాంగం జరిపాడు. యుద్ధం ప్రకటించ న్నలనిచే అని వారు ఆలోచన చెప్పారు. కాని ఎరు కయ్య "మనం రహస్యంగా ఒకపని చెయ్యాలి. అది రెండోవాడికి వివాదం తెలియకూడదు. బాలయ్య యుద్ధానికి క్షుణ్ణంపడిఉంటాడు. కాని మరొకరికైనా మనం ఉపకారం జరుగుతుందని తెలిపిఉండదు. మీరు రహ స్యంగా అతన్ని బంధించేసి చూడంగానీ అడవుల్లోనో, కొండల్లోనో వాచెయ్యండి. బాధికి అధికారిని నే నవు తాను. బాధికి మంచి అని మనకి తోచిన ఆజ్ఞలు అను యలో పెడదాము" అని గంభీరంగా చెప్పాడు. ఎరు కయ్యబుద్ధినికేసునికి మంత్రులు ఆశ్చర్యపోయారు.

* * *

బాలయ్య ఏమయిందీ ఎవరికీ తెలియదు. గూడె మంత్ర అట్టుకేసివట్టు ఉడికిపోయాది. బాలయ్య వ్యాయంగా ఉండమందుకు చేపకలు అతన్ని వాళనం చేశా యని కొందరూ, వ్యాయంగా ఉండినందువల్ల నేపకలలో కలిసిపోయా వని కొందరూ, ఎరుకయ్య తన అనుచరులచేత చంపించావని కొందరూ అందరూ తలోచిధంగానూ చెప్పుకుంటున్నారు.

ఎరుకయ్య గూడేనికి రాజమూడు. ఉత్తర క్షణంలోనే పల్లవపండుగ ఉండకూడదని శాసించి, ఉల్లంఘించినవారిని చెట్టుకి తలకిందుగా నాలుగుకోజల పాటు వేల్చాడకడతానని గూడెమంత్రవాటింపించాడు. కొందరు ఏమయినానకే పల్లవపండుగ చేస్తా మన్నారు. మరికొందరు అధికారిఆజ్ఞ మీరమన్నారు. కొందరు తాము కోరుకుంటాన్న మార్పు వచ్చిం దన్నారు. ఇంకా కొందరు భూలోకం వాళనమయిపోదానకే ఈ ఆజ్ఞ వచ్చిం దన్నారు.

కొండయ్య తన మాతుల్లోకి పల్లవపండుగ చెయ్యి దానికి పూనుకున్నాడు. ఎరుకయ్యభటులు వచ్చి కొండయ్యని రెక్కలువిరిచికట్టి తీసుకువెళ్లి చెట్టుకి తల కిందులుగా కట్టారు. తనని రక్షించవలసిందనీ, తప్పు

చేసినందుకు క్షమించ కోరుకున్నాననీ కొండయ్య బలిపాలుకున్నాడు. కొండయ్యయొక్క వెనుకటి పరిచయం ఆలోచించి ఎరుకయ్య క్షమించాడు. కొండయ్య తాను బలికి ఇవతలనడకం రెండోబమ్మగా భావించాడు.

ఎరుకయ్య తన దగ్గరికి రావలసిందని ప్రశ్న కంగా కోసయ్యకు కలుగుపంపించాడు. అతనురాగానే అతని మాకుదుర్మయమై అడిగాడు. కోసయ్య తాను సంప్రదాయం తప్పినేనే తనకి భయం కాని మరిదెనికీ భయంలేదని నిర్భయంగా చెప్పాడు. ఎరుకయ్య భటులకి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. కోసయ్యని చెట్టుకి వేల్చాడకట్టారు. ఒక్కచూలలోనే కోసయ్య తన నిర్ణయం మార్చుకొని తననుంచి విడుదల పొందాడు.

ఉల్లో ఇద్దరు అసాదులు పల్లవపండుగ ఆజ్ఞని ఉల్లంఘించారు. ఉత్తరక్షణంలో వాల్లిద్దరినీ చెట్టుకి వేల్చాడకట్టారు. ఇద్దరూ మరణించారు. ఈ కృత్యంతో ఉల్లో నడకపలు బయలుదేరాయి. కాని బహి రంగంగా అభిప్రాయం చెప్పినవారు కాని, ఆజ్ఞని తెప్పినవారు కాని లేరు ఎరుకయ్యకుటుబడి దిస్త రిస్తూంది. ఇంక బాలయ్య తిరిగి గూడేనికి వచ్చినా ఏమీ భర్తాలేదనీ దైర్యం ఎరుకయ్యకి కలిగింది. అతను బాలయ్యని రహస్యప్రచేకంతుంచి తెప్పించాడు. బాలయ్య తన వక్షంవారు లేరనీ, ఉన్నా ఒకరిద్దరివల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదనీ, తను ఎదురుతిరగడంవల్ల మరణించడమే గాని మరొకలాభం లేదనీ తెలిచి అందరినోపాటే ఉండడం మొదలెట్టాడు.

నాలుగేళ్లయింది. అడవారి వత్సలలో ఉండే అండాన్ని గురించి కవిత్యరులు రకరకాల కవిత్యం చెబుతున్నారు. చంద్రుడిలో ఉండే నలుపు ఎప్పటికైనా కన్నెవత్సల తెనుకులకట్టే పోవారిగాని మరొక మార్గం లేదని వారిలో గొప్పకవిత్యరుల అభి ప్రాయం.

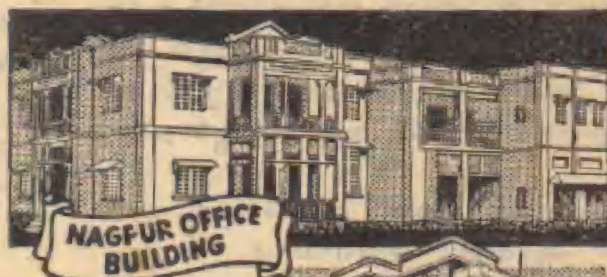

ఆధారపడదగిన సంరక్షణ

ఆంధ్ర

ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ
యొక్క అభివృద్ధి

జీవితభీమా పట్టామీద "ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ" అనేకేర ఎక్కువ సంవత్సరాలు చిహ్న మున్నూరు. ఆపట్టామ, అభివృద్ధిలో కూడిన నిర్వహణయు గట్టి, భారతీయ జీవితభీమా సంస్థలలో పురాతన ఆర్థిక సామర్థ్యము కలదు. సాధారణ రాబడులు కలవారికికూడా సంపూర్ణమైన భీమా పనులయ్యాయి అందుకొంటును తెచ్చినది.

క డ సా రి ఆం కె లు

కాపులు	...	(మించినది)	రు	30,00,000
జీవితనిధి	...		రు	26,30,356
ప్రీమియం రాబడి	...		రు	8,06,546
1989 లో కొత్తవ్యాపారము	...		రు	34,30,620
1989 లో ఖర్చుల దామాషా (కమిషన్ విహిత)				22.4%
రు 1,000 కి, సోలీనా వోల్యుం			రు	15/-

The **ANDHRA**
INSURANCE COMPANY LTD.

హెడ్డాఫీసు : మచిలీపట్నము

ప్రాంచీలు :- మద్రాసు, కలకత్తా, నాగపూరు, ఎర్నాకులం,

అనంతపూరు (రాయలసీమ) బరంపురము (మిరిస్సా),
సెన్ ఆఫీసులు & బ్రాంచీస్ వీజిన్సీలు :- బొంబాయి, కింక్రాబాదు,
పంబాయి, నీహాడు, బెజనాడ, విశాఖపట్నం వగైరా.

ప్రాంచి ఆఫీసు —

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్స్ బిల్డింగు, కంబుకెట్టి రోడ్, జి. టి. మద్రాసు.

బే ద్ద జీ తా లు

'ఆంధ్ర' యొక్క ప్రతినిధులను పెద్దజీతాలు, భారతీయైన కమిషనులు, అద్వితీయమైన శిక్షణ, మున్నగునవి ఇవ్వబడును. ఇంకా కొంత మందికి మేము స్థానమొసంగగలము.

స్వామి!

శ్రీ వానిలాల సోమయాజులు

అక్షరత మ

కోటికొండల బరువెత్తి కూలబడిన
ఇనుపపాదాల మర్దింతు వేలనోయి!
సీపు సీపూలవనిలోన నిలుపుకొనిన
మావిగున్నను పెకలింప మన నడేల?

మంచుతెరలను నాదారి మరగుపరచి,
ముల్లు గర్రను చేపట్టి, ముక్కుత్రాళ్ల
చేత లాగుచు, నదలింప చేతనానె,
స్వామి, ఒక బెత్తె జేనియు సాగినడవ!

అలసిపోయెను నాగుండె; ఆటకట్టె;
ఎత్తు వేయగ లేనింక; ఏడిపింప
నేటి న్యాయమ్ము నఖిలలో; నెంచిచూచి
ఆట చాలింపు; మదియె నాయభిమతమ్ము.

తండ్రి, నా పేదయెడ రహదారివూడ
ఎంతమందిని నడిపింతు విట్లు నీవు;
ఎన్నిపుట్ల బరువుమోయ నిచ్చగింతు
పూసులాడుచు కుములు నీయోటిబండి!

వెల్ల వేసిన పెండ్లిల్లు; వీధిలోన
నాటక మూడ కట్టిన తాటిపాక;
పూటగంజికి లేనట్టి బాటసారి
బ్రతుకు నాయది వేధింప భావ్యమగునె!

ఆశయ మ్మొక్కటే నన్ను పాశబద్ధు
చేసి నిలుపుచు నున్న దీచేతగాని
పడవవానిగ; నా నావ పగులగొట్ట
తలప వలదయ్యె యొక వసంతమ్మువరకు.

విూగడ తరకలు

*****

ఆధునికహిందూదేశమున నాత్మజ్యోతి : భగవాన్ శ్రీరమణమహర్షి

[నిత్యస్వస్థమున రవించినవారు శ్రీ సిద్ధేశ్వ రావందస్వామిలు. వీరు వేదాంతకాస్త్ర పండితులు ; శ్రీరామకృష్ణమిషనుకు తిలకాయమానులు ; ఇప్పుడు ఆమిషను పారివశాఖకర్షకులుగా నున్నారు.

ఈదేశమున నున్నంతకాలమును వీరు తమ రమణాశ్రమమునకు వచ్చి శ్రీమహర్షులను సందర్శించు వారు. వీరికి స్వామి పరతత్త్వమునకు మా ర్శిధవము, విశ్వమయుడు, ఆత్మస్వరూపుడు.

[శ్రీమహర్షుల జీవితము వేదాంతదర్శనమున కుదా సారణ మని యీశ్వరము సవిమర్శముగ నిరూపించు చున్నది. ఇది శ్రేణివిభావమున ప్రభువున రచిత మైనది.]

శ్రీరమణమహర్షి బువదేశించు తత్త్వము, భర్తా చరణపద్ధతి కేవలము వేదాంతదర్శనసారమే. ఈదేశ మున బోధకుని జీవితమున నభివ్యక్తముగాని తత్త్వ బోధ కట్టి విలంబము లేదు; దాని వాచరించువారు నుండరు. అలోచించిన నొక ద్రవ్య (బుద్ధి) జీవితాను భూతుల వాధారముగాఁ గొనియే యేదర్శనకాస్త్ర మును బ్రవర్తిల్లుట. అజీవితమే మహాద్ధవంతముగా గ్రహింపఁబడి అది సంఘదృష్టిని వికాలతర మొనర్చి జనులమధ్య సామరస్యమును పెంపొందించును. అట్టి ఋషులే కపిలవ్యాపాదిదర్శననిర్ణేతలు.

ప్రాచీన శౌరతవర్ష మన ఋషులు పరమార్థమును దర్శించి తమతమ దివ్యానుభవములను వేదఋషుల యాపమునను, ఉపనిషదుపదేశములుగను వాచ్యము చేసిరి. అంత జనము వారిని జగత్తున సారభూతులని, సంసారారణ్యమున లెమ్మగానక పరిశీలించు తమకు వారితీవితములు దారిద్ర్యాపు దీపికలుగా భాన్గినవని వారిని లూజించినది. ఆనుహానుభావులు కనఁగొన్న సత్యము వారిహృద్గుహలందే నిశ్చిప్తమై ఉండకతప్పదు. కాని యాగుప్రభవము ప్రతియొక్కరుని యంతరంగమున స్వతస్సిద్ధమై యున్నది. దానిని లభ్యము చేసికొనుటకు లోన మునుఁగు నుపాయములను మాత్రమే లేటగా వా రుపదేశించుచున్నారు. సత్పదార్థము వ్యాజుతః జను లెల్ల రమభివంపవలసిన పైతృకసంపద. అంతర్మఖులై దాని సన్వేషించుటకు ప్రతివ్యక్తిని హా కుక్కున్నది. కావుననే తద్విషయమై మానవప్రయత్నము క్లాఘా పాత్రమయినది.

ఉపనిషత్తులు తత్త్వస్వేషకులను “అమృతస్య త్మతః” (అమృతానందసంపద మీ సిత్తాస్థితసంపద) అని సంబోధించుచున్నవి. ఆకామూరితములగు నీ వాక్కులకన్న సాధకునికి ప్రోత్సాహకరవాక్య ములు వేఱుండువా? మానవునికి సహజమైన తత్త్వము క్రైస్తవులననట్లు * పాపభూయిష్టము గాదు; అది హిరణ్యయమైన యాత్మజ్యోతిర్ము.

* క్రైస్తవులు అదిదంపతులగు వాదాములవ్వలు చేసిన భగవదాత్మోల్లంఘనముచే వారి సంతానముగు

నవరి సాహాయ్యమును లేక తమంతట తామే మహర్షి యాశ్రయమును కనుగొన్నారు. వారి దిన్న తనమునంజే-వారు విద్యార్థిగా నుండునపుడే వారిని మృత్యుభయ మాచేరించినది. ప్రతిదిన్నవానికి నీప్రశ్న యేదో యొకవాఁడు వచ్చునచే కాని మృత్యు భయ నేమో యెఱుంగుటకుఁగా నెవరును తమంతట నది కేరసునివలె మృత్యుద్యారజేశమును ద్రోక్కిచూచు నంతటి దైర్యశాలులుగా నుండరు. మహర్షి కాదైర్య ముండినది. ఆప్రయత్నమును చేసినారు. పుస్తకము లలో సత్యము పల్లడి గాదు సరిగదా, ఎక్కువ ఆచ్ఛాదితమే యగును. కావున నా పుస్తకములను పాఠశాల విద్యార్థి కియ్యనించి కన్నులు మాసికొని మృత్యువధనములను లక్షింప సాగను. ఆ కథ—వారి మాటలంగానే:

“చావు వచ్చినది. చావఁగా? చనిపోవునదే? దేహమే! భావతీతతచే నది అప్పుడే నా యనుభవమునకు వచ్చినది. కాలుపీఠులు కొయ్యఁబాటు నని యనుకొనుచుండునపుడే అవి కొయ్యఁబాటినవి. అట్లే శ్వాసము నిలిచిపోయినది. లోన నిట్లు స్ఫురించినది. ‘ఈ దేహము మరణించినది. ఇంక బంధజనము వచ్చును. దీనిని శ్మశానమునకుఁ గొంపోవును, బూడిద చేయును. కాని ఈ శరీరము చావఁగానే నేను మరణించినట్లే? ఈ దేహమా నేను? ఇది జడముగదా! దానికన్న ‘నేను’ వేఱని నాపుష్కర స్థిత్వము స్ఫురించుచున్నది గదా. కావున ‘నేను’ అవఁగా దేహమున కన్న నేతను నిత్య మగు వాత్మ్య. దేహమే తనించుట, మరణించుట.

ఈయనభవమును వాచ్యము చేసికొననావశ్యకత లేక ఇది స్ఫుటతరస్యానుభూతిగా గోచరించినది. ఇది తర్కప్రాప్తము గాని యపరోక్షానుభూతి. మఱియు ముఱుగుభయమును బూర్ణముగ చెంబనే తరలి పోయినది. ఆవాటినుండి శరీరభిన్న ‘అహం’పదార్థము వాకు నిరత ప్రత్యక్ష నిత్యానుభూతియగు నున్నది.”

మానవకోటి సహజముగ పాపభూయిష్టమని తలంతురు. చెప్పచున్నారు.

ఇట్లు ప్రత్యక్షముగ వాత్మ్య నెఱుంగుటనే ‘అపరోక్షానుభూతి’ యనుచున్నారు. సాధారణముగ జ్ఞానము మనోవ్యాపారమువలన లభించుచున్నది. విషయము, విషయమును రెలిసికొను విషయ, విషయ విషయ సంబంధము—ఇది ఈ మనోవ్యాపారమున నున్నది. కావున నీ జ్ఞానము దిక్కలనియమితము; పరమార్థము గాదు. ఈ యపరోక్షానుభూతి కలవాఁడు తీరిందియున్నపుడును ముక్తుడే. కావున నతనిని తీవస్యముఁ డెందురు. పద్మస్తు పరమాత్మలగు నిట్టి మహాపురుషుల యునికిచేతనే ఆ తత్త్వము ఉదాహరణముగా నిరూపిత మగుచున్నది. అట్టి మహాపురుషుల వేదాంతపరమార్థానుభూతియే యట్టిది సాధ్యము అని మనమగ్రప్రయత్నమున కవకాశ మిచ్చుచున్నది. వారి యనుభవములచేత మనమగ్రప్రజ్ఞయు దివ్యపథగామి యగుచున్నది.

ఈ తీరమిహిమంసయొక్క యావిశిష్టలక్షణమే వివేకలభుత తమపదేశవిచారమును తేయఁ బురికొల్పుచున్నది. వేదాంతవిచారము దృశ్యమానజగత్తుయొక్క విజ్ఞానముచేతఁ దృప్తిపడదు. అది యొకను గాఢతర విమర్శకుఁ బూని వేదనకు (Perception) ఆధారమే మనును. పరిమితమగు జ్ఞానాంశముతో తనివి చెందను. సమగ్రజ్ఞానమును వాంఛించును. రమణుఁడు వేదాంతపరమార్థ మూర్తిభావ మని చూడఁగల్గుటచేతనే ప్రతీత్యరిద్యాంశులు రమణతీవితోపదేశములను రెలియఁగోరుచున్నారు. దీనిచే వేదాంతాకర్షణ జగద్యాస్త్ర మని రూఢి యగుచున్నది.

యోగశాస్త్రవిషయమున నొక వ్యాసమును రచించుచు పాతీస్ విశ్వవిద్యాలయపండితుఁడు లాకోష్ దొర శ్రీరమణు నిట్లు వర్ణించెను :

“మేధాశక్తులు సమ్యగ్జ్ఞములై యాయననుండి ప్రవహించుచున్నవి. ఆయనదృష్టి తేజోవిలసితము; నిత్యము, స్థిరము అయిన వండు కాశస్యము లేదు. ఆయన

దీనినే వాడు Original Sin (సహజపాపము) అని

తమపు నిశ్చలము, అయిన నందేదని యంగవివ్యాస మొదలెనా, యది లలితాతిలలితము, కోమలము, మృదులము, ప్రామాణిక ప్రాప్తికు లాయన చరమానుభూతింగన్న యోగి సిద్ధుఁ డని యంగీకరించుచున్నారు."

రమణసన్నిధిప్రభావ మెఱుంగువా రాశ్రమము నకు వచ్చిన నే మనుకొంచుకో తెలుప నీయధారము.

కాని ప్రతీచ్యదర్శనమతప్రదానస్థిరుఁ డగు వారికి రమణజీవితతత్త్వము స్పృశింపవైన పాధ్యము గాదు. మహర్షిని యోగియనుటకన్న తత్త్వజ్ఞాని యనుట సరియని నేను ఈవారగానికి సదినయముగా విన్నవించువలసి యున్నది. మహర్షికి జీవితభూత జాగ్రత్త్యము హుస్తులగును, తదభావస్థియందును ఉండు నునికి. పాతయోగ సిద్ధుని యనుభూతి జాగ్రదవస్థపై నాధారపడియున్నది. అందు ప్రాకామ్యస్థితి ఆతని లక్ష్యము. అట్టియనుభూతింగతిగనవారికి, జాగ్రదవస్థ యందు ప్రాకామ్యస్థితి గలవారికి భారతదేశమున కొదవ లేదు.

మహర్షి నా యందు తత్త్వజ్ఞాని. యని మఱి మాటాడవలయును. యోగిసాధనానుభూతులను వారి సాధనానుభూతు లెంతో యతీక్రమించియున్నది. మహర్షి యనుభూతి అవస్థాశ్రయమును బాటియున్నది. యోగుల యనుభూతి 'అహం' నెఱిగిజూచు నహంకారమునకుఁ (జీవునికి) బరమ-అనగా విశ్వత్ముఖమైన శక్తి. మహర్షి మార్గమునకు ఫలము జీవునిమూలమునకుఁ బోయి జీవునికిని, మాత్రాస్పర్శాశ్మకముగు నీసర్వజగత్తునకు నాధారమున తత్త్వదాత్తమును బొందుట.

చిన్నవాటనే మహర్షి కనుభవము కాశ్వతము, సహజము వైపోయినది. స్వయము మేధాశాలి, కావున నాయనుభూతిని వర్ణించునపుడు తత్త్వజ్ఞులు ప్రయోగించు పదజాలమును వారు సులభముగఁ బెలిసికొనిరి. జీడ్డు కృష్ణమాత్రికారును ఆత్మనివేకమునకు ఆతఁ డను 'అహంధారా' గ్రహణమునకు నీచిచారమార్గమునే చెప్పుచున్నట్లున్నది. కాని వారి పదప్రయోగము వేఱు. మహర్షి యో యుపనిషత్కౌలమునుండియు తత్త్వజ్ఞులచే నుపయుక్తమై, సంప్రదాయబద్ధమై, పాశనమై యలరు

చున్న పదజాలమునే గ్రహించును. ప్రాచీనభారత దర్శనయోగకాస్త్రములును, మహర్షి ఉపదేశించునదియు నొక్కటే. మహర్షి యుపదేశము లాకాస్త్రముల నుండి యుద్భవించుచున్న వనియుఁ జెప్పవచ్చును.

మహర్షిని దర్శించు జిజ్ఞాసువున కతఁ డంత దుష్టుఁ డనిగాని, బహిర్ముఖుఁ డనిగాని తోచదు. వారు ఇతరమానవు లన్నట్లే యుంచురుగాని చెప్పవలయుచో వారు స్థితప్రజ్ఞు లనియే చెప్పవలెను. ఒకవ్వడు వా రాత్మవిమగ్ను లై నటు లుంచురు; ఇతరులును సమాధి (ఆత్మ)నిష్ఠుఁడై యున్నారయ్యెదలఁచుచుంచురు; హేలునం దావలినైపు తమిశపద్యములఁ బఠించువా లేదని పారబాటు చేయుచురు; తర్జిలమే మహర్షి కమ్ములు తెలివి తప్పును దిద్ది యథాపూర్వము కమ్ములు మూఁకొనను. ఇట్టిది నేను చూచియున్నాను. ఈప్రపంచమున కాయనకు సంబంధమే లేదని యెవరు నవఁజాలరని యిదిసఱకే నుడిచి యున్నాను. ఆయనయేకాగ్రత తీవ్రాతితీవ్రమై జ్ఞానవిష్టను, అనగా సహజస్థితి నచంచలముగా నాశ్రయించి యున్నది. కనుక నాయన సంలేద్యుఖుఁ డనుటకు లేదు, బహిర్ముఖుఁ డనుటకు లేదు. సత్రామానుఁ డననును. పరమతత్త్వజ్ఞుఁడు తత్త్వ మెన్ని యెన్నిభంగుల క్యక్త మగుచున్నదో ఆ యన్నింటి యందును తాను బ్రహ్మైక్యముం బొందినవాఁడు గనుక ఆయన యుండియే యున్నాఁడు. "బ్రహ్మ విత్ బ్రహ్మైవ భవతి" యని యుపనిషద్వాక్యము. శ్రీ శంకరులు వివేకయాదామణి ౪౩౯-వ శ్లోకమున జీవన్ముక్తుని లక్షణముల నిట్లు నుడిచియున్నారు:

"లీనధీ రపి జాగ్రత్తి జాగ్రద్ధర్మవివర్తితః,

బోధో నిర్వాసవో యస్య స జీవన్ముక్తః శిష్యతే"

ఎవని మనస్సు (బహుమున) లీనమైయున్నను ఎవఁడు మేల్కొనియుండునో, అయినను జాగ్రదవస్థాభిక్షణము లెవరియం దొప్పువో, ఎవరిజ్ఞానము ఏ విషయవాసనలు లేకయున్నదో ఆతఁడు జీవన్ముక్తుఁడు. ఈవర్గన సమగ్రముగ మహర్షికిఁ జెల్లుట చూచి యున్నాను. ఎవనియనికి జాగ్రదవస్థయందును శాంతముగ నొకఁడై యుండువో వానియందు అంతద్యుఖ

బహిష్కృతమైన లోపపుత్రుల వ్యాధిచోరకమే సత్యమను భ్రమను నిర్మూలమునకునుట మాత్రమే అనుభూతి గావాలను. అన్యాయములను ప్రాప్తి ముఖ్యమము. అది యేదన అన్నిటిలోని తీవ్రమైనది సంబంధముయొక్క జ్ఞానము. ఈసత్యమునే “అహం బ్రహ్మస్మి” యను మహావాక్య మెరిగించుచున్నది. “నేను” చేసిని తలచుటయే అజ్ఞానజన్యము.

అర్చితప్రమాణగ్రంథముల ‘పంచదశ’ యందు ౬-వ యధ్యాయము ౧౩-వ శ్లోకము నిట్ల స్మరింపవచ్చును. అంగు విద్యారణ్యులు—

“జగన్నాథము, జీవనాశన మనఁగా నది యింద్రియ గోచరములు కాకుండుట యని యర్థము కాదు. వాని యథావస్థాన ముదయించుట” అని అనియున్నారు. అట్లుగానిచో అనఁగా జీవజగత్తులు గోచరముగాకుండుట జ్ఞానమగుచో నే ప్రయత్నమును జేకయే ముక్తి లభింపవచ్చును. మధుప్రియంధునా, మాధ్వాద్యవర్ణలందును నింద్రియజన్యజ్ఞాన ముండదురా! గీత చెప్పిన దేమి! ఆత్మ స్వస్వయావస్థానమును మఱచి తాను తీవుఁడే యనియు, తానే కర్తయనియు భ్రమచి యజ్ఞానమునకు లోనగుచున్నది. జీవదశ నతిక్రమించిన మహర్షి యట్టి మహాపురుషుఁడు, అనఁగా జీవమాలము నశ్యపించి జీవ భావన పుట్టుకను గ్రహించునతఁడు మహర్షి యొట్లు అన్ని యవధివములకును మూలమగు పరమార్థమును సత్తారూపమును గ్రహించును. ఉపనిషత్తు లట్టి పురుషుఁడు సర్వగుఁడ నగు నాత్మయే యని పరిగణించుచున్నది.

మహర్షియనుభవమును దర్శనశాస్త్రోక్తమార్గమునఁ దెలియఁగోరుచో మాంద్రాశ్యోపనిషత్తును కంకర వ్యాఖ్యానులముగ గౌడపాదకారికలను చూచిమాటికిని మననము చేయవలయు. మహర్షి వసించు నాశ్రమదర్శనముచేతకన్న పెక్కువగ నీ మార్గమున మహర్షితత్త్వమును బుద్ధిగాహ్య మొనర్చుకొనవచ్చును. కాని ఆశ్రమ దర్శనమున మహర్షియనుభూతిగాంభీర్యము తెలియవచ్చుచున్నది. కొలఁదికాల మాత్రమందు దున్నవని ప్రాంత గూడ మహర్షి మునిగియున్న మానంపు ప్రభావము తీయచు ముద్రిత మగుచున్నది. మహర్షి జీవన

సమస్యలను సమూల మెరిగియుండుటచేతనే ఈ గుహ్యమానస్థిని యందయించుచున్నది. ఆ స్థితిని గ్రహించుటకు సాధకుఁడు తన విజ్ఞాన దర్శన పథమున మహర్షిని లక్ష్యముగ నుంచుకొనవలెను.

సనాతనములు, పావనములు నైన యుపనిషదుపదేశములు సత్యభారతము పెట్టు పునరుజ్జీవించుచున్నచో తెలియఁ గోరువారికి అరుణాచల శిఖరమున వెలఁగు దివ్యశ్యామిని జ్ఞానజీవితమే మార్గదర్శక దివ్యశ్యామి యని మహర్షిసన్నిధియందు కొంతకాల మేని గడపి దర్శనశాస్త్ర విషయమున మహర్షిమాక్రిందికా భాగ్యమును బడయఁగర్హినచో తెలియఁగలము.

కృష్ణ కాంశీన్యుఁడు.

‘గారు’ శబ్ద విచారము [శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి]

లోకులు విద్యావృద్ధులకును, వయోవృద్ధులకును ‘గారు’ తగిలించుదు. సవయస్కులను, బాలలను ‘ఏమాయి’ యనిగాని, ‘ఏమిరా’ యనిగాని సంబోధించుదు. పెక్కుకారణములచే ఆయ్య, అండీ, ఓయీ ఓనీ, ఏమిరా ఏమేలు మారుచుండును.

గారు అనునది భయభక్తులను చెల్పు మాట. దీని పుట్టుపూర్వోత్తరములుగూడ నట్టివే. ఇది బహువచన మయినను ఏకవచనమున, గలిపిపోయి గౌరవమును తెలియచ్చును. ఉదా: తాతగారు. కేవలబహుత్వమును చెల్పుటకు వెంకయ్య పుల్లయ్యగార్లని యందురు. కావున గారు అనుదానిని గౌరవమును చెల్పు ఏకవచన మని యనవలయు.

గారు అనునది గౌరవమును చెల్పు ఏకవచన మగు నెడల గాఁడు అనునది నైచ్యమును చెల్పు ఏకవచనము. ఉదా: ఏలీగాఁడు. ఈ గాఁడు దిగవద్దములవారి కంటుకొన్నది. కొందఱు శాస్త్రజ్ఞులు మిడి మిడి సాహిత్యము కలవారిని సాహిత్యగాంధ్యులుటకు బదులు గాఁడు ప్రత్యగూతములని వేరాశోకము చేయుదురు. కల, వాఁడు అను రెండుపదములు కలాఁడుగా మఱి

కాదు కావనము. విల్లు కలవాడు విలుకాడు. అందుకు కలవాడు అందగాడు.

కల + వారు కారు అయి గారు కావచ్చును. అగుచో విలుకాడు అను బహువచనమున క్కటరేఫ మెటులు వచ్చెను? 'ఎందు' అను నీసంయోగపు బరువును మోయుట కీ క్కటము వచ్చెనా? ఇది పరిశీలించదగిన విషయము.

గాడు అనునది వైచ్యయును చెల్లువును గావున నీలిగాడు మొదలగు పదములను చొరకవమువారు కను పారస్వరమునుండి ఎత్తికేరెడు. ఇది ప్రశంసనీయము.

పల్లియలలో నివమొన్నటివలకును గారు వివర బడునది కాదు. "ఏమాయి వాన్నా", "ఏమే ఆమ్మా" అని సంబోధించు బాధులు వేటికి వచ్చి కుటుంబము లంగును జెడురుగాఁ గలరు. మిగిలిన పెద్దల యెడలను, పూజ్యులయెడలను గూడ 'గారు' వివరబడదు. అది పల్లియల్ చేమకును, నిరాశంబరకకును పతాక.

పల్లియలందరి పామరులకు 'గారు' అపరిచితము. వా రెంత పెద్దలయినను 'నీవు' అని యందురు. పిల్లలకు 'మీరు' అనుమాట రాదు. ఏలనినఁ జెద్ద లెవరును వారిని మీరు అని సంబోధింపరు. దాన వారి వాఙ్మయమున మీరు అను పదము మృగ్యులు వా రెంతపూజ్యులనయినను నీవు అని అమాయకముగా నందురు. క్రొత్తవారెవరైనచుచ్చోఁచిల్లలు వారిని నీవు అని యనుటయు, నింటివా రా కుర్రలను కనరుటయు, కుర్రలు చిన్నఁబోవుటయు మామూలు. ఇప్పుడిప్పుడు పల్లెలందును బాలు "లేమండీ వాన్నా" యనియు, "వాన్నా" రనియు నేరుచుకొని నాగరకులైపోవుచున్నారు. ఈపదము లాతండ్రి కొడుకుల నెంతవారమునకు నెట్టుచున్నవో, మఱి యా నాగరికత అనగ్నులకంటె నెంత నగ్ను మైపోవుచున్నదో వారి తండ్రులు గమనించియుండరు. కుర్రల ప్రేమ కిది వేరువురుగు. పిల్లల కీ గారనునది చాలబారు. నాగరికతకు రూపమేకాని పృథయము లేదు.

బ్రాహ్మణ కుత్సిత్రీయులు గారుతోడనే పుట్టిరి. వీరు తమలోఁ దమకును, బరులకును గారు. చెలను వారిలోఁ జిన్నయుఁ, చెద్దయు లేక యొకరి కింకొకరు

గారు. వీరించుమించు గారునుతప్పులు. వీరిలో వీరు తిట్టుకొనువపుడీని మానవురిమీఁది గౌరవము తీసివేసినను గారుమీఁది గౌరవము తీసివేయరు. వీరి కీ గారు పేరులో నొకభాగమే యాయెను. కావుననే కొందఱు ఫలావావారు 'వింకటరాయణింగారుగారు' అని చేవ్రాలు చేయుదురని యొకపక్కము లాడుదురు.

వైష్ణవులకును, లింగభారులకును గారు రూఢము. ఉదా: అయ్యంగారు, అయ్యవార్లంగారు. అయ్య అనునదే గౌరవమునకు వాచకము. పైని వారు. దాని పైని మఱియొక గారు. అయ్యవారు పేరయినటులును, దానిమీఁద నీగారు ఎక్కినటులును కానిపించును.

అగ్రవర్ణములవారు కొందఱి తీర్థులవర్ణము పారయక యేమండీ యనిగాని, యేమాయి యనిగాని సంబోధించి ప్రసంగక్రమమున వారివర్ణము నెఱిగి నోరు కలయకొందురు. గంభీరులు కొందఱు ఏమండీ యనిగాని, ఏమాయి యనిగాని యనకయే తమప్రసంగమును పాగించుకొని పోగలరు.

వేటి బతులలో సహాధ్యాయులకుఁ గాని, సతీర్థ్యులకుఁగాని గారుపట్టిం పంతగా నున్న చందిము కానరాదు.

ఎవరిని నీ కవలయునో, మఱి యెవరిని మీరవలయునో యాసంగతి యించుమించుగా వందఱెఱుంగుదురు. అది తెలిసియే లోకుల వ్యవహారము కూకముగా నడచును. కూకము తప్పినపుటికిని యేవ్యక్తి యయినను మీ రనిపించుకొనవలయునని ప్రయత్నించుచో వారిని మీఁది వ్యవహరించుట సామాన్యవిధి. ఇక నచట నుఱమే యున్నయెడల గౌరవింపవలయునని చేతి చెప్పువలయునా?

బ్రాత్రరాహులు గంగానీ యనియుఁ, గానీనీ యనియు వ్యవహరింతురు. గంగగారు, కానీగారు అని తెలుగువా రెవరైన యవరుగాని గంగమ్మయని యందురు. కాకెమ్మయని పేరుపెట్టుకొందురు. ఈగారు నివయమున భామిస్వాభావ్యము వింత. ఇంకొక భాషలో గంగరో ఏనుగురో నంటి వింత లుండునా? "వాన్వైచిత్ర్యాణా మనంతత్యాత్" ఈసమద్రము నిపుడు కదిలింపఁజనదు.

ఇప్పుడు తొత్తరేయి నీ గారు మొదలయిన (ఆపని) బహువచనములఁ దొలఁగించి నీవు (గును గుమి) చేసి వేయవలయు నని యొక యుద్దయము మారంభించుచున్నారు. కాని యిది సఫలముకాదు. పృథ్వివము దురత్తిక్రమము. మదరాసు దొరతనమువారు యెన్నారానై తీసిచేసి ప్రియనిరి. కాని కోట్లభాషలో నీవు తిప్ప మీరులేదు. ఇది చింత్యము. లోకవ్యవహారమున నీవు కుడిదిపెట్టుకొనిపోదు.

(క్రేయశీఃగాని, ప్రియతమునకుఁగాని గారు లేరు. కాననే ఆచార్య గోవర్ధనుఁడు

శా. "ఏమండీ యని పిల్చుచోఁ బరుసమా
నేమోయి నాఁ దిల్చినన్
పామాస్యం బగు, నేమిరా యనుచునుక
సంబోధనం జేయుచో
నామోదంబు ననుగ్రహం చెవరికా
నవ్వారె దాంపత్యపున్
స్వామిలో; కానిది పల్పు భార్య, పశునై
నాగుండు మాపత్నైశిన్"
అని పల్కినను.

పరోక్షప్రత్యక్షములలోఁ జేదాకలను. "హరి నాగభూషణం ఏం పొడేశాడోయ్", "నారాయణ

దాసు ఏం హరికథ చెప్పాడోయ్" అని అందురు. ప్రత్యక్షమున నీ యోగవచన ప్రయోగమును జేయరు. అటులు చేయుచో డొక్క బద్దలగునని వారికిఁ చెలియును.

ప్రతిష్ఠగలవా రందఱును ప్రత్యక్షములలో గారు తగులును. గోడ చాటగుచోమాత్రము పేరే మిగులును. వారు గోడచాటునఁ బొందుండి ఈ యోగవచనప్రయోగమునకు సంతాపవచనలోనవని లేదు. వారి పేరులే గౌరవమునకుఁ బర్యాయపదములు. కాళిదాసు నెవరును కాళిదాసుగా రని యనరు. మృశ్యువు లేనివారెవరికిని గారు లేరు. ఒకవేళ నున్నను దాని కర్థము లేదు.

ఆ. "కవులు పొగడునేళ్ఁ గాంతలు రతివేళ్
సుతులు ముద్దువేళ్ శూరవరులు
రణము పేయువేళ్ రాకొట్టి పిలుతురు....."

ఆయీ స్థలములలో రా కుండు గౌరవము గారుకు లేదు.

ఇన్ని వేదములలో, నిన్ని దర్శనములలో జేవుని చివర నెవరేని గారు మాదియున్నారా!

[అం(9)]

మహాబలిపురములోని అర్జునరథము పైనున్న శిల్పఖండము

కర్మసిద్ధాంతము

::

:: భౌతికవిజ్ఞానము

(శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు

కర్మసిద్ధాంతానికి, భౌతికవిజ్ఞానానికి సంబంధం కుదర్చుకలసిన ఆగత్య మేల జనించిన దని తోలు దొలుతనే పందేసాం కలుగరచ్చును. అనాదిసిద్ధమైన కర్మసిద్ధాంతం భౌతికవిజ్ఞానంయొక్క ఆదలంబు లేవిదే నిజమహోన్నతస్థానం నిలబెట్టుకోలేదా అని సవాతనలు ఉద్రేకంతో ప్రశ్నింపవచ్చును. ప్రాచీనాచార్యవిజ్ఞానంయొక్క ప్రతిభ, నిత్యత్వం సగర్వంగా స్మరించుకొనుటకు మారుగా భౌతికవిజ్ఞానప్రాముఖ్యం ఉద్గడించడం సంప్రదాయవిరుద్ధంగా పరిగణింపబడ వచ్చును. కాని, అట్టి పాపాసకృత్యం—అది పాపాస మైతే—ఆత్యంతవశ్యక మైనదన్న దృఢవిశ్వాసంతో ఈ క్లిష్టనిమయచర్యకు పూనుకోవడమైనది.

విద్యావ్యాప్తితోనూ, విజ్ఞానాభ్యుదయంతోనూ సామాన్యమానవుని విషయపరిశీలనావిధానం మార తొచ్చింది. సదాచార మని, మతాదేశ మని, ప్రమాణ శాస్త్రమని, కాలపూజితమని, గౌరవభావంతో అను కరింపబడుచున్న ఆచారాలని, నియమాలని యథా విధిగా పాటించుట మాని, వైజ్ఞానికాధారంలేవి పూర్వా చారాలు నిరర్థకమను ప్రమత్తోపడి వాటిని విస్మరించడం పరిపాటి కాతొచ్చింది. తత్ఫలితంగా ప్రమాదకరమైన అవిశ్వాస మొకటి బయలుదేరింది; అవిశ్వాసంతో మాతృకర్మం జనించింది. అధికసంఖ్యాకులు సంశ యాత్ము లౌతున్నారు; వారి చిత్తవైర్యం అడుగంటు తుంది. పర్యవసానం: "సంశయాత్మా వివశ్యతి,

నాయం లోకోస్తేషి పరో న సుఖం సంశయాత్మనో" సంశయచిత్తము కలవాడు నశించుచున్నాడు. సంశ యాత్మకు ఈలోకము లేదు; పరలోకము లేదు; సుఖము లేదు.

ఈ అధఃపతన మరకట్టి, ఈదురవృత్తి తొలగించా లంటే సంశయాత్ములకు పందేపానివృత్తి నెయ్యాలి. కేవల వేదవిజ్ఞానవ్యాప్తితోగాని, భౌతికవిజ్ఞాన వ్యాప్తితోగాని అది సాధ్యంగాదు. ఈరెండిటిని సమన్వ యించి సవాతన సంప్రదాయాల బౌద్ధిత్వం, ఆరత్యకత సృష్టికరీందగరిగినప్పుడు సంశయాత్ములు విగతసంశ యులై వేదవిజ్ఞానోన్ముఖు లౌతారని ఆశింపవచ్చును. ఈ అభిప్రాయంతో కర్మసిద్ధాంత విషయం ఒక ఉదా హరణముగా ఇచ్చట చర్చించడమైనది.

వేదవిజ్ఞానసమ్మతమై, మ్రోదనసంప్రదాయాల కాధారభూతమైన కర్మసిద్ధాంతం ఆత్మనిత్యత్వాన్నీ, శరీరక్షణభంగురత్వాన్నీ ప్రతిపాదిస్తుంది. భౌతికశరీర బంధాలనుండి విముక్తమైన ఆత్మ మరల కేరొక శరీ రంతో పుట్టి పరంపరగా జననమరణాలు పొందుకూ డిన్నా, జన్మించేది నశించేది శరీర మేగాని ఆత్మ కాదు. తీవి చేయు పాపపుణ్యాలు శరీరంతో శథిలంగాక ఆత్మ వాక్రయించి పరంపరాగతిమై జన్మజన్మానికి సంచిత కర్మగా పరిణమిస్తాయి. అట్టి సంచితకర్మభారంతో భవిష్యే జన్మించిన జీవులలో,

"సహి కశ్చిత్ కుణమపి

జాతు తిష్ఠ త్యకర్మకృత్,

కార్యే పావకః కర్మ
సర్వః ప్రకృతిజై దుష్టైః"

"ఏవ్యమగ్ని నుగకాలమైనను కర్మము చేయని వాడగుచు నుండడు. ప్రకృతివలన బుట్టిన నుగములచే బాధింపబడి ప్రతిపాణియు కర్మమును చేయుచునే యుండును." కాబట్టి

"నియతం కురుకర్మ త్వం
కర్మవ్యాయా ప్యోకర్మణః,
శరీరయాత్రానీ చ తే
న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః."

(భ. గీ. 3-౮)

"నియతమైన కర్మములను చేయుము. కర్మములను చేయకుండుటకంటె కర్మములను చేయుచుండుటే మంచిది. కర్మములు చేయకుండుటవలన శరీరము నిలుచుటకూడ సిద్ధించదు" అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునుని హెచ్చరించివాడు. విశేషించి

"సకర్మణా మనారంభా
వైమక్త్యగ్నిం పురుషోఽక్సుతే,
న చ సన్న్యసవా దేవ
సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి"

(3-౯)

"కర్మల నాచరింపకపోవుటవలన జ్ఞానయోగముచే గలుగు నిష్ఠను పొందదు; కర్మములను విడుచుట మాత్రముననే వైమక్త్యగ్నివ్యూహ మగు జ్ఞాననిష్ఠను పొందదు." కాబట్టి, సామాన్యులకు కర్మములను చేయకుండుటగాని, కర్మసన్న్యసముగాని పనికిరాదని స్పష్ట మాతూంది.

ఈకర్మములలో

"యజ్ఞాథా తక్మక్మణోఽన్యత్ర
లోకోఽయం కర్మబంధనః,
తదర్థం కర్మ కాంచేయ
మక్తసంగ స్సమాచర"

(3-౯)

"ధగవంతునిగూర్చి చేయు కర్మములకంటె ఇతరమైన కర్మములను చేయువారికి బంధము కలుగును.

కాబట్టి ధగవదర్థమును కర్మములనే అగత్యము చేయ వలసినది".

అనుటవల్ల ఈ యజ్ఞార్థమైన కర్మములవై వను ఫలసంగము లేకుండా చేయవలసినదిగా ధగవదాదేశము.

ఈ కర్మ మెట్టి దనగా—

"అన్నా ద్భవంతి ధూతాని
పక్షవ్యా దన్న సంభవః,
యజ్ఞా ద్భవంతి పక్షసోఽగ్ని
యజ్ఞః కర్మసముద్భవః.
కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి
బ్రహ్మోక్షరసముద్భవమ్,
తస్యా త్వర్వగతం బ్రహ్మ
నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్."

(3-౧౩, ౧౪)

"ధూతములు అన్నమువలన పుట్టుచున్నవి; అన్నము పక్షమ్యునివలన పుట్టుచున్నది. పక్షమ్యుడు యజ్ఞము వలన కలుగును; యజ్ఞము కర్మములనుండి ఉద్భవిల్లును. బ్రహ్మము, లేక ప్రకృతినుండి కర్మము కలుగునని తెలియుము. ఈ బ్రహ్మము పరమేశ్వరునివలన పుట్టింది. కాబట్టి సర్వగతమైన బ్రహ్మము యజ్ఞమునం దెల్ల స్వదును ప్రతిష్ఠితమై యున్నది" అనినీ,

"ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం
నానవర్తయ తీహ యః,
అఘాయు రింద్రియా రామో
మోక్షం పార్థ స జీవతి."

(3-౧౬)

"ఇట్లు ప్రవర్తింపచేయబడిన చక్రమును ఏవ్యదు అనుసరింపజో వానిదీవనము వ్యర్థమగును" అనినీ చెప్పినప్పుడు నియతకర్మలయొక్క అత్యంతావశ్యకత స్పష్టంగా వివరింపబడింది.

ధగవాడుకు తన్నగూర్చి

"స మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం
త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్త మవాప్తవ్యం
వర్త ఏవ చ కర్మణి."

యది హ్యహం న వక్త్రేయం
 బాగు కర్మణ్యతంద్రికా,
 మను వత్సానువర్తంతే
 మనుష్యా పార్థ సర్వకా.
 ఉత్పదేయం రిమే లోకా
 న కుర్యాం కర్మ చే దహన్,
 సంకరస్య చ కర్తా స్యా
 ముపసా వ్యా మిమాః ప్రజాః."

(3-౨౨,౨౩,౨౪)

"నాకు మూడులోకములందును జేయవలసిన
 జొక్కటిలేదు. పాండవదనినై పాండవలసినదియు లేదు.
 అయినను నేను కర్మములను చేయుచునే యున్నాను.
 ఏమనగా, అలక్ష్యభావమున నే నొకజేళ్ళ కర్మములను
 చేయకపోతినేని, మనుజు లందరును అన్ని విధములచేతను
 నామార్గమే యనుకరింతురు. నేను కర్మములను చేయక
 పోతినేని ఈలోకము లుత్పన్నము లగును. నేను
 సంకరము చేయువాడ నగుదును, ఈ ప్రజలను చెడ
 గొట్టివపాడ నగుదును" అని నదించినప్పుడు భగవంతుని
 సర్వవ్యాపకత్వము, సర్వకర్తృత్వము విశదీకరించడ
 మైనది. అంతేకాక, కర్మము చేయవలసిన ఆవశ్యకత
 దృఢపరుపబడినది.

విశ్వవ్యాప్తమై, సర్వశక్తివచున్వితమై నిరం
 తర బాగ్రదతత్త్వో నున్న భగవంతునియొక్క మహి
 మను ఇట్లు తెలియజేసిన పిదప,

"ఇంద్రియాణి పరా త్యాహం
 రింద్రియేభ్యః పరం మహా,
 మనసస్తు పరా బుద్ధి
 లోఽస్తి బుద్ధేః పరతస్తు సః.
 ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్యా
 సంప్ర భృత్యై న మాత్మయా,
 జహి శ్శత్రుం మహాబాహూ
 కామయాపం దురాపదమ్"

(3-౪౨,౪౩)

"ఇంద్రియములను శ్రేష్ఠములుగా చెప్పు
 చున్నారు; ఇంద్రియములకన్న శ్రేష్ఠమైనది మనస్సు.

మనస్సుకంటె ఉత్కృష్టమైనది బుద్ధి—వ్యవసాయా
 ద్వికమును బుద్ధి. బుద్ధికంటెను శ్రేష్ఠమైనది ఆత్మ. ఈ
 విషయ మెరిగి ఆత్మచేతనే మనస్సును నిలిపి కాను
 స్వయాపమను శత్రువును నశింపజేయుము" అని శ్రీభగ
 వానుని బోధనము. ఇదే యుత్కృష్టమైన ఆత్మయజ్ఞ
 మను కర్మ.

ఇక తీవ్రతాన్నిగూర్చియు, మానవునికి బాహ్యరూపం
 చానికి గల సంబంధమునుగూర్చియు భౌతికవిజ్ఞానము
 చిత్రించు చిత్రాన్ని పరిశీలించుము. మనభూమి యొక
 పెద్ద అయస్కాంతము (Magnet). ఈ బృహదయ
 స్కాంతానికి ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువాలు గలవు. ధ్రువాలం
 ఒక అయస్కాంతక్షేత్రము (Magnetic field). ఈ
 క్షేత్రంలో అయస్కాంతబలరేఖలు (Lines of force)
 వ్యాపించిఉన్నాయి. సూర్యునియొక్కను నిరంతరంచేయు
 పరిభ్రమణంలో మన భూమి నెకనుకు నుమాగు గా
 మైళ్ళ మేగంతో పరుగిడుచున్నది. అట్టిభూమి నావరించు
 కొని ఒక విద్యుదయస్కాంతక్షేత్రం ఉన్నది.

సూర్యవక్షత్రాదులు వేడినీ, వెలుగురుమా అమి
 తంగా ప్రసరిస్తున్నది. యుగాలంతరబడి విరామంలేక
 తరంగదూహంలో దుయాహ్యమైన దీర్ఘయానం చేస్తున్న
 రేజోస్థాయి రెండున్ను విద్యుదయస్కాంతతరం
 గాలే. దృగ్గోచరమగు రేజుస్సు, స్వర్ణమాత్రాన
 విశద మగు వేడిమి—నీటితోపాటు సూర్యరశ్మిలో
 అనేకములైన కిరణము లున్నాయి. ఈ వివిధకిరణముల
 తారకి తీపులు సురియాతూపే ఉన్నారు. ఇవి కాక
 అంతర్వక్షత్రాంతరాళాల (Interstellar spaces)
 నుండి మహాశక్తిమంతములైన కాస్మిక్ కిరణాలు
 యావద్విగ్వలయం వ్యాపిస్తూ దారిలో నున్న గోళాల
 నన్నిటిని అవారాధ్యంగా మార్చిస్తున్నాయి. ప్రతిమానవ
 శరీరంలోను చిత్తకు నందలకొలది పరమాణువులను
 అవి భిన్నంచేస్తున్నాయి. ఆ విషయం మన కిసుమం
 రైవా తెలియదు.

అంతేకాక, మనశరీరంలోని ద్రవ్యం గురుత్వా
 కర్షణశక్తికి (Gravitational force) లోబడి
 ఉన్నది. లక్షలకొలదిమైళ్ళ వ్యాసం గల విపరీతమైన
 నక్షత్రగోళాలు భూవ్యాకాశంలో నిరవలంబంగా

ఉండుటకు ఈశ్రీయే కారణము. ఈగోళాలలో నున్న ద్రవ్యం పరస్పరాకర్షణబలావేనమై, అదృశ్య శక్తిబంధానివేమై ఉండబట్టి నక్షత్రగ్రహాలు ఆదిమండి నియమితమార్గాలలోనే చరిస్తూఉన్నాయి. ఈగురుత్వా కర్షణబలంచేతనే సూర్యనిమిత్తము గ్రహాలును, భూమి చుట్టును చంద్రుడును అవతరతప్రదక్షిణాలు చేస్తూ ఉన్నాయి. పైకి విసరిన ఏ వస్తువైనా సరే ఈబలం మూలంగానే వేగవృద్ధితో క్రిందకు పడి భూతలాన్ని చేరుకొంటుంది. అట్టిబలం, మన శరీరాలలో నున్న రక్తమాంసాస్థిసాముద్రిక ద్రవ్యంమీద ప్రవర్తించి మన శరీరాలను, రిద్వారా జీవితాలను మనప్రపత్తి లేకుండగనే ప్రేరేపిస్తుంది.

వివిధవాయువులతో మిశ్రమైన వాతావరణం (Atmosphere) భూమి నావరించుకొని సుమారు వంద మైళ్ల ఎత్తువరకును వ్యాపించుకొని ఉన్నది. అంత ఎత్తు వరకున్న గాలి భూతలంమీద నున్న ప్రతివదారాన్నీ విపరీతంగా పీడిస్తూఉంది. జన్మించినదాది మన వాతా వరణపు ఒత్తిడికి అలవాటుపడిపోవుటచే కానోపు మనము దాని పరిమాణం గుర్తించ లేకపోతున్నాము. పావుఅంగుళం దళసరిగల చెడిలేకులు మోయుటే కష్టము. అట్టిది, గిగ్గిలేకులు బొత్తుపెట్టి, దాని నొక కంబళితల కప్పకొంటే ఎంత ఒత్తిడి కలుగునో అంత ఒత్తిడినే మన వాతావరణము అనుక్షణం కలిగి తూన్నది. ఆ ఒత్తిడికి క్రుంగిపోతున్నా మంటే అతి శయంగాదు.

అయస్కాంతత్వము, విద్యుదయస్కాంతశక్తి, కాన్విక్ కిరణశక్తి, సురుత్వాకర్షణబలము, వాతావరణ పీడనము మొదలగు అనేకశక్తులకు నాట్యరంగమైన భూతలముపై జీవులు నివసిస్తున్నారు. అట్టిప్రకృతి శక్తుల కర్మక్షేత్రంలో నున్నప్పుడు

“వహి కల్పిత్ కుణమసి
జాతు తిష్ఠ త్యకర్మకృత్,
కార్యతే హ్యవశః కర్మ
పర్యః ప్రకృతిరై న్నై”

అనుటలో సందేహ మేమున్నది? అట్టిసందర్భంలో

“శరీరయాత్రాపి న తే
న ప్రసిద్ధిః దకర్మణః”

కాబట్టి

“నియతం కురు కర్మ త్వం
కర్మ హ్యయో హ్యకర్మణః”

అని ప్రతిజీవిని సర్వకాలసర్వావస్థలయందును హెచ్చరించవలసినదే గదా!

సమస్తచరాచరములలోను జీవులకు ప్రాధాన్య మొనగూర్చిరది వారి ఇంద్రియశక్తి. ఇంద్రియవ్యాపారు లగు సర్వప్రాణులలో ధీమంతుడగు మానవుడు సర్వో త్కృష్టుడు. మానవునికి బుద్ధి, ఇచ్ఛ, స్వతంత్ర యోచనాసామర్థ్యము ఉన్నకారణంచేత జీవులందరిలోనూ అగ్రగణ్యుడైనాడు. పృష్టియందలి పరమాధ్వాన్ని గ్రహింప నుద్దేశించి పాలుపడు మానవు లేనచైనా సరే, ఆత్మశక్తిచే ఇంద్రియనిగ్రహ మొనర్చి, భౌతిక ప్రపంచవ్యాపారాల నతిక్రమించి, సుస్థిరచిత్తంతో కార్యసాధనకు పూనుకొనవలసియున్నది. ఇంద్రియ నిగ్రహం లేనియెడల ప్రకృతిశక్తుల కధీనమై నిజకార్య సాధనం దుష్కరమౌతుంది. మరేంపట్లే గాదు, విజ్ఞాన విషయంలోనే గాదు, సామాన్యజీవిత సందర్భంలో కూడా దీక్ష ఆత్యవసరం. అందుకనే,

“ఏరం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్యా
సంస్తభ్యా త్తవ మాత్మనా,
జహి శత్రుం మహాబాహో
కామయాపం దురాసదం”

అన్నారు. భౌతికవిజ్ఞానులు విశ్వవ్యాప్తిని కను గొను ఉద్దేశంతో అనేక యంత్రాలు నిర్మించి ఆకాశ కుహరాలను వాటితో అన్వేషిస్తున్నారు. ఇది యొక విధమైన యజ్ఞ కర్మ మనుట దోషంకాదు. ఎంతెంత మహాయంత్రాలతో పరిశోధిస్తున్నా విజ్ఞాని కాద్యం తాలు గోచరించవలెదు; గోచరించేటట్లు లేదు. ఎన్నెన్ని కోట్ల మైళ్లు దూరీ సారించగలిగితే అంతంత దూరాన్నే తండోపతండాలుగా నక్షత్రాలు కనిపిస్తు న్నాయి. సామాన్యంగా ఒక్కొక్క నక్షత్రం పగలున ౨౦ లక్షలకోట్ల కోట్లకోట్లబిన్నుల బరువున్న, సుమారు

౧,౦౦౦,౦౦౦ మైళ్ల విడివిన్ని గల గోళం. ఈ గోళాలు ఒకదాని కొకటి కనీసం ౨,౫౦౦,౦౦౦ కోట్లమైళ్లు ఎడంగా ఉన్నాయి. వాటిమధ్య నున్నది ఖాళ్యాంతరాళం. చంద్రప్రచండోష్ణం గల తేజవాయువు లావరించి యున్న ఈ గోళాలు దుర్నిరీక్ష్యమైన లేజమ్మను ప్రసరిస్తున్నాయి. వాటి తాపక్రమం (Temperature) ౬౦౦౦ మండి ౬౦,౦౦౦,౦౦౦ అంకాలవరకు ఉండుట చేత తమ మహాగ్రగర్భాలమండి నక్షత్రాలు ఆత్రాంతము లేజోష్ణాలను ప్రసరిస్తున్నాయి. అరిసామాన్యనక్షత్రమైన మనసూర్యుడు ప్రతినిమిషము ౨౫ కోట్ల బన్నుల భారం గల ద్రవ్యాన్ని శక్తిరూపేణ సర్వత్ర వ్యాపింప చేస్తున్నట్లు విజ్ఞానులు లెక్కకట్టినారు. అరి ప్రమత్తధనికులట్లు నక్షత్రాలు తమ ద్రవ్యాన్ని నిర్లక్ష్యంగా దుర్వ్యయ మొనగ్గుకొంటున్నాయి. నక్షత్రకాంతి పెకముకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్ల మహావేగంతో కోట్లకొలది సంవత్సరాలు యాత్ర చేస్తున్నది. అయినప్పటికీ నక్షత్రాలు యథార్థితి మెరుస్తూనే ఉన్నాయి. ఇది మరియొక కర్మయజ్ఞ మంటే సాహసంగాదు.

ఇట్లు, లేజోష్ణాది వివిధశక్తి ప్రసారంతో సృష్ట్యాదినుండి నక్షత్రాలు తమ ద్రవ్యాన్ని వెచ్చిస్తూన్నప్పటికీ, విశ్వంలోని ద్రవ్యపరిమాణం తగ్గిపోతూన్నట్లు కనుపించదు. ఖాళ్యాకాశనిగూఢస్థానాలలో బహుమాదయానం చేసి అలగిన కాంతి మందగామిదై, ద్రవ్యంగా పరివర్తన మొందుతూన్న దని ఒక సిద్ధాంతం. అయినప్పటికీ విశ్వంలో నున్న యానర్త్యవ్యము బహుస్వల్ప మనీ, సరాసరిసాంద్రత గమనించిన పక్షమందు విశ్వంలో ద్రవ్య మున్నదా లేదా అని సందేహ ముప్పుతిల్ల జేయునంత తృప్తంగా నున్నదనీ విజ్ఞానులు కనుగొన్నారు. విశ్వ మంతా శక్తి ప్రధానంగా వ్యక్తమాతూంది. అంతమాత్రాన్ని ద్రవ్యాన్ని తృణీకరింపరాదు. ఈ అనంత విశ్వంలో ద్రవ్యమంటూ రవంలైనా ఉండబట్టే, నక్షత్రాలు, గ్రహాలు, జీవులు ఏర్పాటవడానికి సాధ్యమయింది.

కాని, యథాతథంగా ఉన్న విశ్వదిత్రాన్ని సమాపించినప్పుడు విశ్వశక్తుల ప్రభావానికి ఆశ్చర్యచకితులం కాకతప్పదు. అపంఖ్యాకంగా ఉన్న

ఇంతింత బృహద్గోళాలను గతులు తప్పకుండా అపాదిగా నడుపుతూన్న సార్వత్రికశక్తుల అపార సామర్థ్యానికి ప్రతిభూతుల మాటలో విశేషంలేదు. అట్టి తన్మయత్వంలో జగత్సృష్టి కారణభూతమైన పరమశక్తులకు వివక్షులై అంజలి ఘటించనివా రుండరు.

అను శక్తిశక్తులనే దైవభావంతో వివిధనామములతో ఆరాధించడం సర్వమతాలలో గాంచవసను. మతామగుణంగా ఏ ప్రత్యేకనామంతో వ్యవహరింపబడుతూన్నా, తత్వతః విశ్వశక్తులనే అన్ని మతముల వారును హృదయపూర్వకంగా కొలుచుచున్నారు. శ్రీరామ, శివ, లక్ష్మీ, లలితాది సహస్రనామములలో వర్ణింపబడ్డ భగవద్వహిమను పరికిరించినచో ఆహు దైవములనే యేరూపములతో మానవు లూహించికో తెలియగలరు. శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిలో "విశ్వరూప, ఉన్నేమనిమిదోర్నన్న విపన్న భువనావళి, అనేకకోటిబ్రహ్మాండజనని, ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తి స్వరూపిణి, దేశకాలాపరిచ్ఛిన్న, విశ్వధారిణి, భవచక్రప్రవర్తిని, విశ్వధ్రువజకారిణి, జ్ఞానజ్ఞేయస్వరూపిణి" అనియు, శ్రీలక్ష్మీసహస్రనామావళిలో "సర్వమానూప్రభంజని, సూర్యచంద్రాక్షరూప, గ్రహనక్షత్రరూపిణి, మృతసంతీవిని, కాలచక్రాక్రయోపేత, కాలచక్రస్వరూపిణి, విశ్వనిర్మాతకారిణి, కృత్తికాభరణ్యంతనక్షత్రేష్ట్యర్చితోదయ, బ్రహ్మాండాంతర్వహిర్యాగ్రస్త, జగదుత్పత్తి సంస్థాన సంహారత్రయ కారణ, వశిష్ఠతజగత్పతి" అనియు, శ్రీ శివసహస్రనామములలో "ఆకాశవిర్విరూపాయ, సర్వేషాం ప్రాణిణాం పతయే, జగత్కలాయ, సర్వభూతానాం నిలయాయ, కళాకామాలవామాత్ర ముపూర్వాహూయపాతయ" అనియు, శ్రీరామసహస్రనామావళిలో "విశ్వరూపాయ, కాలస్వరూపిణి, కాలచక్రప్రవర్తకాయ, విశ్వసృజే, విశ్వగోప్త్రీ, విశ్వమాదర్తయే, సర్వభూతాతయస్థితాయ, సర్వేషాం ప్రభవే, జగత్కర్త్రీ" అనియు సంబోధనలు గలవు. పైవన్నియు విశ్వశక్తివరంగానే ఉన్న వి.సర్వాంతర్యామియగు ఆ శక్తి ఏ కుణమునగాని నిర్వ్యాపారమై యుండుటకు అవకాశం లేదు. కామరహితమైన శక్తి

పొందవలసిన దేదియును లేదు; తనకుగా చేయవలసినదిన్నీ లేదు. సర్వదా అప్రమత్తమై యుండుటే దాని స్వభావము. ఆ శక్తి క్రియారహితమైనదాన్ని జగత్తు ప్రళయవృత్తమై బోకములు తల్లడిల్లంతాయి; తీవులు నశించిపోతారు. ఇదే భగవానుని వాక్యములలో

“న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం
త్రిమి బోశేమి కించన,
నా నవాప్త మవాప్తకర్మం
వర్త ఏవ చ కర్మణి.

ఉత్పిదేయం రిమే లోకా
నకుర్యాం కర్తవే దహమ,
సంకరస్యచ కర్తాస్య
ముపహన్యామిమాః ప్రజాః”

అని వున్నది. ఆధ్యాత్మికదృష్టితోగాని, భౌతిక విజ్ఞానదృష్టితోగాని మానవునిని తాపత్యప్రపంచానికివిగల సంబంధం విమర్శించినప్పుడు లేటవడు విషయమేమనగా: “అనేక ప్రకృతి శక్తులు తాండవిస్తూన్న భూమిపై జీవనం గమన మనవుడు నిర్వాహితుడై తీరమైన నుండలేడు; ఈ శక్తుల ప్రవృత్తిచే జనించు వికారములకు దాసోపామనకుండుటకై ఆత్మాభ్యుదయ కరములగు నిత్యోకర్మములను ఆచరించుచుండవలెను” అని. అంతేగాక, ఫలాపేక్షరహితమైన కర్మము శ్రేష్ఠము అను విషయంనూడా భౌతికవిజ్ఞానం నూచిస్తూంది. ఎట్లంటే, ఏకకర్మకై నా ప్రతికర్మ ముండితీరునని ఒక ప్రధానసూత్రము. అగుటచేత సత్కర్మము మంచిఫలములను, దుష్కర్మము చెడుఫలములను ఒసగక గోవువు. ఇట్లు, కేవలభౌతికపథాల ననుగమించి, దృగ్గోచరద్రవ్యముపై ప్రయోగాలు సరిపి, చతురమైన యంత్రాలు సృశించి, వాటితో విశ్వాన్ని పరికిరిస్తూన్న భౌతికవిజ్ఞానంనూడా ఆధ్యాత్మికకాస్త్రములను త్రికరణయూ అంగీకరిస్తూంది; వాటికి బోపాదనూనూంది. ఇట్లు, కర్మసిద్ధాంతంయొక్క ఉక్తివృత్తి భౌతికవిజ్ఞానదర్పణంలో నిర్మలంగా, శుభ్రంగా ప్రతిబింబిస్తూంది.

ఇట్టి పవిత్రమైన సిద్ధాంతాన్ని సామాన్యమానవులు జీవితంలో అవర్ణకరంగా ప్రయోగిస్తున్నారు. అసమగ్రంగా వ్యాపించిన భౌతికవిజ్ఞానాభిప్రాయాలను గ్రహించుసామర్థ్యం లేకనూ, మన ప్రాచీనవిజ్ఞానాన్ని విశ్వసించుటకు తగిన నిదానం లేకపోవుటచే దానిని గౌరవించి పాటించలేకనూ, అలజడిగొన్న వ్యాధిమూలతో, అవిశ్వాస మావరించిన చిత్రాలతో, ప్రాచీన విజ్ఞానానికి పెడతార్కాణం కల్పిస్తున్నారు; కల్పించి నష్టపోతున్నారు. కర్మసిద్ధాంతవిషయంలో అది స్ఫుటంగా గోచరిస్తుంది.

ప్రాకృత్తిమ విజ్ఞానాల సంపర్కంమూలంగా జనించిన అవిశ్వాసంచేత నిత్యోకర్మాచరణము తూర్తిగా వివర్జించుటే గాక, క్రియానిహీనులై కాలం వ్యర్థమొనరిస్తూ వారికికలిగిన దుఃఖాలకు వారిపూర్వకర్మమే కారణమని సామాన్యులు విలసిస్తున్నారు. అవిధంగా వచ్చించు ‘వాకకర్మం’ అను చిన్నవాక్యంలో బ్రహ్మాండమంత అవర్ణ మున్నది. అట్టివారు, న్యాయంగా చేయవలసిన ప్రయత్నానికి వారిజీవితంలో స్థానమీయడం లేదు. స్వప్రయత్నరహితంగా సత్ఫల మాకొస్తున్నారు. చిన్న నాటకుండా చెట్టుయొక్క ఫలాన్ని అపేక్షించి నట్లుంది. అంతకన్న తుద్రమైన చిత్రవికారము వేరొకటి ఉండవలెదు.

భౌతికవిజ్ఞానం బోధించు కర్మసిద్ధాంతానికి ‘స్వప్రయత్న’మే హృదయమని నిష్కర్షగా చెప్పవలసిఉన్నది. భౌతికశక్తుల క్షేత్రంలో మానవుడు చరిస్తూన్నప్పటికీ, జడపదార్థంవలె ఆ శక్తులకు లొంగి పోడు. వాటితో అనుక్షణం సంగ్రామ మొనరిస్తూ, తన నాయకత్వాన్ని అధిష్టించుకొనుటకే ప్రయత్నిస్తూ ఉంటాడు. అట్టి సంగ్రామాని కెంత సన్నాహ మన సరమో చెప్పనక్కరలేదు. ఈ నిత్యసంగ్రామం ఆధ్యాత్మికక్షేత్రంలో నైతే ఆధ్యాత్మికశక్తి సమూహుకోవాలి; భౌతికరంగంలో నైతే భౌతికశక్తి సమూహింపాలి. చక్కనికృషి చేసి నిరంతరపాదనంతో యోగులు, భౌతికవిజ్ఞానులు మానవాభ్యుదయానికి జయప్రదంగా తోడ్పడ్డారు. ఇదంతా కర్మయజ్ఞమే.

అధ్యాత్మికభౌతికవిజ్ఞానాలలో ప్రశ్నోచ్ఛింది ఏది సంప్రదనీయ మనుచున్నది నిరర్థకము. భిన్నమార్గాల వలంబించినా రెండునూ మహత్తరమైన ఒక్క లక్ష్యమే దృష్టియందుకుకొన్నాయి. వాగ్మీ, వసిష్ఠుడు, శ్మశ్రుడు మొదలగు మునిపుంగవులు అధ్యాత్మికంగా లోకోపకారులై నే, న్యూటను, మాక్స్వెలు, రామనుజులవంటివిజ్ఞానులు చేరోకవిధంగా లోకజ్ఞానాన్ని పెంపొందించేరు. ఆ ఋషీశ్వరులకును, ఈ విజ్ఞానులకును అనేకవిషయాలలో సాదృశ్యమే గోచరిస్తుంది. కాని భేదం కనుపించదు. జిజ్ఞాస, మనోనిశ్చలత, దీక్ష, నిరం తరకృషి - ఇవి వారే సహజలక్షణాలు. అవి ఏక్యక్రిలో మాత్రీభవించినా ఆతడు వంద్యుడే.

ఇట్టి క్షిప్తపరిస్థితులలో భారతీయ ప్రాచీనాధ్యాత్మికవిజ్ఞానవ్యాప్తికన్న మనవకల్యాణానికి చేరోక సాధనం లేదు. చాందల్యారథ్యలో నన్ను మానర

సంఘాన్ని శ్రేయోదాయకమైన మార్గ ముదలంబించ చేయవలె సంఘేనూ, మానవజాతిలో ప్రబలంగాఉన్న అవిశ్వాసమును, మాన్సిర్యమును అంతరింపజేయవలె సంఘేనూ అధ్యాత్మికబోధన మత్యంతావశ్యకము. అది సాగించుటకు భౌతికవిజ్ఞానాన్ని సాధనంగా గ్రహింప వలసి ఉంటుంది. తత్త్వితః సహతీయమైన ఈ రెండు విజ్ఞానాలలో ఒకదాని సాహాయ్యంతో రెండవదానిని సమర్థించడం ఎంతమాత్రమూ దోషంగాదు. కాబట్టి, వేదవిజ్ఞానవ్యాప్తి కనుకూలించువంతవరకు భౌతికవిజ్ఞాన సిద్ధాంతాలను గ్రహించి, ఉచితమనుపద్ధతిని వాటిని విమర్శించి, సంశయాత్ములకు బోధించి వేదవిజ్ఞాన మహోత్కృష్టతను యుక్తపరచిన పక్షమందు రెడనం తరం వారే విజ్ఞానాధ్యాస మొనర్చి తాము తరించి, తద్వారా లోకకల్యాణానికి తోడ్పడగలరని విశ్వసించ వచ్చును. వేదవిజ్ఞానపరులైనా, భౌతికవిజ్ఞానపరులైనా లోకకల్యాణమే ఉత్తమపురుషార్థముగదా!

ఆచార్యులవారి : :

: : నమయస్సార్తి

తీర్తిశేఘ్రులైన ఆనందగజపతి మహా రాజావారి సభలో ముడుంచి నరసింహా చార్యులు అనే ఒక మహాపండితుండు లుండే వారు, వారు ఆనందగజపతి ప్రభువులవారితో మాట్లాడుతోంటే ముచ్చటగా వుండేదిట.

వోసారి ఆచార్యులవారు సభకి రావడం ఆలస్యం అయింది. ప్రభువులు కనిపెట్టుకొని కూచున్నారు. ఎదురు చూశారు చూశారు. ఆచార్యులవారు ఎంతకూరాలేదు. ప్రభువుల వారికి విసుగు పుడుతుం దని అనుకుంటుండగా కృష్ణాజినం, ఝూరీ చెంబు, కుండలాలూ, శిష్య వర్గంతో ఆచార్యులవారు వేంచేశారు. అలా వేంచేసివేంచేయంగానే విప్రోత్తము డని ప్రభువులవారూ, ప్రభువని ఆచార్యులవారూ ఒకరి గౌరవానికి ఒకరు భంగం చెయ్య కుండా ఒకేసారి నమస్కారబాణాలు వేసు కున్నారు. “పండితవృక్షభులు వచ్చారు, వచ్చని తివాచీ (గడ్డి అని భావంతో) వెయ్య రా” అన్నారు ప్రభువులు ఛలోక్తిగా. ఆచార్యులవారు మాత్రం సామాన్యులా! ప్రభువులవారు ఆమాట ముగించే లోపు గానే వారు ఆసనం అడి అమర్చుకొని, “చిత్తం. తమబోటి కామధేనువులు వుండగా మాకేం లోటు” అని ప్రసంగం ముగించారు. వారి నమయస్సార్తికి సభ లోనివా రందరూ ఆశ్చర్యపోయారు.

—కపిల కాశీపతి

శృంగారదేవత

యగు మదనుడు వధులక్షణులకువు గడదిన చెనుక యువతీజనుల తలవెండ్రుకలలో చిర స్థాయి యునునని మహాకవి కాళిదాసు పలి కెను దేవతలను వైభవము ముగ్ధులను చేసి యాకర్షించు వా కేశవర్ధిని నమవ యోగించి సర్వకాలములయందు మహోజ్జ ముగ వృద్ధిచేసికొనరాదా!

కేశవర్ధిని మీ కుంతలములకు ప్రకాశ మును ప్రకాశమునకు తగిన అందము అంద మునకు తగిన యోవనము నిచ్చును. విశేషిం చింది చాల్యమునుండియే కుదుళ్లను గట్టి పరిది రాలనియక కాపాడును.

కేశవర్ధిని కులలేని చక్కని పెన్నె కులను ఆనెరికులులు మీ కద్వితీయ సౌందర్యము నిచ్చును.

కేశవర్ధిని

నేడే మీ కురులకు కేశవర్ధిని వాడుడు. మీ తలవెండ్రుకలను అందముగా పెంచి బలపరచును.

కేశవర్ధిని	అణాలు. 12/-
కేశవర్ధిని హంపూ	” 12/-
కేశవర్ధిని క్రీమ్	రు. 1/-
పోస్టేజి ప్యాకింగ్ వేరు.	

వర్తకులందరియొద్ద దొరకును లేక సౌత్ యిండియా కెమికల్స్, మైలాపూరు, — — మదరాసు.

శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు

బ్రదుకావుల మధ్య ఒక తెర. దట్టమైన నల్లని తెర. అది పొగ తెర.

ఇది ఒక ఉపమానము కాదు; కల్పన కాదు; భ్రాంతి కాదు.

బ్రదుకంత సత్యమో, చా వెంట సత్యమో, ఆ రెంటినిని మధ్యకేలాడుతూఉన్న ఆ తెరకూడా అంత సత్యమే.

ఆ తెర కీచల ఇహలోకము; ఆచల పరలోకము.

ఇటువంటి తెర ఇది ఒక్కటే కాదు; ఈ ఆనంత అజీవజీవాజీవ వికృతులలో అంచలంచెలుగా మధ్యమధ్య ఇటువంటి విన్నో తెర లున్నవి. కాని, మన యిప్పటి జీవితానికిన్ని తరువాతి జీవితానికిన్ని మధ్యనుండి తెరనుగురించే మనము సాధారణముగా ఆలోచించుతాము.

కాని, మన మిప్పటిో, మరికొంచెముకాలమునకో చీల్చుకొనిపోతోయే తెరవంటి ఎన్ని తెరలనో ఇంకెటు పూర్వము చీల్చుకొని యిచ్చటికి చేరుకొన్నాము. ఇక ముందుకూడా అటువంటి తెరల 'సినిమా'లోనో చీల్చుకొని పోవలసిఉన్నది.

'మనము' అంటే దేహధారులమైన జీవుల మన్న మాట. కేవల మనకేది అణుప్రాయమైనది. అణువు మధ్య ఒక చైతన్యగర్భము. దానిచుట్టును ధవలుణునిద్యుక్కణములు; పరస్పరవిరుద్ధస్వభావముకలది; స్త్రీపురుష లింగాత్మకములు. ఆరెండిటి పరస్పరాకర్షణమువల్ల లింగద్వయవికృతమైన క్రొత్త అణువుల ఉత్పత్తి. అణుగర్భితత్వ మంతటా ఒక్కటే; దాని ననుసరించి అతి వేగముతో క్రొత్తస్పృహకోసముగాదా నొకటి వెలువడించి సంచరించే ధవలుణునిద్యుక్కణముల స్వయాపము చేరు.

ఒక్కొక్కజీవాణువు కేవల తెరను తాను కల్పించు కొంటూ ఉంటుంది. ఆ తెరకు పడుగుదారములు పొందఘౌఠికవికారములయిన మూత్రములు; పేకదారములు శుభుఃఖాపథవజన్యములైన, మానసికవికారములైన మూత్రములు.

ఈరెండువిధములైన మూత్రములున్న వానిలో తగుల్కొన్న జీవాణువునకు బాహ్యములే. వానిలో భౌతికమూత్రము లా అణువునకు కేవలమున్న బాహ్యములు; మానసికమూత్రములు జీవగ్ధనాళి (సాలెపురుగు) గర్భమునుంచి ప్రవించి, రీగ సాగి, తెరగా విస్తరించి నున్నతమైనా బలవంతములయిన మూత్రములవంటి కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యము లనే మూత్రములు. జీవాణువనే జీవగ్ధనాళిగర్భమునుంచే బయలు వెడలివా, అవికూడా ఆ అణువునకు బాహ్యములే.

భౌతికమూత్రములు స్థూలములు. ఇవి ఎంత దట్టముగా, ఎంత విరివిగా, ఎంత ఉరువుగా జీవాణువు చుట్టున్న చుట్టుకొంటే, దాని కంటటి స్థూలజేహమేర్పడుతుంది. ఆ దేహముఆకారముకూడా ఆ మూత్రముల ఆర్థిక ననుసరించి ఏర్పడి, వివిధజీవముల జేహాకారము వివిధముగా గోచరిస్తుంది. భౌతికమూత్రములు గట్టిచే ఆయినా వాటికి తమలో తాము కలిసి కూడి ఉండగల తమభుగుణము చేరు. వాటిని పట్టి ఉంచడానికి జీవరుగల మానసికమూత్రము లావశ్యకములు. మానసికమూత్రముల తగు రార్చుకపోయి, పెళుసుపారిలే భౌతికమూత్రాలు చేటి కవి విడిపోయి రాలిపోతవి.

ఆజీవ రార్చుకపోవడానికి వేడి అవసరము. ప్రతిజీవోర్గ్ధనాళిని తాను తగుల్కొని ఉన్న తెరలోనుంచి విడిపోవడానికి తహతహలాడుతూనే ఉంటుంది. కాని, అది తనలోనుంచి పంపగల వేడి పరిమితము. ఆయాజీవాణువుల స్వభావము ననుసరించి. అవేడి ఎక్కువగానో తక్కువగానో ఉంటుంది. ఎక్కు

వయినా తక్కువయినా అది పరిమితమే.తన్నావరించుకొనిఉన్న తెర మందమయినకొద్దీ, దానిలోని జిగురు నార్చిచేసి భౌతికసూత్రాలు రాలిపోయేట్లు చేయడము దానికి ఎక్కువ కష్టమవుతూ ఉంటుంది.అయినా అది తనకు సమీపముం దుండే జిగురుదారములను ఆర్చి చేయడముమాత్రము చూడము. పొరపొరలుగా తన్నుచుట్టుకొని ఉండే ఆతెరలోని ఒక్కొక్కభౌతికపు పొర రాలిపోతూఉంటే, ఆ తీవ్రమైన ఒక్కొక్క చావుగా భాసిస్తుంది.వెంటనే అది ఆవైపారలో చిక్కుకొంటుంది; ఇదే పునర్జన్మము. చావువెంట జన్మము, జన్మమువెంట చావు—ఈపొరలన్నీ రాలిపోయేదాకా సాగుతూఉండవలసివచ్చే.

జీవానునేమో తనలోని తాపానుతాపములవల్ల ఈపొరలను నిరంతరముగా డుల్లతీసుకొనే శక్తి గలిగి ఉన్నా, తనలోనుంచి జిగురుదారములను ప్రసరింపజేస్తూ ఉన్నంతకాలమున్ను దాని కాలేవలోనుంచి వియక్తి ఉండదు. ప్రాతేజిగురు ఆర్చుకపోతూఉంటే, క్రొత్త జిగురు భౌతికసూత్రాలను మళ్లీ దానికి దగ్గరగా చేర్చి దానిని బంధించివేస్తూనే ఉంటుంది. అట్టివాగురలలో తగుల్కొన్న జీవానికి ముక్తి దుర్లభమే.

ఒక్కొక్క జీవాని కొక్కొక్కతెర; జీవి తెర పది చిల్చుకొని బయటికి రావడమో, దాని లోనే తన్నుకొంటూ పడిఉండడమో జరుగుతుంది.

సంపాద మొక సాలెపట్టు; ఒక జీవి పన్నుకొన్న వల. దానికి దగ్గరగాఉన్న జీవులు తాము పన్నుకొన్న వలలు ఒకదాని కొకటి తగులుకొని ముద్దలు కట్టుకొని పడిఉంటవి. ఏజీవి కాజీవి తనవలను డుల్లతీసుకొంటూవస్తూఉంటే, “అయ్యో, నాదగ్గర ఉన్న ఆ వల ఏదీ?” అని ప్రక్కజీవి మోహముతో కొంత సేపు జేవులాడి,తనకు దగ్గరగా చేరిన ఇతరవలల పుర్వ తగలగానే “భయము లేదు; నే నేకాకిని కాలేదు. నాకున్న వలవంటి వింకా నాకు సహాయముగా ఉన్న” వని ధైర్యము తెచ్చుకొంటుంది.

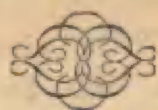
జీవి తా నెల్లుకొనిన వలల పొర బొకటొకటిగా విడిపోతూఉంటే, కొంచెయి కొంచెయిగా దానికి బయటివెలుతురు గోచరిస్తూఉంటుంది. వల అంతా డుల్లిపోగానే మహాప్రకాశములో ప్రచోస్తుంది.

ఆ మహాప్రకాశములోమూడా ముక్తజీవుల వ్యక్తిత్వ మంతరించదు. అది ఆప్రకాశములో ఆనందముతో తాండవము చేస్తూఉంటవి,ఆ అనంతప్రకాశమే ఈశ్వర జ్యోతి. అది విష్ణువు, విభువు; అఖండాకాశము వాక్ మించుకొని, వివిధాకారములను తాల్చుతూ భువన మోహనముగా వెలిగిపోతూఉంటుంది. ఆ వెలుగును చూచి ఆనందభరించడానికి వర్మచతువులు పనికిరావు. దానికి దీప్యచతువులు కావలెను. తెరలను రాలచుకొన్న ముక్తజీవులకే ఆ దీప్యచతుర్లాభము కలుగుతుంది.

బాలానందం

ఏడంకె ఎంతవని చేసింది!

అచేత వాళ్ల కృష్ణ పుట్టునెంట్రుకలు. అంచేత ఇల్లంతా చాలా పొడవడిగా ఉంది. ఆరనగురు ఆడ పిల్లల తరువాత ఒక్కడే మగపిల్లవాడవడంచేత బంధువులందరినీ పిలుచుకొని చాలా నైభవంగా చేసుకుంటున్నారు. దూరంగా ఉన్న వాళ్ల అక్కయ్యలు కూడా అంతకుముందే వచ్చేకారు. నాలుగురోజులు ముందుగానే రమ్మని ఉత్తరం వ్రాచినా వాళ్ల మేనమామ మాత్రం ఇంకా రాలేదు.

అప్పటికప్పుడే ఏడున్నర అయింది. ఎనిమిది గంటలకే సుముహూర్తం. మామయ్య ఇంకా రాలేదేం చెప్పా అని వాళ్లందరూ ఖంగారుపడుతున్నారు. అందరికంటే ఎక్కువగా ఉంది ఆరవపిల్ల ముగ ఖంగారు. ఈబట్టలు బాగులేవనీ, ఆబట్టలు కట్టుకుంటా ననీ వాళ్ల అమ్మదగ్గర మారాం చేస్తోంది. వాళ్లందరూ మాటిమాటికీ విధిగుమ్మంపైపు చూస్తున్నారు మామయ్యబండి ఆగిందేమోనని. తలంటి నీర్లు పోసుకొనివచ్చిన కృష్ణకూడా “మామయ్య రాలేదేం వాన్నా” అని అడిగాడు, “ఇప్పుడు నీకు జాట్టు తీస్తారు. ఏడవకుండా ఉంటావా?” అన్నాడు వాళ్ల నాన్న. “మరి మామ యొస్తాడా?” అన్నాడు కృష్ణ. “ఆ, మామయ్య వస్తాడు” అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

ఎనిమిది అయిపోయింది! అప్పటిదాకా రాక పోవడంవల్ల ఇక మామయ్య రాదని నిశ్చయం చేసుకొని సుముహూర్తంచేత దాటిపోకుండా మో అని ఆవచ్చిన బంధువులలో మేనమామవరస కల ఒకాయనచేత ఆవని చేయించారు. మామయ్య రాకపోవడంవల్లా, అందరూ కొత్తవాళ్లే అవడంవల్లా కృష్ణ మొదటినుంచి చివర దాకా ఏడుస్తూనే ఉన్నాడు.

ఆరోజున పొద్దుప్రమానమూ వాళ్ల మామయ్యను తిలుచుకుంటూనే గడిపారు ఇంటిని పొడి. “వాడు చాలా పెంకివాడ్రా! ఉత్తప్పకు ఇట్టే అట్టే వచ్చినా కానీ, కావాలన్నప్పుడు వేళకు రాడ్రా” అంది వాళ్ల అమ్మయ్య. అందరినీ పిలుచుకుని అన్నీ చేసుకున్నప్పటికీ ఏరో ఒక లోటు ఉన్నట్లుగా గడిచింది ఆరోజు.

మర్నాడు పొద్దున్నే ఎనిమిదిగంటలకే పీటల మీద పెట్టడానికి బట్టలూ అటే పట్టుకుని బండిదిగాడు వాళ్లమామయ్య. వచ్చిరాగానే అక్కడే విధిలో ఆరుగుమీద పిల్లలతో తొమ్మిదిపిల్లలు ఆడుతూన్న ముగ “అమ్మ, మామయ్యవచ్చాడేవ్” అని ఒక్క కేక వేసింది. “ఏమిట్రా, నిజంగానే?” అంటూ వాళ్లయ్య ఇవతడికి వచ్చి చూసి, “అదేమిటా తమ్మునూ! పండుగు చెల్లినపాది” అన్నట్లు ఈరావడ మేమిటి, ఇదే నిన్నను వస్తే ఎంత బాగుండును” అంది.

“నిన్న ఎనిమిదిగంటలదాకా కనిపెట్టుకుని మామన్నారు, వచ్చావే కాదేమిటా” అంది వాళ్ల అమ్మయ్య.

ఇదంతా ఏమిటో ఆర్థం కాలేదు వాళ్ల మామయ్యకి. మండుచాలో కాళ్లు కడుక్కుంటూ “కృష్ణుడేదీ, కనపడటం లేదేం” అన్నాడు. “వాడు నిన్ననే జాట్టు తీయించుకున్నాడుకదా, అంచేత సిగ్గుపడుతున్నాడు” అంటూ గవిలోంచి ఎత్తుకొని తీసుకొచ్చింది వాళ్ల అమ్మ. కృష్ణని చూడగానే వాళ్ల మామయ్య నిర్భాంతపోయి, “ఇదేమిటి, నీ నింకా రేపసుకొంటున్నావు” అన్నాడు. ఇంతలోకే వాళ్ల నాన్న వచ్చి కొంచెం కోపంతో “అదేమిటాయ్, నేను ఉత్తరం వ్రాస్తే మానీ వచ్చావా, చూడకుండా వచ్చావా?” అన్నాడు. “మరి దీనిమీద ఏడవలేదీ అని వ్రాయక తొమ్మిదవరేదీ అని వ్రాశావేం?” అంటూ

తేలులోంచి కాడ్లు తీసి వాళ్ల నాన్న కిచ్చాడు మామయ్య.

“నేను ఏదోలేదీ అని వ్రాస్తే తొమ్మిదని ఎవరు దిద్దారు?” అని కాడ్లు చూసి తెల్లబోయాడు వాళ్ల నాన్న. వాళ్ల మామయ్యచెనకాలే వచ్చి ఇదంతా వింటూన్న సుధ “ఏదీ నా అంకె చూస్తానందు నాన్నా” అంటూ చేతిలోంచి కాడ్లు లాగ్కో బోయింది. “ఉండవే, మధ్య నీగొడవేమిటి” అన్నాడు వాళ్లనాన్న. “అదికాదు నాన్నా, అది నేనే దిద్దాను చూడనీ” అంది సుధ. “అయితే ఎప్పుడు దిద్దేవచ్చు” అన్నాడు వాళ్లనాన్న. “అవేగ నువ్వు పోవ్వులో చెయ్యి మని నాకు కాడ్లు ఇచ్చినప్పుడు దిద్దాను నాన్నా” అంది సుధ.

“ఎందుకు దిద్దేవచ్చు?”

“అవేగ ఎప్పుడో అమ్మ ఎవరింటికో పళ్లు పంపిస్తూ ఏడుపంపు మంచిది కాదమ్మా, తొమ్మిది పెట్టూ అని అక్కలో చెబుకుంటే విని, నేను కూడా, తమ్ముడి పుట్టుచెంట్లకలకు ఏడు మంచిది కాదు కదా అని దాన్ని తొమ్మిదికింద దిద్దాను నాన్నా” అని చిలకలా చెప్పింది సుధ.

ఈమట వివగానే అప్పటివాకా కోపంగా ఉన్నవాళ్లంతా ఒక్కమాటుగా కడుపు చెక్కలయ్యే బట్టు నవ్వారు.

“ఎదురుగుండానే పోస్తాఫిగుగదా అని కాడ్లు వేసిరమ్మని ఇస్తే ఎంతపని చేసింది” అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

వాళ్ల మామయ్య వత్సరూ “ఏమంకె ఎంతపని చేసింది” అన్నాడు.

మంచాళ శంకరీ దేవి

శి వా జీ గె డ్డం

శివాజీ పేరు ఎరుగనివాడు ఉండదు. శివాజీ మహా గాత్రీవీరుడు. మనమతాన్ని, మన జాతిని నాశనం

చేయాలని హిందువులను అనేకవిధాల బాధలుపెడు తుండే తురకలను శివాజీ తన అనుచరులతో ఎదుర్కొని వాళ్లను వోడించి, పవిత్రమైన హిందూ మతాన్ని, జాతిని రక్షించాడు. అతడు గొప్ప చేత భక్తుడు. మొట్టమొదట భారతచేతస్వాతంత్ర్యంకోసం ప్రాణాలను తేగించి పోరాడినవాడు శివాజీమహారాజే అని చెప్పవచ్చును.

శివాజీ పేరు వింటే ఎలాంటి పిరుపన్నా భయంతో గజగజ వణిపోతాడు. అతని సాహసకార్య ములను వింటూంటే ప్రతివారి కీరం కార్యంతో పులకరిస్తుంది. శివాజీ ఎంత గొప్పవీరుడో అంత శాంతింకలవాడు. అతడు చాలా దయగలవాడు.

శివాజీకి పిల్లలంటే చాలాప్రేమ. ప్రతిరోజూ పిల్లలంతా ఆయనచుట్టూ చేరే కథలూ, కబుర్లూ, ఆట పాటలతో కాలక్షేపం చేస్తుంటారు. శివాజీ మహారాజైనా అతనికి గర్వం లేకపోవటంచేత సామాన్యంగానే వుంటుండేవాడు. అందుచేత పిల్లలకు చనవు ఎక్కువ. ఇంకా చిన్నపిల్లలైతే ఆయనవొడ్లో కూచుని, భుజాలమీదకు పోసి, మీసాలు, గడ్డం పట్టుకొని పూపి నానాఅల్లరి చేస్తుండేవాడు.

వీరు ఎంత అల్లరి చేసినా, పిల్లలమీది ప్రేమ చేత, పాపం, శివాజీ ఎంతమాత్రమూ విడుదలచే వాడు కాదు. రసంతయినా కోపం వచ్చేదికాదు. వారి చిలిపిచేష్టల్ని చూచి చిరునవ్వుతో మురిసి పోతుండేవాడు. చివరకు వాళ్లంతా యిండ్లకు వెళ్లి పోయేటప్పుడు అందరికీ మితాయి పెట్టేవాడు. పిల్లలంతా తమ తలిదండ్రులవద్ద గల చనవుకంటే ఎక్కువ చనవుతో శివాజీతో ఆడుకునేవారు.

ఒకరోజు సాయంత్రం మామూలుగా తురాయి చెట్టుక్రింద శివాజీ పిల్లలతో కూర్చున్నాడు. ఆరోజు శివాజీని పూర్వం నిప్పును ఎలా చేసేవాడో చెప్పుమని ఒక అబ్బాయి అడిగాడు. అందుకు శివాజీ పూర్వం నిప్పును రెండురాళ్లను తెచ్చి రాయిమీద రాయి కొట్టగా వచ్చిన నిప్పురవ్వలతో నిప్పుచేసేవా రని చెప్పాడు.

“అన్నిటికంటే త్వరగా మండే వస్తువేది” అని అడిగాడు ఒక పిల్లవాడు.

“గుడ్డలు” అన్నాడు రెండోవాడు.

“గడ్డి” అన్నాడు మూడవవాడు.

“కాదు. అన్నిటికంటే త్వరగా అంటుకుని మండేది మాది” అన్నాడు వాలుగోవాడు.

అప్పుడు శివాజీ “మీరు చెప్పిన వన్నీ మండే వస్తువులే. కాని అన్నిటికంటే త్వరగా అంటుకునేది మాది” అని చెప్పాడు.

“జట్టు కాలేందా?” అని యింకో పిల్లవాడు ప్రశ్నించాడు.

“తప్పకండా కాలేంది. ఒకరోజు మా అమ్మ చిరుకలను పొయిలో పెడుతుంటే, దానికి చుట్టుకుని వున్న జట్టుకూడా మంటలో పడి తుణులు కాలిపోయింది.” అన్నాడు మరొక పిల్లవాడు.

“అయితే రాళ్లతో నివ్వ ఎలా వస్తుందో చెప్పి చూడాలని పట్టుకట్టారు పిల్లలంతా. వెంటనే వారంతా కలిసి ఎండు ఆకుల్ని, ఎండుగడ్డిని తెచ్చి పోసుకోవారు. శివాజీ రెండురాళ్లతో నివ్వచేసి మంటచేశాడు. కుర్రవాళ్లంతా సరదాతో మంటలోకి యింకా ఎండు టాకులను కేస్తూ కలుగ్లు చెప్పమంటున్నారు. శివాజీ కురాయిచెట్టుకు జాగ్రత్త కునిపోట్లు పడుతున్నాడు.

కొంతసేపయ్యాక అందులో ఒక కుర్రాడు యిలా అన్నాడు: “గడ్డి, ఎండు ఆకులా కాలుతాయని తెలుసుకున్నాం కాని జట్టు ఎలా కాలేతుందో చూడలేదు.”

“గడ్డి త్వరగా కాలేతుందో జట్టు త్వరగా కాలేతుందో చూడాలి” అన్నాడు మరొకడు.

“మీరు నిజంగా జట్టుకొలటం యిప్పుడు చూడాలని వుందా?” అని అడిగాడు మునుపు జట్టు కొలటం చూచిన పిల్లవాడు.

అందుకు అందరూ తప్పకండా అప్పుడే చూడాలన్నాడు.

“అయితే యిప్పుడు మనకు జట్టు ఎక్కడ నుంచి దొరుకుతుంది?” అని యింకోకడు ప్రశ్నించాడు.

పిల్లలంతా జట్టుకోసం వెతికారు. కాని ఎక్కడా వారికి జట్టు దొరకలేదు. అందరికీ జట్టును కార్చి చూడాలని సరదాగా వుండి. వారందరిలో మునుపు జట్టుకొలటం చూచిన కుర్రాడు మంచి తెలివిలేటలు గలవాడు. వాడికి భయమంటూ లేదు. ఆరోజు ఎలాగై వాసరే వారికి జట్టు కార్చిచూపించాలనుకున్నాడు. అతడికి మంచి చక్కటి ఆలోచన తట్టింది. అందరినీ బాగ్రత్తగా చూస్తుండమని, మందుతూన్న ఒక పుల్లను తీసి నిద్రపోతూన్న శివాజీ పొడుగుపాటి గడ్డం చివర అంటించాడు. వెంటనే బుర బుర మని కొంతగడ్డం కాలింది. పిల్లలంతా ఆనందంతో చప్పుట్లు కొట్టారు.

శివాజీ పులికిపడి లేచాడు. పిల్లలంతా భయపడి పారిపోయారు. తాను ఎంతో శ్రమతో పెంచు తూన్న గడ్డం కాలినందుకు శివాజీ విచారపడ్డాడు.

ఈసంగతి ఊరిలో అందరికీ తెలిసిపోయింది. శివాజీగడ్డం అంటించిన పిల్లవాని రల్లి తన కొడుకును శివాజీ తమించడని భయంతో ఏడుస్తూ శివాజీకాళ్ల మీద పడి తనకుమారుని దుండగానికి తమించమని దీనంగా వేడుకొంది.

అందుకు శివాజీమహారాజు అతిశాంతంతో, చిరునవ్వు నవ్వుతూ యిలా అన్నాడు: “అమ్మా! విచారించకు. ఇందులో నేను తమించటానికి ఏమీ లేదు. నేను వాళ్లకు చెప్పించాన్ని వాళ్లు కుర్రకారు తనంతో అచరణలో పెట్టారు. నేను చెప్పించాన్ని వారు అనభవపూర్వకంగా గ్రహించారు. అందుచేత నీకుమారుడు నేను తమించకలసినంత పనేదీ చేయలేదు.” అని ఆమెను ఊరడించి పంపేశాడు.

మాకారా! శివాజీ ఎంతగొప్ప మహారాజైనా ఎంత శాంతమంతుడో!

చిలుకూరి శేషగిరిరావు

మహాబలిపురములో సముద్రతీరమున నున్న ఆలయము

సు ఖి దుఃఖాలు

తారల్లు వైవైన
తైతక్క లాడగా
రేరాజు చుక్కల్లో
హాయిగా నుండగా
నేనేమొ నాలోన
నవ్వొచ్చి నవ్వను!

తారల్లో రేరాజు
తరిలిపోతుండగా
మేఘల్లో రేరాజు
దోబూచులాడగా
నేనేమొ నాలోన
కన్నీరు కార్చాను!

చూరాన రేరాజు
నను జూసి నవ్వాడు
ఆనవ్వు వెన్నెలై
పరిణామమొందింది!

మేఘాలు ననుచూసి
కంట నీరెట్టినై
ఆనీరు వానగా
మారుచూనవచ్చింది!

అంతలో కన్నీరు
అంతలో నవ్వులా
ఈరితి రెంటికీ
అయ్యోనయ్య బాంధవ్య
మున్నట్లు తోచింది!

నవ్వులో కన్నీరు
కన్నీట నవ్వులో
గుర్తించలేకుండ
కలసి యుంటాననే
ఊహలో నవ్వాను!

శ్రీ పిల్లలమట్టి
వెంకటహనుమంతరావు

ప్రకటన

అసంఖ్యాకులగు మా పాలసీహోల్డ్ ర్లకు, శ్రేయోభిలాషులకు, ఏజంట్లకు సంతోషపూర్వకముగ తెలియబరచున దేమన, 31-12-1940 తేదీలో అంత మైన సంవత్సరములో కంపెనీవారు పూర్తిచేసిన వ్యాపారము మొత్తము

రూ. 1,54,80,770 లు

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు

కంపెనీ, లిమిటెడ్.

ప్రధాన కార్యాలయం: కలకత్తా. స్థాపితము: 1906

త్రాంచి ఆఫీసు:

“నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు భవనము”

882, చెవాబజారు రోడ్డు, ఎన్.పి.కే.డబ్ల్యు. మద్రాసు.

సబ్ ఆఫీసులు:

171, న్యూస్పీట్, మధుర.

F, కం.కె.గౌడ రోడ్డు, బెంగళూరు.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీమమయిన మహానగరి లలమా. మెదడుకు చల్ల దనమును కలిగించి పెంట్లకు లను అభివృద్ధి చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

రెలపొటు, కూడు పొటు, శిరోవేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని పోగొట్టి కమ్మలకు చలవ నొసంగి పెంట్లకులను మృదువు పరచి, నల్లగా పెంచుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

శ్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

పీసా 1-3 రు. 0-12-0 6 పీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. ఇ. ఏ. అందు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదనమాజం,

వెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

మకరధ్వజ స్వభావసిద్ధముగా కటువుగానుండు ఔషధమూలిక. ఔషధము రయారు చేయుటకుముందుగా దీనిని మెత్తనిచూర్లము చేయవలెను. అటులచేసిన నే గాని శరీరమునకు గుణమొసంగదు. కల్వమున ఎంతమారినను అనుకూల మగు మెత్తని

చూర్లము లభించుట దుర్లభము.

ఇందుమూలమున మకరధ్వజ తలచు

గుణమొసంగదు.

నిస్సందేహముగా గుణమొసంగుటకం ప్రతివారును

అనుమకరధ్వజ

వాడవలెను

1 పీసాలో 14 రిక్ల బుండును (7 పూర్తి మోతాదులు).

Bengal Chemical & Pharmaceutical Works, Ltd.,

CALCUTTA & BOMBAY.

మదరాసు ఏజంట్లు:— యన్. దేశాయిగౌండరు అండ్ కంపెనీ, 41, బండరు వీధి.

కారాగృహ కవాటము

[కథానిక]

శ్రీ కవికొండల వెంకటరావు

“సీపు దొంగచాటుగా నాకు ఇచ్చే ముద్దు నేను తీసికోనూలేను: నేను దొంగచాటుగా నీకు యీ చెట్టుయొక్క పువ్వు కోసియ్యవూలేను. నేను ఖైదీని; అస్వతంత్రుణ్ణి.”

“సీపు దొరగారి తోటమాలివి కామా ? అస్వతంత్రుడివా ?”

“ఈదొరగారికి తోటమాలిలంటూ వేరే లేరు. దొంగలే తోటమాలిలు.”

“ఏలే నీవెప్పుడుమఱి విడుదల అయ్యేది?”

“ఎందుకు ? నీ కాడను?”

“ఊరికేనే.”

“మూడురోజుల్లో.”

“ఈరోజు కలిపా?”

“ఊరి.”

“ఊరి” అని ఖైదీ అన్నాడో లేదో జైల్లో సాయంకాలం నాలుగు కొట్టారు. జైలు సూపరింటెండెంటు దొరవారి బంగాళా ముంగిటి పూలతోటయొక్క దక్షిణపు కంచె వార పొగడయొక్కకు నీళ్లు పోస్తూవున్న ఆ ఖైదీ రెండుకుండలూ పూర్తిగా వంచి నీళ్లు వెలివించినవాడై కావిడి ఉత్తిడి ఊపు కుంటూ, తన్ను కంచెఆవలినుండి పలకరించిన పిల్లవైపు కనుగిలుపుమాత్రంగా వైనా చూడకుండా జైలుఘంట మాత్రోత

చెవులు దోరెట్టుకు వింటూ, తక్కుం గల ఖైదీ లొకకొండర్ని తనలాంటివార్ని కలిసి కొని, తిన్నగా రాజమార్గం చాటుకుంటూ దై నందిన కార్యక్రమాన్ని అనుసరించి జైల్లోకి తరలిపోయినాడు.

ఆక్షణాన్ని అతణ్ణి ఆవరించి అతనినుండి క్రమక్రమంగా జారిపోయినవి అల్లా పిల్ల కళ్లున్ను, ఆకళ్లముందు పొగడచెట్టునుండి పిల్లగాలికి రాలి అతనిమీద అతనికి తెలియకుండా పడ్డ యొకకొన్ని పువ్వులున్ను.

పూల నెవరైనా లెక్కపెట్టారా? పిల్ల నెవరైనా కనిపెట్టారా? అనలు జైలుకూ బంగాళాకూ దూర మెంత? ఆదూరంలో రాజమార్గమన్న దెంత? ఇదెంతా యెవరైనా ఊహించేరా?

* * *

పై సంభాషణ జరిగింది సోమవారం అనుకోండి. సోమవారం లేదు, మంగళ వారం లేదు, బుధవారం పొద్దున్నే జైల్లో ఆరున్నోకటి కొట్టేసరి కల్లా జైలుముందు రాజమార్గమీద పిల్ల కనిపెట్టు కూర్చుని వుంది, కొంచెం వారగా మట్టిచెట్టుకింద. పల్లెపల్లెలనుంచి పాలు, అపరాలు నెత్తి నెట్టుకువచ్చే జనం తెల్లాయకుండానే పట్నం లో ప్రవేశించివుండడంచేతనూ, కొత్తగా జైల్లోకి చేరుకోవలసినవాళ్లు అప్పటికప్పుడే జైలుఆవరణలోకి గొంపోబడివుండడం

చేతనూ ఆపరిసరప్రాంతం అంతా నిర్మాణ
వ్యంగా వుంది. మఱిన్నీ నిశ్శబ్దంగా వుంది.
ఏదన్నా కూస్తే అది గోరిం! ఏదన్నా
పలికే అది చిలక! కోయి లొకటి రావిచెట్టు
తుడవ్రాలింది కాని వాయి విప్పనా మాన్నా
అని సంకోచిస్తూవుంది. బహుశా గొంతు
నవరించుకుంటూ వుండేమో మందిపాట
పాడ్డానికి. ఎందుకు కాకూడదూ? హేమంత
ఋతువును, వసంతఋతువును కేటాయించ
డానికి వీల్లేని దోసండు సుఖవాసరా అని.
కోయిల మఱి తన గొంతు చక్కబెడుచుకో
కుండా వుంటుందా? అచిరకాలంలో ఎందుకు
పాడకుండా వుంటుంది?

విడుమర గన్న మన ఖైదీ కారాగృహ
కవాటాతెరపిని అప్పుడే కనిపిస్తూవున్నాడు.
అతనినొంటిని సోమవారంనా దున్నమాదిరి
చట్టి, బసీను, లోపీ-అన్నీ వొకేరంగు తెల్లటి
దుస్తులుగా కనిపించేవి బుధవారం ప్రాద్దన్న
లేవు. అత నవ్వుటికప్పుడే వేసికొన్న దిరీసు
అదోరకపు సొంత దిరీసు. కట్టాడు గ్లాస్కో మల్లు
పంచె; తొడిగాడు కాసులబాత్తాముల
చొక్కా; చుట్టాడు గులాబిరంగు కోరపాగా;
నడుచుకుంటూ వస్తున్నాడు రాజమార్గంకేసి.
“అదృష్టవంతుడివి: విడుమర గన్నావు” అని
విడివడని ఖైదీలు అభినందించేరు. “ఈ పై
నుంచి అయినా బుద్ధిగలిగివుండు” అని అధి
కారులు సీతీ గరపేరు. ఏదీ అతగానికి అవ
లోడవం గావడం లేదు. కైల్లోనుంచి ఆవల
పడతానా లేదా అనే ఆందోళనే! ఆవల
పడ కేంచేస్తాడు విడివడ్డాక? అతగానికి
తోచడంలేదు ఆముక్క. తోచడం లేదు
కదా, కవాతుచేసేవాళ్లు ‘బెయోనెట్లు’ గల
తుపాకులు సూర్యరశ్మిలో పైకెత్తినప్పుడు

కవాతు చెప్పే యువోగ్గి ‘ఎక్స్‌కావన్’అని
అతిదినప్పుడు, మనవాని హృదయం ‘హూ’
త్రన్నట్టు బెడరిపోయూది, మనవాని కళ్లు
పూదబడ్డట్టు దృష్టి చెడరించుకొనీవి.
ఇదంతా ఎంత నేపు? పదినిమిషాలు. మనం
మనం అతగా డేనేరం చేసివుంటాడూ, అస
లెంతకాలం శిక్షపడ్డాడూ, ఆ యిచ్చింది
న్యాయమైన తీర్పునా అని విమర్శించు
కొన్నంతకాలంకూడా పట్టలేదు.

కైలుఆవరణ దాటుకొచ్చి వొక్కడూ—
ఆ పిల్లయొక్క మనోనాయకుడు అని
అందామా?— ఆ అందగాడు రాజమార్గం
మీద రాగించాడు.

ఎట్టిని రస్తామీద ఎండ బాగా ప్రస
రించివుంది. చెట్లనీడలు తమకు తామే
అతనిముందు వొడ్డిగిల్లినట్టుగా ఓవెంపుకు
తవ్వకున్నాయి. ప్రకృతికీ లోపలా వెలపలా
కూడా చాటూ మాటూ లేనట్టు అంతా
వెల్లురుమయంగా, బంగనబయలుగా అగపిస్తూ
వుంది.

తన తెట్టతెన్నునే పిల్లను చూచాడు.
పిల్ల పడుచుపిల్ల. ఎంతో సింగారంగా కట్టు
కొచ్చిన ఆకుపచ్చరంగు చీరచెంగు జారు
చటుక్కున నద్దుకుంది. ఆ నద్దుకోవడంలో
విలాసంగా మెరియించింది లోతట్టు పట్టం
గట్టుకొనియున్న యెడపుట్టువులమీది ఎట్టి
రంగు జంపర్. దాడిమికొరకమా? బంధూక
కందుకమా? సంధ్యాప్రబుధమా?

* * *

“ఇప్పుడు నీ వెండు కిక్కడకు వచ్చావు?”

“ఈవేళ నిన్ను విడిచిపెడతా రన్నావు
గా?”

“అన్నానా?”

“అన్నావ్.”

“అంటే?”

“ఇప్పుడు నన్ను ప్రేమించడానికి నీకేమిటి అభ్యంతరం?”

“ప్రేమ? అది ఈ కారాగృహమందుంచబడకపూర్వ మేమైనా మునుపూ ముందూ ఉండేదేమో నా గుండెల్లో ఎక్కడన్నా దాగుండి. కనికరించి ఎప్పుడైనా వాకానొక బాటసారిని దోచుకోకుండా విడిచి పుచ్చివున్నా నేమో? ఇప్పుడు పూర్తిగా నాయందు వచ్చెను. ప్రేమ? ప్రేమ?”

* * *

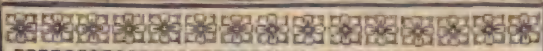
పిల్ల చకితయై కన్ను లప్పళించుకుంటూ తనకొంగున కట్టుకొచ్చిన యొకానొక చిన్న పొగడపూల దండను ఆమాత్రపు పదిపద హరుపువ్వు లున్నదాన్ని ముడివిప్పి తీస్తూ గర్లడకగా “మఱి, మఱి, మఱి ఈపూలదండ నెవరిదండ కెక్కించను?” అని అడిగింది. “ఏపూలదండ?” అని అడిగాడు విడివడ్డభైరీ. “ఇదిగో! ఇదీ! అరదండాలవంటిది గాదు. ఒక్క నిండుదండ, సీతైంది గుచ్చి తెచ్చాను, ఇదిగో!” అని అతనిమణికట్టునుంచీన్నీ అది గమనించబోయింది పడుచు. అత జామణికట్టు సాంతశరీరపు వెన్నెముకకు హత్తుకుంటూ నిలువునా వీకోచితుడై నివ్వెరపోతూ “ఎక్కడి మీ పువ్వులు?” అని ప్రశ్నించాడు. ఆకోమలి యిట్లు బదులొడపాగింది: “మొన్న నీవు నీళ్లు పోసిన చెట్టువి. ఆ చెట్టు నీమీద తనపువ్వుల్ని విరళింపిందిగా! వాటిని నీవు దారిపాడుగుతా

దులుపుకుంటూ నడచిపోతివిగా తెల్లోనికి? రాజమార్గమును దాటుకుంటూ? నేను నీ వెంబడినే వచ్చి, వెంటవెంటనే, నీనుండి రాజ మార్గమూడ విడివడిన పదిపదహారు పువ్వు ల్ని ఏరుకు ఇంటికి గొనిపోయి ఈ ప్రకారం గా దండగ్రుచ్చి తెచ్చాను” అంది అతి అమాయకంగా.

అంటూ వున్న పడుచును తప్పుకోమని ఆ నాయకుడు తన నెత్తిమీది కోరపాగాను అట్టె తీసివేసికొన్నవాడై “పిల్లా! నీ మేలు మఱువజాల! జ్ఞప్తికి దెచ్చినావే నే పెంచిన మొక్కను! నేను నీళ్లుపోసిన చెట్టును! అది పూచినదా? ఆహా! పూచి నాపైని పూవుల్ని రాల్చినదా? ఆపువ్వులేనా యివి!” అంటూ ఆదండను తనదోసిటిలో పెట్టుకుని కళ్ల నద్దు కుంటూ “నాతో చెప్పకుండా నామీద తన కుసుమా లిన్నింటి నభివర్షించిన తరువు నెంతని కొనియాడగలను? దానిని నేను తిరిగి చూడనుగదా? చూడనుగదా? అదేనా దానికొమ్మ? అదేనా దాని రెమ్మ? అదేనా? అదేనా?” అని మునివ్రేళ్లమీద మిక్కిలి ఎత్తరై ఆ మోకను చూస్తూ వేడి కన్నీళ్లు విడిచాడు.

ఆపురుషుణ్ణి ఆముహూర్తమందు అనున యింపగలిగింది దగ్గర్లో వున్న తరుణ స్త్రీ కానే కాదు. వాని పొగడచెట్టుమీది కెక్కడి నుంచో ఎగిరివచ్చి అప్పుడే వ్రాలి ఆనవాలు గొలుపుతూ పాడిన కొదమకోయిలయొక్క నిరంతరవియోగగీతి! నిరంతరవియోగగీతి! ఆ నిరంతరవియోగగీతి యొక్కటే ఆముహూర్తమం దా పురుషుణ్ణి అనునయింపగలిగింది.

ఆర్థరసాయనశాల
ముక్త్యాల, కృష్ణా

సోపిలము 1925

ప్రతినాయుర్వేదశుద్ధముల
మనలయము. వేమందుకావ
లసిననుమాకువ్రాయుడు
సమృద్ధమైనవిలభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషా
వేడూరి శంకరశాస్త్రి
CONSULTING PHYSICIAN

న హ జ సౌ ం ద ర్శ ము

కామినియా
నూనె ప్రతిరోజూ
వాడుట వల్ల వేల
కొలది స్త్రీలుకమ
కేక సౌందర్యాన్ని
పొందుచు
కంటున్నారు. ఆ
నూనె పెండ్లికలు

కాగా పెరిగి పెదదుకు చలకచేయును.

కామినియా నూనె

(రిజిస్టర్డ్)

సీసా 1-2 రూ 1/- 8 సీసాలకు రూ 2/10-

వి. పి. ఛార్జీలు వేరే. ఉచితమైన మోస్తరు
సీసాకు మూడుకొద్ద విక్రలు పంపండి.

ఓటో దిల్ బహార్

(రిజిస్టర్డ్)

ప్రాశ్నక విశిష్టతగల చక్కని సువాసనగ్ర
రక్తము. చాల సమృద్ధిపానము. ఎంతకాలమైనా
వాడుపోకుండా నుండదు.

క్రొత్త రూ 1/4- ఒకడ్రాము అ|| 12/-

వి. పి. ఛార్జీలు వేరే.

సువాసనగల కొద్ద 1 అణా. ఉచితమైన
మోస్తరునకు 2 అణాల విక్రలు పంపండి.

పోస్ట్ యే పెంట్టు:

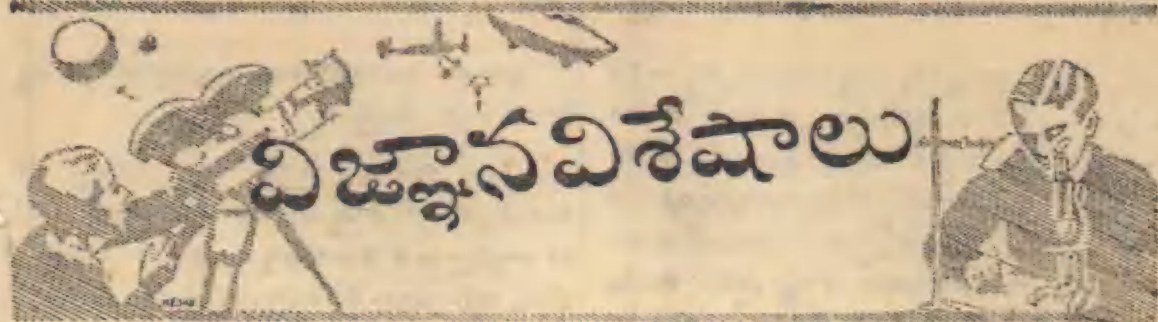
**ANGLO - INDIAN DRUG &
CHEMICAL CO., BOMBAY. 2.**

డాక్టర్.
ప్రొఫెసర్ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
వైద్యవాగ్దారి

ఆరోగ్యసుధ

సమస్తవ్యాధులకు

ఆవలింతలు, తుమ్ములు, దగ్గు

శ్రీ వేటూరి శంకరశాస్త్రి

ఆవలింత, తుమ్ము, దగ్గు - ఇవి మానవమాత్రుల కంపరికీ కలిగే శరీరధర్మాలు. దినదినం మనం ఎన్నోపాట్లు తుమ్ముతూ వుంటాం, దగ్గుతూవుంటాం, ఆవలింతూ వుంటాం. ఇవన్నీ మనకు తెలియకుండానే, అనగా మనం గుర్తించకుండానే ఒక్కొక్కప్పుడు జరిగిపోతూవుంటాయి. కాని కాస్త జలుబుచేసినపుడు మాత్రం ఇవి మరి యెక్కువగా వచ్చి, మనసు కొంచెం బాధపెడతాయి. అప్పుడివి ఒక సుస్తీ యొక్క లక్షణాలుగా భావించి, వైద్యుణ్ణి సలహాచేసి, నయంచేసుకోవడం కలుగుతుంది.

ఆవలింత, తుమ్ము, దగ్గు - వీటి సంభవం ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రంలో ఈవిధంగా చెప్పారు:

ఆవలింత (జ్యుంభా) :

శ్వాసను ఒకసారి దీర్ఘంగా నోటితో పీల్చి, మళ్లీ నోటితోనే (కంట నీరు వెల్లుకూండగా) వైట చెడలించడం ఆవలింత అంటారు.

తుమ్ము (తురమ్) :

హృదయస్థానంలో చరించే ప్రాణవారం, కంకణానంలో చరించే ఉదాసవారం రెండు కలిసి, శరీరంలో ప్రవేశించి, స్రోతోమార్గాలన్నీటిని అడ్డగించి, తుణకాలం పీఠంగా వుండి, ధ్వనితోమాదా వాసికారంప్రంబించి వైటికి రావడమే తుమ్ము అంటారు.

దగ్గు (కాస) :

పొగ, దుమ్ము, దుప్ప్రమేన ప్రాణవాయువు వోట్లోను, ముక్కులోను ప్రవేశించి శ్వాసను అడ్డగిస్తే తలలో వుండే ప్రాణవాయువు దుప్ప్రమే, వక్షస్థలం లోను, వాసికలోను, కంకంలలోను సంచరించే ఉదాస వారంతో కలిసి, కంకంలలో వైకి ఎగతెన్ని శబ్దంతో బయటికి రావడమే దగ్గు అంటారు.

ఈవిధంగా సంభవించే, ఈనూడు శరీరవేగాలనూ వాటి మార్గాన వాటిని పోనీకుండా నిరోధిస్తే మన కొన్ని రోగాలు ఉత్పన్నమౌతాయి!

ఆవలింతను నిరోధించడంచేత మెడ, కంకం ఇవి ప్రంభిస్తాయి. మరిన్ని వాతాత్మకమైన శిరోవ్యాధులు, శీత్రవ్యాధులు, వాసావ్యాధులు, ముఖ రోగాలు, తీవ్రమైన కర్ణరోగాలూ కలుగుతాయి.

తుమ్మును నిరోధించడంచేత తలనొప్పి, అర్ధిత వారం, ఒంటిగతనొప్పి, ఇంద్రియదౌర్బల్యం, మెడ సత్తుకుపోవడం, దగ్గు ఇవి కలుగుతాయి.

దగ్గును నిరోధిస్తే దగ్గు ఇంకా ఎక్కువౌతుంది.

మమఘ్నలకుండే నవరంధ్రాల్లోను, ముఖ్యంగా నోడ, ముక్కు, చెవి ఇవి వైద్యశాస్త్రంలో చెప్పుబడి అనేకవిధాలైన ముక్కుకీపులను ఆశ్రయించి శరీరమార్గాలు, వీటిద్వారానే అనారోగ్యాన్ని కలిగించే అనేకమైన ముక్కుకీపుల శరీరంలో ప్రవేశించి రోగాల్ని కలిగిస్తాయి.

మనం దుమ్ములో, గాల్లో తిరిగేప్పుడు, గాలిని పీల్చేప్పుడు, నోరు తెరిచేప్పుడు అందులో ఏదైనా అవాగోగ్య హేతువులైన మూక్కుజీవులుంటే, వాటిని శరీరంలోకి పోనివ్వడా అపివట్టి సంహరించడానికి వెదికండ్రాలూ, ముక్కురండ్రాలూ గొంతులో కలిసే మాడలివోట, వాకిలికావలిగా కొన్ని గ్రంథులుండి, అవి ఒకవిధమైన ద్రవాన్ని ఉత్పత్తిచేస్తూ, శరీరానికి హానికలిగించే క్రిములను సాధ్యమైనంతవరకు సంహరిస్తూనేవుంటాయి. ఇట్లా సహజంగా ఉత్పన్నమయ్యేలాద్రవం యితరపనులతోపాటు క్రిమిసంహారకంగా కూడా పనిచేస్తూ చేతనయినంతవరకు శరీరాన్ని కాపాడుతూనేవుండేటట్లు ద మామయుడైన భగవంతుడు కొన్ని ఏర్పాట్లు చేసేవున్నాడు. చివరకు ముక్కులోను, చెవిలోను, కంటిమీదను భగవంతుడు ఏర్పాట్లు చేసి ఏదోహాలుకూడా యిటువంటి ఉత్క్లష్టమైన పనికి వీర్యజ్ఞులన్న సంగతి మనం తెలుసుకుంటే భగవంతుడు సృష్టిచెల్వెల్లంలో ఎంతవ్యవధిమయంగానూ ఎట్టి మహద్దేశంకో చేసింది బోధపడుతుంది.

ఆరోగ్యవశలో శరీరగతమైన ధాతుశక్తి సరిగ్గా వుండివుంటే ఎటువంటి ప్రారమైన మూక్కుక్రిములు, వాకిలికావలివారిమీదా వాటి శరీరంలో ప్రవేశించినా, వాటిని లక్ష్మ్యపెట్టిక, శరీరబలమే వాటిని చంపి, దూపుమాపి ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుతూనే వుంటుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు మన తెలివితక్కువవల్ల మిథ్యాహార విరోధాలు ఆచరిస్తూంటే ధాతుశక్తి ఊణించడంచేత, ఈవాకిలికావలివారి బలంకూడా తగ్గుతుంది. అప్పుడు వ్యాధికారకాలైన క్రిములు శరీరంలో ప్రవేశిస్తే, వీటి దండయాత్రకు శరీరం తాగుకోకాలక అనేకరైన అంటువ్యాధులు కలుగుతాయి. ప్రారమైనకీయ, కుష్టు, విషాది (కలరా), జ్వరం మొదలైనవాటిమాట అట్లా వుండగా పామావ్యమైన జలుబు, దగ్గుకూడా స్రుతిమించిన రాగాన బడుతుంది.

పర్యపామావ్యంగా మనకు కలిగే కొంపుకు కారణాలైన చల్లగాలి, ఋతుధర్మాలు, ఆహారవిహారాలు అట్లావుండగా కేవలం శరీరహానిని చేసే మూక్కుక్రిములే కారణం కావడం మనం గమనించాలి. cold అనబడే

కొంపుకూడా అంటువ్యాధిగా వ్యాపిస్తుందని కొన్ని కారణాలవల్ల తెలుస్తుంది.

ఆరోగ్యశాస్త్ర వేత్తలు దగ్గు, తుమ్ము, ఆవలింలెవల్లకూడా కొన్ని వ్యాధులు ఒకరినుండి మరోరికి వ్యాపిస్తాయని చెబుతున్నారు. సంకుచితమైన ప్రదేశాలు, గారీలుదూలేని ఇండ్లు, జనసమృద్ధం యొక్క వగావుండే ఉర్పికాలు, మహాసభలు, సినిమాలు, కచ్చాగారాలు, పాకశాలలు, క్రిక్కిరిసి కాపరాటుండే యిల్లు — ఇవన్నీ అంటు వాద్యాలకు నిలకూలే. ఈప్రదేశాలలో జరిగే అపరిమితపు పనులు, ఈగలు, దోమలు, దుర్వాసన వగైరాల మాట అట్లా వుండగా, కేవలం మానవసహజమైన ఆవలింతే, దగ్గు, తుమ్ములవల్లకూడా మూక్కుక్రిములు ఒకరినుండి ఒకరికి వ్యాపించి వ్యాధులను కలిగిస్తున్నాయన్న సంగతి శాస్త్రజ్ఞానంవల్ల విదితమవుతుంది. అనుభవంకూడా దాన్ని యాధిచేస్తూంది.

ఒకగమ్మత్తు, అందరూ గమనించాలో లేదో!!

వలుగు రున్నచోట, ఎక్కడైనా పరే, ఒకరు ఆవలించినా, దగ్గినా వెంటనే యెడటివారు, మరోరు, ఈపని వారికి తెలివందానే చేయడం కలుగుతుంది. సభల్లోను, సినిమాల్లోను, నాటకాల్లోనూ ఈసంగతి మనందాగా కనిపెట్టార్యు! ఒకరు దగ్గిలే మరికొందరు ఒకరివెంట ఒకరు దగ్గడం కద్దు. ఈవాద్యం గాలి తక్కువగా వుండి, జనసమృద్ధం కలచోటే మరి ప్రబలంగా వ్యాపిస్తుంది. దీనికి కారణం ఎవరైనా ఊహించారా?

మామూలుగా ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాలు జరిగే పనులలోకంటే, ఏమీ చాటులేకుండా, బహిరంగంగా, ఎక్కువవేగంలో వదిలే తుమ్ము, దగ్గు, ఆవలింతలు లెక్కలేనన్ని మూక్కుజీవులను నోల్లొంచి, ముక్కులోంచి, గాల్లో విడవడంచేత, అవి యొక్కవ దూరం ప్రయాణం చేసి, వ్యాధులను ఒకరినుండి ఇంకొకరికి సంక్రమించేటట్లు చేస్తాయి. ఈవిధంగా బయటపడే మూక్కుజీవులు మామూలుకంటే! కనపడేవికావు. ఈమిదవప్పుడు, దగ్గినప్పుడు, ఆవలించినప్పుడు బడుతుకువచ్చే ఒక నోటి గుపరను మూక్కుదర్శిని

(Microscope) లో పరీక్షిస్తే అందులో కొన్నివేల క్రిములకు మనం చూడగలం. చూడండి, ఈక్రిందిచిత్రం:

మాట్లాడడం వల్ల, శిశ్నావ్యసనిశ్వాసాలవల్ల రోగాలు ఒకరునుండి మరొకరునికి అంటుతాయి.

సోట్లోంచి ఆతివేగంగా వచ్చే కుప్పల్ల కొన్ని ఒక సెకండుకు గలం అడుగులదూరం వరకు ప్రయాణం చేస్తాయి. కొంచెం పెద్ద కుప్పర గరి అడుగుల వరకూ పోతుంది. మిగతావన్నీ ఆ లేక 3 అడుగుల దూరంలోనే పడిపోతాయి. ఈ కుప్పల్లో వుండే క్రిములు ముక్కులోంచికంటే సోట్లోంచియెక్కువగా వస్తాయి. కొన్ని వేలమీద పడి, దుమ్ముతో కలిసి గాలిలో యెగురుస్తూ యెంత దూరమైనా ప్రయాణం చేస్తాయి. కొన్ని గాలిలో పెట్టిన కొంతదూరం వరకు వెళ్లి ఇగిలిపోతాయి. ఇవన్నీ మనం వీళ్ళే గాలిలో కలిసి కిరీరంలో ప్రవేశించి, అవకాశాన్ని బట్టి వాటి ప్రాణాన్ని చూపిస్తాయి.

సాధారణంగా ఒక యింట్లో ఒకరికి జలుబు చేసిందంటే ఇంటిల్లిపాతి అందరికీ జలుబులూ, పడికాలూ పడతాయి. దీనికి కారణం యిదే నంటారు కాస్త్రజ్ఞులు.

ఈ విషయాలన్నీ గమనించే కాలాలు, వేదము, వాసు మూత్రప్రాయంగా మన పెద్దలున్నూ కొన్ని విషయాలు యిట్లా చెప్పారు:

- “న అపవృతముఖః పదోజ్వంః ఉద్గారశ్వాపశ్చ నభూక్ ఉత్పతేత్” —సుశ్రుతం
- “న అనావృతముఖో జ్వంభాం క్షవధుం హస్యం వా ప్రవర్తయేత్” —చరకం
- “నాసంవృతముఖః కుర్యాత్కుఠిహాస్యరిజ్వంభణం” —అష్టాంగసౌందర్యం
- ముఖానికి ఏదీ చాటులేకుండా ఆవలింత్, తుమ్ము, కేనుపు, శ్వాస, నత్వ ఇవి చేయరాదు.
- “ప్రసంగాత్.....నిశ్వాసాత్.....”
.....రోగాశ్చ సంక్రామన్తి నరాన్మరం” —సుశ్రుతం

మాస్సెటస్ (Massachusetts) ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ టెక్నాలజీకి చెందిన, డిపార్టుమెంటు ఆఫ్ బయాలజీ అందు పబ్లిక్ హెల్త్ ప్రొఫెసరగు యం. డెల్లియూ. కెన్నిసక గారితే ఈ ఫోటో గ్రాఫ్ అట్ట్రాప్టోమీటీడ్ ఫోటోగ్రాఫీ విధానాన్ని అనుసరించి ౧/3౦,౦౦౦ సెకండు కాలములో తీయబడింది. దీనిలో కొన్ని వేలవరకు నోటికుప్పల్ల గలవు. మాత్స్యక్రిములు లెక్కలేనన్ని ఉన్నాయి. కుప్పరయొక్క మ్యూకొలరే ౨ m. m. కి ఇంకా తక్కువే. మరికొన్ని ౦. ౧ m. m. ఉన్నవి. ఈ చిత్రాన్ని చావరు సి. ఇ. టర్నర్ గారు ప్రచురించారు. ౧౯౪౦, డిసెంబరు నెల ఇండియన్ మెడికల్ గెజెట్ లో ప్రకటించబడ్డది.)

కాబట్టి దగ్గరంగాని, కుమ్మడంగాని, ఆవలించడంగాని ఇటువంటి పనులన్నీ బహిరంగంగా చేయకుండా, ఆవి వచ్చినప్పుడు కేబురుమాలు నోటికి అడ్డుపెట్టుకున్నో, అది కేబులో లేనివాడు కొంచెం చేయి అడ్డుపెట్టుకున్నో ముఖం పెడగా త్రిప్పి, చేయడం నుంచి. మర్యాదగానూ వుంటుంది; ఆరోగ్యహేతువుకూడాను, ఆలా చేయనివాళ్లకు ఆవలెలవాళ్లు తెలియకెప్పడం అమర్యాదగా భావించరాదు. ఇది ఒక విధమైన ఆరోగ్యప్రచారంగా యెంచి ఆనోట ఆనోట ప్రబలప్రచారం జరగాలి.

మనసంఘంలో మర్యాద తెలికుండా చాలా మంది మొహాన దగ్గవాళ్లు, ఆవలించేవాళ్లు, పరామర్శ

కొచ్చి ఇంటినిండా చీటిపోనీవాళ్లు, పత్రికగాని, పుస్తకంగాని చదువుతూంటే చెనకాతలికొచ్చి మునిగిపోతున్నట్టుగా చదవాలనే ఆకేతో తమ క్యాపను మనముఖాన విడిచేవాళ్లు, మంచివీళ్లగ్లాసులు పెగంవరకు నోటకరుచుకుని మంచివీళ్లు త్రాగేవారు, పసిపిల్లలను నోట్లో నోరుపెట్టి ముద్దాడేవారూ చాలామంది వున్నారు.

చివరకు భార్యార్థుల కయ్యోగ్యులలో ఏక కుమ్మరిద వున్నప్పుడు గాఢానింగనలో కూడా ఒకరి క్యాప ఒకరు పీల్చుకూడదన్నాడు కామకాస్త్ర పాఠ్యాదుడు.

కొందరు మాట్లాడుతూంటే యెదటివారి ముఖం మీద కుపర్లు వడుతూనేవుంటాయి. ఒక 'సనాతనిష్టు' పురాణం చెబుతూంటే యెదట వున్న సరస్వతమ్మ వారి ముఖం తడుస్తూంటుంది. కొంతసేపు ఆరితేనేగాని అటు ముఖం యిటు త్రిపుడానికి వీలండదు.

కాఫీహోటల్ల సంగతి సరే; ఒక్కొక్క కాఫీ కప్పు ఎంతమంది నోట్లో నానుకొవుంటేదీ మనం చూస్తూనే వున్నాం.

ఇంకో పెద్దమనిషి మాట్లాడుతూంటే నోటి గబ్బువాసన మనకు ఓకిరింత వచ్చేటట్టు కొట్టుకొవుంటుంది. 'సయోరియా'తో బాధపడుతున్న సనేసంగతి ఆ పెద్దమనిషి గుర్తించలేదు. నోరువాసనయ్య బాబూ అని మనం చెబుదామా, అమర్యాదగా భావిస్తారు సాంఘికులు!!

ఇవన్నీ అనారోగ్యహేతువు లవడించేత దురల వాట్లకింద మన పెద్దలు చెబుతారు.

పాతకాలంనాటికై వేటికిన్నీ ఆచరణలోవున్న కొన్ని ఆయుస్సాధనవిధులు నవనాగరకుల దృష్టిలో పరిచోసపాత్ర లైపోతున్నాయి.

"నాయనా! తుమ్ముతున్నారు, చెళ్లకురా!" ముందుతుమ్ము మందిది కాదురా!! అని పెద్దవాళ్లు చెబుతే, ఇప్పటివారు "ఛా! పో! చాదస్తాడా!!" అని ఈసడిస్తారు.

నవనాగరకుల్లో కొందరున్నారు. అంగ్లేయ భాషలో అచ్చుపడితేనేగాని వారు ఎంతటి త్రికాల బాధితమైన పత్యన్నయినా నమ్మరు.

మన చాదస్తాలలో తుమ్ము ఒక విఘ్న కారణంగా భావిస్తారు.

ఎక్కడ చూచినా, ఎంతమంది పెద్దల్ని విచారించినా దీనికి సహేతుకమైన జవాబు చెప్పినవారు లేరు. ముందుతుమ్ము మందిది కాదు! చెనక తుమ్ము మందిది!! చెనక తుమ్ములే 'డైరెక్టు కంటామి నేమక' ఉండడుగా మరి? ఆరోగ్యపరంగానే దీనికి అర్థం చెప్పాలని నా ఊహ! ముందుతుమ్ముకు విఘ్న కారణం చెబుతేనేగాని పనిమీద అటు పోవోయే వాడు కాస్తేపు అటు పోకుండా ఉండడు.

మన ఆచారాలన్నీ చాలావరకు మతంతో పాడువుతూనేవుంటారు!

ఇదంతా ఆరోగ్యప్రచారం కాదూ! మనమే తెలివికట్కువవాళ్లం!! వాళ్లు చెప్పడం బాగానే చెప్పారు. ఇంగ్లీషులో అచ్చుపడితేనేగాని మనం నమ్ముం.

చూడడాని కివన్నీ స్వల్పవిషయాలే. కాని ఆరోగ్యానికి వేవే హానిమాత్రం చాలా గొప్పది. దీన్నిగూర్చి ఎంత ప్రచారం జరిగితే అంత మందిది. దేశారోగ్యం, దేశారోగ్యంకూడా బాగుపడుతుంది.

లేఖలు

సామంతుభావ్య పర్యాయలోకనానంతరము

సత మాఘభారతిసంచికలో శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారి 'సామంతుభావ్యపర్యాయలోకనానంతరము' వ్యాసము చెప్పదలచినదానికన్న ఎక్కువసంగతులను చెప్పేటట్లు కనబడుతున్నది. నా 'కొన్ని ఋక్కులు' అను వ్యాసము శ్రీ పురుషోత్తముగారిని పోలిత మాకర్షించి నందుల కొనందము కల్గినా, విమర్శ సాకశకగా భావించక పంచరఘువ వుపయోగరములుగాని నిందాత్మక వివాదగ్రస్తముల (vituperations, polemics) లో ప్రతినిమర్శ చేయటం సహృదయులకు మనస్కురించ దనుకొంటాను. ఉక్రేకము విమర్శకునకు సుతరా మనుపయోగకారి.

"ఋగ్వేదము యజ్ఞాలు చేయమనిగాని నద్దని కారి చెప్పును" అని నేనన్న వాక్యం పాఠకుని తప్పుచారి కీడ్చకపోవటమే కాకుండా, అసలు ఋగ్వేదకవుల అశీనులను, తత్త్వలను క్షృక్తపరుస్తుంది. యజ్ఞాలంటే ఋగ్వేదకవులకు చాలాగౌరవమని నేనూ ఒప్పు కుంటాను. కాని అయాజ్ఞిక వైకల్యాలన్నామా ఇంకాగొప్ప గౌరవముంది. పంచరఘు నశనసించి పరి తీరినీ "కన్యై దేవాయ హరిషా విధేమ" అనే వాక్యము 'క' అంటే 'విరు' అనే అర్థ మిస్తుందే గాని వేరే అర్థం కాదు. ప్రతినిమర్శకుల ఘోరణి మాస్తీ జక్కడ యజ్ఞవిషేషము చెప్పారీ. అంతేకాకుండా

"యంస్యా పృచ్ఛంతి మహావేది ఘోరం
ఉతే మాహం రైహో ఆస్తీ శ్యేవం"

(2-10)

ఈ ఋక్కులో ఇద్రుకు లేనేలే దేవేవారు కూడా ఉన్నారని తెలుస్తుంది. ఈ ఋక్కు విషే ధాత్మకమైనా, యజ్ఞానుష్ఠాపిధిగాని, చెద్దలు తద ధ్యాని అనుమానికంగా తీసుకొనటానికి సరిపోయే వాక్య

మానా జౌతుందా? 2-103 మం కూకముక్తము. దీనిని పరిగా పరికిరిస్తే ఋగ్వేదకవులలో కొందరి దృక్పథం లో యజ్ఞా లెట్లా ఉన్నయో తెలుస్తుంది. ప్రథమ ఋక్కులో "ప్రతచారులైన బ్రాహ్మణులలాగా ఒక సంవత్సర ముండి పక్షవ్యం చేత ప్రేరేపించబడినవై మం కూకములు బాగా చెకచెకలాడిన" వని ఉన్నది. యజ్ఞానుష్ఠాపిధికులను బ్రాహ్మణులతో కప్పలను పోల్చటంలోనే కొందరుకవులు యజ్ఞాలనూ, రవాచరణ శీలులనూ ఎలా ఆదరించారో తెలుస్తుంది. ఐదవ ఋక్కులో "ఉపాధ్యాయుని వాక్కు శిష్యు దను వదించినట్లు ఒక కప్పయొక్క వాక్కును మరియొక కప్ప ఉచ్చరించుచున్నది." అని గలదు. అధ్యాపకుల కీగతి పట్టక దిక్కడ! ఇలాంటి వాక్యాలు కనబడటం చేత ఋగ్వేదమంతా యజ్ఞాలమీది గౌరవ ముందిందని చెప్పటం పాపాసహితము. విష్ణువు రత్నకాస్త్రము నకు సంబంధించిన వేదత. ఋగ్వేదమత మంతా యజ్ఞ మతమేలే విష్ణువు మొదలైన వేదతలకు, ఉపన్యాస్తాలకు, సుధువునకు, ద్యూమూక్తాలకు దీర్ఘతను మూక్తాలలో కొన్నింటికి, యజుర్వేదము వదలివేసిన ఋక్కులనూ స్వస్తి చెప్పరలసిఉండేది. ఇవేవి యజ్ఞ మతమునుకురించి ప్రచారంచెయ్యవు. వీటికి తాత్వి కాధారం (Philosophical bearing) ఎక్కువ ఉంది గాని యజ్ఞిక దృక్పథము కాదు.

పురోహితకల్పానికి 1-1-1 లో 'పురోహితం' అని అర్థం చెప్పకోవాలి గాని పురోహితు డనికాదు. ఇక్కడకూడా ఆచారవీరాలు మొదలైన వేదా తీసి కొని రావటానికి పనిలేదు. "అగ్నిమితే పురోహిత" మనేది ఋగ్వేదకవులు మొట్టమొదట వ్రాసిన నూక్తం కాదు. వ్రాక్రమీవీంకోధనల ఫలితంగా ద్వితీయ మండలంనుంచి సప్తమమండలంవరకు మొదట వ్రాయ బడినవనీ, ప్రథమదశకాలు చిట్టదివరివనీ కేలుతుంది.

* సుధువును Philosophical gods అయిన విష్ణువు మొదలైనవారికే ఇచ్చారు. వారికి సురతో ప్రమేయం లేదు.

అలాంటప్పుడు "అన్ని విశేషాహిత" మనేది చిరకాలాదుగా (Later compilation) ప్రథమాన ఉన్నంతమాత్రాన మొట్టమొదటిసారి మనటం హాస్యాస్పదము. †

ఋక్కులు ఋక్కులేగాని మంత్రాలు గావు. కాని ఋగ్వేదకాలాంతరము వాటిని మంత్రాలుగా వినియోగించారు. భానువు 'ఋచ మంత్ర' అని గాని, 'మంత్రే' అనిమటకు గాదు. ఋక్కులు ప్రకృతిలో వివిధరూపాల ప్రాంతాలు. మంత్రశబ్దం ఋగ్వేదంగా విచారణ అనే అర్థంలో చాలాచోట్ల ప్రయోగించారు.

ఋక్కులలో కవిత్వ మన్నదనటకు నిదర్శనాలు చాలా ఉన్నవి. అది ముఖ్యముగా కవితాసంగీతే గాని మంత్రసంగీతకాదు. మచ్చునకు ఉపన్నుతాలను పరికిరించినచో నిజము బోధపడగలదు. నే బట్టిన వందేటికి మాడేకాళ్లని కవిత్వం లేదంటే యాహుత్యం వచ్చును "నైవ స్థానో రవరాగః య దేవ మంశో న పశ్యతి" నిజమే డొరుంది. మంత్రాలలోని (అంటే మాతృకలైన ఋక్కులని) కవిత్వాన్ని యజ్ఞాల్లో నిషేధింప నే నిభిప్రాయపడిన ట్టూహించటం పొరపాటో, వాదం (Argument) కొరకు చేర్చిన వాక్యమో అయి ఉంటుంది.

సాయణులొక్కచే వేదభాష్యకర్తలు గారు. ఈ భాష్యలు వారియాజమాన్యం క్రింద పండితపరిషత్తులలో జరిగినవి. ఒకేసందర్భంలో వచ్చినా అదేమాటలకు వేర్వేరుస్థలాలలో భిన్న భిన్న వ్యాఖ్యలు కనబడతై. వ్యాకరణప్రక్రియ సమగ్రంగా లేదు. ఒకవిధమైన సమానత (Uniformity) అదృశ్యరూపంతో విహారం చేస్తుందని గోచరింపకమానము. అందుచేత సాయణులు వేదభాష్యకర్తలనే విమయానికి నే నిష్పక్షాభిలాషులు. అలాంటప్పుడు భిన్నాభిలాషులు రావడం సహజమే డొరుంది.

సాయణమధ్యమ శ్రీ శంకరదీప్తిజయము వ్రాసివారని చాలామంది పొరపాటున నామసాదృశ్యమును చూచి భ్రమచెందటం గొప్ప ప్రమాద విషయము. శంకరదీప్తిజయకావ్యం కేవల మాధవుడు, అభివక్తకాలిదాసుడ నని తన్ను చా లెలుచుకొన్నాడు. ఈ అభివక్తకాలిదాసు వ్యాపాచలని శంకరదీప్తిజయమును వేర్వేరునటమే కాకుండా అందులోనుంచి మక్కికిమక్కి తన గ్రంథంలోకి ఎక్కించివాడు. సాయణమధ్యమ వీటంటివా రని నే పెదగను, నమ్మజాలను. వ్యాపాచలుడు ౧౬, ౧౭-వ శతాబ్దాలవాడు కావటంచేత ఈ శంకరదీప్తిజయకావ్యమైన మాధవుడు ౧౧-వ శతాబ్దవా డొలేడు. సాయణమధ్యమ పారిపాఠబుక్కుల సమకాలీను డగుటచేత ౧౪-వ శతాబ్దివాడు. ఇలాంటప్పుడు సాయణమధ్యమ శంకరదీప్తిజయకారు లనటం సత్యవాటుక్రింది ఉన్నదే.

ఈ సంగతి ఇలా ఉంటూ ఉండగా శ్రీ శృంగేరి రికార్డులలో నుదవంకకావ్య మనే ఒక చిన్న గ్రంథ మున్నది. అందులో సాయణుడు శ్రీమాధవవిద్యారణ్యుల శిష్యుడనీ, వారు పుర్రేపఠానామీనులనీ, తమ తేయు మశ్రూపకు నుదవులనా రనుగ్రహించి తమ గ్రంథములలో కొన్నింటికీ, తమ యాజమాన్యమున జరిగిన కొన్నిగ్రంథములనూ శిష్యుని చేరు పెట్టివారనీ తెలుస్తుంది. వంశపరంపరగా పీఠాల్లో వస్తున్న రికార్డులను అసత్య లనటం అసమంజసం. పాకకు నీ గ్రంథంకూడా పరికిరించి ఋగ్భాష్యము సాయణుడు వ్రాసివాడో, విద్యారణ్యుడు వ్రాసివాడో, మరి ఇంకా ఎంతమంది వ్రాసివాడో లేల్పకొనవలసి ఉంటుంది.

పురాణశబ్దమునకు కేసు వాడిన అర్థము 'ప్రాచీన గాథ' అని. ప్రస్తుతపురాణాలు తర్వాతి కల్పితగ్రంథాలు. వ్రాహ్మణాల్లో పురాణేతి హాసగాథావారాశిలు కనబడతై. పొరపాటున క్రిందటివ్యాసంలో "వ్రాహ్మణములందరి పురాణగాథ" యని నే వననందులకు పాఠ

† మెక్కెనలు, వింటర్నిట్జ్ గారల సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్ర రీవిషయాన్ని చక్కగా చర్చించినవి.

కులు క్షయించాలి. అసలు కట్టతల్లిపై సరిగా బోధ పడుతుంటే 'పురాణ' గాన పుక్కిటికన బొకుంది.

ప్రకృతిసౌఖ్యమున, కవితాసౌందర్యమున చేదములో కనిపెట్టినది నేను గాదు, చేదకాలపుకపులే. అవి కళోపాసకులగు వివేచకులకు బాగా స్ఫురిస్తే, అంతేకాని కవితాప్రపంచంలో discoveries లేనే లేవు. "ఋగ్వేదకవులు ఎంత సర్వసాధారణ(Common place) విషయములైనా సరే కవిత్వాత్మకగలవారనుట చేత కవితో చిత్రించినా వనుట కిదే నిదర్శన"మని నేను స్కందస్వామివారి వ్యాఖ్యపై వ్రాసిన పంక్తులు. ఈ విషయము గుర్తించకపోవుట విద్యార్థులకు తప్పుగాదు. వారికింద పనిలేకపోతే తప్పు. ఒకవేళ ఆపనిచేసిన వారి కిది తెలిసిరా సమయమున్నది ఏకొద్దీమందిలో. "యజ్ఞ లంటే చాలాగొరవం" కలిగిన ఆరోజుల్లో, ఈ స్వల్ప anatomy విషయం 'మంత్రకాండ' అనుకొనే ఋగ్వేదంలోకి వస్తుందిని వా రెలా ఊహించగలరు? ఇక, కార్యకాండలోని ఒకవిధములోనే కవిత్య మున్నదని చెప్పినట్లు తలచుటలో నే నానా కష్టపు క్రింది పురుషాన్ని కంటించడంలే వచ్చింది. భాష్యులు, భాష్యులయిన వ్యాఖ్యానాలు, వాటియొడ టికలు, టికలయిన ఇంకా ఏదో చదువుకొనేవారికి సమర్థాలు ఇంకా ఏదో చాలా ఉంటే. ఉదేక పూరితులకు దృష్టి అమాంతం చలించటం కద్దని ఒక లోకోక్తి జన్మసభామలో ఉంది. ఈ physiological విషయాన్ని గూడా చక్కనికవితలో ఇనుప్పటమే కవితాలక్షణం. ధ్వనికాదు అన్నట్లు "కాంతాకుచకంఠవ ద్దూధత్రైవ చమత్కృతకారిత్వం". మరీ నిసూధంగా ఉండటంచేత తప్పుకువ్యాఖ్యానాలు బయలుదేరినవి.

"అంగి + కన్ కట్టలో మొదటిభాగమునకు స్వరపిచ్ఛముగనే అన్ని అర్థమైయుండగా, రెండవ భాగమునకు కార్యకారణముల కథనముచే అన్ని అర్థమవును" అన్న వాక్యమందలి నుయొక్తి ఒక దృష్టాంతం తీసికొంటే త్వరగా బోధపడుతుంది. 'మనః శిలా'కట్టలో 'మనస్సు', 'రాయి' అనే అర్థాలిచ్చే పదాలున్నవి. కాని సమాసంలో ఒక ధాతురస విశేషాన్ని తెలుపుతుంది. వీరి వ్యాఖ్యననుసరిస్తే అలా

కాబూడదన్నమాట! ఒకవేళ అలా ఏదా 'మనస్సు', 'రాయి'అనే రెండర్థాలు మాయమవటం వారికి రుచిపడుకొంటే! సంస్కృతభాషకు Reformation, Renaissance తీసికొనిన ప్రేరణాంటి చిక్కులు పటాపంచలై పోతే! అలాంటి పరిణామం మనోహరము, శ్లాఘనీయమున్ను!

స్కందస్వామి వాయనానకు ప్రబలాధార మివ్వలే దని ఊహించటం నిరధిస్తానట్లను అని పించుకొంటుంది. వారి వ్యాఖ్యను తిరిగి నే నుదాహరించి చర్చించి 'వృత్తాప్రయాస' పడేకన్నా సాళువలే దానిని తిరిగి పరిశీలించి నిజము తెలుపు కొందురుగాక యని అభిప్రాయము. స్కందుని వ్యాఖ్యను "ఇది యొకదారిగా నన్నది" అని ఈ పేజీ బుద్ధితో వదలివేసి సాయణులే సరిగా వ్యాఖ్యచేశా వనటం అర్థాంగీకారమో, విధిలేక అన్నమాటో తెలియదు.

నే నేదో ఋక్కులకు మూలపాఠము తెచ్చి పెట్టుకున్నా ననను. సాయణభాష్యముకన్నా ప్రాచీన వ్యాఖ్యలు పరిశీలించి, వాటిని నేటి పాశ్చాత్యవ్యాఖ్యలతో సరిపోల్చి నిజమైన అర్థమేదో కనుగొనుటకే నే నీఋక్కులను పరిశీలించటం. సాయణులను ఖండించి తీర్తిప్రతిష్ఠలు చెందుదామని కాను. సాయణులకన్నా ప్రాచీనవ్యాఖ్యలు... బాగా నమ్రదగిన వ్యాఖ్యలుకన్నకనీ, కొన్ని ఋక్కులు సరియైన అర్థసహితమైన ప్రధానము లేకపోవుటచే చక్కగా అనగరియచేసికొనబడలేదనీ, కొన్ని వ్యాఖ్యలు ప్రాత్రాశులలోనే ఉండి ఉపయోగనే ప్రచురితాలు కావటంచేత అందరికీ అందుబాటులో లేవనీ, అందుచేత సాయణులే సమగ్రచేదానికి 'సర్వమైన' వ్యాఖ్యాతలని అనుకోనే దురభిప్రాయమో సందర్భప్రాయమో ప్రబలమైపోయిందనీ, ప్రస్తుత చారిత్రక కులవాత్మక (Comparative) సిద్ధాంతరీత్యా సరియైన అర్థం తీసికొనినచుటకు ప్రయత్నింప వచ్చునని పాఠకలోకానికి, వివేచకులకూ అందజేయువలంపే నన్నీ పనికి పురిగొల్పింది. నావ్యాఖ్య సబబనిగాని, సాయణులే నిజమైన అర్థం చెప్పివారనిగాని నేబట్టిన కుండటికి మూడే కాళ్లకే సామెత

ప్రకారంగా చెప్పి సాహసించలేదు. సాయలులు పూర్తిగా సర్వమైన వ్యాఖ్య చేశారని ఒప్పుకోలేదు. నావిమర్మ ఒక అన్వేషణం (Query) లాంటిది.

నావే నిజా లలి చెప్పేవాడిని కాదు కాబట్టి, నాటిని పోలకు లిప్పు డంగీకరింపకపోయినప్పటికీ నాకు గలిగే ఇబ్బంది ఏమీ లేదు. వీటినిలన నూతన నిమ ర్మలూ, నిజమూ బయటపడకయ్యే నా ఆశయము.

"పురాణమిశ్యేవ న సాధు సర్వం.
నచాపి కావ్యం వచ దుర్యోగవర్జితమ్,
సంతః పరీక్ష్యాన్యతర ద్భుజంలే
మూఢః పర ప్రతియజ్ఞేయబుద్ధిః."

ప్రతి విమర్శకులు ఇంకా ఒక పెద్ద పొర బాటు చేశారు. మాధవ నిదానమును సాయణమాధ పురే వ్రాశారట! గ్రంథనామధేయంలో మాధవశబ్దం కనపడినంతే కాని మాధవుడే వ్రాశాడంటే విమ ర్శనాబుద్ధి మనకు కావలసినదేమిట! స్థూలబుద్ధిలోకి పరిణమించిన దన్నమాట. నామసామ్య ముండగానే చాలను ఏక కర్తృత్వ స్థాపనకు. జ్యోతిర్విదాధరణము కారినాడు పేరనే వ్యవహరింపబడుతున్నా దాన్ని కాకుండా కర్త కంటగట్టితే ఎంత పోస్టాస్పదంగా ఉంటుందో ఇది అంతే.

మాధవనిదానము మొహర్చంద లక్ష్మణదాన గారితే లాహోరునుంచి ఒక ప్రతి ప్రకటించబడినది. దానిని మహామహాపాధ్యాయ శ్రీవిజయరక్షిత శ్రీకంఠ వ్యాఖ్యలతో శ్రీ దీనవాధ శాస్త్రిగారు ముద్రితం చేశారు. వారిపీఠిక ౧-౨ పేజీలలో మనం గ్రహించ దగ్గ కొన్ని ముఖ్యవిషయా లున్నవి.

"వక్రదత్తనామకగ్రంథనిర్మాతలైన శ్రీవక్రపాణి మహాశయలు తమ సిద్ధయోగమనే గ్రంథంలో మాధవ నిదానాన్ని బాగా అనుసరించారు. వీరు శ్రీ. శ. పద శాండనశతాబ్దానికి చెందినవారు. అదేగాకుండా ఈ మాధవనిదానం హరుణుల్రీప్ కాలంలో అరబ్బీ భాష లోకి తర్జుమాచేయబడింది. ఈహరుణుల్రీప్ శ్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దానికి చెందినవాడని చారిత్రక పరిశోధ నలవలన తెలుస్తున్నది. అందుచేత మాధవనిదానగ్రంథ

కర్తయైన మాధవుడు ఏ ఏడవశతాబ్దమువాడో అయివుం టాడు." పైగా గద్యలో "ఇతి శ్రీమాధవకర విరచితే" అని కనిపిస్తుంది. మామూలుగా సాయణమాధపుల గ్రంథాల్లో "మాధవీయే" అనే ఉంటుంది. సాయణ మాధపులు హరిహరముక్కుల సమకాలీనులు కావటం చేత గత-వ శతాబ్దవారు. కాబట్టి ఈమాధవకర, మాధపులకు ఏడు శతాబ్దాల వ్యతధి ఉంది. ఇలాంటి పుక్కు సాయణమాధపులే మాధవనిదానము వ్రాశా రనటం కేవల సాహసమాత్రం. ఈ మాధవనిదాన వ్యాఖ్యాతలైన విజయరక్షిత శ్రీకంఠత్తులు పండ్రెం డవశతాబ్దానికి చెందినవారు. ఇన్ని విషయాలు కంటికి కట్టిపట్టు కనపడుతూ ఉండగా సాయణ మాధపులు మాధవనిదాన కర్తలంటే ఏమిటాలో తెలియదు.

—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

* * *

సాయణభాష్య పర్యలోకనము (ii)

'కొన్ని ఋక్కులు' అను శిర్షికల తమ రెండవ వ్యాసములో శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ఏడుఋక్కుల యర్థమునుగూర్చి విచా రణ చేయుచు నందాటు ఋక్కులకు సాయణులు వ్రాసిన యర్థ మనంగతముగ నున్నదని మలభిముగ తేల్చివైచివారు.

పదితదగ్గర నున్న రెండు లోకములు ద్యులోక భూలోకము లని సాయణులును, ద్యులోకాంతరిక్ష లోకములని స్కందపూర్ణములు వ్రాసిరి. ఈ వ్యాఖ్యాత లిద్దరును మహాపండితులు, విమర్శకులు. కనుక వారిని మనము బాగ్రత్తిగ వర్ణము చేసికొనవలెను. ఇతరు స్కందపూర్ణ వ్రాసిన భావమునకును, సాయ ణులు తెల్పిన భావమునకును వైరుధ్యము లేదు. ద్యులోకమున కవ్యవధానముగ గ్రంథమన్నది యశో రిక్షము కావున నీ రెండును సమితకు సమీపమున నన్న వని స్కందపూర్ణుని నుడిచివారు. సాయణులు ద్యులోక భూలోకములు సమీపమున నున్న వనుటకు కారణ మేమనః అంతరిక్షము భూలోకముకంటె మెయ్యగ తిర్యగ్యాస్తిపి కలది. ఈ తిర్యగ్యాస్తిపివలన నది

భూలోకపు సీమలను దాటినది. ఇంతింత దూరము దీని తిర్యగ్యాస్త్రప్రీతి కలదని చెప్పలేము. యమలోకములో గూడ నీ యంతరిక్షము వ్యాపించియున్నది. భూలోకమును దాటి దక్షిణపూర్వ దిక్కుగా పోవుచో యమలోకము తగులును. “దక్షిణపూర్వస్యాం దిశి వారకా” అని తైత్తిరీయారణ్యకము చెప్పుచున్నదికదా. కావున అంతరిక్షములోని కొంతభాగముమాత్రమే భూలోకముకంటె సరితకు దగ్గరక నున్నది. మిగిలిన యపారమైన యంతరిక్షము భూలోకముకంటె సరితకు దూరముగ నున్నది. ఈ భావముతోనే, అనగా అంతరిక్షము యొక్క యీ తిర్యగ్యాస్త్రప్రీతి మనస్సులో నిడి కొనియే సాయణులు అంతరిక్షముకంటె భూలోకము సరితకు సమీపమున నున్న దని తేల్చినారు. కాస్త్రీగారు సాయణుల పౌండ్రమును గ్రహింపలేక యొక్క పెట్టున సాయణభాష్యమును ఖండించివైచినారు.

మరుత్తులు ద్యావాభృతివులను వృష్టిప్రదావారులచే వృద్ధి నొందించి రని సాయణులు ఋ. వే. ౧-౮-౧-౩ పై భాష్యము వ్రాయుచు తెల్పిన యభిప్రాయమును కాస్త్రీగారు తప్పుపట్టుచున్నారు. మరుత్తులంకారములను పెట్టుకొన్న వారగుటచే నీ రెండు లోకములకు వారు సౌందర్యమును వృద్ధి నొందించుచున్నారని కాస్త్రీగారు రనుచున్నారు. మరుత్తులు లోకమునకు వర్షము నిచ్చుచున్నారని యితరస్థలములలో కలదు కాన సాయణుల యర్థము సుప్రతిష్ఠితము. కాస్త్రీగారి యర్థము స్వీయకవితామూలకము. మరుత్తులు వర్షము నిత్తురను భావము తైత్తిరీయ సంహిత ౨-౪-౩ లో కలదు. వర్షముచే మరుత్తులు భూలోకమునకే వృద్ధిని కల్పించినవారగుదురు కాని రెండు లోకములకును వృద్ధి పెట్టు కల్పింతు రని కాస్త్రీగారి సందేహము కాతోలును! భూలోకములో వర్షము కురియుట, పంటలు పండుట యను రెండును జంటగ వేరములలో వేర్కొనబడినవి. “వర్షవ్యోగ వర్షతు ఓషధయో నః పవనస్తాం యోగజేమో నః కల్పతాం” మున్నగు వేదవాక్యాలవలన నిది స్పష్టము. భూలోకములో వైశ్వర్య ముండుచో మహర్షులు క్రతువులను హెచ్చుగ చేసి వేదతలను హెచ్చుగ సంతోషపెట్టు

దురు. “యదగ్రదాశుషే” యను ఋక్కులో నీ భావమున్నట్లు నేను వెనకటి వ్యాసములో వ్రాసియుంటిని. ఇట్లు క్రతువులవలన ద్యులోకము వృద్ధి నొందును. వర్షమువలన పంట, దానివలన యజ్ఞములు, దానివలన ద్యులోకవృద్ధి. కావున మరుత్తులు వర్షాదులచే వర్షయ లోకములకును వృద్ధిని కల్పించినవారై వారు. అతిశబ్దమును సాయణులు సార్థకముగ వాడివారు. కాస్త్రీగారు దానిని గుర్తించినట్లు కప్పట్టును.

ఋ. వే. ౧-౩-౧-౯ పై సాయణులు భాష్యము వ్రాయుచు సరిత మూర్ధ్యుని పొందుచున్నాడని చెప్పుటను కాస్త్రీగారు రాక్షసింపుచున్నారు. సరిత్యు సూర్యులకు మూర్తిభేదమే కాని వాస్తవిక భేదము లేదు కదా! అట్టిచో సాయణులు సరితయే యవస్థాంతరమున మూర్ధ్యుడగుటను పొందుచున్నాడనటలో కేమి తప్పున్నది? ఇది మిక్కిలి సరళమైన యర్థము. కాస్త్రీగారు రంగీకరించిన ప్రభుత్వములో ద్వితీయ చెప్పకొనుటకంటెను, ‘మూర్ధ్యం’ అను పదమునకు మూర్ధ్య సంబంధమైన పర్యతమని యర్థము చెప్పకొనుటకంటెను, “పొందుచున్నా” డనుదానికి “మూర్ధ్యము చూపుచున్నా” డని యర్థము చెప్పకొనుటకంటెను సాయణులు సూచించిన యర్థము హెచ్చుసరళముగ మాత్రమే కాక సరళముగ నుండ నున్నది.

ఋ. వే. ౧-౮-౧-౩ లో గల ‘వృషణం’ అను పదమునకు సాయణులు “కోరికలను వర్ధించు యజ్ఞము” అని యర్థము చెప్పగా కాస్త్రీగారు “కోరికలను వర్ధించు ఇంద్రుడు” అని యర్థము చెప్పకలె ననుచున్నారు. వృషణశబ్దము ఇంద్రు డనునర్థమున వేదములో నితరస్థలములలో వాడబడుటయే. తమ కాధారమని కాస్త్రీగారు వ్రాసినారు. ఇంద్రుడు యజ్ఞులకు కోరికల నిచ్చువాడైనట్లే యజ్ఞముమాడ కోరికల నిచ్చునది కావున దానికి వృషణశబ్దము నెందులకు వాడరాదు? యోగికార్థమును పాత మొనర్చువిధముగ నీ విధముగ నీ పదము ఇంద్రునియందు రూఢమైనచో యజ్ఞమును నర్థమును చెప్పకొనుట కాక్షేప ముండివచ్చును. కాని యీ పదము యోగికార్థమున వాడబడుచునే యున్నది. తైత్తిరీయ సంహితలో “మరుత్తమని...

వృక్షణం" (౨-౪-౩) అనుచోట 'వృక్షణం' అను పద వాయువునకు విశేషణముగ వాడబడినది. అట్టిచో యజ్ఞమువలన కోరికలు ఫలించును గావున యజ్ఞమును తెల్పుటకు 'వృక్షణం' అని యెందులకు వాడరాదు? ఈ యర్థమునే యిచ్చెడు 'కామధూ' విశేషణము యజ్ఞమునకు వాడబడుచునేయున్నదిగా!

"అద్య క్రియాః తామరుహాః క్రతువాం

సత్యావేష స్సంప్రతి ధూమిదేవాః"

అను భారవివాక్యములోను,

"ఏవ వోఽ స్త్విష్టకామధూ"

అను నీతావాక్యములోను నీ విశేషణము గవృట్టుట లేదా? ఇది యాధిచేత యాగిక మపవిత్ర మయిన పని చెప్పటకు వీలులేని స్థలమునటచేతను, వృక్షణ శబ్ద యాగికార్థము యజ్ఞముందు వర్తించునని శాస్త్రీ గారంగీకరింపవలసియుండుటచేతను వారికి సాయణుల యర్థమును ఖండించుటకును తత్సమర్థమనకై ప్రథమకు సప్తమ్యర్థము చెప్పకొనవలె ననుటకును గల యధికారము తూర్తిగ లోలిపోయినది.

సాయణాచార్యులు ఋ. శే. ౧-౨౫-౨ పై భాష్యము వ్రాయుచు క్రవశ్శబ్దమునకు 'అన్నము' అని యర్థము వ్రాసి వారనియు, 'కీర్తి' యనిన బాగుండు పనియు శాస్త్రీగారు వ్రాయుచున్నారు. క్రవశ్శబ్దమునకు 'అన్న' మను అర్థము కలదనికూడ వారంగీకరించుచున్నారు. ఏదో విధముగ దిద్దవలె పనియే వారి కలంపని తోచుచున్నది. వ్యర్థముగ దిద్దుటయేకాక శాస్త్రీగారు తక్కు సమర్థించుకొనుటకై మనస్తత్వ శాస్త్రమునుగూడ పాత్యము తెచ్చిరి. "మానవుల Psychological instinct కీర్తికోరుమా ఁంటుంది" అని వ్రాసినారు. కీర్తికంటెను ఆత్మసంరక్షణము (Self-preservation) ముఖ్యమైన instinct కదా, అన్న మట్టి శరీరధారణమున కుపకరించును గావున శాస్త్రీగారెత్తికొనిన 'పైకొలటి' సాయణుల యర్థమునకు గాక తమ యర్థమునకే బాధను గల్గించుచున్నది.

"త్వష్టాయద్యజం" అనుబుక్కు (౧-౨౫-౯) పై భాష్యము వ్రాయుచు సాయణులు త్వష్ట యింద్రునకు వజ్రము నిచ్చెనని వ్రాసిరి. శాస్త్రీగారు అట్లు త్వష్ట యింద్రునకు వజ్రము నిచ్చెనని యొప్పుటను లేదు కాన వాయుర్థమును చెప్పకూడదని. ఇది పారబాటు. రైత్తిరియ సంహితలో త్వష్ట యింద్రునకు వజ్రము నిచ్చెనని స్పష్టముగ వున్నది.

"కత్వైవజగ్ కత్వైస్సాయచ్చ చేతేన జహీతి"

(రై. సం. ౨-౫-౨)

ఇచ్చట విస్తృతముగా 'సాయచ్చ' (ఇచ్చెను) అని యున్నదిగా. శాస్త్రీగారు వేదము సంతయు పరికింపలే దని వారి విమర్శకల్పనే లేలుచున్నది. పైగా సంతయు పరికించినట్లు మాట్లాడినారు. శ్రీ సాయణులు వేదమును వీరిభూదిగ యాచినవారు కారు. వారిది కూలంకషజ్ఞానము. వారిని విమర్శింప బూనినపుడు మన యర్హతను మనము గుర్తించవలెను.

—జటానల్లభుల పురుషోత్తము

* * *

'కొన్ని ఋక్కులు' లో నా జిజ్ఞాస

జనవరిభారతిలో ప్రచురుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రీగారు వ్రాసిన 'కొన్ని ఋక్కులు' అనే వ్యాసంలో "త్వష్టాయద్యజం సుకృతం..." అనే ఋక్కు భాష్యాన్ని పరికిరించే సందర్భాన కడపటి శీరామభూషణ ఇలా వ్రాశారు:

"త్వష్ట చాలా అందమైనవాడనీ, అందమైన ఆయుధాలు కలవాడనీ ౨-౨౯ లో వర్ణింపబడ్డాడూ. ఇదిడు తీవరాశి ఒకయాప మిచ్చినవాడబ్బి. మానవ జాతికి అదిపురుషుడని పొగడినారు కవులు. కాని చివరకు ఇంద్రునిచేత ఇతడు చంపబడ్డాడని కొన్ని ఋక్కులలో చెప్పబడింది. ఈ మయంకూడా పారాజికగాధకు చాలా బాగా రోడ్చిడిఉంటుంది. ఈ ఋగ్వేదగాధద్వం పురాణగాధను మాత్రేకధకు కాళ్లు లేవనే సామెత చక్కగా బోధపడకమానదు."

నీన్నిబట్టి చూస్తే ఇంగ్లడు త్వత్వము చంపి పట్టు బుక్కులే చెపుతున్నట్లు తెలుస్తుంది. యజ్ఞ త్వదంతో త్వత్వపుత్రుడైన విశ్వమాపుణ్ణి ఇంగ్లడు స్వపురోహితుడనిపాదా కొంకకుండా చంపినట్లును, దానిమీద త్వత్వ ఆగ్రహించి వృత్రుని ఇంద్ర జనుర్ధమై పురించినట్లును గలదు. కాని ఈగాథ ఋగ్వేదములో ఏమంద్రములం దుద్ధాటించబడినదో నాకు తెలియదు. శ్రీకృష్ణుగారు శ్రేణు యశశానక దయతో ఆయుక్కులను (ఇంగ్లడు త్వత్వము చంపినట్లు చెప్పవారిని) వెలువరించి వాక్యశబ్ద తట స్మాకులగుదు రని కోరుచున్నాను.

—కొంచూరు వీర రాఘవాచార్యులు

* * *

త్రిమత సామరస్య ప్రయత్నము

‘నేచాంతిదర్శనము: స్వతంత్రాస్వతంత్ర వాదము’ అను శీర్షికక్రింద శ్రీ పూర్ణానందగారు భారతపార్థకర్ష మాసపండికలో తొకవ్యాసము వ్రాసిరి. ఆవ్యాసమును ముగించుచు వారు మర్రతయనునుగూర్చి యిట్లు వ్రాసిరి: “ఈమాడింటిలో నేయొక్కటియును త్యాజ్యము కాదు. అనుభూతిసంపన్నులను ఆచార్యులు ఆయా దేశకాలపరిస్థితుల ననుసరించి తమచింతమగు సత్య భావమును లోకకల్యాణార్థము ప్రచారముచేసిరి. ఎట్లాని నాశ్రయించినను శ్రేయమే లభింపగలదు.” దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టియే ఆయామతము లుత్పన్న మైనవని అంగీకరించుటవలన నవి యీకాలమునకు పరి పోవనియే తేలుచున్నది. శంకరమతము, అటుపిమ్మట ఆది దేశకాలపరిస్థితులకు పరిపోనిందున రామానుజమత ము, అదియు గొంతకాలమునకు పరిపవనందున మధ్య మతము వచ్చిన దని తలచినప్పుడు ఆద్యైతము, విశిష్టా ద్యైతులను అనగా నాయకాలములం దామాతనమత యులను స్వీకరింపనివారు ఆకృత్యమొనర్చిరేమో! వీరిరచ మో ప్రస్తుతకాలమున త్రిమతము లెట్లు పరిపోవు చున్నవో ఊహించుటకు రాలేదు. మఱియు వారు తుది మాటలలో నిట్లువ్రాసిరి: “దరమసత్యము కేవల మనుభవ యోగ్యము, అవర్ణనీయము అగుట వలన ఆద్యైతము, దానిని కోటితో జెప్పవలసినదైన విశిష్టాద్యైతము, కార్యరూపమున జెప్పవలసినదైన దైతమును మన

దైవందివతీతిమున సంధించుచున్నది. కనుక ఈ మాడింటిలో నేయొక్కటియు త్యాజ్యముకాదు.” ఇది అర్థములేవి మాట. కార్యరూపమున ద్యైతము నాశ్ర యించి, కోటితో విశిష్టాద్యైతమును బలుకుచు సద్యై తము నందినవా డొక్కడైన దేశము దుందునా? అది సాధ్యమునా? ఇది ఆచరించుటకు విలులేని మాట. సందర్శించని పర్యవసానము. ఈవ్యాసమున చేరిన ఫలితార్థము ఆద్యైతకబ్రహ్మమట్టుల భూగ్యము. మఱియు వా రిట్లు వ్రాసిరి: “మానవుని విశ్రేయసలభార్థము ఈ మాడును ప్రయోజనములే యని గ్రహింపగలము. సాధ కుడు ద్యైతమతముతో దనసాధన నారంభించి, శ్రీరామా నుజాడు చూపిన పథము ననుసరించి ఆద్యైతమును చేరు వని నానిగదనము.” ఇట్లుగా సాధనచేయువా డొక్క డైన నున్నాడా? లేదు. ఉండుట కవకాలము లేదు. త్రిమతములవారికిగూడ నీయభిప్రాయము పరిపవదు. త్రిమతములందును సాధకుని పరిస్థితినిబట్టి సాధనములు చెప్పబడియున్నందున త్రిమతసాంకర్యముగా సాధ నముచేయువా దుండెరు. ఆరంభసాధకుడు మధ్యాచార్య ద్యైతము నాశ్రయించి సాధనమొనర్చుచు నను దాని నేయ ద్యైతియైన నంగీకరించునా? ఈయూహ ఆద్యైతమతప్రకారము సమంజసమునా? కావున ఏ తేమతము నాశ్రయింపని స్వతంత్రాస్వతంత్రనేచాంత దర్శకు లగుచున్నారు.

సమాప్తి యని వారిట్లు వ్రాసిరి: “ఇవ్వుడుద యించు ప్రశ్నలు — శంకర రామానుజమతములలో నేయొది పరియైనది, ఒకటి పరియైన తిక్కినవారు అబ్బిష్టా లవలసినదప్పుడే, వీరందఱును సర్వజ్ఞులైన, ఇట్లు విభిన్నపంథల ద్రోక్కనేల, నిట నేయొది ఆశ్రయణీయము అని. ఈప్రశ్నలకు ఒక్కమాటలో జవాబిచ్చుట కష్టము. త్రిమతకర్తృవామయున వ్యవహా రింపబడు వీరు పరస్పరభింధనమండనములకు వ్రాసిన గ్రంథములు కొన్ని వందలగ నున్నవి. కేవలము పొండి త్యము నాశ్రయించి, న్యాయకాస్త్రదృష్టితో బరికింప శంకరమత మొక్కటే నిలువగలదు. అదియునుగాక అధు నికవిద్వాం, మానసిక, తర్కదర్శనకాస్త్రముల అదపు నకు గూడ అగగలిగిన శక్తిసామర్థ్యములు దీని కున్నవి. తిక్కినవి పదిపోవును. ఈదృష్ట్యా శంకరమతమే సమం

జనము. "అభువికవిజ్ఞానాదులు ఈవాడు సిద్ధాంతములై
వని శేష పూర్వమును లగుచున్నవి. అట్టివాని యాధార
మున నర్హతమును సమర్థించుట శేవలము అనివేక మగు
చున్నది. ఇది ప్రపంచమెట్టిదని సత్యమైయున్నదికా.
ఏ రీతిందర్శమున నొక చక్కనిమాట వ్రాసిరి : "ఈ
శ్రేణికి చెందినవారు లేమయి మే అభ్రాంతము. తక్కినవి
పాల్లులు అని యెఱుఁగురు." ఇదియే యీవాదమునందున్న
యధార్థమగు విషయమైయున్నది. కావుననే వీరు
మధ్యాచార్యులవారినిగూర్చి యట్లు వ్రాసిరి:

"౧ మధ్యాచార్యులు గ్రామపాఠశాల కరిగవ
గాని విద్య యంటలేదు. మస్తీ యున్నను వ్యాకామ
క్రీడలలో మేటియై భిముడను వామమును బడసెను. ౨.
తిరువేంద్రమునకు మధ్యాచార్యు డరిగను. అచ్చట
శృంగేరియశాభిసత్తియగు విద్యాశంకరులతో వాదించి
ఓటమిపొందెను. అప్పటినుండియే శ్రీమధ్వకు శాంకర
మతమును తీవ్రముగ విద్వేషింప మొదలిడెను. ౩ రామే
శ్వరమునందలి అర్హతపండితులు తర్కయోధ్యమున
కావ్యనిందిగాని శ్రీమధ్వకు ఒప్పుకొనలేదు. ౪ ఈ
వర్గములను ఈయనకు బ్రాబంధులు, ముష్టుగూడ
సానవిశేషము ననుసరించి లభించెను. ౫. ప్రాణ
రక్షణకై గోవానగరమునకు బారిపోవలసివచ్చెను. ౬.
ముసల్మానుల భాష నీయన చేర్చుకొనెను. ౭. పూర్వ
గురుడగు అచ్యుతప్రకాశుని భయపెట్టి స్వమరమునకు
ద్రవ్యకొనెను. ౮. శృంగేరిపీఠగురువుతో విరోధము
హెచ్చుకాగా, ఆయన శ్రీమధ్వని పుస్తకాలయమును
దీసికొని, దానినిద మధ్యాచార్యుల కెట్టిపాక్కును
లేకుండునట్లునర్చెను. పిదప విష్ణుమంగళరాజుగ జయ
సింహుని సాయమున దానిని మరల ఈయన సంగ్రహింప
గలిగెను." దేశకాల పరిస్థితుల ననుసరించి తరుచితమగు
సత్యభావమును లోకకల్యాణార్థము ప్రచారముచేసిన
వారు మధ్యాచార్యులవారని అంగీకరించుచు నిట్లు
నిందాపూర్వకముగా రచించిరి. ఈమాటలు మధ్యా
చార్యులందు వీరి కున్న అసహిష్ణుత్వమును స్పష్టము
చేయుచున్నవి. మఱియు సత్యదూరములై యున్నవి.

మధ్యాచార్యులు సుమారు ముప్పదివారును గ్రంథ
ములను సంస్కృతమున విరచించిరినియు, పూర్వప్రజ్ఞ

భాష్యమునకు నూత్రభాష్యమున పోరాణికవాక్యసహా
యమున స్వమరము సమర్థింపబడిన దనియు వీరు
వ్రాసిరి. మధ్యాచార్యులు రచించినవి ముప్పదియేడు
గ్రంథములు. వారు బ్రహ్మకూత్రభాష్యమును శ్రుగు
లకు, బురాణములనుగూడ మదాపారించియున్నారు.
ఇతిహాసపురాణములు వేదమునకు పంచసంఖ్యా
పూరకమైన వేదమే యుటయు, వని బ్రహ్మకూత్ర
కర్తయగు వేదవ్యాసుడే రచించుటచేతను మధ్యాచా
ర్యులు పురాణవచనములనుగూడ నదాపారించి
యున్నారు. వేదవిభాగ మొనర్చినట్టి వ్యాసుడు బ్రహ్మ
తత్వ విద్యయార్థము ఇతిహాసపురాణములను రచించెను.
కావున మధ్యాచార్యులు ఆ బ్రహ్మకూత్రవిద్యయందు
ప్రతులను, బురాణములనుగూడ నదాపారించి
యున్నారు.

"ఈమధ్వమరతవకంపరకు సనత్కుమారుడు అది
నుకవుగా చెప్పబడుచున్నను ఉపనిషత్తులు, లేక
వేదాంతసూత్రముల ద్వైతప్రసక్తి కవిబడను. కాశీ
కృత్స్ని, ఆశ్వకశ్య, బౌదులోములు క్రమముగా
అద్వైత, విశిష్టాద్వైత, భేదాభేదవాదములను బరిగ్గ
హించినట్లు వేదాంతసూత్రములవలన గ్రహింపగలము.
కాని సంపూర్ణముగ ద్వైతమతము నవలంబించినవారి
చేరు ప్రాచీనులలో నగవడను" అని వీరు వ్రాసిరి. దేవ
తలు, వేదవ్యాసుడు, ఋషులందఱును ద్వైతమతే యని
వేదకాస్త్రములవలన ద్వైతము నిరూపించియున్నారు.
అట్లే కాశీకృత్స్నియులు వేదవ్యాసశిష్యులనియు,
వారి మతమునకు వేదవ్యాసమతమునకు భేదము లేదనియు
సప్రమాణముగ ద్వైతభాష్యము నిరూపించుచున్నది.
అద్వైతమున కమగుణమైనది ఒక్క శ్రుతిగూడ లే
దని ద్వైతమతము సప్రమాణముగ రుజువుచేసియున్నది.
మధ్వభాష్యముందు మైనిషయము సాధింపబడుచున్నను
అది గ్రంథకర్తయొక్క (మధ్యాచార్యులయొక్క) అభిప్రాయమని ప్రశ్నకింపబడియుండదు. సమస్తవిష
యములును ప్రమాణగ్రంథవచనములవలననే సమర్థింప
బడుచుండును. వారి యవతారవిషయముగూడ వేద
పురాణవచనములవలననే కష్టముచేయబడియున్నది.

—కామూరి వ్యాసమూర్తి

కలగూరగంప

నాటకములు, ఫిల్ములు - రసప్రదర్శనము

నాటకములకును, ఫిల్ములకును కొంత సాదృశ్యము, కొంత విభేదము ఉండుట అందఱు ఎరిగిన సంగతి. రెండును క్రవ్యములు, దృశ్యములే. రెండును వచనప్రదర్శనకు అనవూలములే. వాటి ఉద్దేశము కూడా అదే. ఫిల్ములలో వాతావరణసృష్టికి విశాలాన కాళి మున్నుండున, నాటకములకంటే ఫిల్ములు ఎక్కువ ఆకర్షణీయములుగా మండగలవు. కాని ఒకేనాటకమును ఒకేనటబృందము వేరువేరు చోట్లాగాని, వేరువేరు సమయములలో కాని ప్రదర్శించునప్పుడు వేరువేరు విధముల రసప్రదర్శనము చేయ వీలున్నది. ఫిల్ములలో అట్లు గాదు. ఒకేవిధమైన నటనను—ఫిల్ములలో ముద్రింపబడినదానినే అన్ని చోట్లను ప్రేక్షకులు చూడగలరు. రసప్రదర్శనమందు భిన్నత్వ ముండజాలదు. ఇది కళాదృష్టిలో నుంచినా, కాదా అన్న ఒక ప్రశ్న కలుగుతుంది.

అదటుండ, తొలి ప్రశ్న—రసప్రదర్శన నాటకములలో ఎక్కువ వీలగునా, లేక ఫిల్ములలో ఎక్కువ వీలగునా అని. ఇది మనము ఆలోచించవలెను.

దీనిని దృష్టాంతముతో చర్చించినచో తాగుండు నది నా ఉదాహ. హరిశ్చంద్రనాటకము తీసుకొండి. హరిశ్చంద్రపాత్రను ఉత్తమోత్తమముగా ధరించి, ఆంధ్రప్రేక్షకజనమును ఉద్రోతలుగొందిన డి. వి. ముద్దూరావుగారి నటన, రసప్రదర్శనము మనకు ఇప్పటికీ కండ్లకు కట్టికట్టు ఉంటుంది. ముద్దూరావుగారి నాటకములలో స్త్రీపాత్ర

లను పురుషులే ధరించుచుండినను అది ప్రత్యేకలోపముగా కన్పించలేదు. హరిశ్చంద్రనాటకములోగాని, ఫిల్ములోగాని ప్రదర్శింపవలసిన కాండ, వీధిదృశ్య, కరుణ, శృంగార, హాస్యరసములు అంతా ఒకటే. ఫిల్ములో ఆయా రంగోదితమైన సెట్టింగులు అమర్చి, కంటికి ఆకర్షణ ఎక్కువ చేయబడినది. కాని, రసానుభూతిని నాటకప్రదర్శనము ఎక్కువ కలిగించినదా, ఫిల్ము ఎక్కువ కలిగించినదా అని అడిగితే, నామటుకు చేయ నాటకమే ఎక్కువ కలిగించిన దంటాను. అది ఆ ఫిల్ములో నటించిన స్త్రీ పురుషుల లోపమని నే ననను. అది వస్తుతః ఫిల్ముకును, నాటకమునకును ఉండే తారతమ్యముకల్ల తలపెట్టించినది.

మాయమన్నది నాటకమే యని గమనించి యున్నా, విశ్వానుక్రమి కాండము మనలో ఆరసము నుద్బవించ జేసినది. హరిశ్చంద్రుని సత్యదీక్ష మనలను గంభీరులుగను, పునీతులుగను చేసినది. చంద్రమతిలోహితాస్యల మానవత్వము మనలో సానుభూతిని కలిగించినది. చంద్రమతిపాతిసత్యము మనకు విస్మయమును కలుగ జేసినది. పక్షత్రుతి దౌర్జన్య గ్రార్యములు మనలకు ఏకగిరళము, కోపమును కలిగించినవి. కాలకాళి, కలహకంఠుల రాతికుండెలు మనలను కలచి చైచినవి. సృతానరంగమున సత్య నిష్ఠా గరిష్ఠుడైన హరిశ్చంద్రుని ఆచంచలిత దీక్ష, ఆకుంఠిత నిష్ఠ్యము మనల నారరించినవి. అపదృశమైన ఆ విహదఘట్టమును మంచి మనము కన్నీరు గార్చినాము. సత్య విజయమునకు ఉప్పొంగినాము. నాటకమును మాయమందినంత నేపు నిర్మితచింతమును మరచిపోయి, ఒక ఉత్తమ ప్రపంచ

ములో మన మనస్సులు విహరించినవి. నాటకాల విడిచి వచ్చునప్పుడు ఒక విధమైన మారన పవిత్రతను భక్తము కలిగి, ఈనాట్యమైనను భిన్నమై యింటికి మరలివారు. అనగా, హరిశ్చంద్ర నాటకమునందలి రసప్రదర్శనము మనకు అనుభూతి అయి పోయినది. అందరమును ఒకటే రీతిగ తాదాత్మ్యమును పొందితిమని చెప్పలేదు, గాని ఎంతటి కర్కశ పూదయుడైన ప్రేక్షకుడుగూడ ఆ నిమిషమునైన వచించక పోలేడు. నాటకాలయందు క్రిక్కిరియించిన స్త్రీలు, పురుషులు, పిల్లలు అందరూమీదా వారి వారి వయస్సు, మనస్సు మొదలగు యోగ్యతలనుబట్టి కొంచెముగనో, గొప్పగనో సానుభూతి పొందివారు. ఆ నాటకమును మళ్లీ మళ్లీ చూడవలెనని కోరినారు.

ఈ రసానుభూతి, ఈ ప్రేక్షకతాదాత్మ్యము కేరళము నుబ్బారావుగారి నటనాస్రగల్భ్యమువల్ల కలిగిన వని అవదానికి లేదు. దానికి కారణము నటకులకును, ప్రేక్షకులకును గల సత్సంబంధమే.

రంగస్థలముపైకి వచ్చి ఆయాపాత్రల వర్ధిలయించినవారు వస్తుతః ప్రేక్షకులకంటె ఉత్తమ శ్రేణికి చెందినవారు కాకపోవచ్చును. కాని, ఆ రంగస్థలమున నిల్చినప్పుడు తాము ధరించిన పాత్రలో లీన మైపోయి వారు. లేదా, లీనమయినట్లు మనకు లోపించినారు. అంతేకాక, వారు ఆయాఘట్టములలో చేసిన రస ప్రదర్శనము ప్రేక్షకులైన మన కట్లు రుచించినదో గ్రహించగలిగి, నదనుగుణముగా ఇంకా ఉత్సాహముగా నటించగలిగి వారు. లోపములను సవరించుకొని సుబాసని అనిపించుకొనగలిగినారు. తమతోపాటు మనకుమాడ రసానుభూతిని కలిగించినారు. నాటక ప్రదర్శనము ప్రేక్షకులకొరకు; వారిని తనియోజేయుట అవసరము అనే భావము నటకులలో నుండినది. తదనుగుణముగ—స్వభావముగా నై లేనను, శిక్షణవల్లనై లేనను, అనుభావముచేతనై లేనను వారు గడించిన నటనాకాళలమును, చోవభావప్రకటనమును, గానసామర్థ్యమును కనబరచినారు. అంతేకాక, ఈ భౌతికవస్తువుకు కనబడి హరిశ్చంద్ర నాటకపాత్రధారుడైనా, వారు మనకు అసలు హరిశ్చంద్రు డిట్లుందును, ఇట్లు

ప్రవర్తించియుండును, ఇంతటిధీరుడు, అకలంకుడు, అసామాన్యపురుషుడు అనే భావములను మనకు కలిగించినారు. ప్రత్యేకముగా చూచుచుండిన నాటకముతోపాటు దేశభావమునకూడ హరిశ్చంద్రనాటకము ప్రదర్శింపబడుచుండినది. ఆందువల్ల నటీనటులలోపములు, రంగస్థలికావ్యత, పరికరాభాసములు—ఇతేదిన్నీ మన రసానుభూతికి అటంకము కలిగించలేదు. చాటిపై మన దృష్టి పారినదో లేదో కూడ చెప్పలేము. నటుని లోపములను మనము మానసికముగా సవరించుకొన్నాము. అయోధ్య, కాశీ, వనములు, తపోవనములు, స్వకావములు—అన్నిటిని మనము డిశించుకొన్నాము. హరిశ్చంద్రుని జీవితచరిత్రావలోకనమున లీనమైనాము. నటించుచుండినది డి. వి. నుబ్బారావుగారిని మధ్యమధ్య స్మరించుచున్నా, అతడుమాత్రము తాను హరిశ్చంద్రుడననే భావమును మనకును గట్టిగా కలిగించిగాని, మనకును ఆభావము కలిగించునట్లు నటించుచున్నందుననూ, ఇతరపాత్రధారులుకూడఅలాగే వర్తించినందుననూ మనకు నాటక ప్రదర్శనమునకు ఉత్తమ ఫలితమైన రసానుభూతి కలిగినది. నటకునికిని ప్రేక్షకునికిని గల సత్సంబంధమువల్ల ఇది సాధ్యమైనది. నటకుడు పాత్రధారియైనా నిర్జీవప్రతిమ కాదు. అతని చోవభావ రస ప్రదర్శనమునకు అనుగుణముగా—అనుభూలముగానో, ప్రతిభలముగానో ప్రేక్షకులు ఆ మోదమును, హర్షమును, ఖుషినను తెలుపుచున్నందున పరస్పరసంబంధము ఏర్పడినది. నటకులయొక్కయు, ప్రేక్షకులయొక్కయు మనస్సులు ఒకటేరీతిన వర్తించుటవల్ల నాటకము తన ప్రయోజనమును సఫలము చేసుకొన్నది. ప్రేక్షకులు తృప్తి చెందినారు.

ఇక ఫిల్ముసంగతికి వత్తము. నాటకమునందు కంటె ఫిల్ములో నటీనటులు కాళలమున తక్కువ అని చెప్పవలెదు. అద్దంకి శ్రీరామమూర్తిగారు డి. వి. నుబ్బారావుగారిచేతనే నటించ యెత్తించిరి. కరుణరస ప్రదర్శనమున కన్నాంబ ప్రసిద్ధిగాంచినదేగదా. ఇతర నటీనటుబృందము నాటకమునందు వారిలో సమానులే గదా. పైగా ఫిల్ములలో కంటికి ఇంపున దృశ్యములు ఎక్కువగా నుండినవి. బ్యాక్ గ్రౌండు మ్యూజిక్

నాతావరణకల్పనకు మరొక రోడుగా ఉండినది. పెండిలెరవూడ నానాకాంక్షలతో హరిశ్చంద్రఫిల్ము ప్రదర్శింపబడినది. యాడుగంటలపేపును చూచినాము. అయినా, చెరిగిమనస్సుతో బయటికి వచ్చినాము. ఎందువల్ల ?

అద్దంకి క్రిరామమూర్తి, కన్నాంబ మొదలగు పట్టి నటకులు బాగా నటించకవా ? కాదు. డైరెక్టరు బాగా లేకనా, కాదు. మరిచేసివల్ల ?

నాటకములో నటక, ప్రేక్షకవర్గమునకు గల సజీవసంబంధము ఫిల్ములో లేనందువల్లే రసానుభూతి కలుగలేదని వాభావము. మనము ఫిల్ములో చూచినది బొమ్మలను. అవి చూట్లాడినవి; నటించినవి; వీడ్చినవి; వచ్చినవి. కాని నాటితోపాటు మనలను చూట్లాడించ లేదు; వచ్చించలేదు; వీడ్చించలేదు. నిస్సంగముగా చూచినాము. దాగున్నదంటే దాగున్నదంటూ బయటికి వచ్చినాము.

ఇది నటుల లోపముగాదు, డైరెక్టరు లోపము గాదు, స్టూడియో లోపముగాదు, సంగీత లోపముగాదు. కష్టతః భగవద్దేవతలోని తీవ్రలకును, మానవస్వప్నేలోని యంత్రతీవ్రములకును గల భేదములోనే ఉన్నది లోపము. భాషాగ్రహణయంత్రము చలనచ్ఛాయలను గ్రహించి నది. శబ్దగ్రహణయంత్రము మాటలు పాటలను గ్రహించి మనకు వినిపించినది. అయిన నేమి ? ఒకటిలికిని మరొక షటికినిగల ఆధ్యాత్మికసంబంధము, సహజానుభూతి మొదలగు అతాకికావధిసములను ఈయంత్రపరికరములు చేకూర్చ జాలకున్నవి. ఎన్ని గ్రామఫోను రికార్డులను విన్నా, గాయకుని సంగీతమును ప్రత్యేకముగా విన్నప్పుడు కలిగిన ఆనందము (గాయకునిని శ్రోతలకును ఇది సమానమే) కలుగజాలదు. అదేవిధముగ నాటకమునందు కలిగిన రసానుభూతి ఫిల్ముప్రదర్శనమున కలుగదు.

ఇది అన్నిరసముల ప్రకటనకును విస్తృతముగా అంటే వర్తించదని వాభావము. ఏలన, మానవ హృదయాంతరాలమును కలదివైచి, కరగించి, కరుణుగట్టిన దయాదాక్షిణ్యభావములను నిలువరించు పట్టి ("ఏకోరసః కరుణ ఏవ") ఆ ఏకైకకరుణరసము నకును, తదితరరసములకును ఎంతోభేద మున్నది.

హాస్య, శృంగారముల ననుభవించుటకు నాటకముకన్న ఫిల్మే ఎక్కువ ప్రయోజనకరము. రీభర్ష, భయానికప్రదర్శనములకు సినిమాలలో ఎక్కువ అవకాశ మున్నది. వీరకాండ్రములన నాటకరంగమున కంటే సినిమారంగమున ఎక్కువ బాగుగా చూచెట్ట వచ్చును.

కాని కరుణరసమునకు, -ముఖ్యముగా సుప్రసిద్ధ మైన హరిశ్చంద్రకథవంటిది ప్రదర్శించుటకు నాటక రంగమే ఉత్తమ మని తోచుచున్నది.

మాతనసాంఘిక కథలను చలనచిత్రములలో ప్రదర్శించినప్పుడు కలిగే రసానుభూతిని, సీతావన వాసము, హరిశ్చంద్ర, ద్రౌపదీపస్త్రాప్తపరణము, లవకుళాంటి పురాణగాథలను ప్రదర్శించినప్పుడు కలిగే రసానుభూతికిని ఎంతో భేద మున్నది. బొర్రాణికఫిల్ములను చక్కగా తీసినయెడల ఇప్పటికిని అవి జయప్రదముగుటకు కారణము ఈ రసానుభూతియే. ఈవారి పుట్టినది మొదలు (ఏనాడు అరైయైవర బ్రహ్మోపాసకు లైన ఋషు లుండివారోగాని) పురాణగాథలను, పురాణ మహాపురుషుల, స్త్రీల జీవితచరిత్రలను ఒంట బాగా జీర్ణమై పోయినవి. మనతోడివారలు సర్వభమున జీవనము గడపుటకై, సర్వవిష్ణుకై ఎంత త్యాగము చేసి, ఎంత కష్టపడుచున్నా పానుభూతి చూపని మనము, వికృతయుగమునాటి హరిశ్చంద్రనికథతో విని, నాటకమును చూచి కరగిపోతాము. మన తత్వములో జీర్ణించి పోయిన రసము ఆనాటకప్రదర్శనమువల్ల ఉప్పొంగుచున్నది; ఈ ఫిల్మువల్ల ఉప్పొంగుటలేదు. ఆనాటకములో జీవము ఉన్నది; ఈఫిల్ములో జీవము లేదు. అక్కడ నటకప్రేక్షకులకు సజీవసంబంధ మున్నది; ఇక్కడ లేదు. ఒక్క కరుణరసప్రదర్శనముననే నాటకములకును, ఫిల్ములకును ఈ భేదము ఎక్కువగా వాకు కనిపించినది.

యం. వి. శర్మ

కీ. శే. జయంతి రామయ్యవంతులుగారు

వీరు గత ఫిబ్రవరిమాస ప్రారంభమున శాంతి దేవమును చాలించి కీర్తికాయలైరి. ప్రస్తుత కాలములో పూర్ణాయువనదిన రాగి సంవత్సరములు తీరించి, తమ జన్మమును సాధకము గావించుకొన్నవారిలో శ్రీ పంతులుగారు ఒకరు. వీరు అంగ్లభాషలో ఉన్నతవిద్యలుల నంది, గొప్ప సర్కారుపదవిని నిర్వహించి పింఛను పుచ్చుకొనిరి. రాజకార్యములతోండి అనకాళము దొరికినతోడినే భాషాపితాకర్తరులై ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి నడుముకట్టిరి. వీరు కీర్తికాయలైన గిడుగు రామమూర్తిగారికి సరాసరి ప్రతివాదులు. గ్రాంథికభాషా నిత్తిని దృఢము గావించ వీరు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్రికము స్థాపించి యావజ్జీవమును దానిని నడపుచుండిరి. ఆంధ్రభాషామృదుకుటాణుమాచములైన గ్రంథములలో శ్రీమహర్షి రాయ ఆంధ్రనిఘంటువు ఒకటి. దానికి వీరే గౌరవసంపాదకులు. వీరి మరణమువలన ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి తీరనిలోటు వాటిల్లినదని చెప్పుట అతిశయోక్తి గాదు. పరమేశ్వరుడు వీరి ఆత్మకు కాంతిని ప్రసాదించుగాక.

విమర్శ నము

సూర్యసాముద్రికము

గ్రంథకర్త : సాముద్రికశిరోమణి శ్రీశ్రీశ్రీ
వారాహవిగ్రహాద్రిగారు, సూర్యసాముద్రికాలయము,
శ్రీశ్రీశ్రీవారిపీఠి, కాకినాడ.

సకలశాస్త్రములకును భారతదేశము జన్మభూమి
యైనట్టి సాముద్రికశాస్త్రమునకును భారతదేశమే
జన్మస్థానము. త్రికాలజ్ఞానాలగు మనమహర్షులు సకల
శాస్త్రములను రచించి మనకొసంగిరి. కాని మనకుగల
అలసత్వముచేతనో, మరి దేదీచేతనో ఆపూర్వములగు
శాస్త్రరిషయములను అధ్యసించి కరిగోధింపక విడిచి
తిమి. పాశ్చాత్యదేశీయులు మన శాస్త్రములను అధ్య
సించి పరిగోధించి వానిఫలితములను దా మనభవించి,
అనటి ప్రజల ననభవంపజేయుచున్నారు. మనదేశ
మున శాస్త్రపరిగోధనకు సకలసౌకర్యము లుండియు
వానివైపు దృష్టి సారించకున్నాము. ఈ సాముద్రిక
శాస్త్రము పురాతనమున, మహర్షి ప్రోక్షమును
నైయున్నది.

సాముద్రికశాస్త్ర విషయకమైన గ్రంథములు
తెలుగుభాషయందు మిక్కిలి తక్కువగ ఉన్న ఈ
సమయమున గ్రంథకర్తగారు ఈ గ్రంథమును ప్రచురించి
ఆ కొరతను కొంతవరకు దీర్చిరి. ఇందు మానవుని
నభివృద్ధిపర్యంతము గల సర్వాంగములను గూర్చిన
సాముద్రికమును వివరించిరి. గ్రంథమంతయు ౨౭ ప్రక
రణములక్రింద విభాగించి అనుభవ పూర్వకముగ
సర్వాంగములను గూర్చి చక్కని తెలుగుభాషతో
ములభతైలిని చర్చించిరి. పాఠకుడు ఈ గ్రంథసాయ

ముతో తనకు సంబంధించిన సాముద్రికమును చదివె,
సాయ మక్కరలేకయే తెలిసికొనవచ్చును. చదువరు
లకు ములభమగ బోధపడుటకై చిత్రములను గూడ ప్రతి
విషయమునకును జతపరిచిరి. చర్చింపబడిన విషయముల
కాధారముగ మహర్షులచే రచింపబడిన సంస్కృత
శ్లోకములను గూడ పొందుపరచిరి గ్రంథిత్రిములతోనూ,
3 వందలకు పైబడిన పుటలతోనూ చక్కని యచ్చు,
తైందు కలిగిన యీ గ్రంథము చల 3 రూపాయలు.

శర్మ

విమర్శ వ్యాసములు

రచయిత : శిష్ట రామకృష్ణకాశ్మీగారు
ఎస్. ఏ., శిష్టవారిగృహము, ఓచ్చుపేట, బందరు.

వాఙ్మయచరిత్రకును, భాషాచరిత్రకును గల
వ్యత్యాస మెట్టిదో తెలిపి, రసానందమును గలుగజేయు
రచనలును, గ్రంథకర్తయాత్మీయతను కృత్రికరించు
రచనలును, మానవజీవితప్రతిపాదననూ జూపు రచన
లును వాఙ్మయమున చిరస్థానమును పడయగల నని
తెలిపి గ్రంథకర్తగారు తమ విమర్శనమునకు ఆక్క
రైన అంశములను గ్రంథారంభమున వివరించుట
ముదావహము. దేశచరిత్రకును, వాఙ్మయచరిత్రకును
అంతరంగిక బాంధవ్యము కల దని వివిధవాఙ్మయ
చరిత్రలను పరిశీలించినవా రెఱుగుదురు. ప్రాచీనప్రతీచీ
వాఙ్మయచరిత్రముల తెలిగిన విద్వాంసులగుడు, ప్రస్తుత
గ్రంథకర్తగారు ఆంధ్రచరిత్రకును, ఆంధ్రవాఙ్మయ
చరిత్రకును గల అపార్యసంబంధమును సహజముగ

జాపి, బ్రాహ్మణబౌద్ధమతముల సంపర్కమువలనను, బ్రాహ్మణజైనమతముల సంఘర్షణము వలనను ఆంధ్రవాఙ్మయవసుంధరలో పాడనూపిన బాగోగులను వివరించిరి. ప్రాబ్బున్నయయుగమున నాగవర్మ ప్రభృతులు కౌవ్యరచనమును చేయుచు రచియింపుతవిధములచేరేమి, ఈర్ష్యకలనజేమి ఆయుగమున వాఙ్మయము నాశన మైనదనియు తెలిసిరి.

నారాయణభట్టు నన్నయకు ఆంతరంగికమిత్రుడై ఈతనికి కొంత భావశబలత ఇచ్చినను, కౌవ్య సఫలత ఇతనికి చేకూరెననువిషయము సందేహించిరి సంస్కృత పండితులకుగూడ సంతోషము కలిగింపజేంచి నన్నయ తన రచనమును సాగించుటచే, ఈతనికైరి సంస్కృతానుసరణము గలదైన దని తెలిసిరి. నన్నయ, తిక్కనల రచనారీతుల వ్యత్యాసములను చెలుపుచు, వీనిని దృష్టాంతీకరించు భారతభాగములను జేర్చి న్నిరి. "నన్నయరచన కడకుగట్టిన దధివలె స్థిగమై యుండ, తిక్కనరచన కీరమువలె జాలువారు చుండు" నని వీరి వచించిన వాక్కు భావబంధురమైనది. వైష్ణికు దగుదు యాగాదికర్మలను నన్నయ శ్రద్ధతో వర్ణించినా దనియు, లోకవ్యవహరదృష్టిగల తిక్కన యుద్ధాది వర్ణనములందు విధిమాన్యుడాయె ననియు శ్రీకామ్రాజుగారు రసిరి. సభాపర్వముందలి కథను పరిశీలించి, అది పూర్వోక్తరచనలకు వైకృతమును గూర్చి ననియు, భారతకథ యంతయును సభాపర్వముమీదనే ఆధారపడియున్న దనియు తెలిసిరి. భాగవతప్రశస్తిని చెలుపుచు, పోతనపద్యములందు పోతనవ్యక్తిత్వమును గుర్తింపవచ్చు ననిరి. ఈతని హృదయము ధర్మభీతి మైనట్లే, ఈతని భాగవతము ధర్మపూరిత మైనదనిరి పోతన రసోపాసకు డనిరి. తిక్కన పోతనల కవిత్వ ప్రభావమందలి వ్యత్యాసములను చక్కగ తెలిసిరి. రచయితల చరిత్ర విధేయల ననుసరించియే ఆంధ్రభారత, భాగవతములందలి పాత్రముల చరిత్రలందలి వ్యత్యాసములు పాడనూపినవిషయము సుద్దేఖించిరి.

ఈ యంశములను పరిశీలించినపాకకులు గ్రంథ ప్రశస్తిని చక్కగ గమనింపగలరు. ఈ గ్రంథమును

పఠించినపిదప నన్నయ తిక్కన పోతనల రచనలను మఱియుకమాటు పరిశీలించువతితలు వారి కవిత్వ మందలి మహత్త్వ పలుత్వములను చక్కగా హృదయంగమము గావించుకొనగలరు. గ్రంథము అమాల్గమ విషయములతో నిండియున్నది. ఆంధ్ర వాఙ్మయమును సవిమర్శముగ పరిశీలించ దలచువారి కిది సహకారి కాగలదు.

జో. న.

Principles & Practice of Life Insurance (జీవిత భీమావ్యాపారము, అంతలి ముఖ్యముత్రములు)

గ్రంథకర్తలు: శ్రీ జె. ఎస్. రెడ్డి, బండి సీతారామమోహనరావు బి. ఏ, బారెట్టా గారలు. ఈస్ట్రీ అండ్ వస్త్రీ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ యొక్క బొంబాయి, మద్రాసు కార్యాలయాలలో ప్రతులు గోరుకును. చల ప్రతి ౧కి రూ. ౨-౦-౦

౧౯౩౦-వ సం.పు భారత భీమాచట్టము అమల్లోకి రావడంతో భారతీయ భీమావ్యాపారచరిత్రలో చాలా ప్రధానమైన అధ్యాయం ప్రారంభమైంది. ఇది వరలో అమల్లోనున్న కంపెనీల చట్టము, రాబడి పన్ను చట్టములవలె కాక ఈ భీమాచట్టము కేవలం కొత్త కాసమయే భీమావ్యాపారంలో చాలా గొప్ప మార్పులు తెప్పించింది. ఈ చట్టంవల్ల కొంత చెలువు ఉన్నప్పటికీ పెట్టుకు చాలా ఉన్నది. దీనివల్ల భీమావ్యాపారం సంపూర్ణంగా ఇండియా ప్రభుత్వంవారి అజమాయిషీ క్రింద జరగవలసివుంది. చట్టాదారులు దానివల్ల మంచి రక్షణపొందటమే కాకుండా దైర్ఘ్యముగా ఉండేటందుకు కూడా చాలా అవకాశాలు కల్పింపబడ్డవి. దేశీయ విదేశీయకంపెనీలనుద్య ఇదివరలో ఉండే తారతమ్యం లేకుండా అయింది. దీనిఫలితంగా మనదేశంలో వ్యాపారంచేసే విదేశీసంస్థలు మనదేశంలో ఉన్న లయలిటికి పరిపూర్ణసంతోషము ప్రభుత్వంవారివద్ద గ్రహవశుగా వుంచాలి. భీమావ్యాపారం కావ్యాను చేసే ఏజంట్లకు లైసెన్సు లివ్వడంకూడా ఒక మునుగుమే. దీనివల్ల భీమాచేసేవారికంటే చేయించే ఏజంట్లే జాస్తిగా ఉన్నారా అని సాధారణంగా ఇదివరకు మన

జేశంలో ఉండి ఆపోసా తొలగిపోవచ్చు. మేనేజింగ్ ఏజంట్లను తొలగించడం మరో గొప్పమనం.

చెఱుపులు చెప్పవలసిన వైకంపెనీ పెట్టుబడులను గూర్చి చేసిన కాసనం కంపెనీలకు, పట్టాదారులకు కూడా కొంతవరకు ఇబ్బంది కల్గించేదిగానే వుండవాలి.

క్రొత్తకాసనాలు అమల్లోకి వచ్చినపుడు వాటిని వ్యాఖ్యానించి ప్రజలకు అంచులోని లోటుపాటులు తెలియజేయడం చాలా అవసరం. ఈభీమాచట్టానికి వ్యాఖ్యానం గావించిన ఈ గ్రంథకర్తలు ప్రశంసాపాత్రులు. ఈ గ్రంథానికి భీమాచట్టం అమల్లోకి రావడంలో చాలాకృషి, శ్రమలకు పాల్పడ్డ కె. సంతోషంగారు పరిచయవాక్యాలు వ్రాయడం చాలా సమంజసంగా వుంది.

ఈ గ్రంథం మొదటి విమర్శాత్మకంగా వ్యాఖ్యానం. అటుపైన గణాంకం, భారత భీమాచట్టం పునర్ముద్రితము. మొదటిభాగంలో ఆర్ట్లకు సంబంధించిన విషయాలను చాలా విపులంగా చర్చించి సాధారణపట్టాదారులకూడా అర్థమయ్యేటట్లు చేశారు. 'ఇన్సూరర్లలో ఇన్టరెస్టు' మున్నగు పారిభాషిక పదాలను చక్కగా వివరించి ఏదో సందర్భాల్లో మాత్రం అట్టివానికి అవకాశం వుందో విశదీకరించారు.

అపైనుమెంటు, నామినేషన్లలో గల భేదం కూడా చక్కగా వివరించారు.

భీమాప్రాపోజలులోని వివరాలన్నీ టీని ఏమాత్రం దాపరికం లేకుండా పట్టాదారు జవాబీయవలసినయాన శ్లోకతను, దానివల్ల కలుగగల లాభాలను బాగా నిజేదించారు.

తర్వాత 'భీమామాఫరింటెండెంటు' పదవిని గూర్చి చర్చిస్తూ దానివల్ల పట్టాదారులకు కొన్ని గొప్ప సౌకర్యాలు కల్గినప్పటికీ భీమావ్యాపారవిషయంలో ఈ మాఫరింటెండెంటును నిరంకుశమైన అధికారం ఇవ్వబడిందని నిర్మోగమాటంగా చాటారు.

ఈ చిన్న పుస్తకంలో విశదీకరించిన సూత్రాలను అమనభీమావ్యాపారంలో పట్టాదారులు, భీమా ఏజంట్లు, భీమా కంపెనీలుకూడా అమలులో

పెట్టినట్లైతే క్లెయిముల పరిష్కారం మొదలయ్యి విషయాల్లో ఏమాత్రం విలంబం లేకుండా భీమావ్యాపారం చాలా ఉత్తమంగా సాగవచ్చువని వాదిస్తాను. పు. వెం. సు.

చూపరము

కర్త: జయంతి సుబ్బారావుగారు, ప్రకాశకులు: సప్తతితూర్తి మహాత్మ్యన సంఘము, చోడవరము.

కవితాసమితి అధ్యక్షులు శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రకామ్రావుగారు వ్రాసినట్లు తోడివారికి పనికివచ్చు పాత్రులు లేను గ్రంథావళిలో వెల్లడించుటయే వారి సమితివారి సంకల్పము. అట్టివానిలో మచ్చుముక్కల వంటివి మనుగడలు. విభాషపట్టు ము జిల్లాలోని వీరవల్లి తాలూకా కర్మవీరుడనదరు శ్రీ వేపా భీమశంకరము పంతులుగారి మనుగడ ఈ రూపమున వ్రాయబడినది.

కవితాగడుపున లభించున వన్నియును పుష్కరాగ మణులు కావు. మానుష్యోమందు జన్మమెత్తు సర్వులును మహాపురుషులు కారు. అయినను సంతతమైన ఆశ్మసాధనచే అభ్యున్నతి కెందగోరువారు పలువురు. వారి మనుగడలు మాన్యములు, గ్రాహ్యములు. చూపరము ఈ రీతిది. పుస్తకము పేరువలెనే పుస్తకమును ఉన్నది.

న. పరకాశపా.

జాతక కథాగుచ్ఛము

[రెండవ భాగము]

గ్రంథకర్త: శిరోమణి సన్నిధానము మారన వారాయణకామ్రావుగారు, రక జీరా, గోపలము, వీకిం ద్రాబాదు (దక్కను). వెల రూ. ౧.

ఆర్యశూరుని 'జాతకమాల' లోని పది జాతక కథలు ఈ పద్య కావ్యమున బొందుపరుపబడి యున్నవి. నూతన రూపము దాల్చిన ఈ కథలలో మూలమున లోపించిన కవితా శిల్పమును కల్పించుటకై అందందు ఆలరియలతి మార్పులు చేయబడినవి. ఆ

మార్పులు రసానుకూలముగానే యున్న వనటకు సందేహము లేదు. పద్యములు సరళతైలవిబద్ధములై ధారావాహికగా నడచి యింపు నింపుచున్నవి. అసలు జాతకకథల తత్వము నెరుగనివారికి ఈ యనువాద కథలు దానిని తేటతెల్లముగా వివరింపగలవు. తొద్ద ధర్మవ్యాపనకు ఈజాతక కథ లెట్లు తోడ్పడినవోకూడ సుబోధముగా నిరూపింపగలవు.

శ్రీ కృష్ణరాయాభ్యుదయ సంచిక

ఇటీవల రాజమహేంద్రవరములో జరిగిన శ్రీ నాగేశ కృష్ణరావుగారి వ్యక్తిత్వాత్మీ ఉత్సవమును పురస్కరించుకొని వారి యభిమానులు కొందరు ప్రకటించిన స్మృతిసంచిక ఇది. ఆంధ్ర భాషారంగంలో ప్రస్తుతం పేరు పొందివున్న పండితులూ, కవులూ వ్రాసిన రచన లెన్నో ఈ సంచిక నలుకరించి వున్నాయి. ఇది శ్రీ చక్రపిళ్ల వెంకటకృష్ణులవారి ఆధ్వర్యాదపద్యములతో ఆరంభ మవుతుంది. స్వయం కృష్ణరావుగారూ వారి కుటుంబమూ అందరూ సంగీత సాహిత్య వివ్యాకోచితులే. స్వయం శ్రీ కృష్ణరావుగారును వారి కుమార్తెయు వ్రాసిన లేఖలును ఇందుగలవు. అట్టివారి వ్యక్తిత్వాత్మీ ఉత్సవమును గావించి ఇందరు పండిత కవులు గౌరవించారంటే వీరూ తమ విశుక్తధర్మాన్ని నెరవేర్చుకొన్నారని చెప్పవచ్చును. సంచిక కంటకూ రావుగారి కుటుంబదిత్రాలు వన్నె తెస్తున్నాయి. వీరికికనూ ఇట్లే తమ విద్యా వ్యాసంగ పరిమళాలను వేళమంతటా ప్రసరింపజేస్తూ సుదీర్ఘ యులై మనియుండుదుగాక.

గ్రంథ స్వీకారము

—◇—
ఫం ద స్సు

రచయిత: కీ. శే. శ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు. ప్రకటన కర్తలు: వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రి అండ్ బ్రదర్సు. ర. మల్లికేశ్వరస్వామి గుడిసందు, లింగి పెట్టిపిళ్ళి. జి. టి. మదరాసు. వెల రు. ౦-3-౦.

గ్రామ్యాదేశ నిరసనము

ఆంధ్రగ్రంథ విమర్శన ప్రకారశేషము

భారతాభారతరూపక మర్యాదలు

ఈ మాదును సంపుటికృత ఉపన్యాసములు. కీ. శే. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలుగా రిద్దినవి. ప్రకటనకర్తలు: వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్, ర. మల్లికేశ్వరస్వామి గుడిసందు, లింగి పెట్టి పిళ్ళి, జి. టి. మదరాసు.

వర్సెయిడు

గ్రంథకర్త. శ్రీ అంబటిపూడి వెంకటరత్నం గారు. ప్రచురణకర్తలు: సాహితీ మేఖలవారు. ఇవగల్లు, Via చీరాల, నంటూరుజిల్లా. వెల రు. ౧-౦-౦.

నిర్మాణం

ప్రత్యూషమాలలోని నాలుగో గ్రంథం. సంపాదకులు: సాధనసమితివారు. ఓల-లి. బస్సీలాల్ పేట, సికింద్రాబాదు, (దక్కన్). వెల ప్రతి గకి రు. ౦-౪-౦.

